De roman van een jeugd. Een ondergang in Parijs

Paul Kenis

bron
Paul Kenis, *De roman van een jeugd. Een ondergang in Parijs*. W.L. & Brusse's uitgevers maatschappij, Rotterdam 1914

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/keni001roma01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

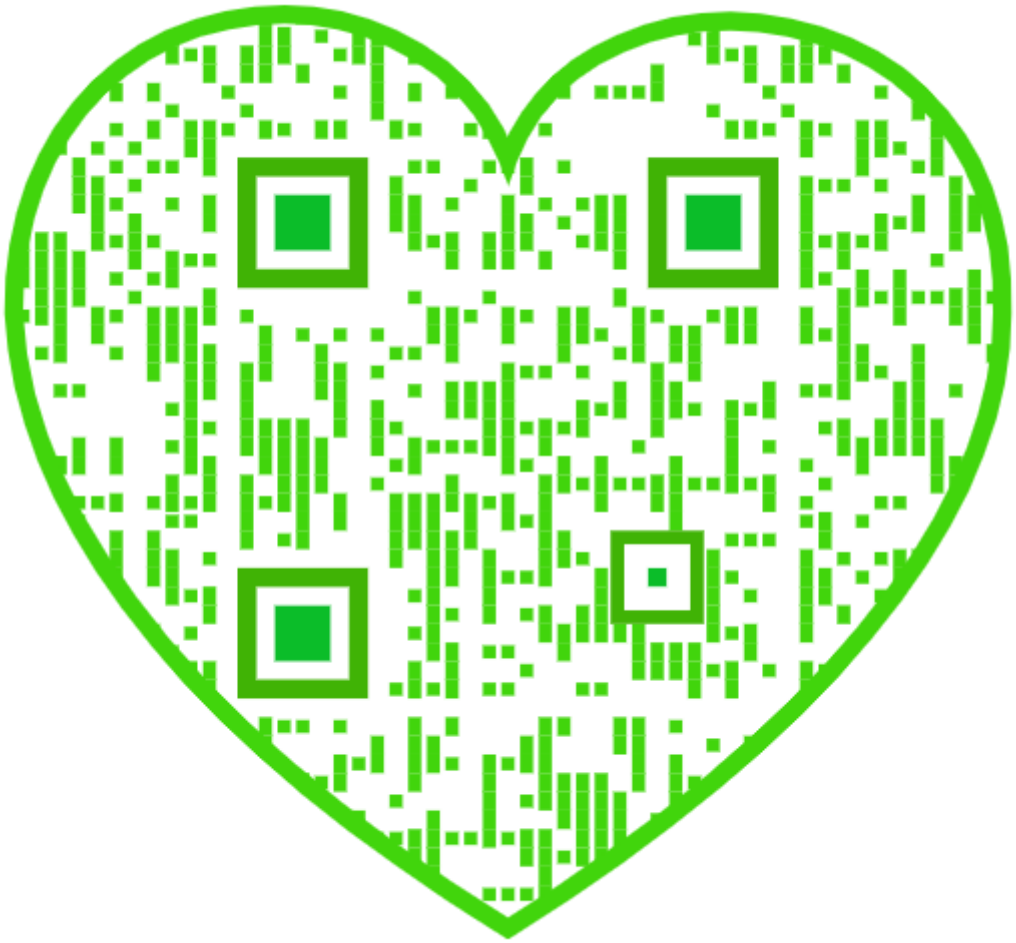

Hoofdstuk I.

Met een ruk sloeg Vincent het kleine harmonium dicht, en zich op zijn pianostoel omkeerend, zei hij bruusk weg tot de vier makkers in de nu stil geworden kamer:

‘- Ik vertrek... ik houd het niet langer uit... dit zielig leven in zoo'n enge stad... bij al die kleine, bekrompen menschen. Nu moet ik weg...’

Hij stootte de woorden uit tusschen korte hijginkjes in, zenuwachtig zijne haren doorvingerend terwijl hij voortdurend dezelfde lok van het voorhoofd wegstreek. Maar de vrienden zwegen stil als ware 't iets doodgewoons wat hij daar had gezegd; tot eindelijk Ferdinand, die onverschillig zijne cigaret rookend de titels der boeken in het rek was blijven bekijken, van uit de hoogte zich liet ontvallen:

‘- Kom! je weet zelf wel beter; daar heb je nu al zoo dikwijls over gezeurd en toch blijf je d'r immer bij voortleven, bij al die goeie, bekrompen “bourgeois”... Praatjes, vriend, praatjes allemaal!’

En Johan, die de oudste was en lui op de kanapee gelegen zijn mooi-blonden baard streelde, lachte eventjes heel sceptisch.

‘- Wel jongen, wij allemaal hebben dat gekend; het gaat wel over, wacht slechts tot je een paar jaar ouder bent en al die geestdrift, die opstand tegen het bestaande vallen van zelf; dat zijn de twintig jaar die je nu in 't hoofd spelen.’

De twee anderen, die noch artisten noch letterkundigen waren, maar tot het slag intellectueelen behoorden die Nietzsche lazen en Maurice Barrès, vonden het slechts heel natuurlijk dat de stille provinciestad toch niet het midden was waar een kunstenaar tot ontwikkeling kon komen, en dat het hem eene eerste plicht moest zijn daaraan alles te offeren.

Het was wel eene kleine teleurstelling voor Vincent, te zien hoe lichtvaardig het besluit, dat hem zooveel pijnlijken zelfstrijd had gekost, werd opgenomen; een voornemen dat hij misschien slechts had medegedeeld in de stil verborgen hoop, dat men getracht zou hebben hem te weerhouden.

Eigenlijk had hij ook wel gemeend de vrienden wat te overbluffen: te toonen hoe voor hem de kunst de groote levenszaak was, hoe hij werkelijk den moed bezat tot eene daad. Aan hen allen: aan Ferdinand die zonder ooit iets te hebben verricht, iedereen van uit de hoogte zijner meerderheid

bejegende, steeds het groote woord voerde om alles af te keuren; aan Johan, die hem als een kind behandelde en wiens vaderlijke raad zoo ergerlijk was, aan al die anderen, artisten of intellectueelen, die in 't bijzijn elkander lof toezwaaiden om, eens den rug gekeerd, even onbarmhartig te bespotten en af te maken.

Bij de onverschilligheid dier makkers laaide zijn romantisme hooger op: hij zou ze verplichten aan zijn ernst te gelooven, bewijzen dat hij ten minste het eerlijk meende. Zeker, nu zou hij gaan: gelijk zooveel groote kunstenaars die het voorbeeld gegeven hadden, zou hij den moed hebben het ouderlijk huis te verlaten, om op eigen wieken te drijven en voor zijn werk te leven. Hij zou zich werpen in de woelige levenszee om zijn lied uit te zingen en uit te jubelen en uit te snikken.

Gansch in vervoering nam hij een boek, en aangeleund tegen het open venster, las hij luidop een brok uit zijn lievelingsgedicht: Rimbaud's ‘Bateau Ivre.’

Je sais les cieux crevant en êclairs, et les trombes
Et les ressacs, et les courants; Je sais le soir,
L'aube exaltée ainsi qu'un peuple de colombes,
Et j'ai vu quelquefois ce que l'homme a cru voir,

J'ai vu le soleil bas taché d'horreurs mystiques
Illuminant de longs figements violets;
Pareils à des acteurs de drames très antiques,
Les flots roulant au loin leurs frissons de volets.

... om dan, na al die stormen te hebben gekend, de pijnlijke ruste terug te vinden, heel kalm en zachtjes lijk een vlinder die sterft:

Mais vrai, j'ai trop pleuré, les aubes sont navrantes,
Toute lune est atroce et tout soleil amer,
L'acre amour m'a versé ses torpeurs enivrantes.
Ah! que ma quille éclate, ah! que j'aille à la mer.

Si je désire une eau d'Europe c'est la flache
Noire et froide, où, vers le crépuscule embaumé
Un enfant accroupi, plein de tristesse, lâche
Un bateau, fréle comme un papillon de Mai.

Vincent snikte bijna, zoo zeer hadden de verzen hem ontroerd; hij staarde vóór zich uit zonder verder te willen nadenken. Ook de anderen zwe-

gen, uit snobisme, omdat dit nu toch wel de mooiste verzen van een groot dichter waren; maar Ferdinand, die minachtend den rook zijner cigaret weg blies, merkte droogjes op:

- ‘Zoo'n verzen hermaakt men niet meer!’

Nog een tijdje bleven zij verder praten over allerlei: de tentoonstelling van een jong beeldhouwer wiens moderne Tanagra-figuurtjes Vincent's geestdrift hadden gewekt, een makkers pas verschenen verzenbundel dien allen het eens waren om onbeduidend te vinden. Toen de vrienden gingen, vergezelde hij hen tot op straat: hij voelde hoe 't hem te benauwd zou worden op zijne kamer die hij morgen misschien voor altijd verlaten zou; daar bij zijne ouders, die met hem zouden avondmalen zonder iets te vermoeden en waarmee hij zou moeten praten, zonder iets te laten blijken. Tot om den hoek liep hij mee; niet verder, hij had behoefte alleen te zijn, om alles nog eens kalm te overwegen.

Enkele stille straten door bereikte hij 't begijnhof waar, achter hooge lindeboomen, oude huisjes met rood-en-witte trapgevels rustig neerkeken op het vierkante grasplein met arduinen pomp in het midden. Een paar kennissen, schilders, hadden hier hun studio; zou hij niet eens aanloopen om vaarwel te zeggen? Van hen had hij altijd gehouden: schilders zijn oprechter dan letterkundigen, meer eerlijk kunstenaar en mensch, minder bedorven door lectuur en allerlei psychologische of wijsgeerige sofismen. - Liever niet! na al het getob van die laatste dagen, na daar juist nog het bezoek van die vier, was hij ál te overspannen.

Hier in de stilte, tusschen zwijgende huizen en boomen, wilde hij wat kalmte vinden. Gunst! wat was hij aangedaan. Zelf kon hij maar niet begrijpen hoe een idee, waar hij zich steeds vertrouwd mee had gevoeld, hem nu zoo onrustig maken kon. Altijd had hij er naar verlangd ééns dit wereldje te ontvluchten, om in de groote stad een vrij leven voor de kunst te beginnen. Nu moest het: hier voelde hij zich gevat in de wenteling van steeds op elkander volgende eenzelvige dagen, medegesleurd door de algemeene middelmaat, stikken in kleingeestigheid; het was een moeras waar je iederen dag, ieder uur dieper en dieper in verzonk.

O! hij had macht gevoeld om heerlijke dingen, heldendaden van zelfopoffering te doen, om groot en schoon werk voort te brengen, macht om werelden op te heffen... maar niet hier, in het kleine stadje, waar iedereen

hem kende, waar zijn heerlijkst pogen een glimlach wekken zou en zijne uitboezemingen hem slechts van wege vader de nuchtere bemerking op den hals haalden, dat het veel heldhaftiger was een examen te doen.

In de graciele tengerheid van zijn bleeke zomerpakje zag Vincent er nog jongensachtig uit, terwijl hij zoo met nerveus gebaar eene weerbarstige lok terug onder de studentenpet schoof. Een beetje voelde hij zich bewust van zijn wel wat opgeschroefd romantisme; eventjes kwam het in hem op dat de ‘weltschmerz’ ook ingebeeld kon zijn. Maar neen, hij meende het: dit was 't werkelijke lijden van een zoekend en trachtend jong mensch, het verlangen eener onstuimige jeugd; en toch lag er ook weer een beetje aanstellerij in: hij wilde als artist handelen tegenover al de makkers die hem miskenden.

Ja! hij moest weg, - waarheen kwam er minder op aan: naar Parijs, de groote wereldstad van zooveel heerlijke kunstenaars die er hadden gestreden, hadden honger geleden om hun ideaal!

Heusch, de kunst eischte het. De nare, vervelende studie zonder licht of leven, slechts geschikt om tot stokpaardje te dienen aan pedante professoren, belette alle ernstig werk; want ofschoon je natuurlijk niet kon studeeren, voelde je toch geen moed om aan iets anders te beginnen. Zoodat je, willoos wankelend tusschen 't een en 't ander, heelemaal niets uitrichtte.

Het pijnlijkst nog vond hij het, thuis te moeten jokken: het was zoo vernederend telkens te herhalen dat hij zijn best deed, heusch aan 't examen dacht, wanneer hij toch met den besten wil niet kon. Ware 't slechts om aan die foltering te ontsnappen, dan reeds zou hij gaan. Zoo stellig had hij vader beloofd er ditmaal door te geraken; pa was zoo lief, zoo overtuigend geweest: Vincent hoefde slechts een heel klein beetje zijn best te doen, hij was immers vlug van begrip, waarom zich dan niet die kleine moeite getroost; eerst moest hij toch een positie veroveren... later kon hij nog zooveel aan kunst doen als hij wilde?

Oprecht had hij 't gemeend en toch was de afkeer sterker geweest dan zijn wil; hij kon niet. Ditmaal wilde hij geen examen ondergaan, waarin hij wist te moeten zakken: reeds zag hij voor den geest al die professoren om wier lessen hij zich gansch het jaar niet bekommerd had, terwijl hij gedurende de colleges de symbolistische dichters las... en die hem nu -

o! zoo goedmoedig - al die jeugdige onbezonnenheden niet zouden aanrekenen, zoo hij slechts luisterde naar hun welgemeenden raad... En dan weer al die ontevredenheid thuis; het maandenlange gezeur en gezanik; al die moeilijkheden en dat misverstand.

Ja, ze meenden 't wel best, maar hoe konden zij hem begrijpen: behoorden zij niet tot een gansch andere wereld? Wellicht zou vader hem weer verbieden zich verder met litteratuur bezig te houden, zeggen van al die dingen nu maar te laten varen, om eindelijk aan iets ernstigs te denken. Eenmaal reeds was het gebeurd: nog herinnerde hij zich hoe vader, die enkele zijner gedichten gevonden had, ondanks moeders aandringen, ze luid aan tafel had voorgelezen; nog zag hij den lach, hoorde hij den hoogdravenden toon, waarmee men zijne arme verzen opdreunde. Nimmer zou hij dat oogenblik vergeten; weer kromp hij ineen van schaamte, van woede en pijn, als hij maar even aan dat tooneeltje dacht. Het allergeheimste, allerinnigste zijner ziel had hij daar naakt voelen staan, schamel en naakt onder de lachende blikken van broer en zus. Gloeiend-boos was hij weggeloopen, de deur achter zich dicht bonzend, en weken lang had hij met niemand thuis nog een woord gesproken.

Bij de gedachte, dat het nu een onoverkomelijk iets was dat hij gaan zou, voelde Vincent zich kalmer worden. Moest zelfs, ginder in de verre stad, zijn toekomstdroom mislukken, welnu, dan zou hij er arm, maar vrij en ongedwongen leven, verre van alle kleingeestig geploeter dat hem benauwde.

Met geweld trachtte hij al dat pijnlijke aarzelen en de wroeging die hem kwelde van zich af te schudden, om nog slechts het intens verlangen te voelen naar de groote, van leven trillende stad. Zoo hevig werd het, dat hij niet wist of hij 't ondervond als een genot of eene smart; het scheen zoo'n geluk daar weldra te leven, dat hij aan de verwezenlijking niet kon gelooven; immer bleef hij vreezen, dat het hem aan moed zou ontbreken om zijn plan ten uitvoer te brengen.

- ‘Niet meer denken; handelen!’ herhaalde hij. Eer hij terug naar huis zijn valies ging pakken, zou hij langs het station wandelen, om de vertrekuren der treinen na te zien. Door dit besluit verlicht, wierp hij het hoofd in den nek en schudde daarmee al dien lastigen zelfstrijd van zich af. Een klein beetje moed nog om de laatste maatregelen voor morgen te nemen,

en dan was het ergste voorbij.

Met al zijn tobben had Vincent zelfs niet bemerkt, hoe hij de stad had verlaten om langs de vaart af te buigen; hij moest terugkeeren. Verrukkelijk was het hier in den frisschen zomer-avond, onder de dubbele rij linden. Boven de huizen hing een lichtende weerschijn, guldend daken en torenspitsen, vlekkend rozig-teer op de wit bepleisterde gevels, waarrond hooge populieren blauwzwart pluimden op de grijze avondlucht. Even nog kleurde in de verte de slanke boog der groote brug; in de andere richting liep het water reeds samen met het grauwe der boomen aan den oever.

Traag kwam een logge schuit over het water geschoven, eene donkere schaduw gelijk; vooraan brandde een rood lichtje, waarvan de weerschijn in het rimpelen traag werd verder gesleept. Bij de eerste huizekens zaten de menschen pratend vóór de deur een luchtje te scheppen; je vermoedde hunne gestalte aan de grijze massa in het donkere deur-vierkant. Daar kwam reeds de lantaarn-opsteker; de geel op-ploffende vlammetjes verjoegen den laatsten schemer van den dag.

Zoo hij langs 't station wilde, zou 't laat worden eer hij thuis kwam. Best! dan hoefde hij niet in gezelschap te avondmalen; ook 's morgens ontbeet hij meestal gansch alleen, vóór de anderen op waren, zoodat hij niemand meer onder de oogen kwam en niet hoefde te huichelen; dus liever nog maar wat langzamer aangestapt.

De straten lagen reeds verlaten; aan het station, te midden van het eenzame plein, drentelde een enkele politie-man in de ronde melkwitte klaarte der electrische globes. Onder de glazen hal klonk luid Vincent's stap, hol weerkaatst door de ledige zalen die er goor en groezelig uitzagen, met morsigen vloer en vuile verscheurde aanplakbrieven tegen den wand. Op de beduimelde spoorkaart zocht hij, een beetje zenuwachtig, tusschen de lange cijfer-kolommen naar het afreisuur van een trein die reeds 's morgens vroeg vertrok... juist zoo... rond tien uur ging er een recht door naar Parijs, waar hij nog tamelijk vroeg in den middag aankwam.

Eerst ging hij nog een spoorboek koopen; onder de zwart berookte glazen daken lagen de perrons met de glimmende rails wegvluchtend in de duisternis, waarboven roode en groene seinlichten opvlamden. Met groote gloei-oogen stond een eenzame, reusachtige locomotief, angstwek-

kend en onheilspellend, dragend in zich de beklemming van onzekere tochten door den donkeren nacht.

Thuis gekomen, vond Vincent alles reeds in diepe rust; in den gang brandde de neergedraaide lamp rozig-teer onder de zijden kap. Zachtjes, luisterend op den trap, ging hij naar boven; op vaders kamer was nog licht, maar dat had geen belang, want die las steeds in bed tot laat in den nacht. Dan steeg hij haastig verder, vreezende dat men hem iets vragen mocht, of ook maar goê nacht toeroepen.

Boven, schroefde Vincent de lamp weer op; het licht vlekte een helderen kring op tafel, de vellen papier beschijnend die blank afstaken op het rood en bruin gebloemde kleed; verder dreef eene zachte schemering, donker in de hoeken maar lichter op-klarend tegen den zolder en warmgrijs tegen de wanden met de vierkante vlekken van platen en schilderijtjes in de diskreete goud-glimming der lijsten; in de kast lijnden de ruggen der boeken: rood en bruin en grijs en wit; helder blankte in het duister van den hoek het witte bedde-linnen, dat hij uit gewoonte had opengeslagen bij 't binnen komen.

Nu eerst voelde hij, hoe gezellig die kamer voor hem was, met al haar dingen van dagelijksch gebruik die even zooveel vrienden waren, waaraan een deeltje zijner eigen ziel was vastgegroeid: de schilderijtjes en schetsen door vrienden geschonken; portretten van dichters en groote mannen die hij lief had; de boeken vooral, trouwe makkers van ieder oogenblik; zoo graag had hij nog eenigen herlezen: slechts enkelen kon hij meenemen.

Hij mocht niet langer blijven droomen; van onder de kast, waar hij ze zorgvuldig had verborgen, trok hij de reistasch en ontgespte de leeren riempjes. Eerst moesten er de handschriften in: die waren toch 't voornaamste, het werk waarmee hij het leven intoog; zij lagen onder slot in de onderste lade, lijvig-bultende omslagen zorgvuldig dicht geknoopt. Dan de boeken; besluiteloos gleden zijne vingers langs de ruggen, hij kende ze allen, had ze in 't duister weten te vinden. Maar eene keus was noodzakelijk; liefst verzen: moest hij romans meenemen, het pak werd zeker te zwaar... en zelfs van de gedichten slechts bloemlezingen; die uit Verlaine eerst en vooral, den zwaren gelen ‘trois-cinquante’ van bij Fasquelle, 't werk van den ‘pauvre Lélian’ dien hij steeds zoo zeer had benijd en wiens lot hij zelve misschien te gemoet ging... de ‘bohème’ te Montmartre en

in het ‘quartier latin: dan nam hij andere deelen: de bleeke uitgaven van den ‘Mercure’, de anthologie der symbolistische dichters, de verzen van Jules Laforgue... nog een die in de ellende gestorven was; ook de werken van Rimbaud, den dichter-vagebond die langs de groote wegen zijn heerlijke verzen rijmde... Vincent kreeg de twee kleine roode bandjes van bij Vanier; ook Richepin's ‘Chanson des Gueux’.

Zou hij ‘La Légende du Parnasse Contemporain’ nemen?

Veel had je er eigenlijk niet aan, maar daarin vond je 't moeilijke begin van veel groote schrijvers die nu roem hadden verworven, hoe zij hadden geleden en gestreden om hunne kunst; zoo'n voorbeelden gaven sterkte en moed. Vincent doorbladerde het boek, dat openviel aan de veelgelezen bladzijde, waar eene streep een paar zinnen onderlijnde:

‘Aujourd'hui, quand un très jeune poète veut bien me consulter sur ses premiers vers, avant de les lire je lui demande: ‘Avez-vous peur d'avoir faim? Avez vous peur de supporter les angoisses des heures misérables, l'horreur d'être chétif, amaigri, humilié? Avez-vous peur de ce moment du soir oú, sous la pluie et la neige, on ne sait pas dans quel gîte dormir? Et si, à cette question, je vois le jeune homme se troubler, si je lis dans ses yeux la moindre hésitation, celà me suffit, je ne suis pas en présence d'un poète véritable, et je lui conseille immédiatement de chercher une place dans une maison de commerce, ou de solliciter un emploi dans n'importe quel ministère! Car le vrai artiste est celui qui, pour l'art, est prèt à tout endurer!’

Wat heerlijke woorden! ja, hij ook wilde alles verdragen voor de kunst: dagen zonder brood en nachten zonder dak; hij zou moed hebben en bewijzen een dergenen te zijn die blaakten van het heilig vuur! Hij zou het boek meenemen. Verder keek hij langs de deelen waartusschen telkens weer een holte kwam gapen naarmate hij een werk terzijde legde: eene bloemlezing van Nederlandsche dichters en het Pic-Nic in proza; ook een paar Engelsche en Duitsche bundels... die van de ‘modernen’. Van Heine slechts de verzen... hoe jammer dat hij ook de ‘Reisebilder’ niet kon meenemen, of vooral de ‘Briefe aùs Paris’ overstroomend van geestdrift voor de heerlijke stad. Ook van Musset slechts de gedichten. Daar stonden nog de rood-en-gulden banden der Tauchnitz-edition: Rossetti, Swinburne, Shelley, Keats, Tennyson; die mocht hij evenmin vergeten.

Hè! wat een hoop lag er reeds! gansch de tafel volgestapeld in ordelooze opeentasting waaruit den glans eener snede of gulden top blonken. Zeker zou hij nogmaals eene keus moeten doen, en toch... zoo noode miste hij er één enkel van; of zou hij liever minder reisgoed nemen, dat reeds op 't hoog noodige was beperkt.

Niet zonder zelfvoldoening stond Vincent er over verwonderd hoe hij, die anders zoo onhandig was als er iets practisch uit te richten viel, nu alles met machiavelische geslepenheid had beredderd, met eene verfijnde schijnheiligheid,, die hem wel een beetje beschaamd maakte: een paar dagen te voren had hij, onder een onbeduidend voorwendsel, aan moeder gevraagd om op eigen kamer zijn linnen te houden, dat anders volgens aartsvaderlijke manier werd bewaard in de groote naar lavendel geurende lijnwaadkast.

Zoo zou hij ongemerkt zijn pakje kunnen maken; hij trok de laden open waaruit hij één voor één zijne zaken kreeg: één paar hemden, één paar handdoeken, een dozijn zakdoeken; dan boordjes en manchetten; in de ééne helft van het valies perstte hij zijn zondagsche pak, zoo goed mogelijk geplooid en vastgedrukt; toch was het reeds vol en met moeite kreeg hij de opgerolde boordjes in een hoek terwijl hij hier en daar nog een kleine ruimte met een zakdoek te vullen wist.

Nu het linnen; waar dàt allemaal geplaatst? Hij zag er geen uitweg voor; het stroomde in blanken vloed uit de laden over tafel en stoelen; hij moest met orde te werk gaan en opletten niets te ontplooien, want dan wist hij het nimmer terug in den vouw te krijgen op de zorgvuldige manier lijk moeder het slechts kon. Toch lukte het eindelijk: een paar boeken van groot formaat er boven op, om alles vast te drukken en dan maar toe geriemd; uit alle macht moest hij sjorren om de valies dicht te krijgen.

Van de boeken zou hij een afzonderlijk pak maken, de verschillende formaten juist in elkander passend; daarmee raakte hij klaar en wikkelde het zorgvuldig in grauw papier. Zoo! nu was er alles! de kamer nog wat in orde gebracht: valies en boekenpak schoof hij in een hoek.. Wat waren die toch zwaar, stellig zou hij een kruier moeten nemen om alles tot aan het station te brengen. Nu de kast en de laden gesloten, de gapende leegten in de biliotheek wat bijgeschoven, hier en daar een en ander op zijn plaats gesteld... en alles zag er weer uit lijk naar gewoonte.

Het moeilijkste, het pijnlijkste bleef nog te doen: den briefschrijven die hen thuis van zijn voornemen moest verwittigen. Want wegloopen lijk een dief wou hij niet; het moest geene romantische vlucht worden: slechts ontbrak hem de moed het mondelings te zeggen. Men zou hem niet met geweld willen tegenhouden, maar dan had hij weer al die zoo dikwijls herhaalde reden moeten aanhooren, het gezeur van mama en het gebrom van pa... neen! dat niet, dan zou het hem aan moed ontbreken, dan gaf hij weer toe en herbegon al het getob opnieuw.

Nu was alles gereed, zijn plan goed beraamd; morgen vóór de anderen op waren - hij moest zorgen zich niet te verslapen - zou hij zijn valies trachten buiten te smokkelen, ontbijten en de meid verwittigen, dat men hem van middag thuis niet verwachten moest; 't gebeurde meer dat hij uitbleef. Wel zou pa 't niet goed vinden dat hij zoo'n dag verloor juist vóór 't examen, maar hij kon een boek hebben meegenomen om onderweg te studeeren... Waar dacht hij toch aan! morgenavond was hij reeds ver en had niemand meer rekenschap te geven.

Tegen dat hij in den trein stapte, zou hij 't briefje in de post werpen en verder niets meer laten weten: zoo hij mislukte was het niet noodig dat men 'twist; men moest zijn strijd en moeilijkheden niet kennen; slechts als overwinnaar zou hij terug keeren; ook wilde hij alweer niet van die brieven ontvangen, die je het vertrouwen in je zelf benamen.

In het halve duister vlekte het vierkant velletje papier, bergende in zich de vrees voor de zinnetjes, waarmee hij zijne ouders het nieuws zou moeten bekend maken. Hij wou er niet lang over denken: kort moest het zijn, kalm en zonder gevoelerigheid: in een paar algemeene zakelijke volzinnen legde hij het uit: dat het hem speet te moeten gaan, al begreep hij hoe dit hen allen bedroeven zou, maar dat het noodzakelijk was voor zijne kunst en beter ingeziene toekomst, die hem gelijk zou geven.

't Ging gemakkelijker dan hij had gedacht, vond hij, den omslag toeplakkend en in zijne brieventasch stekend. Terloops blikte hij daarbij nog eens in het geheime zakje om de bankbriefjes te hertellen - spaarpenningen van gansch eene jeugd - die zouden toelaten ginder den eersten tijd af te wachten. Sedert weken reeds droeg hij ze altijd bij zich, soms angstig naar de borst voelend of het er nog zat. Het was wel weinig, maar vol vertrouwen ging hij er de toekomst mee te gemoet.

Haastig ontkleedde hij zich, draaide de lamp neer die zachtjes uitflapte, heel de kamer dompelend in dikke duisternis waardoor hij tastend zijn bed zocht; dan klaarde langzamerhand de zwarte inktzee, verhelderend de twee vierkanten der vensters; het zacht blauwe manelicht begon binnen te drijven en liet de kamer weer herkennen: de waschtafel... het boekenrek... een stoel... Glom daar niet, juist tegenover hem, de gulden lijst van moeders portret? Hij kon het niet onderscheiden, doch kende die trekken van het goede, stil lachende gezicht... hij zag het zoo helder voor den den geest. Maar hij wilde er niet aan denken... heelemaal niet meer denken. Hij sloot de oogen.

Hoofdstuk II.

‘Chantilly!.. Creil!... Saint Denis!... ‘de bij ieder station luid uitgegalmde namen zongen Vincent triomfantelijk in de ooren, hoog-uit boven het eentonig gestamp en gezucht van den rollenden trein; in gloeiende letters vlamden zij op in zijn geest, half bedwelmd als hij was door de drukkende atmosfeer van een eng coupé dat reeds uren lang broeiend onder de brandende zon over de blakende vlakte reed. Het duizelde in hem van al de gewaarwordingen; denken kon of wilde hij niet: reeds sedert het vertrek keek hij star door het enge raampje naar het landschap, dat in den halven kring van den gezichtseinder voorbij schoof, naar de wegen die tusschen lange boomenrijen haastig wegvluchtten, naar den notenbalk van telegraafdraden die telkens tot in het midden van het raampje zakten om dan geleidelijk te stijgen, onzichtbaar werden, en een oogenblik later weer begonnen te dalen.

Maar nu naderde men; Saint-Denis was het laatste station vóór Parijs! Te weten dat nog slechts enkele oogenblikken hem scheidden van het langverwachte doel, gaf als eene rilling door gansch zijn wezen; dit geluk was zóó groot dat hij er haast niet aan gelooven kon. En toch, ieder oogenblik zag hij zijn droom werkelijkheid worden. Voor het eerst had hij 't gemerkt aan het grens-station, toen hij een krant had gekocht en de verkooper hem in Fransche pasmunt had teruggegeven; het leek wel een poeem, die ‘petits sous’, de vuile bronzen munt was als een klein deeltje van de groote stad die hem tegemoet kwam. Dan, eene halte verder, was het de roode broek van een ‘lignard’, een Fransch infanterist die, eene sigaret in den mond, met luie stappen op het stofferige perron heen en weer liep tusschen opeen gestapelde bergen reisgoed. Met zijn achteloozen, zwierigen gang zag hij er zoo heelemaal anders uit dan de Vincent bekende korrekte, net opgepoetste soldaatjes met houterig stijve manieren. Je voelde terstond bij een volk te zijn van gansch ander ras, met veel vrijer en vroolijker karakter.

Nu de reis ten einde liep, kon Vincent niet begrijpen hoe het besluit hem zooveel tobben had gekost; hij had het zich voorgesteld als iets heel ergs en alles was zoo vlug gegaan, zoo zonder groote ontroering dat je 't bijna niet had gemerkt. Heel die dag leek reeds ver achter den rug

's Morgens heel vroeg was hij ontwaakt, nog wel wat vermoeid maar heelemaal frisch en heerlijk kalmpjes na al die ontroeringen van den vorigen avond. Eerst had hij een poosje geluisterd of niets roerde in het slapende huis, dan, toen alles stil bleef, had hij zich geruischloos aangekleed om met valies en boeken den trap af te dalen, de deur te openen en alles naar het station in bewaring te brengen tot hij vertrekken zou. Het had moeite gekost, want het goed woog zwaar en een kruier halen durfde hij niet. Gelukkig dat het nog vroeg was en geen bekende hem had ontmoet.

Daarna was hij terug naar huis gegaan waar hij juist de meid beneden vond, aan wie hij vroeg om haastig het ontbijt klaar te maken; hij wilde vroeg van huis, van middag hoefde men niet te wachten want hij bleef den heelen dag uit. Vóór pa of ma op waren was hij klaar; wel bleef er ruim tijd over, doch hij wilde hen niet meer onder oogen komen... anders wankelde hij weer in zijn besluit.

Die tijd - het was pas half acht en de trein vertrok eerst rond tien uur, - had hij gebruikt om vaarwel te zeggen aan de geliefkoosde plekjes, waar hij zoo dikwijls had gedroomd: aan het begijnhof met zijne oude linden, aan de Leie die lijze voortschoof tusschen de meerschen, de golfjes glinsterend in den zonneschijn, en in de verte op den blauwen hemel de hooge zwarte muren eener fabriek. Ook had hij nog even door het park willen loopen; zoo rustig was 't in den vroegen morgen met zijne breede dreven en veilige banken, stille getuigen van een paar onschuldige vrijerijtjes. Een eenzaam besproeier richtte op de graspleinen zijne waterstraal, die in een speierende waaier van glinsterende parels uiteen schoot.

Toen hij, aan het station, met beklemd hart den brief in de bus wierp, had hem nogmaals een gevoel van aarzeling en onzekerheid bevangen, tot hij het als eene kwade obsessie had verjaagd. Eens in den trein spande hij, om aan niets meer te denken, al zijne aandacht op het voorbijvluchtende landschap samen. Eerst ging de weg langs bekende dorpen waar hij meer dan eens had gewandeld: achter rijpende velden en kuivend geboomte doken kerktorens op die hij kende: daar lag de laan, waardoor hij zoo dikwijls was gegaan naar het mooie Leie-dorp, waar de kolonie schilders huisde.

Dan was de effen gezichteinder zachtjes gaan glooien: de rijke akkers

golfden over vruchtbare heuvelruggen, waarop witte molens wiekten. Eens de grens over, waren het de zwarte fabrieksteden van het noorden van Frankrijk: daarna kwam men weer in eene landbouwstreek, maar deze geheel anders dan de daar straks doorredene: aan den horizon rondden beboschte heuvelruggen, de grond was op andere manier bebouwd en droeg andere vruchten en gewassen. Zoo zag hij, even vóór de gulden torenspits van Amiens in 't verschiet kwam, uitgestrekte velden met lange evenwijdige rijen glazen klokken, waaronder meloenen rijpten. De huisjes waren hier minder net en zindelijk maar veel schilderachtiger, met hunne wit-steenen muren dan die in monotoon rooden baksteen uit het vaderland.

Weer was het landschap veranderd: van af Chantilly reed de trein door groote bosschen, een woud zoo prachtig en grootsch lijk Vincent nog nimmer had gezien, vol reuzenhooge eeuwenoude eiken en kastanjeboomen, hooge rechtlijnende zuilen waarboven dichte donkere kruinen koepelden. ‘Het woud van Chantilly, dacht hij, het jachtgebied van den Grand Condé.’ Nu ging men door een diep ravijn, tusschen krijtwitte hellingen waarop als kleine wriemelende miertjes de arbeiders reusachtige blokken steen loshakten, die men dan aan den arm van hooge kranen vervaarlijk door de lucht zag zwieren. Het waren de steengroeven van Creil. Op een slingerenden weg, in vollen krijtberg uitgehouwen, kreunde moeilijk een met zes of acht paarden bespannen wagen, waarop de witte vierkanten van groote blokken steen gestapeld waren.

Ook in het treincoupé zag het er anders uit: het gesprek was algemeen en vulde de enge ruimte met de vroolijkheid van helder klinkende stemmen; tongval en spraakwendingen klonken Vincent ongewoon, doorspekt lijk ze waren met familiaire uitdrukkingen en woorden in ‘argot’ die hij maar half begreep of slechts in zijne lectuur had ontmoet. De gezichten der reizigers waren fijner besneden, met donkere haren en baard; één, daar in den hoek, met zwarten ringbaard en breeden stroohoed, moest stellig ‘méridional’ zijn: je merkte 't aan zijn dialect en de diepe melodieuze stem die boven allen uitklonk. Hier heerschte een leven, eene gemeenzaamheid en vroolijkheid bij Vincent's koelere landgenooten onbekend.

Zij waren Saint-Denis voorbij. Weer had de gezichteinder zich uitge-

breid terwijl de krijtbergen wegzonken, zoodat men de stad reeds moest onderscheiden. Nog slechts enkele minuten... Wat jammer toch dat hij daar straks zijn plaats bij het raampje niet behouden had; nu zat het coupé proppensvol en slechts met pijnlijk den hals te rekken kon hij het kleine streepje landschap in 't oog krijgen, dat voor het venster voorbij schoof. Zijn buurman, een dikke vriendelijke wijnboer, die met eene spraakzaamheid, waaraan Vincent nog niet kon wennen, vruchteloos beproefd had dezen tot een gesprek over te halen, vermoedde terstond het verlangen van zijn reisgezel en bood hem zijn eigen plaats met goêlijk begrijpenden lach: ‘Ah! ben dame! ça se comprend, jeunesse, qu'on soit impatient de voir la Ville pour la première fois!’

Vincent bloosde toen hij zoo het verlangen, dat hij voor kinderachtig hield, geraden zag. Verheugd eene vage bedanking stamelend, nam hij de plaats in van den vriendelijken man, die nu over de ‘Ville Lumière’ eene lyrische dithyrambe aanhief, die geenszins noodig was om het ongeduld van den jongen nog te prikkelen. Hij keek door het raampje, doch zag niets dan eene zwarte rookwolk waarin donkere massa's doezelden; soms eventjes, door den nevel heen, bemerkte hij een landschap van braak liggende gronden en schrale tuintjes, door schutsels van elkander gescheiden; hier en daar stond eene villa in pretentie-vollen barokstijl met bonte daken en gevels en torentjes en balkons van uitgesneden zink en bordpapier; dan weer waren het eentonige zwart berookte straten van voorsteden en achterbuurten.

In ééne vaart, schoot de trein een grooten muur voorbij, een aarden wal met mager gras begroeid, waarnevens een tot in de verte versmallenden boulevard met magere boompjes; dan eene onafzienbare zee van gevels en daken, van allerlei grootte en kleur, hunne vierkanten tegen elkander gedrongen, woelig en hobbelend lijk eene kudde, rug tegen rug.

Plots de duisternis van een tunnel... weer daken en achtergevels... nog een tunnel en daarna de eindelooze zwarte grintvlakte waarop een dwarrelnet van glimmende rails met snel bewegende locomotieven en lange goederentreinen; in de verte reuzachtige hals met zwart berookte daken: men hoorde het oorverdoovend geraas van arsenalen, het geronk van machines, de drukte van menschen en dingen in haastig bedrijf, tusschen torens opeengestapelde rails en ijzerstaven en spoorwegbalken.

Door gapende werkhuisdeuren laaide de roode gloed; slanke bruggetjes lijk spinnewebben van ijzerdraad hingen door de lucht; verder gaapten zwarte tunnels, verhieven zich lange viaducten, donkere koepels van gasinrichtingen, bergen steenkool, logge watertorens, pompen en signalen en nog weer en nog steeds zwart-berookte hals - het uitzicht van ieder groot station. Tusschen twee hooge perrons, die een paar reuzenarmen naar den trager gaanden trein uitstrekten, reden zij reeds een tijd lang voort zonder dat er een einde aan scheen te komen.

Uit de open geworpen portieren vloeiden stroomen reizigers samen tot ééne woelige menschenzee, waar tusschen de donkere mannenkleedij witte zomertoiletten heldere zonnevlekken legden. Lijk eilandjes in den vloed versperden familieleden en vrienden den weg, aan haastig stappende alleenloopers, aan met koffers en pakken zeulende spoorbedienden, aan lawaaierig aanrollende goederenkarretjes, aan al het onbeschrijflijke gewoel, dat nog immer van achter uit den trein kwam. Zwaar beladen onder valies en boekenpak; volgde Vincent den grooten stroom die aan 't einde van het perron wegliep; dan plots, immer volgend, bevond hij zich op straat; van de trappen af verspreidde zich de menigte naar alle kanten lijk een waterval, samenkolkend met de voorbijgangers, wegdroppelend in de tallooze rijtuigen die kwamen aangereden, in de trams en omnibussen die te wachten stonden, wegvloeiend in de straten die naar alle richtingen uitstraalden. Op een paar minuten liep alles in de algemeene drukte verloren.

Een boodschapper hapte Vincent vast, maakte zich meester van pak en valies en wachtte gedienstig. Bedwelmd door al dat leven aarzelde deze.. ja toch... hij moest zijn reisgoed bergen eer hij de stad in kon gaan, hij stelde alles in bewaring en, na den witkiel te hebben betaald, stond hij vrij tegenover de wereldstad, waar hij voortaan gansch alleen zijn eigen weg zou moeten vinden.

Nu aarzelde hij, niet wetend waar naartoe; hij zag de stad vol onzekerheden en gevaren maar ook zoo breed, zoo vrij en vol beloften. Boven de onrust straalde het bewustzijn dat ze daar vóór hem open lag, dat ze hem toebehoorde, dat hij haar zou veroveren, zooals de helden uit de romans van Balzac of Stendhal, lijk zooveel dichters en kunstenaars die hier waren aangekomen met, als eenigen rijkdom, het werk dat hen den

roem moest brengen.

Doch nu practisch zijn en weten wat gedaan. Natuurlijk eerst een logement zoeken... in het ‘Quartier Latin’. Daar was de wereld van intellectueelen en studenten, schrijvers en artisten; daar lag de boulevard Saint-Michel, de roemrijke ‘boul' Miche’, het land van heerlijke ‘bohème’, van licht gedragen armoede, vervroolijkt door de aanwezigheid van Musette en Mimi Pinson.

Vincent wist niet langs welken kant de studentenbuurt ergens liggen mocht; hij slaagde er maar niet in zich te oriënteeren. 't Moest op den linker-oever der Seine zijn, de bekende ‘rive gauche’... maar hoe dien gevonden? Bah! hij had nog tijd, het was pas vijf uur, hij zou op goed geluk recht voor zich uit gaan; zoo zou hij de stad zien en te gelijkertijd wat beweging nemen, om op te frisschen na het lange stilzitten in den trein.

Voorzichtig, een beetje duizelig van al dat gewoel dier duizenden menschen, wandelde hij voort. Toch was hij een weinig teleurgesteld: veel meer dan in de andere groote steden die hij reeds had gezien, was er hier niet: vóór het donker stationsgebouw een breed plein met aan beide kanten tusschen tramhuisjes en kiosken talrijke wachtende rijtuigen en automobiels; verder groote hotels en restaurants, eene leelijke rechte straat met tengere boompjes en veel hooge trolley-palen: in de straat zelve een dubbele stroom volgepropte trams en omnibussen, en voetgangers die ofwel van het station kwamen of er naartoe gingen.

Maar de kleine ontgoocheling bleek van korten duur: de boulevard liep uit op een veel breederen, vanwaar een ongewoon leven machtig tegemoet stroomde. Het pakte Vincent beet in onweerstaanbaren dwarrelkolk, het sleepte hem mee, grootsch en reusachtig. Het was iets dat hij nooit had gedroomd; het was als voelde hij eerst nu, lijk eene openbaring, de beteekenis van dat intense leven eener groote stad; het maakte duizelig en dronken; het was, als steeg er uit die menschen-massa een machtig levenshymne vol lust en genot. Hij voelde zich versmelten, wegvloeien in die menschenzee en toch bleef hij zich zelve bewust als nietig onderdeel van al die bedrijvigheden. Je voelde je zelf leven.

Terstond had hij begrepen hoe je slechts op het voetpad kon wandelen: in het midden der straat mengden de tallooze rijtuigen, vrachtwagens, omnibussen, automobiels, fietsen, triporteurs, taxis, camions, autobussen

en andere voertuigen zich tot een niet te ontwarren gedoe, zoodat er daar voor een voetganger geen weg te vinden bleef. Ieder oogenblik vreesde Vincent twee rijtuigen op elkaar te zien botsen, maar telkens wisten de koetsiers, met eene behendigheid die je niet genoeg kon bewonderen, het dreigende ongeluk te vermijden. Niet minder druk ging het er op het voetpad toe; je wist niet waar eerst kijken: uit de reusachtige winkelramen stroomde de uitstalling in bonten vloed op straat over, aan de terrassen der rijke koffiehuizen wemelden de verbruikers vóór de tafeltjes waarop de kleurige warm-roode of opaalgroene drankglazen; de menigte dwarrelde luidruchtig tusschen dat alles heen.

Het was een wereld lijk hij zich nooit had voorgesteld; nu eens werden zijne oogen verblind door eene schitterende juweliersuitstalling, waar de wiekende gloeilampjes in de kostbare steenen duizenden tintelingen ontstaken; dan bleef hij staan vóór een boekhandel, om de jongst verschenen werken in te kijken; dan werd zijne aandacht weer door de voorbijgangers afgetrokken. Er waren er van alle soort, haastigen en slenteraars, veel vrouwen waaronder sommige zoo mooi dat hij het nooit had durven droomen: teere fijne gezichtjes met groote donkere oogen; vooral zagen zij er lief en aanvallig uit, in snoezig passende kleederen die gracieus den lichaamsvorm deden uitkomen. Thuis zouden ze dergelijk kostuum danig excentriek gevonden hebben, maar hij kon het niet genoeg bewonderen.

Je ontmoette vreemdelingen van allerlei typen en kleederdrachten, waaronder veel donkere fijn-besneden zuiderlingen; een spahi ging voorbij in breede blauwe broek, met ruischenden burnoes achter hem aanzwevend lijk eene zwanenvracht. Tusschen het gewoel heen drongen verkoopers van velerlei dingen: krantenjongens, fruit- of bloemenventers, leurders met pornografische ‘cartes transparentes’ die, dadelijk een pas aangekomen vreemdeling herkennend, geheimzinnig 't adres van verdachte huizen in 't oor fluisterden; even achterdochtig luisterde Vincent om dan den stap te versnellen.

Hij werd vermoeid van al het geraas en gewoel dat nochtans zoo aantrekkelijk voorkwam, 'n indruk maakte van vreugde en feest; alles steeg naar het hoofd, zenuwachtig en onrustig makend, met een gevoel van overspanning alsof het te veel was om ineens genoten te worden. Luid jubelde in hem de zekerheid, dat hij nu hier wonen zou, dat dit voortaan

zijne stad zou zijn, die wereldstad vol vreugde en geluk.

Hij liet zich met de menigte meedrijven, maar altijd voort zonder te weten waarheen, hij dacht dat hij wel een gansch menschenleven kon slijten om al dat gewoel slechts aan te zien, ieder der levensdraadjes te volgen die hier tot zoo'n reuzenkluwen verwarden. Daar was weer een schouwburg met helle kleurrijke reklameplaten, echte kunstwerken van Willette, Raffaëlli of Poulbot; dikke tapijten lagen in de voorhal en aan den zwaarzijden voorhang stonden goud-gegalonneerde neger-grooms; in gulden lijst op bronsgroen fluweel hingen de portretten der actrissen. Wat verder lagen de bureelen van een groot dagblad; beneden in het sous-terrain zag men onder de groote rotatiefpersen het zwart-bedrukte papier voortschuiven, vóór de ramen hingen fotografieën, betrekking hebbende op de gebeurtenissen van den dag.

Plots, op het voetpad, kolkte de menschenmenigte rond een soort gapenden kelder te midden der straat: een dichte stroom daalde den trap af naar de diepte, waar in de duisternis electrische gloeilampjes stippelden; een andere steeg omhoog om zich te mengen in de beweging die een oogenblik wat drukker was geweest: ‘Chemin de fer Métropolitain’ las hij boven den uitgang.

Nu werd het tijd aan eene kamer te denken of een hotel op te zoeken; eerst moest hij een tehuis hebben, eene plaats waar hij zich veilig zou voelen; zóó was hij te onrustig, bang voor den komenden nacht. Hij keek naar de trams en omnibussen, waarop in groote letters de namen prijkten van de stadsbuurt hunner bestemming: ‘Gare de l'Est, La Vilette, Ménilmontant, Gare Saint-Lazare, Grenelle... Oh! daar vlamde het ‘Montparnasse’. Lijk een gedicht zong die naam door zijn hoofd; honderden keeren had hij er van gelezen en gedroomd. Montparnasse! dat lag in 't hartje van 't latijnsche kwartier en was even beroemd als de ‘boul' Miche’ zelf. Daar moest het heen!

Tusschen de talrijke andere rijtuigen waar boven de hooge ‘impériale’ bleef uitsteken, trachtte hij de omnibus met den blik te volgen tot waar zij stil mocht houden, maar in minder dan een minuut had hij ze uit het oog verloren. Het zou beter zijn den weg aan een politieman te vragen; zij waren talrijk, in sober blauw pak en den kepi waarop de trireem van Lutetia met het oude devies ‘Fluctuat nec mergitur’. Hoe dom dat hij

daar niet vroeger aan had gedacht. Voorkomend, beleefd, gaf de man de noodige inlichtingen waar Vincent echter moeilijk uit wijs geraakte: op zijne stappen terug keeren tot aan het groote kruispunt der boulevards, rechts inslaan naar de Chatelet-plaats, dan de Seine over en het eiland der cité door, langs den boulevard du Palais, daarna de Sint Michel-brug over... maar het was ver, hij zou beter doen tot aan de halte te gaan, waar hij een omnibus kon vinden die er hem regelrecht naartoe bracht.

Vincent bedankte en ging tot den aangeduiden hoek, waar ieder oogenblik de zware rijtuigen kwamen aangerold om een vloed reizigers af te laten, wier plaats terstond door de talrijke wachtenden werd ingenomen. Daar was die voor Montparnasse... een controleur wees ze hem; hij moest zich haasten om eene plaats op de impériale te bemachtigen, want onmiddellijk na de aankomst reed men weer voort.

Zoo hoog boven alles uit te zitten gaf een verward gevoel van zeeziekte en duizeligheid, dat telkens deed vreezen dat het rijtuig zou omslingeren, dat het zou vasthaken aan een zwaren vrachtwagen en omkantelen in een winkelraam of midden van een koffiehuis-terras. Maar neen! de koetsier wist alle hinderpalen te ontwijken; zonder ongeval reden zij door al die drukte, waarop Vincent van uit de hoogte der impériale nederzag, maar altijd voort, straten en boulevards door, hooge gebouwen en monumenten voorbij waarop brons en goud schitterden in de stralen der avondzon.

Nu reed men een brug over, onder wier groote bogen talrijke schepen vaarden: de Seine. Grijsgroen schoof ze voorbij, met talrijke ‘bateaux mouches’ die vlug de loggere vrachtschepen voorbij gleden, groote drijvende badinrichtingen, lijk echte arken Noachs, lagen langs den oever gemeerd; beneden groeiden oude boomen, waarvan de kruinen tot op de hoogte der kade uitstaken. Even in de verte meende Vincent de twee gekoppelde Notre-Dame-torens te onderscheiden, doch reeds waren zij verder; nu ging het tusschen groote openbare gebouwen: de menigte stroomde langs vergulde hekpoorten binnen en besteeg breede trappen en terrassen, waar talrijke ‘gardes-municipaux’ de wacht hielden.

Weer een brug over: ‘Place Saint-Michel’ hoorde Vincent, terwijl de omnibus stil hield. Hier in het studentenkwartier moest hij zijn, hij steeg af, haastig vluchtend op het voetpad voor de langs alle kanten aanrollende rijtuigen. Een tijd lang volgde hij weer den menschenstroom maar nu ver-

langde hij naar rust; zijne oogen schemerden van dat alles; hij zou eene zijstraat inslaan om buiten al die beweging te geraken, of in een koffiehuis uitrusten, want hij had dorst na den langen warmen dag.

Eene breede straat kruiste den weg. ‘Boulevard Saint-Germain’ las Vincent; dien kant uit leek het stiller, zoodat hij links afsloeg; weldra steeg hij weer langs andere zijstraten naar omhoog; na al de drukte woei de frischheid der kalmte je tegen. Je merkte wel in het studentenkwartier te zijn aangeland; het waren hier niets dan openbare gebouwen: het eene ‘lycée’ volgde op 't ander, schoolgebouwen op laboratoria en bibliotheken. Hij kwam aan het Lycée Saint-Louis, dat zoo eindeloos lang was dat het de gansche straat scheen in te nemen.

Maar altijd voort ging hij op goed geluk af, straat in straat uit, een groot plein over waar van alle kanten hooge gevels ernstig op hem neerkeken. De voorbijgangers verminderden; over de houten bestrating rolden de rijtuigen zeldzamer. Hier moest hij in het andere gedeelte der stad zijn geraakt: de straten werden hobbelig en smal, lijk een afgrond tusschen hooge gevels; zij daalden of stegen gedurig met brokkelige trappen op en af; de huizen stonden niet langer in rechte lijn; soms ging je langs hooge muren waarboven het groen wuifde van oude boomen, ze waren met enge poortjes doorboord boven een steenen trap met ijzeren leun. ‘Rue Lhomont’ las hij ergens op een hoek, wat hem vroolijk zijne collegie-jaren te binnen riep, toen hij voor 't eerst Cicero's taal leerde kennen in de schoolboekjes van dien beroemden Latinist.

De straat zag er groezelig uit: vuilnis hoopte zich op de stoepen, wasch- en beddegoed hing uit de vensters. Hij werd even ongerust: zoo vaak had hij gehoord en gelezen van de gevaarlijke ‘quartiers excentriques’ te Parijs. Zou hij daarin misschien verdoold zijn? Terwijl hij meende zich uit deze buurt weg te maken, geraakte hij meer en meer verward in een net van donkere steegjes en nauwe gangskens met vreemde oud-klinkende namen: ‘rue Mouffetard, rue de l'Arbalète, rue du Pot de fer, rue de la Contrescarpe’. Angst sloeg op hem neer, met de vrees voor 't onbekende bij vallenden avond in die vreemde stad.

Eindelijk toch bereikte hij weer breedere, nieuwe wijken van meer geruststellend uiterlijk met nette witbepleisterde woningen; het verkeer had toegenomen, doch was niet zoo intens als op de boulevards; ook de

menschen zagen er niet zoo verdacht uit als daar in die krotten.

Eenige voorbijgangers hoorde hij Russisch of andere vreemde talen praten; hij ontmoette er een paar met het vaalgroene studentenbaretje en, daar, ging een artist in zwart fluweelen kostuum, met breede pofbroek, grooten lavallière-das en hoogen suikerbroodvormigen flambard. Het zag er hier geschikt uit om naar eene kamer te vragen; het leek eene nette en toch niet dure buurt.

Aan het terras van een ‘marchand de vins’ bestelde Vincent eene halve flesch wijn. Terwijl hij, dorstig, zijn drank aanmengde met water en ijs, kwam de baas, een vreemdeling radend, met echt Parijsche gemeenzaamheid hem gezelschap houden, pratend over de hitte van den dag en mijnheer's eersten indruk van Parijs; waarop hij over zijne stad begon te redeneeren met den trotsch van ieder recht ‘parisien’. De man zag er betrouwbaar uit; Vincent bood hem aan een glaasje mede te drinken en vroeg eenige inlichtingen; hij was hier vreemdeling... student... en zocht eene kamer, netjes maar niet te duur; kon de baas hem zoo iets aanduiden? - Dat was makkelijk genoeg, je vond er overal en aan alle prijzen, je hoefde maar te letten op de huizen waar een bordje hing en bij den concierge naar den verhuurder vragen; er woonden hier meer vreemden, studenten en artisten, dan werkelijke Parijzenaars.

Van de erge hitte had Vincent zoo'n dorst gekregen, dat hij nog 'n aperitief nam; dan, uitgerust en frisch ging hij op zoek. Als hij nu 'n logement vond was hij klaar en kon van avond nog eens onbekommerd door de stad dwalen. De flesch wijn, die hem een weinig het hoofd had beneveld, gaf eene ongewone kranigheid, zoodat hij maar driest ongegeneerd naar kamers ging vragen, wat hij anders met zijne schuchterheid minder had gedurfd. Een paar keeren liep hij mis: eene was niet gemeubeld, eene andere zag er onzindelijk uit en eene derde was te duur.

Maar ze waren hier talrijk en weldra vond hij, in de korte breede zijstraat eener groote ‘artère’, iets dat hem aanstond. De concierge, eene dikke, rijpende vrouw, zond hem links op den entresol naar de juffrouw die een ‘garni’ vrij had; het was een lang, maar smal en laag-gezolderd kamertje, uitgevende op straat, netjes gemeubeld zag het er knus genoegelijk uit, slechts was het een weinig duurder dan hij had verwacht - vijftig frank in de maand - maar de prijzen die hij reeds had gehoord, en de

verveling om anders wie weet nog hoelang te moeten rondzoeken, deden hem maar besluiten... hij zou wat zuiniger leven.

De juffrouw, die ondertusschen met Franschen woordenvloed al de voortreffelijkheden voor zoo'n lagen prijs had doen uitschijnen, vertellend hoe de vorige huurder een sous-lieutenant was van ‘polytechnique’ pas sinds acht dagen heengegaan en die immer zoo tevreden was geweest, had het gaslicht opgestoken, schreef onmiddellijk het kwijtschrift der eerste maand en leverde daarna plechtig den sleutel af, na zich eerst bedillerig te hebben vergewist of alles in orde was; anders zou ze straks de meid nog eens zenden.

Alleen gebleven, onderzocht Vincent het kamertje met kinderlijke zelfvoldoening: zijn eigen kamer waar hij voortaan leven en werken zou, zou doen wat hij wilde, zonder dat iemand hem kwam storen. Leuk zag het er uit, zoo laag en smal; in de halve schemering blonk tegen den achtermuur het witte van het beddegoed; verder stonden er een lavabo en eene kast, de schouw met spiegel en garniuur; langs de straat waren er twee vensters met voor het eene 'n werktafeltje en voor 't andere een lage makkelijke kanapee.

Leuk! vond hij; om er beter bezit van te nemen deed hij zijn boordje los en luierde wat op het divan. Nu was het bij negen uur, nog een half uurtje zou hij rusten om daarna de stad in te gaan. Ja, het leek hier gezellig; hij zou er een gemoedelijk interieur van maken, daar, aan den muur zijne verzameling portretten van groote kunstenaars ophangen.

Hoe vermoeid ook, toch hield hij het niet lang op de kamer uit, zoozeer prikkelde hem het verlangen opnieuw de stad in te gaan; hij opende 't venster om wat koele avondlucht binnen te laten; waschte handen en aangezicht... zoo... dat frischte op. Nu ging hij weer; hij daalde den trap af en vond beneden in den gang de concierge vóór de deur gezeten. Die moest hij een footje geven; ze legde uit dat, als hij na twaalf uur thuis kwam, de deur gesloten was; dan hoefde hij slechts tweemaal te schellen en in het portaal zijn naam te roepen, terwijl hij ‘cordon’ vroeg. Al die ceremoniën begreep Vincent maar half; eer dat hij ging, vroeg hij nog het huisnummer en den naam der straat; het was hier de ‘rue Berthollet’.

In zijn van litteratuur volgepropt hoofd lichtte die naam even op: rue Berthollet? had hij dat niet meer gehoord? Juist! nu herinnerde hij zich dat

Jules Laforgue daar had gewoond. Was het in zijne gedichten of wel in de zoo teere brieven van den schrijver der ‘Moralités Légendaires’ dat deze stadswijk beschreven werd: de stille straat, langs achter uitgevende op een groote wasscherij en het groen van spichtige stadstuintjes, waarboven de zware koepel drukte van den ‘Val de Grâce’. Het moest langs den overkant zijn, in nummer 22. Vincent ging verder de straat in het huis zoeken... daar, een groote banale, grijswitte gevel, waar eenige Russische meisjesstudenten aan de deur stonden te praten... hij dacht aan den ongelukkigen jong-gestorven dichter der ‘Imitation de Notre-Dame la Lune’...

Volgens de aanduidingen der concierge nam hij den weg naar den Boulevard Sint-Michel: den hoek der straat om en dan recht vóór zich uit, tot juist aan den ingang van den Luxemburg-tuin.

Dit moest de ‘boul' Miche’ zijn. Wat een aanblik! Het was helder lijk in vollen dag: in de melkwitte klaarte der talrijke electrische globes, waarboven, trillend van licht en schaduw, vreemd-grauw de boomen opdonkerden, liep de klassieke hartader van het Parijsche studentenkwartier in zachte helling naar beneden. Een dichte stroom rijtuigen, zacht rollend op gummibanden over den houten vloer, schoof door het midden der straat. Roode, melk-blauwe of oranje schijn van winkelramen of koffiehuizen belichtte op het voetpad eene dichte menigte wandelaars. Pratend en lachend, lijk volop in feest, zag het er een gansch ander publiek uit dan de bedrijvige wereld van daar straks; 't was als straalde de feeststemming uit al de menschen, van wie men wel merkte dat ze slechts rondkuierden tot ontspanning en genot.

En wat een wereld! jubelde Vincent. Allen zagen er als artisten uit: ze hadden lange tot in den hals vallende haren en fijn krullende puntbaardjes, aristocratisch en echt artistiek. Hij zelve, die thuis aan ma zooveel ergernis gaf om zijne opzichtige kleedij, leek bijna burgerlijk deftig in dit midden. Echte ‘râpins’ vond je hier, typen lijk hij wel op het tooneel in de ‘Vie de Bohème’ gezien, maar nooit gemeend had in levenden lijve te ontmoeten. De meesten droegen 't fluweelen kostuum dichtgeknoopt tot aan de achteloos loshangende ‘lavallière’; de broek was in breede plooien op den voet vastgegespt; velen droegen teekenportefeuilles of schetsboeken onder den arm. Verder waren er veel vreemdelingen met exotische gezichten, die nog donkerder leken onder den witten panama-hoed.

Van uit de groote koffiehuizen schemerde zacht getemperd licht, terwijl de vervloeiende muziek van tziganen-walzen op alles eene wellustige tint legde van teere melancolie. Aan de uitstallingen bemerkte hij teekeningen en karikaturen van bekende meesters: Steinlen, Abel Faivre of Forain; overal prijkten portretten van bekende schrijvers en kunstenaars; hier was inderdaad het intellectueele midden, de wereld van letteren en kunst.

En de vrouwen dan! ze waren mooi van on-navolgbare elegancie, zoo koket rythmisch van gang en snoeperig van toilet; hij begreep, hoeveel smaak en kunstgevoel er in zoo'n kostuumpje zitten kon; nooit hadden ze zich thuis zoo kunnen kleeden. Toch leken allen niet van hoogeren stand lijk hij eerst wel had gemeend; hij zag er vroolijk gearmd lachen en praten met studenten en artisten; anderen, alleen, keken aanhalig koket rond: waren het demi-mondaines of grisetjes en studentenvrouwen?

Eene mooie gitzwarte, met in het heel teere regelmatige gelaat twee donker brandende oogen, en die hij wat àl te bewonderend had nagekeken, kwam aanstonds op hem toe aanminnig groetend: ‘bonsoir, beau brun!’ Vincent stond even onthutst om daarna, licht ontgoocheld, te begrijpen terwijl de cocotte hem om zijne verlegenheid uitlachte, doch met zooveel gracie dat hij het niet kwalijk nemen kon.

Terwijl Vincent den Boulevard-Sint Michel verder afdaalde, voelde hij het bewustzijn die stad met haar volle leven te bezitten, er te verblijven in het latijnsche kwartier, dat land van kunst en bohème, nog veel vrijer en vroolijker dan hij ooit had durven droomen. Hij herkende het oude gebouw, waar hij daar straks was voorbij gegaan: ‘Musée de Cluny’ las hij; ja, langs daar was de Boulevard-Saint Germain, en verder zijn weg herkennend, daalde hij af tot aan de Seine; ze lag donker grauw-grijs met in het water den weerschijn van rood-strepende lichten, en een teer-blauwen nevel heel in de verte, waar logge huizenmassas op-zwartten.

Daar keerde hij langzaam weer, van alles genietend. Hij was vermoeid en tevens gelukkig; hij kon niet langer, anders ware hij hier den ganschen nacht gebleven, zoo zeer trok alles hem aan. Zou hij niet op eene bank wat uitrusten of in een koffiehuis gaan? Neen, hij zou inslapen waar hij zat, zoo loom was hij na al die vermoeienissen en sensaties. Hij keerde terug tot aan den Luxemburg-tuin, om daar de groote straat links in te slaan die hem na korten tijd vóór zijne woning bracht. De concierge zat

nog aan de deur van het groote huis dat hij aanstonds herkende; vriendelijk wenschte zij hem goeden avond. Dan zocht hij zijne kamer, het netjes gemaakte bed, en sliep onmiddellijk in, na al de gebeurtenissen van dien welgevulden dag.

Hoofdstuk III.

Door de nog in half duister gedompelde kamer dansten, in het gulden streepje zonnelicht zijpelend tusschen de spleet der neergelaten rolgordijnen, de goudstofjes van den helderen zomerdag die Vincent uit zijn slaap kwam wekken, brengend bij het ontwaken een dubbel gevoel van angst en geluk: angst om het hier alleen zijn, zonder vrienden of kennissen in eene vreemde stad, waar hij nu voor zich zelve moest zorgen en het brood verdienen voor iederen dag; maar die onrust verminderde bij het prettige idee aan dit vrije leven, waarvan de eerste werkelijkheid zelfs al zijne droomen overtrof.

Hier zou hij wonen in een kunstmidden dat - hij had het ondervonden - toch wezenlijk bestond. Dagelijks zou hij wandelen en genieten, op straten en pleinen, in parken en musea, waar ieder hoekje, iedere winkeluitstalling iets nieuws en moois was: hij zou naar de Louvre gaan, zoo onschatbaar rijk aan oude meesterwerken, naar de Luxembourg waar de modernen hingen, die hij zoo zeer bewonderde: Renoir, Manet, Cézanne, Pissaro, Carrière... wat al schatten! een gansch menschenleven moest niet voldoende zijn om alles naar behooren af te kijken.

Vincent voelde zich een beetje loom in het hoofd, om de slapen een band van den lichten roes van gisteren avond; den wijn waaraan hij niet was gewend; een weinig muf en bevangen was het ook wel onder die lage zoldering. Hij sprong uit bed om zijn hoofd in de waterkom te dompelen; dan, proestend en met piekerige haren, blootsvoets, beende hij de kamer door, trok het gordijn omhoog en opende 't venster, de frissche morgenlucht en meteen den helderen zonneschijn binnenlatend.

Uit het raam keek hij naar de straat: ze lag in blauwachtige morgenschaduw, waarboven in de verte het groen kuifde der boomen van een boulevard; dicht bij, aan het andere eind, den hoek om, lag de Claude-Bernard straat die naar den boul' Miche liep. De huizen aan den overkant bleven gesloten, blinden dicht voor de zon, maar in de straat heerschte het vroege morgenverkeer van tallooze wagens en karren. De briefdrager deed zijne ronde, Vincent zag hem telkens ieder huis binnen en dan weer verder gaan; over de stoepen liepen haastige menschen, zeker lieden die naar hun werk moesten, ginds stond het karretje van een melk-

verkooper, volgeladen met groote blikken bussen en talrijke flesschen.

Met moeite verliet hij dat schouwspel, zoo nieuw kwam alles voor. Vandaag en de eerstvolgende dagen, zou hij maar niet naar werk uitzien; in zoo'n stemming had hij onmogelijk iets kunnen uitrichten; eerst moest hij het wat gewend worden en met de stad kennis maken. Ook moest hij vandaag zijn reisgoed halen; reeds brandde hij van verlangen om opnieuw de stad in te gaan en te zien wat al moois zij zoo in den zonnemorgen weer bieden zou.

Haastig begon hij zijn toilet; vóór de deur vond hij de gepoetste schoenen. Wat was alles netjes beredderd: water en handdoeken waren klaar, doch hij had vergeten zich van zeep en kam te voorzien zoodat hij een oogenblikje besluiteloos stond: hoe daar aan geraakt? Kon hij niet iemand om de boodschap zenden? Hij opende de deur op den smallen gang met rood-en-grijzen looper; aan het eind lichtte in het vierkant van het portaalvenster de glimmende leuning van den breeden trap. Niemand; heel hoog hoorde hij voeten schuiven, en beneden in den gang een vaag stemmengegons; zou hij roepen?... maar hij was bedeesd en bang een flater te begaan.

Gelukkig herinnerde hij zich, dat de hospita gisteren-avond nevens de kamerdeur de electrische schel had getoond: hij hoefde slechts te bellen als hij iets verlangde. Hoe dom daar niet eer aan te hebben gedacht. Een beetje later hoorde hij inderdaad vlugge trippelpasjes door den gang en dan een bescheiden tikje aan de deur. Licht blozend opende hij voor een alleraardigst kamermeisje, eene innemende ‘soubrette’ van Marivaux, zoo koket met witten boezelaar voor en een strikje tulle in de haren, dat hij slechts verlegen stamelen kon wat er hem ontbrak... of ze zoo lief wou zijn eene boodschap voor hem te doen; eenige toiletartikelen diende hij zich aan te schaffen... en ook een borstel om zijne kleeren te schuieren... Toen ze weg was, lachte hij zelf om de kinderachtigheid: wat zou ze hem dom gevonden hebben, zoo recht ‘provincial’...

Als hij 't gevraagde ontvangen en het glundere dienstmeisje wat drinkgeld in de hand had gestopt, maakte hij zich haastig klaar om uit te gaan. Nog nimmer had hij zoo intens het genot gevoeld van te leven, van eenvoudig te bestaan; met iederen polsslag het leven door zijne aderen te weten vloeien; iedere ademhaling bracht nieuw geluk.

Den hoek om, kwam hij aan de Claude-Bernardstraat die hij moest volgen om aan den Luxemburg-tuin den boul' Miche te bereiken; zij steeg eerst langzaam om een weinig naar rechts af te buigen waar zij de Gay-Lussacstraat werd en daalde dan in zachte helling tot het park-hek, waarachter het groen der boomen zichtbaar werd.

Men maakte het toilet der buurt: overal in de stoepen waren kranen van de waterleiding geopend, vanwaar de lange gummibuizen als reuzenslangen over het vochtige plaveisel kronkelden, met hier en daar, waar zij waren aaneengeschroefd, een nevelkraagje van wegspritsend vocht; de waterstralen spetterden in dichten regen en wit schuim uiteen, vaagden pletsend langs het voetpad of stegen als kleurrijken regenboog in den zonneschijn. Uit het midden van den weg stuwden de straatvagers met groote bezems het vuil naar de goot, waar het door den snel vlietenden stroom in de riool werd gespoeld. Overal blonk alles vochtig vernist.

Het werd woelig van morgendrukte; arbeiders, bedienden en winkeljuffertjes liepen naar hun werk; wit-geschorte dienstmeisjes gingen boodschappen, besteljongens brachten voorraad aan huis, brooddraagsters duwden over het asfalt hunne groote korven op wieltjes, waar de lange fluit-brooden boven uitstaken. Vincent moest lachen toen hij een kleine dreumes in nachtjapon parmantig aan eene deur zag staan, met onder den arm een brood tweemaal zoo groot als hij zelf.

Zou hij niet gaan ontbijten? hij voelde een flinken honger, dien al de emoties van den vorigen dag nog hadden gescherpt. In een der ‘crèmeries’ die, heelemaal in 't wit geschilderd er zoo aanlokkelijk uitzagen, zette hij zich neer, in de schaduw aan het terras, om toch maar niets te verliezen van het heerlijke leven rondom. Recht aangenaam was dit ontbijten in volle straat, zoo ongegeneerd was je hier waar niemand acht op je gaf. Hij dronk een kopje chocolade en at daarbij dat heerlijke versch gebakken Fransche brood met krakende goud-blonde korst. Zuinig dat het was; wat vertelde men dat het leven hier zoo duur zou zijn?

Den boulevard Saint-Michel over, trad hij den Luxemburg-tuin binnen. Aanvankelijk stelde het wel een beetje teleur slechts eene breede dorre dreef te zien, met onder vierdubbele boomenrij gansche bergen opeengestapelde tuinstoelen, en verder in de schemering allerlei kermiskleurige kraampjes en kiosken en paardjesmolens en tennispleinen. Maar toen hij

verder op het ‘terrasse des reines’ uitkwam, waar de standbeelden der Fransche koninginnen stonden rond het groote achtkantige bassijn, begreep hij de indrukwekkende majesteit dier tuinen in Lenôtre-stijl; marmerblank vlekten de beelden op den donkergroenen achtergrond waar een breeden, met palmen en oranjeboomen afgezetten trap afdaalde naar den grintweg aan het waterbekken.

De effen kom in wier midden een dun waterstraaltje fezelend zong, glinsterde rimpelend in den zonneschijn; daarachter verhieven zich opnieuw terrassen met wit marmeren vazen en verder weer groene grasvelden met kleurrijk vlekkende rododendron- en azalea-perken. De tuin scheen verlaten op dit morgenuur; je hoorde slechts het sijfelen van het waterstraaltje en het getjilp van talrijke musschen. Zoo eenzaam was het, dat je je in een park ‘dix-huitième siècle’ had kunnen wanen, waar roze draagstoelen door lakeien in gala-kostuum werden rond gewandeld, terwijl eene wit bepoederde marquise met fladderenden waaier naar een hoofsch kavalier uitzag. Slechts de schildwacht, vóór het Paleis van den Senaat dat zijn ernstigen gevel donker in de omgeving verhief, verstoorde de begoocheling, en lui voorbijstappend met een zonneflitsen op het bajonet riep hij nuchter Vincent tot de werkelijkheid terug.

Deze daalde den trap af om rond de waterkom te drentelen, maar de hitte der overal weerkaatste zon deed hem een der breede kastanjelanen zoeken, aan wier uiteinde hij den witten gevel der huizen zag. Een geur van vochtige aarde en frisch groen walmde in de morgenlucht; hij volgde een kronkelend zijpaadje, minder indrukwekkend maar gezelliger dan al die breede rechte dreven. Tegen een donker boschje herkende hij een borstbeeld: Gabriel Vicaire; verder rezen er meer, allen van bekende schrijvers die hem lief waren. Daar stond eene George Sand in wit marmer, een gedenkteeken aan Leconte de Lisle, ook aan Théodore de Banville...

Verder voerde het pad naar de Médicis-fontein, waar, achter de ijle gordijn van een neerdruppelenden waterval, de rilde marmerlijven van Acis en Galathea worden bespied door den éénoogigen Polypheem onder wiens voeten de stroom wegvloeit. Vreemd keek hij naar de donkerblauw moireerende watervlakte die, door een gezichtsbedrog, van het schuin gebouwde bassijn, er uit ziet of de spiegel zelf naar beneden helt.

Onder de groenfestoenen die het bekken omringen begon een schilder, echte ‘râpin’ in groenfluweelen pak, de kleuren op zijn palet te mengelen, terwijl rondom hem en zelfs tot op zijne schoenen, honderd onbeschaamde musschen het brood wegpikten, waarmede hij zijne houtskool-schets had uitgewischt. Een oogenblik keek Vincent hoe hij het doek grondde, dan ging hij verder. Hij kon niet genoeg genieten; vief stapte hij over het krakende pad, de borst vooruit, diep de geurige lucht in-ademend; hij voelde zich opgewekt; bewust van louter jeugd en kracht. Het was klaar lichtend in hem, als zong er in zijn hart dezelfde zonnestraal die door de takken speelde. Als een benepen kleed dat hij had afgeschud, lag achter hem het enge stadje waar alles hinderde en pijn deed, hier was de omgeving in harmonie met hemzelf.

Het park uit, bereikte hij een plein, begrensd door een ernstig donker gebouw met rondloopende zuilengalerij waaronder talrijke boekhandelaars hunne waren hadden uitgestald. Zoo, meende hij, moest er in de achttiende eeuw het Palais-Royal hebben uitgezien; het wemelde van nieuwsgierigen die de pas verschenen werken doorbladerden. Ook Vincent keek even het laatste nummer van den ‘Mercure de France’ in: die gaf immers het beste werk der jongeren. Wellicht schreef hij zelf daarin later ook wel; dat was de eerste stap tot de letterkundige glorie die, hij hoopte het stellig, hem in dit heldere leven wel zou toelachen.

Hij kocht een plattegrond der stad; die was er noodig om ze verder te leeren kennen en al de plaatsen op te zoeken waarvan de namen met zooveel poezie in zijne ooren zongen, ieder eene litteraire of historische herinnering wekkend; dat alles zou hij in werkelijkheid zien. Op het plan trachtte hij in het dwarrelnet van roode en blauwe strepen en vierkantjes de plaats te vinden waar hij zich bevond.

Juist!... daar lag de Saint-Michel boulevard iets verder gekruist door den Saint-Germain die naar de Seine afzakte tot aan het ‘Palais Bourbon’. Recht vóór hem uit lag de rivier; in die richting moest hij ze in de nabijbeid van den Pont-Neuf bereiken. Want die beroemde brug, waaraan zooveel romaneske herinneringen waren gehecht, moest hij zien: Théophile Gautier in zijn ‘Capitaine Fracasse’ had haar kleurrijk uitzicht in de zeventiende eeuw beschreven, terwijl Mercier in zijn ‘Tableau de Paris’, dat van honderd jaar later had afgeschilderd: de oude brug met

hare tallooze wandelaars en baliekluivers, kunsten- en potsenmakers, tandentrekkers, goochelaars, marskramers, leurders, gauwdieven en racoleurs. Zou zij nog iets van dat uitzicht behouden hebben?

Rechtuit gaande, bereikte Vincent den Saint-Germain; verderop lag het oude aristocratische kwartier ‘de faubourg’ maar hier waren de groote uitgeversfirmen gevestigd: Hachette, Alcan, Michaud... Verder kuierend, overal alles bewonderend, koos hij op goed geluk af de breedste straten, waarvan eene hem weldra op de Seine-kaai bracht. En warempel! daar juist vóór hem lag de ‘Pont-Neuf’ rustend op het uiterste puntje van het eiland der Cité, vroeger ‘l'île du Passeur aux vaches’ waar nu het bronzen standbeeld van Henri IV stond; beneden aan den stroom op het driekantige eilandpuntje zag je talrijke hengelaars, die een haast onzichtbaren dobber in 't oog hielden.

De kade lag koel en rustig in het lommer van oude boomen; de breede stroom, hier in twee armen gesplitst, zilverde in de morgenzon. Op den anderen oever strekten de Louvre-gebouwen zich uit. De majestueuze stroom vertoonde zich in volle breedte, doorkruist met schepen en stoom- en motor-booten, die lijk speelgoed zoo klein leken onder de reusachtige bogen der brug. Op een der halfronde terrassen door iederen steunpijler gevormd, keek Vincent over de breede blauwe stroomkromming met hare landingplaatsen en lange rijen drijvende bad-inrichtingen.

De brug over, vond hij de mooie kerk van Saint-Germaîn l'Auxerrois waarvan de klokken eens het sein gaven tot den Bartholomeus-moord; daar waar nu de groote magazijnen lagen stond de toren der Samaritaine met het beroemd klokkenspel, waar ieder uur de bronzen Samaritaansche de slagen kwam kloppen. Hij keerde langs de Louvre-gebouwen onder de rijk gebeeldhouwde poort naar de eerste binnenplaats, de beroemde ‘Jardin de l'Infante’; langs den gevel met zuilenrij van den grooten bouwmeester Perrault, bereikte hij verder het monument van Gambetta om dan weer de gebouwen te verlaten en in de ‘rue Saint-Honoré’ te komen.

Wat al herinneringen! ze verdrongen elkander: hier stond het gedenkteeken aan Gaspard de Coligny op de plaats zelve waar hij werd vermoord, daar lag het Palais-Royal waar de Regent zijne beroemde ‘soupers’ hield en later Philippe Egalité. Hij ging door dezelfde Sint-Honoré straat, waar Robespierre had gewoond en waarlangs, te dien tijde, de ver-

oordeelden naar de ‘Place de la Révolution’ reden, zoowel Louis XVI als mevrouw Dubarry.

Aan het terras der ‘Feuillants’ boog hij af langs de tuinen der Tuilerieën om op de Concorde-plaats uit te komen. Eenig was het uitzicht over het groote plein met bronzen en marmeren fonteinen en standbeelden, waarboven de obelisk uitrees, schitterend in het goud der hooge zon. Vincent was als verbijsterd door al die schoonheid; het was eene voortdurende betoovering geweest, reeds van af het oogenblikdat hij uit den trein was gestapt.

Nu vond hij het een beetje kinderachtig, dat hij de stad slechts had bewonderd om zooveel historische en litteraire herinneringen die zij in 't geheugen riep; naar het volle heerlijke leven moest hij kijken, naar de menschen en wandelaars die, in de omlijsting der prachtige gebouwen, versmolten tot een eenig tafereel. Onder een regen van zonnegoud, volgde hij de breede dreven der Champs-Elysées met hier en daar, uitstekend boven het groen, koepels of Chineesche daken van schouwburgen, café-concerts en bioskopen, en verder de sierlijke gevels van het Groot en het Klein Paleis.

In het lommer der kastanje-lanen, tusschen het teere groen der grasperken, speelden roosblonde jongetjes en meisjes met zwarte of bruine vlechten op den rug; zij staarden hals-rekkend naar een ‘Guignol’ waar onder roffelend tramgeluid het spel begon. Op de witte tuinzetels zaten verlakt-geschoeide en fijn geganteerde dandys ‘Le Temps’ of ‘Le Figaro’ te lezen; eene Engelsche gouvernante met houterig gezicht vergezelde eene piepjonge freule in wit en blauw tennispak, zoo smetteloos frisch in de morgenlucht lijk het verniste prentje van een modeblad.

Alweer merkte Vincent op hoe snoeperig de vrouwen er hier uit zagen: heel fijn en regelmatig van aangezicht, mat-blank van huid, licht mauve beschaduwd door den grooten zomerhoed, waaronder de zware chignons van blauwzwart of aschblond haar op het blanke van den hals kwamen vlekken. Eene volgde hij een tijdje met den blik, lijk ze zoo kwiek voorbij ging met lichten tred, gracieus op de heup de sierlijke plooien wiegelend van den jurk waaronder, boven het hoog gehakte schoentje, eene streep van de roos doorschijnende kous zichtbaar werd; ieder harer beweginkjes berekend om den aanvalligen vorm van het lichaam te doen uitkomen, om

bewondering en verlangen te wekken.

De onbewuste wellust hier zooveel mooie kokette vrouwen te weten, steeg prikkelend naar het hoofd; hij dacht aan de mogelijkheid van bemind te worden, heelemaal een dier lijfjes te bezitten. Al die vrouwtjes waren zoo aanhalig, zoo te gemoet komend, gansch anders dan de preutsche dames die hij kende: een paar hadden hem reeds innemend toegelonkt, vond hij met de lichte fatterigheid zijner twintig jaar, zich vaag een mooie jongen voelend met fijn besneden meisjes-gezicht en lange bruine lokken.

Een nieuw uitzicht, eene nieuwe schoonheid dezer onuitputtelijke stad, bood zich weer aan: in zachte glooïing steeg de straat naar een reusachtig rondpunt, vanwaar breede lanen naar alle richtingen straalden; daar bovenuit, hoog boven de huizen die even zooveel paleizen leken, ze neêrdrukkend onder de majesteit zijner grootsche massa, rees de triomfboog ‘L'Arc de l'Etoile’. Van onder het monument beheerschte de blik al die breede rechte lijnen, die naar hetzelfde middenpunt toekwamen.

Tegen den onafgebroken stroom in: wandelaars, rijtuigen, equipagen, automobiels, ruiters en amazonen die van den morgenrit uit het ‘Bois de Boulogne’ kwamen, volgde Vincent de aristocratische avenue tusschen gras- en bloemenperken en rijke villas aan beide kanten.

Ook het bosch wilde hij zien en er wat uitrusten; het moest tegen middag zijn, hij was vermoeid van den langen tocht. Door de stadspoort, langs de zware vestingen waar op den loggen wal spichtig gras en schrale struiken groeiden, bereikte hij het Boulogne-bosch, dat echter eene ontgoocheling bleek te zijn. Die dun geplante en amechtige stammetjes rond wat verlept groen rechtvaardigen geenszins den roem dezer geliefkoosde wandeling der Parijzenaars. Langs de eenzame wegen kwam hij tot aan de vijvers, waar het er toch wat frisscher uitzag, en bleef daar rusten. Op dit uur was het hier heelemaal verlaten; het leek er rustig en stil na de drukte en herrie der stad.

Zoo intens ging het leven hier voorbij, zoo vlug hadden de gewaarwordingen elkander verdrongen, dat hij nu eerst, sedert zijne aankomst, een vrij uurtje vond om wat na te denken. Nog geen vier en twintig uren was hij hier, en reeds scheen het ouderlijke huis, het kleine provinciestadje, de vroegere makkers, scheen dat alles in een vaag verleden te liggen. Een weinig bekommerd dacht hij aan de onrust zijner ouders die hem nu zou-

den missen; wat mochten zij wel denken over zijne vlucht? Toch scheen ook dát reeds een heele tijd geleden; het leek onbeduidend bij de wereld waarin hij leefde, van veel minder belang. En dan, waarom zich met die pijnlijke gedachte bezig gehouden. Weldra zou hij last genoeg hebben met den strijd om 't bestaan, om zich door geen zeurende bedenkingen te laten neerdrukken en ontmoedigen.

Het leven was heerlijk! herhaalde hij, wel met een beetje wroeging zoo gelukkig te zijn, terwijl men zich thuis stellig over hem angstig maakte. Maar in dat midden had hij ook zooveel geleden, zooveel kleine vernederingen ondergaan; hier was hij vrij en gelukkig, zou hij kunnen arbeiden met schoone toekomst in het verschiet!

Bijna een uurtje bleef hij rusten; hij las een krant dien hij gekocht had, stak een sigaret op en keerde daarna op zijn doode gemak door de Maillotpoort naar de stad terug. Langs de ‘Avenue de la Grande Armée’ ging hij weer den triomfboog voorbij, de rijke buurten door, Friedland-laan, Hausmann-boulevard, avenue Malesherbes, het groote stadsleven te gemoet. Voortdurend den plattegrond raadplegend, kwam hij de leelijke Madeleine-kerk voorbij en bereikte de groote verkeerswegen, de boulevards, waar, op dit nog vroege middaguur, de voortdurende drukte toch een weinig verminderd was.

Aan de Avenue de l'Opéra met het prachtige schouwburg-gebouw ging hij even rechts in de ‘rue de la Paix’, naar de rijke modemagazijnen en juwelierswinkels kijken, ging door tot aan het Vendôme-plein met de bronzen zuil en het standbeeld van den grooten keizer, om dan, op zijne stappen terugkeerend, verder langs de beroemde boulevards ‘des Capucines et des Italiens’ te slenteren.

Weer eens pakte dit leven hem aan als eene duizeling; het was te veel in eenmaal en toch bleef er nog zooveel meer te bewonderen; hij kon niet meer, het vermoeide, alles draaide voor zijne oogen en danste lijk een feestroes in zijn hoofd. De boulevards volgend, keerde hij langs ‘Strassbourg’ af om aan het Noorder-station zijn reisgoed te halen, maar minder aandachtig nu, te zeer afgetobd om nog belang te stellen in de duizend kleine gebeutenissen, die daar straks zijne aandacht vestigden, een beetje geblazeerd reeds om er nog dezelfde vreugde in te vinden.

Zich vaag herinnerend hoe hij hier gisteren was voorbij gekomen, vond

hij het dépot voor reisgoed. Hij nam een rijtuig, liet den koetsier het goed brengen en, vermoeid van alles wat hij had gehoord en gezien, reed hij de Strassbourg-, Sébastopol- en Sint-Michel-boulevards over, rechtdoor tot aan de Gay-Lussac- en de Bertholletstraat.

Na zoo'n dag had hij behoefte aan rust; straks, tegen avond kon hij nog uitgaan maar nu wilde hij buiten al die beweging blijven. Ook was het gezellig op zijn kamertje met het venster geopend op de betrekkelijk stille buurt. Het waren meest vreemde studenten die hier huisden; overal zag hij er, evenals hij zelf voor het geopend raam zitten. Hij zou hier flink arbeiden.

Eerst wilde hij zijne kamer wat opschikken. Hij ledigde boekenpak en valies; keurig hing hij zijn kostuum in de kast, schikte het linnen in de lade met eene zorgzaamheid waaraan moeder hem thuis had gewend, stapelde de boeken op de schouw of nevens de papieren en het schrijfgerei op het werktafeltje, dat hij vóór 't raam schoof. Tusschen de lijst van den spiegel stak hij de portretten van een paar makkers en ook van een meisje dat hij had liefgehad; thuis kon dat natuurlijk niet, ze was serveuze in een café-chantant, maar o! zoo'n teervoelend meisje... een Duitsche...

Verfrischt, het boordje afgedaan, wou hij lezen om den geest te verzetten; het was behaaglijk op 't lage divan - een paar muilen ontbraken nog slechts om heelemaal op zijn gemak te zijn, die moest hij zich aanschaffen - met de boeken juist onder 't bereik der hand. Wat zou hij lezen?... iets van Verlaine, of van Rimbaud, of wel van Laforgue, wiens gedachtenis hier zoo levend was? Neen, liever las hij nu iets helder zonnigs, vol geluk, iets van Henri de Regnier. De bloemlezing doorbladerend zocht hij enkele dichtstukken, liefst die eene karakteristieke Parijsche tint hadden of spraken over de stad.

Maar lang lezen kon hij niet, hij werd ongedurig; Parijs had reeds hare ‘emprise’ op hem gelegd en opnieuw wilde hij terug in dien draaikolk van leven en beweging. Nu dat het begon avond te worden, bereikte de drukte haar hoogtepunt door de van hun werk keerende lieden; dit was het aperitef-uur, waarop men ging bitteren; 't werd tijd om te gaan eten.

Langs den hem reeds bekenden weg ging Vincent naar den Sint-Michel; voor éénmaal wilde hij ook een absinthe proeven... de ‘muse verte’ van Musset en Verlaine. Een beetje onhandig bereidde hij den geurenden

opalijn-groenen drank, waarvan hij den smaak ietwat raar vond. Daarna, dichtbij op een hoek, ging hij dineeren in een ‘Duval’, een restaurant waarvan hij gehoord had dat het er goedkoop was. Goed gestemd bleef hij na het diner van op het terras een tijdje den ‘boul' Miche’ gade slaan, de mooie wijfjes bewonderend te midden der vroolijke menigte studenten en artisten.

Boven de aschblonde avondschemering begonnen de eerste lichten zachtjes te glimmen achter de ruiten van winkels en koffiehuizen. Vincent daalde den boulevard af tot aan de Seine, waar op de leuningen der brug de bloemenverkoopers hunne waar hadden uitgestald; geuren van viooltjes en rozen zweefden op den zerp-koelen adem van den donkeren stroom, waarover vlugge lichtjes heengleden. Voor twee ‘sous’ - wat de bloemen hier goedkoop waren! - kocht hij een tuiltje rozen, niet zóó frisch als die hij kende, maar zooveel fijner, met iets vermoeid, iets smachtend... Parijsche rozen!

Een groep meisjes kwam voorbij; midinetjes die, na heel den dag in den duffen winkel te hebben gezeten, arm in arm huiswaarts keerden, lachend en gekkend in dien zangerigen Parijschen tongval, die de woorden lijk een vloed paarlen van de lippen doet rollen. Eene mooie zwarte, na Vincent koket lachend te hebben bekeken, trad uit den groep en vroeg aanhalerig om eene roos. Een beetje verwonderd keek hij op, gaf haar dan het gansche boeketje. ‘O! ik behoef ze niet allen’ lachte ze snedig, er één uitkiezend die ze vroeg op haar keursje te willen steken, terwijl hare donkere oogen steeds uitdagender lachten. Dan ging zij heen, eerst aarzelend, daarna haastiger om de vriendinnen in te halen; keek nog eens om, uit de verte toeknikkend.

Droomend ging Vincent onder de donkere boomen van den boulevard du Palais, begrijpend dat hij dom was geweest, ontevreden over zich zelf. Een ander maal moest hij minder schuchter zijn en van de gelegenheid gebruik maken. De meisjes waren hier zooveel aanvalliger, heelemaal ongegeneerd... en allen zoo mooi! Lijk eene lieve herinnering bekeek hij de rozen, waarvan hij er ééne op de borst van het meisje had gehecht.

Hoofdstuk IV.

Van over de huizen heen galmde eentonig het getamp der klokken uit den ‘Val de Grâce’, traag en aanhoudend, met ontzenuwende narigheid, lijk ze dat slechts kunnen op een langen zomernamiddag, als alle leven slaapt in de verlaten straten die luide weerklinken van een eenzamen stap. Sedert hij hier was had Vincent het reeds leeren kennen, het gelui dat in de drukte van 't gewone gedoe slechts heel bedeesd zijn stemmetje hooren liet, maar in de vervelende stilte van den Zondag met zooveel te meer kracht iederen slag hamerde om bij de menschen de droeve gepeinzen wakker te schudden die, anders door het dagelijksche leven verdrongen, in de eenzaamheid koppig hun aanval bleven herhalen.

Want Vincent voelde zich ontevreden: nog was hij niet begonnen met de verwezenlijking van zijne grootsche plannen; nog altijd had hij het voornemen eens ernstig te werken niet ten uitvoer gebracht; tot nu toe had hij niets gedaan om zich een middel tot bestaan te verzekeren. Wel had hij er geen spijt van: die paar weken sinds hij hier reeds verbleef waren voorbij gegaan lijk een droom, éér hij 't zelve had geweten; hij was meegesleept geworden door de aantrekkelijkheid van het grootestadsleven. Nu was hij nog wel niet geblazeerd - neen, van iets dergelijks ben je nimmer geblazeerd - maar toch was die eerste roes voorbij.

Hij had met de stad kennis gemaakt, al de buurten wier namen in zijn geheugen zongen had hij bezocht. Nu kende hij den breeden eentonigen Montparnasse-boulevard met zijne studenten, vreemdelingen en artisten; kende de ‘butte sacrée’, den Montmartre-heuvel die in de schaduw der logge Sacré-Coeur-kerk zijne schilderachtige straatjes en steegjes uitstrekt tusschen verwilderde tuinen of bouwvallige molens en waar de allergrappigste ‘bohëme’ nestelt boven de boulevards van Clichy en Rochechouart; hij kende de volkrijke uithoeken van La Vilette, Belleville en Ménilmontant; het oude ‘quartier du Temple’ met historisch klinkende namen: rue des Francs-Bourgeois, rue des Blancs-Manteaux’ en de beruchte Quincampoix-straat met de benauwelijk angstigende Venise-steeg.

Op het kerkhof van Père Lachaise had hij het graf van Héloïse en Abélard bezocht, dat van Verlaine te Montmartre en van Heine te Montparnasse. In het Luxemburg-museum had hij de moderne meesters bewon-

derd: Manet, Renoir, Sisley, Césanne, Monet en Carrière. In de Louvre had hij de ‘Joconde’ gezien en de galante schilders der achttiende eeuw: Watteau Lancret, Pater en Fragonard, en op den grooten trap, rillende in de plooien van haren peplum de ‘Victoire de Samothrace’. In het Panthéon had hij gedroomd bij het helder klare manelicht der Sainte Géneviève van Puvis de Chavannes. Van op het eiland Saint-Louis had hij bij avondschemering het grootsche begrepen der ernstige, strenge lijnen van de Notre-Dame; en dicht daarachter, in een klein laag gebouwtje, de ‘morgue’, voor het eerst de vreemde, akelige gewaarwording gekend - eene sadieke griezeling - bij het zien der groenig bleeke lijken, achter eene bewaasde ruit tentoongesteld.

Zoo waren de dagen voorbij gegaan. Met den besten wil had hij niet kunnen werken, niet kunnen weerstaan aan de zich opdringende begeerte om telkens nog die of die straat, dat of dat kwartier op te zoeken.

Doch nu moest het genoeg zijn. Reeds meer dan eens had hij in de laatste dagen zich zelve zijne werkeloosheid verweten en voorgenomen te arbeiden, om dan weer tot een volgenden dag uit te stellen. Maar vandaag nog, zou hij beginnen... met dat gedurig verschuiven kwam je tot niets... als dat bleef duren werd de toekomst te zorgwekkend...

Met een plots besluit stond Vincent op van het kanapee, waar hij had liggen soezen bij het immer voortdurende, drenzende klokkengelui. Nog een poosje aarzelde hij, vóór het open venster dat uitzag op de stille straat waar slechts een groepje kinderen speelde, de oude weemoedige ronde zingend van

> Nous n'irons plus au bois
> Les lauriers sont coupés...

Tot hij dan eindelijk, zelf merkende dat dit alles slechts een voorwendsel was om tijd te winnen, aan het werktafeltje ging zitten en uit de lade zijn lijvigen omslag met ‘papieren’ nam. Nu het er op aan kwam eene preciese beteekenis te geven aan het woord ‘arbeiden’, waarmee hij immer zich zelve had gepaaid, aarzelde hij opnieuw. Misschien voor de eerste maal vroeg hij zich af, wat er eigenlijk moest gedaan worden om ‘van de kunst te leven’ en hoe je je daarmede een bestaan kon verzekeren. Eene schrijnende onzekerheid kwam in de plaats van al de vage uitdrukkingen waarmede hij zich zelf had verblind; hij zag de mogelijke mislukking.

Maar neen! hij zou immers schrijven: verzen, novellen en later ook romans, waarvoor hij een behoorlijk honorarium zou ontvangen; verder zou hij kranten-artiekels leveren en trachten correspondent voor vreemde bladen te worden; nog kon hij vertalingen maken en compilatie-werk verrichten. Dat alles moest toelaten te leven, zuinigjes, ja, maar met dagen vroolijke ‘bohème’ en licht te dragen armoede: er waren hier zooveel artisten die van hun werk moesten leven.

Daarbij had hij ook reeds een en ander klaar; maar zijn bundel inkijkende bemerkte hij dat al die dikke schrijfboeken slechts heel weinig bevatten dat dienen kon: voor het meerendeel waren het maar school-opstellen, vlug neergepende nota's en invallen die hij gemeend had later te kunnen gebruiken, aanmerkingen op gelezen schrijvers en boeken. Dat alles was niet voldoende, hij moest volledig afgemaakt werk hebben en dat was schaars... ten hoogste enkele gedichten en een paar novellen. Eigenlijk moest hij bekennen, niet veel gedaan te hebben om den hoogen dunk te rechtvaardigen dien hij immer van eigene kunst had gekoesterd; hij begreep een beetje te hebben geteerd op den naam, dien men hem in zijn kleine midden om excentrieke kleederdracht en lange haren gratis verleende.

Toch was hij zich zelf als werkelijk kunstenaar bewust. Slechts had het aan eene goede gelegenheid ontbroken, om alles wat er in hoofd en hart woelde neer te schrijven. Nu hij leven kon lijk hij altijd verlangd had, zou hij ook arbeiden. Onmiddellijk nog nam hij een vel papier... en dacht na; maar toen hij het in vierkante blankheid vóór zich op het donkergroene tafelkleed zag liggen, wist hij hoe al dat geredeneer slechts een aarzelen was geweest om niet te moeten bekennen dat hij volstrekt niet wist wat doen, wat neer te schrijven. Vruchteloos spande hij al zijn denkvermogen in; nu hij daar zat met al de omstandigheden die hij vroeger tot werken had noodig geacht, kon hij niet.

Het was de smartelijke onzekerheid over een scheppingsvermogen, waaraan hij vroeger nimmer had getwijfeld. Was dat alles slechts begoocheling geweest, al de kracht die hij in zich voelde, al dat verlangen, dat trachten naar een hoog ideaal, dat heerlijke op-leven voor alles wat goed en edel was: toonde het niet dat hij eene ontvankelijke kunstenaarsziel bezat? Of was hij machteloos om iets van zijne gewaarwordingen uit te

drukken?

Neen, dat was niet mogelijk; hij had reeds iets voortgebracht. Zoo het nu niet ging kwam het bij gebrek aan inspiratie, omdat het oogenblik slecht gekozen was, na zoo'n zieligen achternoen met ontzenuwd klokkengelui. Een ander maal zou 't beter gaan. En toch kon hij niet blijven uitstellen; al te dikwijls had hij zich zoo gepaaid. Neen, op het oogenblik zelve moest hij beginnen, niet langer ijdele uitvluchten zoeken.

In zijne trieste gepeinzen verdiept, teekende hij wezenloos kronkels en lijnen op het papier, strak turende op het witte vel, of zijne notities doorbladerend om eenig onderwerp te ontdekken dat hij ontwikkelen kon. Op een nieuw blad schreef hij een titel neer en een eersten volzin dien hij weer uitvaagde, begon daarna opnieuw om weer uit te schrabben. Zoo moeizaam, kreeg hij eene eerste bladzijde, vol zwarte krabbels en doorhalingen. Het leek op niets. Neen, het ging niet, moest hij bekennen. Morgen zou 't beter lukken, hoopte hij, een weinig getroost omdat hij er in geslaagd was toch iets te schrijven.

Vincent wiesch zich de brandende slapen en kleedde zich aan om een luchtje te scheppen op den ‘boul' Miche’, na de sufferige vermoeienis van die vruchtelooze geestes-inspanning. Op straat begon er met de koelte van den naderenden avond na den zwoelen middag weer drukte te komen: hooge omnibussen vol vlaggetjes-zwaaiende en ‘marseillaises’-zingende ‘provinciaux’, brachten de groepen Zondagbezoekers naar het station. Aan dat voor de spoorlijn naar Sceaux verdrong zich een dichte menigte; uit de lanen van den Luxenburg-tuin klonk het tromgeroffel van den taptoe.

Maar deze dagelijksche bedrijvigheid, die anders zoo opwekkend leek, kon hem ditmaal geen belang inboezemen. Arbeiden moest hij, kost wat kost, anders stond er een toekomst te wachten waarvan hij zelfs de mogelijkheid niet dierf inzien. Van avond zou hij herbeginnen, en als het niet ging, den vroegeren arbeid overschrijven om zoo in gang te geraken.

Na dit vaste besluit ging hij avondmalen in het gewone goedkoope restaurantje der Monsieur-le-Prince-straat, om daarna, zonder de aanvechting gehoor te geven de stad in de volheid harer zondagsjool nog eens te bewonderen, onmiddellijk naar huis te keeren, waar hij bleef arbeiden.

Inderdaad, de eerstvolgende dagen lukte het beter; door zijne vroegere

opstellen, waarvan bij reeds een en ander naar een paar tijdschriften had gezonden, te herwerken, was hij in gang geraakt en arbeidde voort met stugge hardnekkigheid, zoodat het na korten tijd veel gemakkelijker ging en hij, nog wel niet beelemaal tevreden, toch weer moed kreeg. In de ‘bibliothèque Sainte-Géneviève’ ging hij dagelijks notas nemen voor eene studie over Verlaine, die flink vorderde; de rustige stilte der lange zalen, met langs de muren de bruine en grijze lijnen der boekenruggen, was tot aangenamen arbeid geschikt. Over dag was het er wel wat warm, als de zon van het groote schaduwlooze Pantheon-plein uren lang op den gevel had gebroeid, maar des avonds werd het lekker koel en gemoedelijk, terwijl de hooge zoldering in de schaduw wegdonkerde en hier en daar in de klaarte der gloeilampjes de matte bleekheid vlekte van een studeerend gelaat. Zelfs moest hij, in deze bibliotheek die zoo rijk was aan geliefkoosde moderne schrijvers, opletten om zich door het genot van lezen niet van den arbeid te laten afleiden.

Dat er van al de tijdschriften waarnaar hij kopij had gestuurd, geen enkel had geantwoord, maakte hem niet ongerust; hij wist wel dat zoo'n redacteur daarmee gewoonlijk niet erg haastig is. Ook aan verscheidene bladen had hij geschreven om zich als Parijsch correspondent aan te bevelen; daarvan kon wel wat vroeger bericht komen, zoodat hij iederen morgen, aan de concierge vroeg of er niets voor hem bij de correspondentie was.

De dagen verliepen echter zonder nieuws te brengen. Regelmatig arbeidde hij heel den dag in de bibliotheek tot tegen het sluitens-uur, om dan een tochtje op de boulevards te doen alvorens zijne kamer op te zoeken. Des avonds was hij afgemat en tevreden, zelfvoldaan dat hij opschoot met zijn werk. Heerlijk vond hij dan het groote stadsleven waarin hij slechts te putten had om er kunst uit te scheppen. Maar slechts des Zondags, als de biblioheek gesloten en de arbeid dus onmogelijk was, wilde hij van dat alles genieten, dan slenterde hij door de drukke straten en bewonderde opgetogen de mooie vrouwtjes die lieftallig lonkend voorbij hupten, den rand toonend van het witte onderjurkje dat froezelde op den slanken voet.

Als een donker punt bleef de onrust voor de toekomst, die er met den dag dreigender begon uit te zien. Van de bladen waaraan hij had geschre-

ven, hadden een paar voor het aanbod bedankt; één enkel slechts had het belachelijke honorarium van twee gulden voor eene wekelijksche kroniek aangeboden. De anderen hadden zelfs niet noodig geoordeeld te antwoorden, zoodat, bij gebrek aan beter. Vincent maar besloot het voorstel aan te nemen.

Elken dag ging voorbij in zorgelijker wachten of er iets zou komen van de tijdschriften. Misschien ware 't beter de redacteurs persoonlijk op te zoeken, je kon gemakkelijk weten om welk uur die heeren te spreken waren. Geruimen tijd had hij niet gedurfd; zijne niet te overwinnen schuchterheid had hem verscheidene malen in de stille Condéstraat doen voorbij sluipen, langs den statigen ernstigen gevel der bureelen van den ‘Mercure de France’, zonder er toe te kunnen besluiten binnen te gaan; als dan eindelijk het spreekuur voorbij was, ergerde hij zich over zooveel bedeesdheid, het stellige voornemen vattend een ander maal minder kinderachtig te zijn.

Eerst zou hij elders gaan, naar een tijdschrift van minder belang, waar hij meer kans had. Met kloppend hart waagde hij het een paar dagen later; heel verre in de Rennes-straat was het, dicht bij het station van Montparnasse. Het redactie-kantoor lag op een derde verdiep, dat je moest bereiken langs een vuilen diensttrap in den hoek eener oude donkere koer. Ook het onthaal was niet aanmoedigend: in een klein duister kabinetje, met slechts een paar rieten stoelen bemeubeld, de muren met groene kartons en de gele banden eener boekenkast vol ‘trois cinquante’ versierd, had een jongmensch met blauwen bril op het flets-bleeke gezicht - dit weinig dichterlijke figuur was zeker de secretaris van den redacteur, dien Vincent luid in het aangrenzende vertrek hoorde praten - het naamkaartje van den bezoeker gevraagd om hem, na een half uur wachtens, de ingezonden verzen terug te geven met het geijkte: dat ze minder voor het tijdschrift geschikt waren.

Dit was eene groote teleurstelling geweest; de afwijzing had hem beleedigend geschenen en gemelijk tegen die letterkundigen gestemd. Liefst had hij aan zulke menschen zijn werk nooit meer onderworpen; maar dat was nu eenmaal noodzakelijk: hij moest geld verdienen. Zoo besloot hij naar een heel jong tijdschrift te gaan: eenige dagen geleden had hij in een boekenwinkel het eerste nummer ontdekt, dat pas kwam te verschijnen en

waarin er een warme oproep stond aan alle jonge onbekende talenten.

Een Donderdag-middag was hij er heen gegaan, daar heel verre aan 't ander eind der stad. Eerst had hij den ‘métro’ moeten nemen tot aan het Trocadéro, om dan met behulp van zijn plattegrond den weg te vinden in een doolhof afgelegen straten eener pas gebouwde buurt. Het was, ten huize van den redacteur-bestuurder, eene gezellige bijeenkomst waarop de jongere letterkundigen waren uitgenoodigd. Een paar keeren slechts, in onbeduidende tijdschriftjes, had Vincent den naam van den schrijver ontmoet, zoodat hij hem nog voor een beginneling hield en dus wel verwonderd was een man van reeds rijpenden leeftijd te ontmoeten. Deze ontving hem allervriendelijkst en verzocht plaats te nemen, in afwachting van eenige vrienden die nog komen moesten.

De innemendheid van den gullen Franschman stelde Vincent spoedig op zijn gemak. Natuurlijk vond hij het niet noodig zijne zaken uit te leggen, doch jokte een weinig, zeggend dat hij veel belang in de letterkunde stelde en van een verblijf van enkele maanden te Parijs gebruik wilde maken om persoonlijk kennis aan te knoopen met de jongere schrijvers, die hij meest bewonderde. De redacteur bleef niet ten achter in hoffelijkheid, en vernemende dat zijn bezoeker vreemdeling was, begon hij een gesprek over de Fransch-schrijvende letterkundigen uit de zusterlanden: Rodenbach, Verhaeren, Maeterlinck... Monsieur Méterlin... lijk hij den naam uitsprak, zoodat Vincent pas begreep van wien er spraak was, nadat men hem ‘l'illustre auteur de Sagesse et Destinée’ had genoemd. Dan praatte men verder over de talrijke vreemdelingen, die sedert eenigen tijd in het Fransch waren gaan schrijven: over Jean Moréas die een Griek was, Viélé Griffin en Stuart Merril, beiden Amerikanen, Théodore de Wyzewa een Pool, allen van de beste schrijvers uit dit geslacht.

Ondertusschen waren er meer bezoekers gekomen: deftige jongelui, zwart gerokt en wit gedast, wel een beetje tot verwondering van Vincent die de ‘bohème’ onmisbaar achtte. Maar het ontbrak heelemaal aan romantiek en zelfs aan enthousiasme: men sprak over kunst noch litteratuur, doch heel eenvoudig over doodgewone zaken: het mooie weer, de gebeurtenis van den dag, politiek en sport, slechts heel zelden over een jong schrijver of een pas verschenen boek, die dan nog gewoonlijk Vincent heelemaal vreemd waren. Het leek hem ongezellig in dezen kring, waar

iedereen nochtans vriendelijk was en zichtbaar moeite deed om hem ook aan het gesprek te laten deel nemen.

Een paar oudere schrijvers waren later gekomen; hun werk was zoo weinig bekend, dat hij ze steeds voor auteurs van derden of vierden rang had aangezien. Hier scheen men nochtans veel belang aan hen te hechten; zichtbaar maakten de jongeren hun het hof, ze aansprekend met menigvuldige ‘cher maître's, den lof zingend van hun laatsten roman en met veel belangstelling informeerend welk meesterwerk er nu volgen ging. Je moest zelfs meer naief zijn dan Vincent, om het niet te merken. Ofschoon slechts ‘meesters’ van minderen rang, toch hadden zij eenigen naam en golden hier voor ‘arrivés’ die een groepje volgelingen op sleeptouw konden nemen.

Het gesprek, dat meer algemeen was geworden, scheen nog verder leerrijk voor den nieuweling, die hier meer dan eene illuzie moest laten. Het pas verschenen tijdschrift, zoo had hij onmiddellijk begrepen, kon zijne medewerkers niet honoreeren, het werd op eigen kosten en met veel moeite door den redacteur en een paar vrienden recht gehouden. Eigenlijk bleek de toestand der jonge kunstenaars al niet veel schitterender dan in het vaderland, slechts gebeurde er alles op grooter schaal. Zelfs hier was het de loffelijke gewoonte, dat gansche bureelen op stadhuis of ministerie tot broeikast dienden aan een jong letterkundig geslacht.

Maar wat heelemaal nieuw voorkwam, was 't geen hij over de litteraire zeden vernam die hier heerschten. Al deze ‘gens de lettres’ spaarden hunne collegas niet; integendeel. daardoor werd het gesprek eerst recht pikant. Niet het arrivisme van al deze menschen, die koorts om er te komen, hunne jacht op goed betaalde baantjes van kronikeur, feuilletonist of courriériste in een of ander groot blad, stuitte het meest tegen de borst, doch vooral de middelen die daartoe werden aangewend. Het was niet de kunstwaarde van een werk, die bijval behalen deed; het was niet altijd om zijn talent dat een schrijver beroemd werd. De gunstige kritiek werd betaald tegen zooveel per regel; tegen vastgestelden prijs kon je in de grootste bladen en tijdschriften loftuitende artikels bekomen, nog wel met een bekenden naam onderteekend. Een jong schrijver had als loon eener reeks ophemelende studies over een ouder dichter, van dezen eindelijk de voorrede bekomen die aan zijn eigen bundel eene bekende firma als uit-

geefster zou bezorgen. Nog beter was het een tweede gegaan die, dank aan de voorspraak eener administrateurs-echtgenoote, wier reeds rijpende schoonheden hij naar waarde had weten te schatten, een vet betaald redacteurspostje aan een voorname morgenkrant had verkregen. Een andere weer, rijk dilettante, was slechts medewerker eener invloedhebbende revue, dank aan zijne keurige diners en aan de milde wijze, waarop hij zijne automobiels en wildrijk jachtterrein ten dienste der vrienden wist te stellen.

Ja, ze hadden leelijke tongen die jongeren, en tanden ook; dat merkte je wel. Soms begreep Vincent maar half een of andere hatelijke of schunnige toespeling: een tooneelschrijver zou weldra zijn blijspel in den schouwburg eener beroemde actrisse opgevoerd zien: hij was immers de intieme van haar zoon, een ‘inverti’ die een groot bewonderaar van Grieksche zeden was. Ook de groote, de bekende meesters werden niet gespaard: de een zou ‘la légion d'honneur’ krijgen, omdat zijne mooie jonge vrouw zich zoo gastvrij toonde jegens een invloedrijk politieker; een geestig schrijver ‘un auteur gai’ liet zijne bewonderde en goed betaalde kronieken heelemaal door zijne twee ‘secrétaires particuliers’ schrijven, die slechts een mager procent van de opbrengst hunner eigene proza ontvingen.

Dergelijke manier van arbeiden scheen overigens bij velen in voege: die ‘secrétaires particuliers’ waren voor menige beroemdheid eene onontbeerlijke instelling. Een lid der ‘Académie française’ dankte zijne belangwekkende onthullingen over den zelfkant der geschiedenis, slechts aan dezen ijver van talrijke karig bezoldigde medewerkers. Als er een roman of tooneelstuk verscheen, geschreven in samenwerking van een beroemd auteur met een minder bekende, mocht men haast zeker zijn dat deze laatste het werk alleen had vervaardigd en om een uitgever te vinden, roem en opbrengst met een ‘cher maître’ had moeten deelen. De bescheiden medewerker mocht zich echter troosten met het idee dat hij later op zijne beurt, op dezelfde wijze, de jonge talenten beschermen en aanmoedigen kon. Beter nog: eene gansche reeks romans, die in den laatsten tijd grooten opgang hadden gemaakt, waren niet geschreven door den meester die er overal den lof van inoogstte: hij had zich vergenoegd enkele uitdrukkingen te veranderen in het werk eener vrouw, waarmee hij een tijd

lang had gescharreld en die rich nooit otn haar litterair eigendom bekommerd had.

Zoo ging het over velen, die Vincent steeds als eerlijke en verheven kunstenaars had aangezien: tot op hunne naaktheid werden zij uitgekleed door deze jongeren die alles wisten, misselijke alkoofgeheimenissen fluisterden: hoe die een syphilitieker was en die een etheromaan, en die andere nog een sadieker of een erotomaan. Neen, deze confraters spaarden elkander niet, en zij van wien men niet iets dergelijks wist te verhalen, waren ten minste ‘plagiaires’, machteloozen of ‘crétins’.

Vincent walgde van den praat dezer menschjes. Hier was zijn wereld niet; hij nam afscheid met het besluit nooit meer in dergelijk midden weer te keeren. Hij was zoo ontstemd, dat hij er al eerst niet aan had gedacht over zijn eigen werk te spreken, eene novelle die hij had medegebracht in de vage hoop ze in het tijdschrift opgenomen te zien.

De volgende dagen arbeidde hij met minder lust; het vertrouwen in de toekomst was door al die onthullingen geschokt. Weer begon hij te twijfelen en kwam de sloopende onzekerheid: had hij dan het ouderlijke huis verlaten en alles op het spel gezet voor eene hersenschim; had hij zich slechts ingebeeld kunstenaar te zijn, om ten slotte te moeten bekennen dat hij zich bedrogen had? Neen, in de laatste weken had hij flink gearbeid zoodat hij tevreden mocht zijn, dat voelde hij, daar was hij bewust van.

Maar nu kwam de strijd, de harde kamp tegen de menschen, onverschilligen en vijandigen; tegen het heele noodlot. Wel zou hij overwinnen, het ontbrak hem aan kracht noch moed... en toch... de groote stad, nu hij haar begon te kennen, boezemde hem vrees in. Nog had hij haar lief; hij voelde hare ‘emprise’ die nimmer dengene loslaat die haar ooit heeft gekend. Hier zou hij blijven, arbeiden en strijden: de gedachte aan de heerlijke stad gaf nieuwen moed.

Al wat hij had gehoord mocht hem niet te zeer ontstemmen: zelfs als het volstrekt onmogelijk bleek met de kunst een bestaan te winnen, bleven er immers nog andere middelen genoeg? Met litterair werk van minder gehalte kon je hier gemakkelijk je brood verdienen: arbeiden voor ‘illustres’ compilaties maken voor woordenboeken en encyclopediën, vertalingen, excerpten en meer dergelijks. Dat moest in een groot intellectueel midden zooals hier toch te vinden zijn, hij hoefde slechts wat meer bekend te ge-

raken en zijne onnoozele schuchterheid laten varen, dan kwam het wel.

Eerst zou hij aan een paar beroemde letterkundigen schrijven, die hij altijd het meest had bewonderd en in zijne geestdrift als bijna halve goden aangezien. Zij, die zelf de akelige jaren der miskenning hadden doorworsteld, konden met een woordje aanbeveling hem de deur openen tot een blad of tijdschrift, waarin het hem mogelijk zou zijn zich aan het publiek kenbaar te maken... en ja, ook een klein honorarium voor zijn arbeid te ontvangen. Want inderdaad, het begon noodig te worden. Wel was hij niet bang voor een beetje armoede - daaraan had hij zich wel verwacht - maar toch, thuis waar het aan niets ontbrak, was deze steeds geheel anders voorgekomen dan nu hij er zich werkelijk door bedreigd zag...

Zeker, een der bekende meesters, die de jongeren zoo genegen waren, zou hem wel helpen. Vincent wist, hoe die en die jongere schrijver zijne opkomende bekendheid slechts te danken had aan den voorganger die hem ‘lanceerde’. Waarom zou er voor hem niet iemand hetzelfde doen, lijk ze voor zoo menig andere gedaan hadden, even onbekend als hij zelf en waarvan sommigen toch wel minder talent schenen te hebben.

Met dergelijke bedenkingen trachtte hij zich den noodigen moed in te spreken om den stap te wagen. In den ‘Bottin’ had hij het adres van den schrijver gevonden: hij woonde in een der aristocratische buurten van achter de Alexander-brug. Maar toen hij, den volgenden dag, er toe had kunnen besluiten zoover te wandelen, ontbrak het hem aan moed om binnen te gaan. Hoe belachelijk hij het ook vond, toch bleef hij dralen in de breede stille straat, vol rijke hotels met neergelaten jaloeziën vóór de hooge vensters in marmeren of hardsteenen omlijstingen. Hij liet zich afschrikken door het norsche uitzicht van den ‘concierge’ en den misprijzenden blik van een ‘valet de pied’ die, met zilver gegespte schoenen en lange witte kousen, deftig in de vestibuul op en neer stapte. Liever zou hij een brief schrijven, waarin zijn toestand eerlijk werd bloot gelegd: hij zou vertellen, hoe hij vol geestdrift en begoochelingen naar hier was gekomen om van zijne kunst te leven; nog had hij moed en hoopte dat een oudere hem zou willen bijstaan; het zou best gaan zoo het slechts mogelijk was zich in een blad of tijdschrift bekend te maken... en ook dat hij eene kleine betrekking zocht, die hem zou toelaten zijn brood te verdienen.

Maar toen hij thuis zijn brief meende te beginnen, werd hij toch be-

schaamd over zooveel kinderachtigheid. Neen, zoo kwam hij er nooit; al dat brieven schrijven hielp niets; hij moest persoonlijk gaan en eenmaal niet aan die bedeesdheid toegeven.

Dan, al zijnen moed bijeen zamelend, was hij den volgenden dag gegaan, zonder zich te laten afschrikken door concierge of kamerdienaar. Half tot zijne teleurstelling maar nog meer tot verlichting had hij vernomen dat de meester afwezig was en dat, zoo hij verlangde hem te zien, den volgenden dag moest weer keeren. Wellicht zou hij ontvangen worden als hij zijn visietkaartje hier wou laten.

Wilde hij nu niet onbeleefd schijnen, dan was hij wel verplicht te gaan. Met de ontroering in de keel had hij 's anderdaags nog eens denzelfden weg afgelegd: nu zou hij hem dus zien, den beroemden man, dien hij altijd zoozeer had bewonderd en lief gehad, den grooten dichter die zelf ook de diepste ellende had gekend en zijn lijden en wanhoop had uitgeweend in de prachtig trillende verzen, die Vincent nog dagelijks bewonderde en medevoelde; waaruit tevens die groote liefde voor de kunst sprak, voor de ijverzuchtige godin, die verlangt dat men alles zou opofferen om zich aan haren dienst alleen te wijden.

Ditmaal kwam de staatsie van het groote huis minder indrukwekkend voor; slechts werd hij een beetje zenuwachtig door het lange wachten in eene mooie, met talrijke doeken van moderne meesters versierde voorkamer, en door de opdringerigheid van een secretaris, die slechts afliet na Vincent's uitdrukkelijk verzoek om den dichter zelf te spreken. Eindelijk dan toch toegelaten, was hij zoo ontroerd geweest dat hij geene woorden had kunnen vinden en slechts hortend en stootend wist uit te brengen, hoe gelukkig hij was kennis te maken met den schrijver dien hij altijd meest bewonderd had. Dan op zijn gemak gesteld door de innemendheid van den man die er zoo aardig en toch voornaam uitzag, geraakte hij wat meer op dreef en werd bedaard genoeg om te gewagen van zijne eigene zwakke litteraire proeven en van zijne verwachtingen voor de toekomst.

Doch, bij zijn relaas hoe hij het ouderlijke huis verlaten had om hier te Parijs zijn geluk te beproeven... en of de meester hem niet helpen kon... nam dezes gezicht eene ernstige uitdrukking aan en streng plooide de mondhoek naar omlaag: Dat alles waren jeugdige hersenschimmen, begoochelingen, die men helaas al te spoedig moest vaarwel zeggen zoo-

haast men met het werkelijke leven in aanraking kwam. Het was dwaasheid, te meenen dat je van de kunst kon leven; voor één enkel letterkundige die, hij zou zelfs niet zeggen tot de beroemdheid kwam, maar wien het slechts mogelijk was met zijn werk een bestaan te vinden, waren er duizenden die onderweg bleven of in de droevigste armoede voortsukkelden. De groote schrijvers waren gelukkig een baantje te vinden van beambte of conservator van een bibliotheek of museum, dat hen toeliet stilletjes te leven. Van de kunst bestaan! daar was zelfs geen denken aan! Zelf wist hij beter dan iemand hoe bitter het kon zijn. Vincent zou beter doen terug naar huis te keeren: hij kende het leven niet, wist niet wat er te wachten stond, hoe het hier toeging en hoeveel ellende er in de kunstenaarswereld heerschte. Thuis zou hij even goed voor de kunst kunnen arbeiden, en daar wachtte je geduldig of bijval komen zou.

Neen, dat ging niet, beweerde Vincent; terugkeeren kon of wilde hij niet meer. De gedachte aan die mogelijkheid was reeds eene pijn: die terugtocht met al zijne vernederingen. Neen, dat ging niet, daar walde hij zelfs niet aan denken: zoo zijn mislukken te moeten toonen aan allen die hem kenden, zich overwonnen verklaren.

Dat vooruitzicht leek verschrikkelijk: de wanhoop maakte hem welsprekend en gaf hem woorden om al zijn radeloosheid te schilderen: hij moest hier blijven, kon niet terug keeren; hij zou doen wat hij kon, handarbeid desnoods. Hij hoefde niet van zijn letterkundigen arbeid te leven, de kleinste bezigheid zou voldoende zijn, zoo hij hier slechts blijven kon, hij wilde desnoods bediende worden in een boekenwinkel, maar werk moest hij hebben om te leven, om hier te kunnen blijven zonder verhongeren.

Bij de hartstochtelijke uitbarsting werd de schrijver milder gestemd. Hij ried Vincent nogmaals aan naar zijn ouders terug te keeren, alles zou zich wel schikken, ze zouden gelukkig zijn den verloren zoon weer te zien; hij zelf wou als bemiddelaar in de verzoening optreden. Eens thuis, zou Vincent zijne ouders tevreden stellen door eerst eene maatschappelijke positie te veroveren.... en dan later kon hij nog schrijven. Ach! het was juist dezelfde redeneering die vader zoo dikwijls hield.

Toen de schrijver echter merkte, dat zijn bezoeker volstrekt van geen huiswaarts keeren hooren wilde, bedacht hij iets anders. Ja, als hij vol-

strekt wou... hij had enkele vrienden en kennissen, zoodat het misschien wel mogelijk zou zijn een jong letterkundige aan de een of andere kleinere betrekking bij een dagblad of uitgever te helpen, of hem ergens als secrétaire particulier te plaatsen. Vincent moest den moed maar niet laten zakken; als hij wou arbeiden, zou hij er wel komen. Men zou zien; hij zou hem in ieder geval reeds eene aanbeveling meegeven voor een vriend, die goed in de journalisten-wereld bekend was. Wel zou het moeilijk zijn onmiddellijk iets te vinden, waarschijnlijk kon het een poosje duren en ook zou het niet schitterend zijn. Wellicht zou het in den beginne hard vallen... maar als dat niet ging, kon men naar iets anders uitzien.

Terwijl de stamelende Vincent nog naar woorden van dank zocht, ging de man naar zijn lessenaar, om er met groote vaste hand een haastig briefje te pennen dat hij hem ter hand stelde en nam dan afscheid met een handdruk die hem overgelukkig maakte, meer nog om de goede ontvangst en het hartig woord, dan om de toegezegde hulp. In zijn vreugderoes was Vincent reeds een paar straten ver geloopen, eer hij eraan dacht den meegegeven aanbevelingsbrief te bekijken: de groote, zware omslag droeg, met dikke aristocratische letter, een onbekenden naam aan het adres der bureelen van een groote morgenkrant. Dat was de redding! eens aan dat blad verbonden, zag hij zich reeds op weg naar letterkundigen roem. Altijd had hij verlangd, dat men hem maar de kleine gelegenheid mocht verschaffen om zich te doen gelden, En nu had hij hier het lang gewenschte. Het jubelde in hem op, terwijl hij door de straten bleef slenteren alvorens naar huis te gaan. Nu was alles gewonnen: nog slechts de tijd om te toonen wat hij kon en hij maakte zich sterk, de menschen van zijn talent te overtuigen. Hij was gelukkig, overgelukkig; nu ten minste kon hij vrij ademhalen zonder die beklemmende vrees voor morgen; nu was hij verzekerd voor de toekomst.

Nog nooit had hij zich zoo licht, zoo vroolijk gevoeld, zelfs niet gedurende die eerste dagen van overstelpende, dronken makende wellust, toen hij Parijs leerde kennen en liefhebben. Nu was de welbeminde stad nog meer van hem; voelde hij er zich thuis en ingeburgerd, wist dat hij er altijd blijven kon. Hij stapte fier voort, zelfgenoegzaam om de eerste overwinning op het leven.

Van op de machtige Alexander-brug was de aanblik verrukkelijk over

de in zomerzon tintelende Seine, met ginder tusschen het kastanjeloover aan den éénen oever, de fijne blanke architectuur van het ‘Grand et Petit Palais, en aan den anderen kant achter de breede esplanade, den gulden reuzenkoepel der Invalieden waarop de naar 't westen nijgende zon lichte oranje schitteringen lei. Dat alles, dat eenige uitzicht, die paleizen met zooveel kunstschatten, zij hoorden hem bijna toe. Hoe heerlijk was het te leven bij zooveel schoons!

In de Tuileriën speelde de muziek der ‘garde républicaine’; de klanken der schetterende kopers golfden lijk gulden zonnestralen door de rechte dreven, waar tusschen fonteinen en standbeelden, eene bonte menschenmenigte zich verdrong. Vincent voelde zich opwekken door het krachtige rythme van den marsch; hij liep mee in den menschenstroom, de mooie meisjes in de oogen kijkend die dankbaar glimlachten bij deze onuitgesproken hulde. Zoo'n glimlach was als eene belofte van liefde; hij genoot van hun deinenden gang, den slanken leest en den kleinen voet, den fijnen geur dien zij nalieten op hunnen weg; hij leefde in al de vreugde zijner frissche jeugd.

Hoofdstuk V.

De ‘quatorze juillet’ was voorbij. Het was als hing er in de straten nog eene herinnering aan de feestgeluiden der vorige dagen, zoo lijk daarginder tegen een gevel een vaandel slap aan den vlaggestok hing, even kleurrijk lichtend op de grijze atmosfeer. Verder bleef alles grauw: de lucht, de straat, de huizen, het droeg alles de weemoedige kleur van voorbije feestelijkheid. In de broeiende zwoelte van een overwolkten zomerhemel sloegen de geluiden dof neer tegen het houten plaveisel, lijk het gerucht van ver-rommelenden donder. De menschen leken heesch en schor na het zingen en joelen van den vorigen dag, met hoofdpijn en kater na drie dagen doorgebracht met dansen op muziek van schelle kopers onder 't licht van wit-rood-en-blauwe vetlampions.

Maar Vincent had zich gedurende deze dagen niet vermaakt. Daar het natuurlijk onmogelijk was te arbeiden in de algemeene feeststemming, en de bibliotheek die dagen overigens gesloten bleef, had hij moeten meedoen met de vroolijke menigte, terwijl de vernederingen en ontgoochelingen, al de onrust over de laatste ervaringen hem aan 't harte knaagden. Wel behield hij de opwekkende herinnering van een paar lieve meisjesgezichten die hem nog vriendelijk toelachten: ééne had hem smachtend tegen zich aangedrukt in de vervoerende dronkenschap van een wals, een andere mooie zwarte had luid lachend met scherpe gilletjes zich laten zoenen diep in den hals tusschen de kuivende haarkrulletjes. Want sedert de zes weken dat hij hier verbleef, was hij ‘Parisien’ geworden en niet langer de bedeesde lummel, die bloosde als een meisje hem in de oogen keek.

Doch in dat alles had hij geen genoegen gevonden bij die onzekerheid voor de toekomst. Later, voor later was al die levensvreugde; nu moest hij aan andere dingen denken. Wezenloos keek hij door het venster naar de straat met haar droevig uitzicht van na een feest. Vóór het huis stond een rijtuig, waarvan de koetsier bezig was den huurder van het gelijkvloers - een student dien Vincent bij het in- of uitgaan wel een paar malen had ontmoet - te helpen koffers en valiezen en doozen tot eene hooge pyramide op den bok te stapelen. Nog een woord van afscheid aan den concierge, die in de deur naar de afvaart stond te kijken en daar verdween hij om den hoek.

‘Alweer een die met vacantie gaat!’ zuchtte Vincent, hem nastarend met een gevoel van drukkende eenzaamheid, als ware die onbekende student met wien hij zelfs nooit een woord had gewisseld, een laatste vriend geweest, die hem nu alleen en verlaten achterliet. Want het rijtuig, dat daar naar het station reed, was als een kenteeken van den algemeenen uittocht, die gedurende de heete zomerdagen al de Parijzenaars het broeiend asfalt voor de bries eener zeestad of de zuivere lucht van een verloren dorpje op het land ontvluchten deed. En Vincent begreep dat, in den komkommertijd die gedurende een paar maanden het stadsleven met verlamming ging slaan, het nog veel moeilijker zou worden, om eenig werk te bekomen.

Zoo juist had hij begrepen wat het beteekende, die uitwijking van al wien het maar eenigszins mogelijk was, toen hij de hoop die hij zoo innig gevoed had weer had zien verdwijnen, wel niet voor goed maar toch voor heel langen tijd. Op de bureelen van het dagblad, waarvoor de bekende schrijver hem eene aanbeveling had meegegeven, hadden ze hem eerst op allerlei manieren willen verhinderen persoonlijk den redacteur te spreken: dan na veel dralen en lang wachten werd hij in het kabinet toegelaten. De man, na de aanbeveling vluchtig te hebben doorloopen, ondervroeg Vincent over wat deze zoo al kende en of hij reeds aan een dagblad had gearbeid. Het ontkennend antwoord deed hem even de wenkbrauwen fronsen... nu, men zou zien, binnen eenige dagen moest hij maar eens komen kijken.

De eerste maal dat hij weerkeerde, werd hij door den kantoorknecht afgescheept met het bericht dat de redacteur afwezig was en of Mijnheer niet eens binnen acht dagen weer wou komen; een paar keeren ging hij nog en dan was er een kort briefje gekomen: dat hij voor eenige weken met vacantie ging en het gedurende dien tijd onmogelijk was zich met de zaak bezig te houden; binnen hoogstens een paar maanden was de tijd beter geschikt en daartegen zou men wellicht een ‘secrétaire particulier’ kunnen gebruiken.

Twee maanden! en binnen veertien dagen moest Vincent de kamerhuur betalen. De tweede betalingstermijn reeds had eene bedenkelijke leegte in zijne beurs gemaakt; nu kon hij niet meer, zoo juist had hij het geld, dat hem nog overbleef, nageteld en het was ontoereikend. Onmiddellijk nog

moest hij iets vinden dat hulp kon brengen; met eeuwig te blijven wachten was de kleine som zachtjes ten einde geraakt.

Twee maanden! zoo lang kon hij niet meer; op enkele dagen moest hij genoeg verdienen om de huishuur te betalen. Beangstigend spookte de datum van den vervaldag voor den geest. Wel had hij in den laatsten tijd zoo zuinig mogelijk geleefd; toch zou hij nog minder moeten uitgeven en ergens een armoedig kamertje huren.

Tegenwoordig arbeidde hij den ganseben dag, maar zonder moed of hoop. Waartoe al dien arbeid, die toch niets opbracht, zelfs niet genoeg voor zijne kamerhuur? Reeds van 's morgens vroeg, nog vóór het openen der bibliotheek, schreef hij zijne nota's over, om straks onmiddellijk te kunnen voortwerken. Soms ook ging hij in de dépèchen-zalen der groote bladen ‘Le Temps, Le Figaro, Le Journal of Le Matin’ zich in lichten voor de Parijsche kronieken, die hij dan naar allerlei dagbladen in het vaderland stuurde, in de steeds ijdele hoop dat het een of ander zijn werk opnemen en betalen zou.

Iederen dag verminderde de kans en zag Vincent de armoede naderen. Met eerlijk, zuiver kunstwerk was het onmogelijk den kost te verdienen, dat had hij ondervonden; maar er bestonden nog andere middelen. Wel viel het hard dit te moeten bekennen; slechts de laatste ontgoocheling, het vertrek van den dagbladschrijver had hem een besluit doen nemen. Nog denzelfden dag was hij met ander werk begonnen, iets dat kon verkocht worden en geld opbracht: hij zou vroolijke, luchtige historietjes voor ‘illustrés’ of bloederige prikkelverhalen voor volksbladen schrijven.

Je moest toch leven! later als het wat beter ging, zou hij terug keeren tot de groote, reine kunst. Er waren zooveel bekende schrijvers die, door de ellende gedwongen, minderwaardig werk hadden verricht. Het kon niet anders: hij wilde niet veronderstellen dat ook dit niet geplaatst kon worden..... neen, dat kon niet, dat zou te erg zijn, daar wilde hij zelfs niet aan denken. En toch had hij al zooveel ondervonden; misschien ware 't beter heelemaal buiten de letterkundige wereld eene betrekking te zoeken, eene eenvoudige plaats in een handelshuis of groot magazijn. Doch dan had hij evengoed thuis kunnen blijven; daarvoor had hij geene toekomst moeten breken. Nu moest hij lukken: juist kwam er in de laatste dagen weer een nieuwe ‘illustré’ te verschijnen: een blad op talrijke dui-

zenden exemplaren getrokken, dat een oproep deed aan alle jonge schrijvers om nieuwe, oorspronkelijke bijdragen in te zenden, dingen die pakkend en sensationneel moesten zijn.

Vroeger had Vincent aan dergelijk werk niet willen meedoen en zelfs het denkbeeld met verontwaardiging verworpen. Nu was het anders: na enkele dagen had hij een paar verhaaltjes klaar; iets aangrijpends, juist om in den smaak van het groote publiek te vallen, dingen volgens Engelsch en Amerikaansch model die in de mode begonnen te komen: eene detectievenhistorie à la Sherlock Holmes en eene griezelige geheimzinnige spookhistorie met de verschijning van worgende handen en gesmoorde kreten in den nacht.

Op enkele dagen had hij ze afgekregen; ze hadden groote inspanning van fantazie gevergd, maar Vincent was er tevreden over. Stellig zou dit werk de aandacht van den uitgever trekken... als deze het las. Maar hij was besloten zich niet te laten afwijzen; hij wilde volstrekt met den bestuurder of hoofdredacteur spreken, desnoods zou hij dagen lang wachten en de verhalen zelf voorlezen. En dan, er viel niet aan te twijfelen, ze zouden zijn werk aanvaarden, zouden bemerken hoe het in den smaak viel van het groote publiek, waarvoor het eigenlijk ook geschreven was.

Bondig en zakelijk zou hij den directeur overhalen: zeggen dat hij geen kunstwerk had willen leveren maar iets voor de massa, iets pakkend en nieuw, dat de menschen zou boeien en dwingen verder te lezen om het vervolg te kennen, juist wat een blad noodig had voor den verkoop. Hij wilde zijn eigen werk niet aanbevelen, maar vroeg slechts dat men het las - het was zelfs niet noodig tot het einde te gaan, de eerste bladzijden zouden voldoende bewijzen dat dit het ‘genre’ was, waaraan men behoefte had. Hij zou er bijvoegen, dat hij in moeilijke omstandigheden verkeerde die hem verplichtten het werk voor een gering en prijs af te staan.

Door eigen woorden wond Vincent zich op. Ja, dat was de weg waar redding lag. Als de uitgever een verstandig man was, moest hij onmiddellijk het voordeel zien dat er uit dergelijk sensatiewerk te trekken viel. Waarschijnlijk zou hij een flink... neen maar toch een fatsoenlijk honorarium bieden. Met zijne verbeelding genoegzaam in te spannen, kon Vincent wel enkele dozijnen dergelijke verhalen leveren. Misschien zouden ze hem later eene plaats bij de redactie inruimen, hem voordeelige

voorstellen doen aangaande zijn werk; hij zou Engelsche en Amerikaansche schrijvers in het Fransch vertalen... Vincent's verbeelding klom weer tot geestdrift en bouwde luchtkasteelen; zoo zou hij later ook beter werk kunnen leveren en echte kunst voortbrengen.

Toch bleef hij een beetje wantrouwig tegenover zich zelf: wetend hoe bedeesd hij steeds was, vreesde hij in de aanwezigheid van den directeur zijn branie te verliezen en niets te zeggen. Ditmaal wilde hij mannelijker zijn; hij zou den uitgever verteederen als het moest, hem herinneren aan de moeilijkheden die ieder artist bij zijn begin ontmoet.

Morgen zou hij gaan, zonder van den eenen dag tot den anderen uit te stellen. Hij had al tijd genoeg verloren, met het ontzenuwende wachten dat je wankelend hield tusschen hoop en vrees en steeds meer neerdrukte; daar je dagelijks een einde zag naderen zoo vol ellende, dat het beter was er maar niet aan te denken. Alles hing af van dat onderhoud met dien redacteur; nu moest bij maar zijn woord doen.

Den volgenden dag ging hij ook. De kantoren lagen in een hoog nieuw gebouw, dicht bij de groote boulevards. Het was er modern weelderig ingericht: door de groote ramen waren in den sous-sol de snel-draaiende rotatiefpersen zichtbaar, waaronder elastisch zacht de bedrukte band papier voorbij schoof. Een gegalonneerde lakei bracht Vincent langs den breed marmeren trap met rood fluweelen looper naar het eerste verdiep, waar de redactiezalen gelegen waren. In een keurig vestibuul kon hij zijne beurt afwachten met talrijke anderen die daar reeds zaten. Aan den massieve lessenaar van een deurwaarder schreef Vincent zijn naam van onder de lijst der aangedienden. Waarschijnlijk zou hij vandaag den bestuurder niet meer kunnen spreken: ieder der ingeschrevenen kreeg een volgnummer en moest wachten tot hij aan de beurt kwam.

Toch besloot Vincent te blijven uit vrees dat men zijn nummer voorbij liet gaan. Ongeduldig telde hij het getal wachtenden; sommigen zaten doelloos vóór zich uit starend op de roodfluweelen bankjes aan den wand, doorbladerden een tijdschrift of ontplooiden een dagblad, anderen wisselden eene onverschillige bemerking over weer en wind. Er waren artisten met lange haren en losse dassen, met onder den arm de dicht geknoopte portefeuille, waaruit de witte randen staken van teekeningen en caricaturen; letterkundigen met het manuscript onder den arm, sommigen gaven

hun bundel af aan den bureeljongen, terwijl anderen den hunne terug ontvingen. Er waren ouderen en jongeren; deftige heeren, die slechts hun kaartje hoefden te vertoonen om aanstonds te worden toegelaten en bedeesde debutanten lijk Vincent; arme stakkerds in valen rok, soms te zenuwachtig om hunne onrust te verbergen, schijnbaar kalm en onverschillig, berustend, op voorhand al moedeloos.

Eigenlijk was het niet aanmoedigend: het uitzicht van al die menschen vertelde duidelijk de geschiedenis van onverpoosd rondleuren met moeilijk geplaatste en karig betaalde kopij. Hun schamel uiterlijk vlekte hel op de weelderige zaal; de gezichten spraken van den dagelijkschen strijd om het bestaan, de gestopte jassen getuigden van deftig gedragen armoede en handig verborgen ellende. Telkens de deurwaarder een naam afriep, keerden verwachtende gelaten zich naar hem toe en haastig verdween de geroepene in de deur die achter hem dicht viel... Langs een anderen kant moesten zij heengaan, want men zag ze niet weer; slechts hoorde men nu en dan de electrische schel die een volgende binnen riep.

Van drie tot vijf was het ontvangstuur; nog was de wachtkamer half gevuld, toen de deurwaarder kwam aankondigen dat de tijd voorbij was: ‘Messieurs! c'est l'heure’. De heeren werden verzocht overmorgen terug te komen; drie dagen per week was de bestuurder te spreken. Moedeloos keerde Vincent naar huis langs den eindeloozen weg, met de gedachte van alweer een dag te hebben verloren, alweer een dag dat hij had moeten voortmaken met razende haast, om toch maar aan de dreigende toekomst te ontsnappen. En telkens ging er eene illuzie heen; dit was het laatste sprankje hoop dat verdween.

Toch was het slechts het begin van eindeloos langer wachten. Nog al spoedig was het gelukt het handschrift met een paar woordjes af te geven, maar heel wat langer duurde het eer er antwoord kwam. Toen Vincent wat later terugkeerde, werd hij een der eersten in het kabinet van den bestuurder toegelaten waar deze, achter een monumentalen lessenaar met bronzen garnituur, heelemaal verdwijnend onder boeken en papieren, van uit zijn gemakkelijken leunstoel met een neerlatend hoofdknikje tot spreken uitnoodigde. Spelend met een artistiek ivoren vouwbeen gaf hij nauwelijks acht op Vincent die, zenuwachtig stotterend; zijn diskoersjeuitstamelde, de ‘zakelijke redeneering’ die hij lang te voren had klaar ge-

maakt om den uitgever te overtuigen: dat hij hem slechts verzocht deze twee verhalen te lezen, zeker zou zoo'n werk bijval vinden... dat hij om een spoedig antwoord verzocht: hij bevond zich in benarde omstandigheden en het leven hier was zoo moeilijk voor een beginnend letterkundige...

Maar de bestuurder zette een rem aan al die welsprekendheid: ‘de redactie kon zich met die bijzonderheden niet inlaten; het manuscript zou gelezen en aangenomen worden als het dienen kon; binnen acht of veertien dagen mocht hij antwoord komen halen. Daarmee duwde de bestuurder reeds op de electrische schelknop; de kantoorknecht bracht Vincent tot aan een diensttrap en zoo bevond hij zich op straat eer hij er zelf aan dacht, slechts een weinig verbluft dat het gesprek, waarvan hij zoo veel had verwacht, zoo doodgewoon was afgeloopen.

Na acht dagen, gedurende welken tijd hij een derde verhaal van denzelfden aard had klaar gekregen dat hij met schier dezelfde wederwaardigheden naar een ander weekblad bracht, keerde hij terug naar de bureelen, waar nu voor goed een ontzenuwend wachten begon. Dag aan dag verminderde zijne hoop, maar met koppig aanhouden hield hij vol, niets onbeproefd willende laten.

In de gemeenzaamheid van eender lot, ontstaan door dezelfde verwachting en teleurstelling, knoopte hij kennis aan met de andere wachtenden daar in de vestibuul, die hem weldra bekend was. Gedurende de loome stilte, die slechts werd gestoord door het ronken der automobiels op de binnenplaats of het verdoofde rinkelen eener telefoonbel in het aangrenzend vertrek, besprak men fluisterend de kansen om een artikel geplaatst te krijgen, telde de bladen op waaraan men kopij kon leveren of vroeg bescheiden een ‘tuyau’ aan den deftigen deurwaarder, die van uit de hoogte zijner meerderheid neerzag op al dat plebs.

Weinig aanmoedigends kreeg je hier te hooren van al de ouderen die, wijzer geworden door eigen bittere ervaringen, spottend vroegen hoe je toch op het denkbeeld kon komen om van de kunst te willen leven, net of er geen andere middelen bestonden om armoede te lijden. Beter ware 't kruideniersgast te worden, dan liep je minder kans te verhongeren. Hoe ze 't toch maar niet begrijpen wilden, al de jongelui die in de litteratuur een bestaan zochten, dat voor één enkele die arriveerde er honderden het groote leger gedeklasseerden vermeerderen gingen... alsof er niet

genoeg rondliepen. Spoedig zag je uw illuzies verdwijnen: je begon met de hoogste verwachting, om later verheugd eenen ondergeschikten arbeid aan te nemen.

Pijnlijk voelde Vincent den honenden spot, die er voor hem in al deze opmerkingen lag. Voor deze lieden was hij een vijand, slechts een mededinger te meer in den harden levenstrijd die reeds bitter genoeg viel. Begoochelingen, ach, die waren zoo lang en zoo verre voorbij! Nu moest hij voort, daar hij niet anders meer kon; de nood was daar, dringender met iederen dag.

Een enkele toch van al deze broodschrijvers, een man van reeds rijpen leeftijd, afkomstig uit de Noorder departementen en die daarom in Vincent een halve landgenoot zag, toonde zich wat vriendelijker jegens den jongen makker; hij gaf hem de adressen van een paar uitgevers op den linkeroever die werk aan beginnelingen toevertrouwden, artikels of excerpten voor encyclopediën, levensbeschrijvingen voor biografische woordenboeken en zoo meer. Dat alles werd weinig betaald en nog waren er steeds talrijke liefhebbers. Het zag er niet rooskleurig uit, voor hen die te Parijs een bestaan kwamen zoeken in de wereld der kunst of litteratuur. Vooral als men onbekend was viel het leven hard, bitter hard. Misschien ware 't beter heelemaal niet meer aan kunst te denken en liever eene betrekking in een handelshuis of zooiets te zoeken; daar hij goed onderwijs had genoten en verscheidene talen sprak, zou hij licht eene plaats vinden die veel meer opbracht dan eene in de letterkunde of de journalistiek.

Zoo kon hij taalman worden in een hotel of een groot magazijn; of correspondent in een handelshuis. Zeker was dat niet schitterend voor een intellectueele die gehoopt had roem te verwerven... maar toch nog beter dan honger te lijden. En zoo je volstrekt wou volhouden, hardnekkig en onvermoeid, dan kon je misschien het doel bereiken... maar de eerste jaren waren zoo bitter, en soms duurde het zoo lang!

Ja, Vincent zou volhouden. Eerst wilde hij al het mogelijke beproeven, overal vragen en zich aan alles vastklampen. Als het niet ging kon hij immers nog zien, slechts naar huis keeren wilde hij niet. Het hoofd buigen? neen, daar dacht hij niet aan, dan werd hij nog liever kantoorklerk. Zelfs in armoede was het vrije leven heerlijk in deze groote stad; hoe gelukkigzou hij hier zijn, als hij een betrekking vond en verlost was van de schrij-

nende onrust, die hem steeds aan 't hart had geknaagd van af 't oogenblik dat hij hier was aangekomen?

Met nieuwen moed ging hij op zoek, liep de uitgevers af van het quartier latin, de bekende firma's van den Boulevard Saint-Germain, klopte aan in de bureelen van den grooten Larousse. Ook hier leerde hij ‘anti-chambre maken’ en wachten onder het spottende oog van loopjongens en dienstboden. Nu hoorde hij thuis bij het intellectueel proletariaat, dat trachten moest min of meer van zijne pen te leven; schrijvers, betaald aan ‘un sou la ligne’ als zij zoo gelukkig waren hun werk geplaatst te zien.

En wat voor werk! een jammerlijk ondankbare arbeid, die slechts eene heel vage betrekking met letterkunde had. Zij die compilatie-werk konden leveren of artikelen voor een biografisch woordenboek behoorden nog tot de bevoorrechten; maar anderen moesten zich bezighouden met het vervaardigen van almanakken, van tabellen en inhoudsopgaven, van catalogi of registers en naamlijsten. Anderen rijmden raadseltjes voor familie- en modebladen; leverden per dozijn de woordspelingen voor de zoogezegde ‘journaux amusants’; anderen ‘doodgravers’, gingen den vergeten rommel uit oude bladen en tijdschriften delven.

Er waren zooveel van die ‘letterkundigen’ dat zij elkander dien verduften arbeid nog benijden moesten. Vincent bemerkte gauw dat het niet slechts jongeren waren zooals hij die, in afwachting van het ‘succès’ op die manier aan hun bestaan zochten te geraken; de meesten waren reeds ouderen, mislukten, die nooit meer eenigen bijval konden verhopen: compilators, publicisten, vertalers, dagbladschrijvers van minder allooi. Vroeger hadden zij misschien verzenbundels of romans uitgegeven, die bij de ‘bouquinisten’ langs de Seine-kaai sleurden of bij den papierhandelaar per gewicht waren verkocht. Van dat vroeger werk sprak geen enkele meer; het was als schaamden zij zich daarover. - Zij, die bloedige romans voor centenblaadjes leverden, verdienden nog het meest. Die dingen werden gewoonlijk door drie vier man in samenwerking geschreven; een groot uitgevershuis hield daarvoor een gansch personeel; een hoofdredacteur stelde de intrigue samen van heel het werk, dat dan werdt uitbesteed aan een half dozijn helpers, die ieder eenige hoofdstukken leverden. Of, een schrijver knipte uit oude prikkelromans de meest griezelige deelen, gaf ze wat nieuwe kleur en naaide dat alles aaneen door eenig

vaag verhaal, zoodat het weer als versche sensatie-litteratuur kon opgedischt worden.

Dan bestond er de vunzige specialiteit der uitgevers van het Saint-Sulpice-kwartier waar men kerkboeken samenstelde, en schietgebeden of korte levensschetsen van heiligen voor godsdienstige prentjes. Een ander soort uitgevers had weer tot specialiteit het leveren van bioscoop-scenarios: de schrijvers pijnigden rich de verbeelding om gansche reeksen onderwerpen uit te vinden, die door anderen werden ontwikkeld en uitgebreid.

Bekende schrijvers, geleerden en kritieken van naam, leden van Academie of Instituut, vergenoegden zich een plan van hun arbeid op te maken, om het ter uitwerking te geven aan een 'litterair-agentschap' dat al den ondankbaren dorren voorbereidenden arbeid door eenige arme drommels deed verrichten; de geleverde notas werden nogmaals aangevuld, geschift en geclasseerd door 'secrétaires particuliers' zoodat er den beroemden litteratoren en academie-leden niets anders te doen bleef, dan het hooge honorarium te ontvangen. De agentschappen eischten daarvan een flink deel; slechts zij die den moeilijken arbeid deden, bleven 'auteurs à un sou la ligne'.

Hoe talrijk en verschillend al die bezigheden ook waren, toch bleef het moeilijk iets te vinden, zoo talrijk was het aanbod. Langzamerhand leerde Vincent de menschen kennen die zoo de uitgevers en redactie-kantoren afliepen; in het 'quartier latin' waar er slechts intellectueelen en schrijvers en kunstenaars huisden, waren zij bijzonder talrijk. Liefst gebruikten de uitgevers nog slechts specialiteiten: voor het excerpeeren, het maken van compilaties of het schrijven van een artikel voor een biografisch woordenboek moest je reeds dokter in de letteren of zoo iets zijn. De meeste 'agences littéraires' hadden een regelmatig personeel; om er in te komen, moest je een min of meer bekenden naam hebben of door iemand aanbevolen zijn; alle beginnende schrijvers waren gelukkig iets dergelijks te vinden. Voor de vertaling van een wetenschappelijk werk verkoos men een man van het vak en er waren hier veel vreemde studenten, die voor enkele centiemen per bladzijde zich daarmede belasten wilden; veel Russische studenten of politieke vluchtelingen hadden geen ander middel van bestaan. Dagelijks ontmoette men ze: bleeke armoe-gezichten met donkere

baarden omkranst, lieden met onfrisch linnen, glimmend afgedragen rok en scheef geloopen laarzen, met holle blauw-omringde onrust-oogen vol vragende nederigheid.

Bijna nergens had men werk; eindelijk, na veel zoeken vond Vincent een uitgever die hem wou belasten met het maken van den prospectus eener nieuwe onderneming: de vertaling uit het Engelsch van een groot wetenschappelijk werk, dat ging 'gelanceerd' werken. In ronkende frazen moest hij den lof zingen van het boek en spreken over zijne groote beteekenis voor de moderne wetenschap; verder eene levensschets geven van den Engelschen schrijver, waartoe hij de bijzonderheden in de Encyclopaedia Brittanica zou vinden; dan een korten inhoud geven van gansch het werk, hoofdstuk voor hoofdstuk, en daarbij nog een twintigtal vertalingen van Engelsche, Duitsche of Italiaansche recensies.

Dagen lang zweette hij op dat ding; vooral de vertalingen uit het Italiaansch waar hij niet erg mee bekend was, kostten veel inspanning. Tweemaal moest hij herbeginnen daar de uitgever het niet loftuitend genoeg vond, tot hij eindelijk voor al die moeite de rijke belooning van vijf en twintig frank ontving.

Hoe onbeduidend ook, gaf die eerste kleine bijval toch weer nieuwen moed; hoe benard de toestand ook bleef, toch kon Vincent weer in 't leven kijken, zonder dat de gestadige vrees voor morgen hem folteren kwam. Ja, het bracht eene groote vreugde, dit eerste zelf-verdiende geld. Het was eene opjubeling van vertrouwen in de toekomst, een uitfladderen van opnieuw gewekte illuzies. - Neen, illuzies wel niet meer, die hadden reeds te dikwijls bedrogen; het was slechts een weinig hoop te kunnen recht blijven in dezen bitteren strijd.

De verdiende som kwam juist te pas: hij kon een voorschot geven aan zijne hospita, bij wie hij reeds verscheidene dagen met de betaling ten achter was. Overigens had hij besloten te verhuizen; nu hij beter de stad kende, zou hij een kamertje weten te huren dat slechts enkele franken per week kostte. Ook kon hij een deel van zijn linnen naar de wasscherij brengen; dat genot van weer eens rein ondergoed aan te hebben was iets dat hij vroeger, toen men thuis zoo oplettend voor hem zorgde, nooit had gekend. Reeds had hij geleerd, dat dit een belangrijk huishoudelijk vraagstuk was: hij moest steeds fatsoenlijk voor den dag komen en rein linnen aan

hebben om zich bij een uitgever of bestuurder van een blad aan te melden, en zelfs om in eene openbare boekerij te arbeiden. In de laatste dagen had dit hem meer dan eens verontrust, want wat moest er gebeuren als 't zoover kwam dat hij zijn wasch niet meer kon laten doen? Gelukkig was hij nu weer voor een tijdje gered.

Ook ging hij weer eens - sedert weken was het niet meer gebeurd - een avondwandeling maken langs de boulevards en veroorloofde zich daarbij een bescheiden dineetje in een kleine restaurant - o, heel bescheiden, 'à vingt sous, vin compris' - om daarna verder te slenteren door die drukte en weelde van rijke koffiehuizen en clubs, waar onder den rozen halo der gloeilampjes zwartgerokte mannengestalten met behoedzaam handenbeweeg de breede avondkrant ontplooiden en teere vrouwefiguren in 't ijle staarden met fijne vermoeide gezichten, waarin donker droomende oogen en wellustige roode lippen. Tusschen de tafels door gleden onhoorbaar zacht de wit-gedaste kellners; tziganenmuziek golfde op de lauwe late zomerlucht.

Vincent genoot van het leven en de kleur der straat, met hare in stralend licht schitterende winkelramen vol kostbare uitstallingen, hare geluiden, het geroep van krantenjongens, camelots en rondleurders, haar getoet en gerinkel en getromp van trams en automobiels en fietsen en rijtuigen; van de menschen die voorbij gingen, van de vrouwen die zoo mooi en lief waren lijk ze het elders niet konden zijn, de snoeperige 'faubourienne' die van het atelier kwam met een geur van wellust, eene atmosfeer van geluk achter zich aan.

Na dit eerste kleine slagen volgden echter de dagen weer even somber als voorbeen. Vruchteloos had hij alle uitgevers en redactiebureelen af te loopen, nergens vond hij verderen arbeid; het doode seizoen deed zich hier nog scherper dan elders voelen: wie schreef of las er in de zomersche vacantie-dagen? Zelfs de dagbladen hadden geene kopij: zij die anders op acht of twaalf bladzijden verschenen, wisten er nu slechts vier of zes te vullen met het oprakelen van oude geschiedenissen, waar niemand belang in stelde.

In de stad scheen alle leven uitgedoofd en nog dagelijks nam de drukte af; slechts zag men talrijker vreemdelingen die, met den rooden Baedeker in de hand, door de verlaten straten kuierden. Met iederen dag werd het

moeilijker voor Vincent; de vijf en twintig frank waren onmiddellijk verdwenen, opgeslorpt door de eerste behoeften.

Ook de zaak van de twee sensatie-novelletjes, waarvan hij zoo'n groote verwachtingen had gekoesterd, was mislukt: met veel aandringen had hij eindelijk den deurwaarder kunnen bewegen hem toegang tot het kabinet van den bestuurder te verschaffen; daar had hij dezen aan zijne inzending herinnerd, even sprekend over zijn nood die dringend eene uitkomst deed verlangen.

- Op al die persoonlijke zaken kon de redactie niet ingaan, herhaalde de bestuurder; alle inzendingen werden gelezen en welwillend onderzocht. Ieder moest zijne beurt afwachten, doch hij wilde zelfs eene uitzondering maken, omdat mijnheer zoo bleef aandringen... En op den electrischen schelknop drukkende, beval hij den binnenkomenden kantoorjongen het handschrift te halen dat een paar oogenblikken later, behoorlijk geclasseerd en genummerd te voorschijn kwam. De man opende den omslag die naam en datum droeg, om eventjes de twee verhalen te doorbladeren.

- Hm!... ja... veel te lang... ook begreep het publiek dergelijke psychische onderwerpen niet altijd... de detectievenhistorie was beter, doch kon zoo niet worden opgenomen; zóó viel zij heelemaal buiten den toon van het tijdschrift. Liefst gaf men slechts werk van bekende auteurs, een heelemaal onbekende kon niet verschijnen in een tijdschrift van eenigen naam... Maar hij wilde iets doen: de onderwerpen waren nieuw, er was iets mee aan te vangen. Wilde mijnheer die onderwerpen afstaan? Hij moest wel begrijpen: de ‘onderwerpen’ slechts; door een hunner eigen redacteurs behandeld konden die novellen wel opgenomen worden. Maar dan moest mijnheer alles afstaan; het was een verhaal, dat men het publiek slechts kon aanbieden in een vorm die bevallen zou. Laat zien: iedere ‘stof’ was wel tien frank waard.

Een oogenblik duurde het eer Vincent begreep; dan had hij dien heer de gemeenheid zijner handelwijze in het aangezicht meenen te werpen: een afzetter was 't, die hem kwam voorstellen om tegen een hongerloon zijn werk aan anderen af te staan: men zou een paar zinnen veranderen en er een ‘bekenden’ naam onder zetten. Wat was hij dwaas geweest met van zijn nood te spreken aan een man, die slechts op de armoede speculeerde om zoo iets te durven.

Toch aarzelde hij nog: hoe bespottelijk die geboden prijs ook was, nog had hij graag aangenomen. In zijn tegenwoordigen toestand drong de nood te zeer, en misschien bestond er kans meer te leveren. Ja, hij aarzelde; hij berekende hoeveel dagen hij leven kon van die twintig frank. Maar neen! zoover was hij niet, tot zoo iets wilde hij zich niet leenen! dan stelde hij liever reclamen op voor wetenschappelijke werken; hij kon nog altijd dien uitgever eens gaan opzoeken of deze geen andere arbeid voor hem had.

En deftig verzekerde Vincent dat het hem speet de voorwaarden niet te kunnen aannemen en het handschrift te moeten terug vragen.

Verwonderd zooveel verwaandheid bij een schrijvelaartje te ontmoeten, keek de zakenman op, meenend dat een hooger honorarium werd verlangd, en zei kortaf:

- Zooals u wil, mijnheer. Wij achten dergelijke vormelooze fantazietjes aan dien prijs ruim betaald. Later, zoo het werk bijval mocht ontmoeten, konden wij misschien iets meer doen, maar voor een debuut is dit genoeg. Overigens zijn er veel liefhebbers, die niet beter verlangen dan zelfs zonder honorarium hunne letterkundige proeven gedrukt te zien. Voor u maakten wij eene uitzondering, maar gezien die overdreven eischen, is het nutteloos verder te onderhandelen.

En den schelknop drukkend beval hij: ‘Reconduisez Monsieur’.

Beneden in de vestibuul ontmoette Vincent een kennis, dien hij al in een paar andere kantoren had ontmoet, de man die hem eenige inlichtingen had verschaft. Stikkend van verontwaardiging vertelde hij zijn wedervaren, den hatelijken koop dien men hem had voorgesteld.

Maar de man scheen geenszins die weigering goed te keuren: integendeel, hij vond dat Vincent had moeten aannemen. O! hij begreep wel: vroeger ook zou hem dat tegen de borst stuiten... maar een arme stakkerd heeft niet het recht kieskeurig te zijn en zelf voorwaarden te stellen. Zoo ging het in de wereld; menschen lijk dien uitgever vond men overal, zoowel in kunst- als in handelskringen: in tijdschriften, dagbladen en schouwburgen zoowel als op de beurs. 't Was een gemeene boel, maar overal waren zij meester en een beginneling mocht zeer gelukkig zijn, als ze hem tien frank wilden bieden voor een artikel, dat een andere zou onderteekenen. - Je hadt moeten aannemen; zoo 't verhaaltje in den smaak van

het publiek viel, had je voor een volgend meer kunnen vragen; maar 't was naïef te veronderstellen dat ze je zouden toelaten iets te onderteekenen. En nu je ééns geweigerd had, hoefde je niet meer terug te komen.

Zoo verdween Vincent's laatste hoop. Bijna kreeg hij spijt het onteerende bod niet te hebben aangenomen; maar een kunstenaar moest toch eerbied toonen voor eigen werk. Wanneer het noodig was, zou hij liever eene betrekking zoeken bij een boekhandelaar of zoo iets... jammer dat overal het slechte seizoen zich voelen liet.

Ook zijn kennis had hem aangeraden dat te doen. Voorloopig zou hij alle hoop om van zijne pen te leven laten varen. Eerst moest hij eene betrekking vinden, hoe gering ook; 't eerste 't beste aannemen. Verscheidene dagen lang liep hij nogmaals alles af: de uitgevershuizen van den Saint-Germain en de boekenwinkels van het ‘quartier des Ecoles’. Maar vruchteloos: in dezen komkommertijd was men verplicht overtollige bedienden weg te zenden in plaats van nieuwe aan te stellen

In een enkel groot huis was er nochtans juist eene betrekking vrij; het was niet veel meer dan eene plaats voor loopjongen, maar alles ware welkom geweest. Een ‘chef de section’ die Vincent ondervroeg, scheen niet ongenegen hem aan te nemen, hoorende dat hij verscheidene talen sprak en wat algemeene kennis scheen te bezitten... maar hij moest door iemand worden aanbevolen. Zonder aanbeveling kon het huis niemand eene betrekking, hoe gering ook, toevertrouwen. Kende hij hier dan niemand, een beroemd man, een academie-lid, een ‘député’ of een letterkundige? Een paar dagen nog zouden ze wachten vóór de betrekking aan een ander te geven.

Het hielp echter niet: Vincent kende immers niemand, geen mensch; hij stond gansch alleen in de groote stad. Of toch! er was nog ééne kans, dacht hij plotseling: hij zou den beroemden schrijver opzoeken, die reeds eene aanbeveling voor dat dagblad had gegeven. Die zaak was wel onvruchtbaar gebleven, maar toch, die man was de eenige geweest die een paar welwillende woorden voor hem had weten te vinden en getracht te helpen.

In elk geval kon hij maar weer eens beproeven; de schrijver zou wel het aanbevelingsbriefje leveren, het was eene kleinigheid waarmede de boekhandelaar hoogstwaarschijnlijk voldaan zou zijn;... de menschen

waren hier zoo opzichtig voor alles wat maar den minsten titel droeg en die beroemde dichter was ‘académicien’. Hij had Vincent zoo vriendelijk ontvangen; waarom was deze na dat mislukken met die krant niet eens opnieuw gaan aankloppen? Misschien had hij dan aan iets anders geholpen. Ja, toen had hij onmiddellijk moeten weerkeeren en aandringen: het was maar met iemand lastig te vallen dat men iets bekwam.

Hardnekkig klampte Vincent zich aan de laatste hoop vast. Nog onmiddellijk zou hij naar den schrijver gaan; hij was juist op weg naar huis en aan den hoek van het Cluny-museum sloeg hij langs den Saint-Germain-boulevard af om naar het ‘quartier de l'Alma’ te gaan. Het was vroeg in den middag, nog niet te laat, maar toch moest hij zich haasten om op tijd, daar achter de ‘Champs-Elysées’ de Alexander-brug over, de buurt te bereiken waarin de aristocratie der moderne letterkunde woonde.

Den langen Saint-Germain-boulevard moest hij ten einde gaan tot 't Bourbon-paleis; stil en rustig was 't in het oud-adelijke kwartier, waar boven de statige inrijpoorten de gebeeldhouwde wapenschilden pronkten, naarmate hij zich meer van de latijnsche buurt verwijderde en de Seine naderde; die volgde hij dan langs de oude kaaien waar beneden het blauwe water doomde in de heete najaarszon; langs den overkant kleurde herfst-bronzig het groen der Tuilerieën.

Voorbij de Alexander-brug kwam hij in het rijke moderne gedeelte der stad, waar winkels en koffiehuizen zeldzamer werden. De hotels leken dood: blinden dicht; de breede straten schenen te slapen in de schaduw der blanke gevels; hier en daar wuifde boven het kunstig gesmeed ijzerwerk van een hek, het groen van een tuin: ‘Rue Montaigne, rue Pierre Charron... de op elkander volgende straten droegen allen een bekenden naam. Vincent herinnerde zich de eerste maal dat hij hier was geweest.

In de spiegelruit van een winkelraam keek hij eens of hij er wel fatsoenlijk uitzag... ja, het ging nog: wel was zijn pak wat afgedragen, maar het was niet al te zeer merkbaar; hij kon zich aanmelden. Bij den portier van het hotel wachtte echter het ontgoochelende nieuws dat hij wel had kunnen voorzien: het zelfde noodlot vervolgde hem nu reeds sedert een paar weken lang en maakte het onmogelijk eenigen arbeid te vinden: de meester was eenige dagen geleden afgereisd: dit seizoen bracht hij altijd door in Bretanje, om slechts met het aanvangen van den winter terug naar Pa-

rijs te keeren.

Toen, moedeloos en uitgeput na dien vruchteloozen tocht van het eene eind der stad naar het andere, Vincent huiswaarts keerde en zelfs daarbij het geld niet kon uitgeven om den tram of den ‘métro’ te nemen, sloeg de radeloosheid voor goed op hem neer. Nu voelde hij dat ook het noodlot tegen hem was: het moest gebeuren dat hij juist in den beginne van het slechte seizoen naar Parijs was gekomen, als alle bedrijvigheid ophield en voor de werkeloozen de nood het dringendste werd.

Nu eerst doorzag hij duidelijk zijn toestand; kon die nog erger, nog moeilijker worden? Hij voelde zich gebroken en heelemaal zonder wilskracht tegen de ellende die dreigend voor hem stond; hij was moedeloos, zoo oneindig moedeloos, verloren en klein in deze groote stad. Al de straten die vreemd en koel op hem neer keken, beangstigden hem. In den eenzamen faubourg Saint-Germain, waar het onder de schaduw der oude boomen reeds begon duister te worden, voelde hij een dommen onuitlegbaren angst voor deze donkere eenzaamheid. Eerst op den ‘boul' Miche’ waar weer het gewone drukke leven heerschte, voelde hij zich minder benauwd. Het was als kon hij slechts daar, verloren in de woelige menschenmassa, ontsnappen aan die ontzettende eenzaamheid, waarvoor de angst hem de keel toeneep.

Hoofdstuk VI.

Op het einde der maand verhuisde Vincent: de huur van de gezellige kamer in de Bertholletstraat was te hoog; er bleven hem nog slechts enkele franken over, zelfs niet genoeg meer voor deze maand. Nu huurde hij een kamertje per week op een zesde verdiep in het Saint-Marceau-kwartier, dezelfde oude buurt waar hij was verloren geloopen op den avond zijner aankomst te Parijs. Wat moest hij lachen om de vrees, die hem toen deze wijk voor een verdacht ‘quartier excentrique’ had doen nemen: het was slechts eenvoudig eene arme-menschenbuurt. Niet verre van waar hij woonde, op den hoek der Descartes en Cardinal Lemoynestraten, had Paul Verlaine zijne laatste dagen doorgebracht, boven een smerig kaas- en groentenwinkeltje waar Vincent alle dagen voorbij kwam: den anderen kant uit, in de Mouffetard-straat, had de bekende anarchist Jean Grave gewoond en waren vroeger de bureelen geweest van ‘Le Révolté’. Nu krielde 't hier van sjofele studenten en Russische uitwijkelingen te midden van de oorspronkelijke werkersbevolking van dit gedeelte der stad.

Het was een oud kwartier met smalle drukke straatjes kronkelend tusschen onregelmatig vooruitspringende huizen; over het asfalt der voetpaden liepen vuile waterstroompjes door scherven, afval en koolstronken die bij deze warmte hun gistenden reuk vermengden met den stank van dicht opeengepakte arbeiderswoningen. Sommige steegjes liepen doodsch en stil langs vochtige salpetermuren, waar donker mos en spichtig gras tusschen de keien groeiden; anderen weer waren levendig en vol van het rumoer van geel-ongezonde kinderen met spitsneusjes en wateroogen, die speelden op de trappen en stoepen der huizen en den door grummelige koomenijs- en fruit-uitstallingen versperden weg. Op sommige uren was de straat heelemaal vol van het naar den arbeid gaande of huiswaarts keerende volk, maar daartusschen bleef ze ledig en zonder leven. Het was eene buurt van drank- en pandjeshuizen, van ‘hotels meublés’ en logementen van slecht allooi.

Vincents kamer zag uit op eene binnenplaats en kostte vijf frank per week. Het was niet een dier huizen waar stand en vermogen der bewoners verminderen, naarmate men stijgt van verdiep tot verdiep: waar men op

het eerste mollige tapijten en fluweelen traploopers vindt, dan bescheiden zeildoek, later strooien matten om eindelijk te belanden aan een reeks koude naakte gangen met genummerde deuren van eentonig kazerne-uitzicht. Hier was het dezelfde armoede overal - een der huizen uit deze buurt waar de ellende zoowel beneden als boven huist.

Eerst moest je de ‘loge’ der portierster voorbij, den vochtigen koer op waar vier schimmelige muren donker omhoog rezen, zoodat je daar beneden zoowat den indruk had alsof je den hemel door een schoorsteen bekeek. Verdacht beddegoed hing uit de vensters te luchten, versteld linnen hing te drogen naast uitrafelende matten en tapijten. In den hoek van het hofje, achter eene gansche rij vuilnisbakken waaraan gore honden snuffelen kwamen, nevens eene groen uitgeslagen regenton die leekte van 't water der geborsten afloopbuis, woonde de logementbaas die tevens wijnverkooper was en heel dezen achtervleugel ingericht had tot het verhuren van ‘cabinets meublés’.

Men moest de drankzaal door om de sleutels te krijgen, die aan eene rij nagels tegen de achterdeur hingen; dan volgde men den in den muur vastgezetten klammig-ijzeren leunstaaf die wat verder plaats maakte voor een vettig touw, portaaltjes en groezelige gangen door, langs stofferig grauwe vensters door wier met papier beplakte ruiten slechts wat vaag licht schemerde achter roestigen ijzerdraad. Het was als had ieder voorbijgaand geslacht, ieder huisgezin op de muren een spoor van zijn doortocht achter gelaten. Op de portalen, waar, boven den kleverig aangeladen watersteen de slecht sluitende kraan voortdurend zijpelen bleef, stonden manden met zuur ruikend waschgoed en luw luchtende spoelkommen; de pleeën droegen vochtige sporen onder de deuren, mengend hunne ammoniak-uitwaseming met de eigenaardige reuken van een dicht bevolkt huis: reuken van vuil ondergoed, van kinderdoeken en verzuurde melk, van ontsmettende chloor en phenisch zuur, van armeluiskeukentjes walmend naar uien en vetlucht en zuurmoes en kool.

Er klonk rellig gekijf en kindergegrien, getwist en gevloek; de trappen kreunden onder zwaar vernagelde schoenen of wankelende dronkemansstappen; eene scherpe faussetstem zaagde het liedje van den dag, en des avonds laat, als je hopen ging dat er nu eindelijk wat rust zou komen, begon aan den overkant van het hofje een muziekliefhebber zich te oefenen

op een ‘cornet à piston’.

Naakt toonde de armoede rich overal: de openstaande deuren verraadden sjofele kamers vol manke tafels en stoelen, met gele chromos aan den muur en onder 't bed geschoven potten, terwijl de kliekjes van het middagmaal nog op de bekruimelde tafel stonden. En midden van dat alles sjouwden slonzige vrouwen met ongekamde haren en zwoegende borsten in kamizool, mannen in hunne hemdsmouwen scheerden zich of maakten hun toilet met open deur.

Het kamertje dat Vincent betrok was het derde van acht juist dezelfde, die verdeeld lagen langs de twee kanten van den gang; het was met roode tichels bevloerd wat, zoo hoog op het zesde verdiep, wel toonde hoe heel oud het huis moest zijn, het droeg een grauw behangsel dat vroeger roode bloemen op bruinen grond moest hebben voorgesteld, doch waarvan men nu nog slechts de donkere vlekken op valen toon kon onderscheiden. Een bed, eene tafel, een stoel en eene muurkast waarin Vincent nog een half versleten bezem vond, was alles wat zij kon bevatten. Op de tafel stond een blikken emmer die als waschkom dienst deed en in de deur waren een paar krammen geslagen om kleeren aan te hangen; een ontkleurd katoentje vóór het venster diende als gordijn.

In de waschkom ging Vincent water halen en met den gevonden bezem schrobde hij gansch de kamer af, de muren, den vloer en zelfs de zoldering zoodat hij toch niet meer voor het vuil hoefde te vreezen; den emmer sloot hij in de kast, plaatste boeken en papieren op tafel en schouw en gelukte er in met enkele platen aan den wand een fatsoenlijk uitzicht aan dit akelig verblijf te geven. Maar aan de omgeving zelf viel niets te veranderen; het nare, gemeene midden kon je niet ontwijken, het drong door tusschen half gesloten deuren en door de dunne beschotten die de kamertjes van elkander scheidden.

Het was een droeve verwisseling met het nette kamertje der Bertholletstraat dat, ondanks zijne atmosfeer van lagen entresol en de halve duisternis die er gewoonlijk heerschte, toch zoo lief en gezellig was. Maar hij had niet anders gekund; hij had het zoo zuinig mogelijk moeten aan boord leggen, het allergeringste nemen dat hij vinden kon, en voor den prijs kon hij geene hooge eischen stellen.

In alles moest hij even zuinig zijn; zijne behoeften had hij tot op het

juist noodige beperkt, zoodat hij slechts enkele centiemen per dag verteerde, die hij nog immer hertelde eer hij er toe besluiten kon ze uit te geven. Hij had geleerd 's morgens te ontbijten aan een dier kleine uitstallingen in koetspoorten of overdekte doorgangen, waar werklieden en midinetjes en winkelbedienden, die vroeg op hun werk moeten zijn, hun morgenmaaltijd gingen gebruiken. Dit was nog een der kleine eigenaardigheden van het Parijsche leven die hij vroeger niet had opgemerkt; in al de druk bezochte buurten stalde, gewoonlijk eene oude vrouw, in een straathoek of onder een koetspoort, een klein winkeltje uit: eene tafel en daarop een mandje vol sneden brood of 'croissants' met daarnevens, op een komfoorstelletje, drie blikken bussen: ééne met melk, ééne met koffie en ééne met chocolade, de goedkoope restauratie van ieder vroegtijdig 'Parisien.'

Doch Vincent was geen 'Parisien' en, nu hij in alles zoo zuinig moest zijn, bemerkte hij het spoedig aan zijn beurs; hij had de flinke, gezonde maag die hem gemakkelijk eene dubbele en zelfs driedubbele portie van dat lichte Fransche gebak verorberen deed, tot groote verwondering der gewone ontbijters die zich met een sneedje brood en eene kop waterchocolade konden tevreden stellen; hij werd bijna beschaamd over zijn eetlust. Het goedkoope restaurantje voor Russische jodenstudenten, waar hij tot nu toe zijn middagmaal had genomen, was ook al te duur geworden. Bij een bakker in de buurt kocht hij dagelijks een brood en at daarbij wat fruit of charcuterie. Slechts des avonds kocht hij, beschaamd over zijne armoede, een pakje 'frites' die hij, dwalend langs donkere huizenrijen, verstolen op at.

Weinig tijd bracht hij op zijne kamer door; liever liep hij doelloos over straat, den ganschen dag tot laat in den avond. Toch wou hij niet al te laat thuiskomen, omdat hij dan den sleutel aan den logementsbaas moest vragen, die om elf uur de deur dicht deed en dien hij begreep niet te mogen lastig vallen voor vijf frank per week. Anders gruwde hij er van om daar alleen te zitten op die naakte kamer, waar droevige gepeinzen hem besluipen kwamen.

Den eersten avond dien hij er had doorgebracht was verschrikkelijk geweest: hij zat daar zonder licht; ondanks zijne vermoeienis kon hij niet slapen in het ongemakkelijke krakende bed, waarvan de twijfelachtige zin-

delijkheid hem reeds was opgevallen. Langen tijd had hij zoo slapeloos gelegen, totdat ze eindelijk gekomen waren: al de gedachten die reeds sedert zoo lang op hem loerden, van af het oogenblik dat hij het ouderlijk huis verlaten had; al de wroeging en het zelfverwijt, alles wat hij tot nog toe niet had willen bekennen, waar hij in de laatste dagen niet aan had kunnen denken door den dagelijkschen strijd om het leven, en hij vroeger niet had willen denken, bedwelmd als hij was door de vreugde van het nieuwe vrije leven. Dat alles stond hem nu voor den geest, levendig en scherp, en voor de eerste maal dierf hij het kalm onder oogen zien: Ja, hij moest het bekennen, hij was overwonnen in den strijd, neergedrukt en gebroken door de omstandigheden, die sterker waren dan hij.

Geen enkel van al zijne plannen was goed uitgekomen; niets bleef er over van al zijne verbeelding. Gunst! waar was zij toch! En nu kwam het spijt nijpend en wroegend: wat had hij gedaan; had hij zijne toekomst niet gebroken, niet door eigen schuld gansch zijn jong menschenleven verwoest? Waarom was hij weggeloopen thuis? wat moesten vader en moeder hebben gedacht! hoe ongerust waren zij wellicht geweest! wat verdriet moest hij hun hebben gedaan! Zij meenden het toch zoo goed met hem... of beter, zij hadden gelijk gehad; hij zelf had zich bedrogen, hij moest het nu wel bekennen.

Verder dacht hij aan het schandaal, dat zijne vlucht zou hebben veroorzaakt in het kleine stadje, waar iedereen hem kende. Neen, hoe graag hij het ook hadde gedaan, naar huis gaan kon hij niet: als hij daaraan dacht, bleef hij nog liever in de ellende en de eenzaamheid. O! nu voelde hij zoo goed de liefde die hem ginder overal had omringd; hoe eenzaam was het daartegen hier, waar niemand hem lief had en hij zelfs geen vriend of kennis vond; niemand, met wien hij praten kon om het hart eens te ontlasten van al die ellende en wanhoop. Dat voelde hij nog het ergst, het zwaarst van al: armoede en ontgoochelingen had hij kunnen dragen, zoo hij slechts één mensch had gevonden om vertrouwelijk mee om te gaan... maar de eenzaamheid... die verschrikkelijke eenzaamheid...

En dan barstte het plots los als een lang ingehouden stroom; hij snikte het uit, hij had willen huilen lijk een kind; hij voelde de tranen, die warm door zijne vingers biggelden en het kussen vochtig maakten, waarin hij het hoofd had gedrukt. Eindelijk toch bedaarde hij, verlicht en lijk ontlast van

iets dat hem lang op 't harte gewogen had. Misschien was alles nog niet heelemaal verloren en de toekomst niet zoo donker lijk hij ze zich had voorgesteld. Kalmer geworden zou hij alles nog eens goed onderzoeken, practisch zien wat er te doen viel. Met de letterkunde zijn brood verdienen, wilde hij niet meer beproeven... althans in den eersten tijd niet meer. Onmiddellijk moest hij trachten eene betrekking te vinden; morgen zou hij zoeken, volhouden zonder zich te laten ontmoedigen, tot het uiterste toe. Hij moest iets vinden.

Maar den volgenden morgen stond hij weer voor dezelfde besluiteloosheid; hij had goed allerlei voornemens te maken; maar hoe ze ten uitvoer gebracht? Nog langer bij boekhandelaars en uitgevers om werk gaan vragen, diende tot niets; om zijn letterkundig werk en bijdragen, die nog zoo wat in alle redactie-bureelen van magazines of tijdschriften rondslenterden, bekommerde hij zich zelfs niet meer; die begoochelingen ten minste waren voorbij... Maar wat gedaan? Hij kon toch niet één voor één in alle huizen gaan aanbellen en vragen of men hem niet gebruiken kon.

Er moesten hier wel plaatsingskantoren zijn; of zou hij liever kijken in de aankondigingen van de groote dagbladen, al boezemde dat ook minder vertrouwen in? Toch was dit nog best: het bood slechts de moeilijkheid der keuze, zoo talrijk en verlokkend waren ze allen: men bood betrekkingen aan van alle soort en voor allerlei bekwaamheden, zoowel voor fabriekbestuurder en handelsreiziger als magazijnbediende of loopjongen. Meest verleidelijk nog waren allerlei agentschappen die aan iedereen, volgens zijne bekwaamheden, eene ruim vergoede bezigheid wilden verschaffen; anderen zelfs beloofden, zonder eenig bijzonder vereischte kennis, een gemakkelijk werk dat toeliet dagelijks een flinke som te verdienen, zonder dat je daarom uw gewone bezigheid moest laten varen.

Al die veel-belovende berichten deden Vincent de toekomst rooskleuriger inzien; hij was dwaas geweest daar niet eer aan te denken, in plaats van volstrekt eene litteraire bezigheid te willen vinden; ze hadden hem genoeg gewaarschuwd hoe moeilijk dat was. 't Is waar, hij was niet naar Parijs gekomen om handelsklerk of kantoorbediende te worden, dan had hij thuis heel wat beter kunnen vinden... maar dat was nu eenmaal voorbij en daaraan moest hij dus verder niet meer denken. Slechts had hij ongelijk gehad zoo lang te wachten; nu zou hij 't eerste 't beste dat zich

voordeed moeten aanpakken, terwijl hij anders eene goede gelegenheid had kunnen afwachten.

Aan een der agenturen die zoo aan iedereen, zelfs zonder bijzondere bekwaamheden, eene goed betaalde bezigheid beloofden, vroeg hij om verdere inlichtingen en drong aan op een spoedig antwoord. Met veel hoop bracht hij den brief op de post; zoo 't lukken wou was er nog niets verloren. Eens dat hij eene betrekking had zou hij ook wel weten vooruit te komen; in een groote stad lijk Parijs was er immers veel vooruitzicht en zoo hij zijn best wou doen, mocht hij overtuigd zijn te slagen. De loonen waren hoog en men had veel vrijen tijd. Zoo kon hij ook nog aan letterkunde doen: gedurende de enkele maanden die hij hier had doorgebracht, had hij zooveel geleerd en was zijn blik ruimer geworden, er waren zooveel dingen die hij nu eerst begreep; hij zou werk kunnen leveren dat een dieperen innigen blik in den menschenziel wierp; bloedwarm, dieptreffend werk.

Maar het antwoord, dat hij den volgenden morgen op zijn brief ontving, koelde danig deze geestdrift en de ondanks alle ontgoochelingen nog zoo spoedig opbloeiende hoop. Heelemaal ontmoedigd was het wel niet, integendeel: ze beloofden vast en zeker eene bezigheid, die onmiddellijk vijf tot tien frank daags zou laten verdienen... maar eerst moest je eene borgsom van tien frank storten. O! de zaak zag er wel ernstig en geruststellend uit: eene groote firma met min of meer Joodsch klinkenden naam had gemakkelijk schrijfwerk uit te voeren; men leerde 't op een een paar dagen; doch het huis moest het eerste gerief, enkele kleinigheden leveren, en daarvoor wilde het gewaarborgd zijn, dit was overigens maar eene formaliteit; het onbeduidende der borgsom, die men na een paar dagen had terug gewonnen, moest wel gerust stellen.

Wel had Vincent gehoord van afzetterijen bij middel van aankondigingen gepleegd, maar dit zag er werkelijk te vertrouwen uit.... doch de tien frank! hij kon ze onmogelijk storten, hij had ze zelfs niet. Nog juist genoeg had hij, om op het einde der week de kamerhuur te betalen en dan bleven er slechts een paar franken over. Hoe zielig toch dat, juist nu hij arbeid vinden ging, die enkele centen hem ontbraken. Zoo dicht bij de redding en ze dan plots zien verzwinden! Als hij alles bij elkaar telde, kwam hij wel omtrent tot aan tien frank... maar hij moest toch het geld

voor de kamerhuur ter zijde leggen.

Eindelijk vond hij een middel; hij zou zijne boeken verkoopen: hier in het ‘quartier des écoles’ krielde het van handelaars in oude boeken. Zeker, het viel hard te scheiden van al die goede vrienden waaraan hij zoo zeer was gehecht; maar het moest, het kon niet anders. Hij deed eene keus: ja, het zou nog al wat opbrengen, meest waren het moderne werken, die dus handelswaarde bezaten. Hij sjorde de boeken in een papier en met het zware pak ging hij op zoek.

Enkele huizen verder, in de Sainte-Genevièvestraat was er reeds een winkel. Vincent draalde even voor de deur van het stofferige magazijntje, dat het immer vuile uitzicht had van alle tweede hands artikelen. Een kooper binnen ziende, wilde hij eerst wachten tot deze vertrokken was, aarzelde dan nog een beetje om eindelijk bedeesd de klink te lichten, Maar de baas, grimmig ten tweeden male te worden gestoord, wees bij 't zien van het pak boeken onder den arm onmiddellijk naar de deur: hij kocht niets meer en had van dien rommel al veel meer dan hij gebruiken kon; om te verkoopen hepen ze je de deuren van het huis, maar een enkel ernstigen kalant vond je niet.

Vincent stond reeds weer buiten, afgewezen lijk een bedelaar. - Neen, hij zou ze maar behouden, zijne boeken, liever dan zich aan dergelijke vernederingen bloot te stellen... en toch, het kon niet. Hij moest geen voorwendsel zoeken om aan dat onaangename karweitje te ontsnappen; hij moest geld hebben, kost wat kost. Gelukkig waren de boekhandels hier niet zeldzaam; dicht bij, in de ‘rue des Ecoles’ was er weer een en wat verder in de Saint-Jacques straat lag er eene gansche reeks.

Opnieuw ging hij aan het sjacheren: een volgend handelaar kocht zijn voorraad boeken slechts in 't groot; elders was de baas afwezig. Reeds begon hij voor goed ontmoedigd te worden toen een derde, een norsch oud ventje met zijden kalot op den kalen schedel, toch de boeken eens wou in zien... Ja, misschien zou hij er wel eenige van kunnen gebruiken, al hadden ze ook geen groote waarde; wie kocht er nog oude boeken tegenwoordig dat de nieuw, romans zoo goedkoop uitgegeven werden: iedereen deed z'n boeken van de hand en niemand kocht nog... daarbij, hoe was hij aan deze hier geraakt, vroeg het ventje op verdacht makende manier, hem wantrouwend bekijkend.

Vincent verweerde zich tegen die aantijging; de boeken hoorden hem eerlijk toe, maar hij verkeerde in geldverlegenheid en was verplicht zich er van te ontdoen; het waren moderne werken: Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Laforgue, Jammes, Villiers de l'Isle Adam... allen schrijvers van den dag.

Toch deed de handelaar een keuze: eenige boeken wilde hij wel nemen, al las men ook niet veel poezie, de anderen kon hij niet gebruiken.... maar hij zag wel dat zijn kliënt in nood zat en daarom zou hij het gansche pak koopen; hij gaf er... ja, laat zien... vijf frank voor. Ditmaal vond Vincent het toch al te erg; het was niet het tiende van de waarde, niet het twintigste deel van wat zij hem hadden gekost! Aan het raam zag hij dezelfde werken uitgestald met slechts enkele centiemen afslag op den prijs der nieuwe uitgave. En dit bod durfde de kooper doen, zoogezegd om je uit den nood te helpen. Hij begreep, hoe de man daar integendeel gebruik van maakte om zoo weinig voor te stellen. Zou hij nogmaals trachten elders meer te krijgen; hij had al zooveel winkels afgeloopen en overal zou het wel hetzelfde zijn, misschien erger - wie weet of hij wel een kooper vond.

Hij drong zoo lang aan tot de man nog twee frank meer bood; zoo kreeg hij genoeg om de gevraagde borgsom te zenden en op het einde der week de kamerhuur te betalen, maar verder bleef er dan niets, hoegenaamd niets meer over.

Ongeduldig wachtte hij de volgende dagen het antwoord der firma af, in de hoop dat er nu wat verbetering in het lot zou komen; maar dit was wel de bitterste ontgoocheling die hem nog ooit had getroffen. Zijne laatste verwachting werd vernietigd; hij was slachtoffer van eene gemeene afzetterij, de vennootschap antwoordde dat Vincent benoemd was tot agent eener vage verzekerings-maatschappij, de tien frank dienden om de inschrijvingskosten te dekken. Verder zonden ze hem daarvoor een aantal gedrukte omzendbrieven, eenige verzekeringspolissen, een paar vragenlijsten en wat briefpapier en omslagen met het merk der firma. Daarmee moest hij zien nieuwe klanten, slachtoffers, voor die maatschappij te vinden; voor ieder persoon die zich liet verzekeren, zou hij een percentage van de gestorte premie ontvangen... zoodat je inderdaad, lijk de brief die deze verzending vergezelde het uitlegde,' zonder eenige

speciale kennis en zelfs zonder je gewone bezigheid te verlaten, vijf tot tien frank daags kon verdienen'...

Het was een bittere spot bij de gemeene zwendelarij; voor Vincent was 't het ergste; zijne laatste hoop was weg en hij bleef armer en moedeloozer dan ooit. De allerlaatste centen die hem nog hadden kunnen redden en toelaten eenige dagen langer te wachten, waren ontfutseld; morgen kon hij zijn kamerhuur nog voor ééne week betalen, maar van wat hij gedurende die week moest leven wist hij zelfs niet.

Dan zou hij elders zoeken; alles aanpakken dat zich aanbood, handenarbeid desnoods. Hij had opgemerkt hoe aan sommige openbare gebouwen, aan de 'mairies' lijsten werden aangeplakt van patronen, die arbeiders vroegen. Tot nu toe had hij daar niet aan gedacht, meenend nooit handenarbeid te moeten verrichten, nu moest het wel. Jammer dat men gewoonlijk slechts ambachtslieden vroeg, hij kon zich niet aanbieden als metser of schrijnwerker of slotenmakersgast. Toch vroeg men ook wel magazijnbedienden, inpakkers of boodschappers. Op de groote boulevards, tegen de binnenwanden den momumentale Saint-Denis- en Saint-Martinpoorten waren talrijke berichtjes aangeplakt van bazen die bedienden vroegen, ook waren er plaatsingsagenturen waar aan de deur eene lijst hing van al de vacante betrekkingen.

Vroeger had Vincent dat alles niet opgemerkt, nu leerde de nood. Op een paar plaatsen was hij zich reeds gaan aanbieden, maar vruchteloos, hij kwam te laat. Zoo besloot hij zich liever tot een plaatsingsbureel te wenden, dat zag er ernstiger uit. Maar hier ook konden slechts weinig vrije plaatsen dienen: meest vroeg men meiden, knechten, dienstboden, hotelmeesters, koetsiers en zoo meer. Een kantoor nochtans had de bijzonderheid voor het plaatsen van handels en kantoorbedienden; daar vond men betrekkingen voor kassiers en boekhouders, voor klerken, bureeljongens, 'secrétaires particuliers' en zoo meer.

Hier wou hij het beproeven: de baas ontving Vincent heel vriendelijk; zeker zou hij wel iets geschikt voor hem weten te vinden; er waren zooveel vacatures dat je maar te kiezen had. Eenmaal per week gaf hij een lijst uit, een gansch blad, waar alle vrije betrekkingen en talrijke vragen om bedienden waren in opgesomd. De kosten van plaatsing waren ten laste van den patroon, sedert de wet bestond die verbood aan de werk-

loozen hiervoor iets te vragen; maar het was de gewoonte dat je een zeker percentage van het loon afstond; ook de uitgegeven lijst moest bebetaald worden, het abonnement daarop bedroeg vijf frank per maand, doch dan bleef de baas borg dat er weldra een betrekking zou gevonden worden.

Het vorige geval, dat hem zijn laatste geld had gekost, deed Vincent ditmaal voorzichtiger zijn. Toch aarzelde hij... ja, ondanks alles. Wel voelde hij ook hier te zullen bedrogen worden, maar zijn verlangen naar arbeid was zoo sterk en de nood zoo dringend, dat hij alles had willen beproeven, zelfs het meest belachelijke om eenige kans te zien.

Al had hij het ook willen doen, ditmaal kon hij niet, vermits hij de som niet bezat. Toen de man bemerkte dat Vincent bleef aarzelen beproefde hij het op eene andere manier: hij kon ook eene enkele lijst verkoopen; die kostte een frank en daarin vond je reeds heel wat. En merkende dat zijn klant, die werktuigelijk zijn geld hertelde, zich afvragend of hij ja of neen het zou doen, nog besluiteloos bleef, zegde hij dat hij de lijst aan vijftig centiemen zou laten, wel ziende dat mijnheer in moeilijke omstandigheden verkeerde.

- In Gods naam dan maar, zuchtte Vincent. Dit zou het laatste zijn; zoo had hij toch niets onbeproefd gelaten.

De man gaf hem een gesloten omslag dien hij haastig openbrak; deze bevatte inderdaad eenige adressen van patroons die bedienden vroegen: er stond echter heel wat minder dan de baas had beweerd en daar van was er weinig dat dienen kon: alweer vroeg men vooral meiden en dienstboden; andere betrekkingen vergden bijzondere kennis die Vincent niet bezat of men vroeg iemand die op de hoogte was van het vak.

Toch bleven er nog een vijftal adressen over die dienen konden: een magazijn in de Saint-Denisstraat vroeg een inpakker, een handelshuis der Réaumurstraat vroeg een kantoorbediende, in een bazaar werd een verkooper en op een paar andere plaatsen werden boodschappers gevraagd. De baantjes waren heelemaal niet schitterend, maar hij zou zich erg gelukkig achten er eene van te bekomen.

Onmiddellijk nog begon hij zijn tocht; de huizen lagen niet zoo heel ver van elkander, alleen hier in de handelsbuurten van het Saint-Denis, Temple en Marais-kwartier; overal echter wachtte het zelfde antwoord; de

plaats was al ingenomen. Hij had schoon zich in alle vijf huizen aan te bieden, overal klonk hetzelfde antwoord. Eens, bij een fabrikant van mode-artikelen in de Saint-Denisstraat, scheen men nog iemand noodig te hebben; de patroon bekeek hem even onderzoekend; ja, hij kon wel een man gebruiken doch de bezigheid was voor den vrager niet geschikt; een arbeider moest hij hebben. En Vincent had goed aan te dringen en verklaren dat hij gelukkig zou zijn met om 't even wat te doen; de baas bleef bij zijne gedachte en vond hem veel te netjes om boodschapper te zijn.

Dat ontbrak er nog aan: men zag hem aan als te goed, te geleerd en beschaafd om handarbeid te verrichten. Men zou zich geschaamd hebben om aan een wel opgevoed jongmensch eene vernederende betrekking te laten bekleeden, en daarom bekwam hij heelemaal niets.

Zoo was zijne kleeding nog eene moeilijkheid te meer. Eene tweede maal bemerkte Vincent het, toen hij zich opnieuw tot een plaatsingskantoor wendde. Vermits er zooveel dienstboden en kamerknechten gevraagd werden, zou hij dat maar beproeven; het was wel het allerlaatste waartoe hij afdalen kon, ook had het een pijnlijken zelfstrijd gekost, maar zooals altijd: het moest. Wel niemand zou ooit weten wat hij hier te Parijs was geweest; zoohaast mogelijk zou hij trachten beters te vinden. Ditmaal moest het wel lukken: de vraag naar dienstboden overtrof altijd het aanbod.

Het bureel, dat gelijkvloers lag, had twee ingangen: eene ‘Entrée des maîtres’ en ‘Entrée des domestiques’; daarlangs moest Vincent binnen. Je kwam in eene ruime, door een beschot in twee gescheiden zaal; aan den eenen kant was een salonnetje, dat tevens tot kantoor diende, en waar de ‘directrice’ troonde achter een met grooten register voorzienen lessenaar. Daarnevens was de grootere kamer, waar, op bankjes langs den muur, een tiental mannen met gladgeschoren gezichten of koetsiersbakkebaarden en een nog veel grooter getal vrouwen zaten. Allen hadden in hun uitzicht de niet te bepalen kleinigheid, die onmiddellijk den huisknecht verraadt, iets dat nog scherper in 't oog sprong bij zoo'n ganschen groep. Het waren gemeene, gluiperige gezichten; de mannen rookten of praatten over sport; de vrouwen lazen het feuilleton van ‘le Petit Parisien’ of waren met een handwerkje bezig. Telkens, als een heer of dame eene dienstbode vragen kwam, riep de ‘directrice’ de wachtenden

en stelden ze één voor één den meester voor, tot dat deze iemand naar zijn smaak gevonden had.

Met een niet uit te spreken gevoel van onbehagen, moest Vincent deze wachtkamer door, die hem zoo wat aan eene slavenmarkt denken deed; onder al die spiedende oogen, die hem onbeschaamd van kop tot teen opnamen, moest hij het kamertje der bestuurster binnen. Deze, op het eerste gezicht meenend een ‘meester’ vóór te hebben, die zich in den weg had vergist, stond reeds voorkomend recht; maar toen Vincent bescheiden vroeg of het ook mogelijk was hem aan eene betrekking van dienstbode te helpen, veranderden hare manieren onmiddellijk, als moest zij zich, door meer brutaalheid, over de bij vergissing ontsnapte vriendelijkheid schadeloos stellen.

- Zoo, mijnheer wenschte een plaats, als kamerknecht nog wel? En gediend had hij zeker nooit; ja, dat kon men hem wel aanzien, getuigschriften had hij dus ook al niet? Neen maar, wat stelde hij zich toch voor: dat de menschen zoo maar iemand in huis namen die van niets wist, zelfs niet de tafel dienen kon? Hoe kwam je er toch op, zoo maar heereknecht te willen worden; daarvoor begon je als groom of chasseur, en voor zoo iets was hij veel te oud. Het was om te barsten van het lachen, riep zij luide uit om de meiden en knechts daarnaast zoo'n mop te laten hooren! Neen, voor hem kon ze niets vinden, heelemaal niets. Zij hield een ‘ernstig’ kantoor en bezorgde aan hare kliënten slechts personeel waarvan zij eer halen kon.

Vincent ademde vrij op, toen hij buiten kwam. Al waren de laatste dagen ook niet hartverheffend geweest, zoo'n vernedering had hij nooit ondergaan. Kamerknecht zou hij voor 't eerst nog niet worden. Gelukkig niet!

Nu begon hij toch wat practischer vóór het leven te staan, dan toen hij, een paar maanden geleden, zoo naïef en romantisch kwam aangeland. Hij was veranderd, gestaald door de armoede; had hij kunnen herbeginnen, nog die paar honderd frank gehad, hoe zou hij het anders hebben aan boord gelegd. Wat een kostbaren tijd had hij met al dat dralen en wachten verloren, met die niet te overwinnen bedeesdheid, die nu eerst begon te verminderen. Hij herinnerde zich nog de kinderachtige vrees, toen hij dien beroemden dichter wou spreken of naar de redactie van dat

groote dagblad moest. Nu wist hij dat je moest aandringen en volhouden om tot iets te geraken; nu zou hij zich niet door zure gezichten of nukkige antwoorden laten afwijzen. Overal zou hij onbeschroomd naar arbeid vragen, aandringen of ze hem niet gebruiken konden. Had hij het maar enkele dagen kunnen volhouden, dan zou hij wel slagen.

Iederen morgen ging hij naarde Saint-Martin- en Saint-Denispoorten, kijken naar de berichten die daar aangeplakt waren. Het adressenlijstje dat ze hem in het plaatsingskantoor hadden verkocht, was niets anders dan een afschrift daarvan; alweer een afzetterij, daar het slechts de aankondigingen van den vorigen dag bevatte en dus weinig dienen kon. Dit legde ook uit waarom hij te laat gekomen was in al de huizen waar hij zich had aangeboden.

Had hij maar vroeger gearbeid, dan ware hij stellig geslaagd; maar daar lag de moeilijkheid: men wilde geen nieuwelingen die nog alles te leeren hadden. Anderzijds moest hij er ook wat minder netjes uitzien: had hij eene broek van pillow gedragen en een verschoten veston, dan had men hem handenarbeid laten verrichten; zóó leek hij verdacht en wilde men hem niet.

Nog iets ergers kwam er bij; het was wel het meest onverwachte maar ook meest verpletterende van alles; eene kleinigheid waaraan hij niet had gedacht, benam voor goed alle hoop en veroordeelde hem tot werkloosheid.

Na lang zoeken, was hij er in geslaagd eene betrekking machtig te worden: van het dagenlang rondzwerven begon zijne kleeding reeds erg afgedragen te lijken, zoodat hij daardoor geen moeilijkheid meer vond. Het was langs den kant der Hallen, dat hij de gelegenheid had ontdekt: de syndicaten van bedienden uit de alimentatie-nijverheid, die daar in den omtrek hun zetel hadden, hingen eene lijst uit van de vacante betrekkingen in het vak. Zoo werden er bedienden en knechten gevraagd bij slagers en in fruitwinkels, bij melkverkoopers of vischhandelaars; de werkloozen hoefden zich slechts bij den zetel van het syndicaat aan te melden. Vincent besloot het te wagen bij het eerste dal zich voordeed: het ‘syndicat des garçons laitiers.’

Het was op het tweede verdiep van een der huizen uit die buurt, dat de secretaris zetelde van de vakvereeniging der bedienden uit melkhuizen. Na

al de vernederingen die Vincent deze laatste dagen had ondergaan, kwam de rondborstigheid, waarmee hij door den syndicalist ontvangen werd, hem als een verlichting voor.

- Zoo! hij verlangde zich te ‘embaucheeren’? Goed: en waren plaatsen open bij die en die patroons, waarvan hij de adressen maar moest opschrijven; je kon gaan vragen of ze je wilden aannemen. Was hij wel gesyndikeerd? Neen, dan moest hij zich onmiddelijk bij de vereeniging aansluiten; naam en adres opgeven. Zoo, hij had nog nooit gearbeid. Nu, dat deed niets, het was gemakkelijk werk, dat een kind kon verrichten. Maar eens in dienst, moest hij ook het syndicaat trouw blijven, men wilde geene niet-gesyndikeerden, die later hunne makkers zouden onderkruipen.

Nadat de secretaris hem een en ander over de plichten van een ‘ouvrier conscient’ had voorgehouden, verliet Vincent tevreden het lokaal. Als het dat maar was; zeker zou hij lid worden, zoohaast hij arbeid vond. En o geluk! in den eersten der winkels, waarvan men het adres had opgegegeven, werd hij aangenomen. Het was een kleine ‘crêmerie’, een melk-en-kaaswinkel, in den Faubourg Saint Antoine. De dikke patroon en zijn vrouw ondervroegen hem eventjes: zoo, hij kwam vanwege het syndicaat? bevielen de voorwaarden hem: hij zou twintig frank per week ontvangen en in huis eten en slapen; ze zouden hem voor 's nachts een bed opmaken, achter in den winkel, want het werk begon reeds des morgens vroeg om zeven uur. Voor eenige dagen kon hij nog naar zijn oud kwartier terug keeren, maar daarna kon hij hier zijn intrek nemen.

De voorwaarden leken schitterend aan Vincent, die minder had verwacht; de baas zag er als een braaf man uit en ook de vrouw leek wel vriendelijk; het werk was niet moeilijk: van middag moest hij de melkflesschen spoelen die morgen ochtend werden rondgedragen.

Onmiddellijk, in het kleine achterplaatsje, begon hij met zooveel ijver, dat de patroon lachend deed opmerken dat er geen haast bij het werk was. ‘Als je zoo blijft voortgaan maak je je gauw vermoeid.

Vincent was volkomen gelukkig; hij had arbeid gevonden. Schitterend was het zeker niet - vroeger had hij niet gemeend ooit flesschenspoeler te worden, maar hij keek vol moed de toekomst in, en glimlachend dacht hij aan het hoofdstuk uit David Copperfield, waar deze op dezelfde manier zijn debuut in de handelswereld deed.

Des anderdaags morgens, om half zeven reeds, moest hij daar zijn; de ‘laitiers’ beginnen vroeg. Om niet iederen dag dien langen tocht van het Saint Marceau - naar het Saint Antoine - kwartier te maken, zou hij bij zijn baas inwonen. Zoo vol ijver was hij om den arbeid te hervatten, dat hij wel een goed kwartier vóór den gesloten winkel wachten moest.

Het was een aangename dienst; gisteren avond was hij blijven eten: kalfsgebraad met groenten en wijn en kaas en nagerecht, een maaltijd die hem, na al de geleden ontberingen, lekker welkom was; nu wachtte hem weer een smakelijk ontbijt: warme chocolade met geroosterd brood, en kaas natuurlijk zooveel hij wilde, die leverde de winkel zelf. Daarna begon het werk: van de hallen kwamen de melkkarretjes met de groote blikken bussen, die in flesschen moesten overgegoten worden. Tegen acht uur geraakte Vincent hiermee klaar; dan moest hij de melk gaan bestellen aan de klanten, waarvan de baas hem eene lijst had opgemaakt.

Voor een beginneling was het moeilijk werk: met de twee zware korven vol breekbaar goed, moest hij zich een weg banen door hel gewoel der drukke straat; dan, in al de huizen, op zooveel verschillende verdiepen en in zooveel gangen, moest hij de klanten weten te ontdekken. Met veel vragen en aankloppen, soms bij slapenden die half gekleed hem met slechte luim ontvingen omdat hij hen zoo vroeg storen kwam, en weer bij anderen die gromden omdat hij te laat was, daar zij reeds een half uur op de melk voor het ontbijt zaten te wachten. Na veel moeilijkheden van allerhanden aard, kwam hij eindelijk toch te recht: de volle flesschen liet hij daar om de ledige weer in ontvangst te nemen. Eens met het werk bekend, zou het veel gemakkelijker gaan; dan hoefde hij ze maar in den hoek bij de deur te plaatsen en even op de deur te kloppen om te verwittigen dat hij was geweest. Vermoeid van al het zoeken, het trappen op en af klimmen, kwam hij tegen den middag thuis, tevreden en vol hoop, niet half zoo uitgeput als vroeger, als hij heel den dag doelloos had rondgedwaald.

Toen, na het ontbijt van twaalf uur, kwam plots de zware onverwachte slag; opnieuw was hij aan het flesschen spoelen gegaan en bemerkte hoe de arbeid al veel lichter viel dan de eerste maal, toen de patroon hem kwam vragen of hij ook zijne papieren reeds in orde had laten stellen?... Zijne papieren? Vincent keek verbaasd op: welke papieren? Wel ja! wanneer een nieuw bediende in kwam wonen, moest daarvan aangifte gedaan

worden bij de ‘mairie’ van het arrondissement, en de papieren die je identiteit vast stelden er bij gevoegd: een geboorteact, een verhuisbrief, een paspoort of nationaliteits-verklaring. Had hij dan niets van dat alles? Als een bediende de verklaring niet deed was de baas verantwoordelijk...

Neen, daar wist Vincent niets van. Idioot, dat hij er zelfs nooit aan had gedacht! Hoe kon hij toch zoo onwetend zijn. Maar hij had ook nooit gereisd; wel hadden ze hem op zijne logementen naar papieren gevraagd, maar een paar briefomslagen en eene studentenkaart waren daarvoor voldoende. Dat ging nu niet; hier moest hij in regel zijn, of anders konden ze hem niet behouden, en kwam de baas zelf in moeilijkheden. Je kon toch niet iemand in huis nemen die zelfs geene papieren bezat. Hij wou niemand verdenken, maar je kwam toch niet in een vreemd land zonder papieren.

En terwijl hij zoo sprak, was de goedmoedigheid van den baas heelemaal verdwenen en bekeek hij Vincent van hoofd tot voet. Had deze geen papieren dan moest hij maar vertrekken, liefst onmiddellijk nog... en zonder verder op het wanhopig aandringen van zijn bediende te letten, betaalde hij hem het paar dagen loon die hij had verdiend.

Hoofdstuk VII.

In de benauwde, drukkende atmosfeer van zijn zolderkamertje, waarrond het armoe-leven gonsde van eene groote stad, bracht Vincent de twee volgende dagen door. Nu hij voor goed iederen uitweg afgesloten zag, achtte hij het nutteloos verder arbeid te zoeken: een niet te overkomen hinderpaal verhief zich voor hem. Hij was vermoeid van al dat rondloopen, had genoeg van al die vernederingen. Door zooveel afwisselingen van hoop en ontmoediging was hij gebroken en kon of wilde niet meer denken; met stompzinnige berusting bleef hij in zijn kamertje afwachten wat er komen zou. Hij had gedaan wat hij kon; alles was verloren.

Twee dagen bleef hij zoo zitten suffen; hij leefde slechts van wat brood en wijn die hem nog overgebleven waren, toen voelde hij zich ziek worden in die duf wanhopige atmosfeer.

De vijf frank, die de melkverkooper voor den dag arbeid had gegeven, hadden hem nogmaals toegelaten de kamerhuur voor ééne week te betalen; maar wat moest er volgen?... weldra stond hij op straat... zijn laatste geld was verteerd. Tot het einde der week had hij nog te eten, daar de bakker dagelijks zijn brood bracht, maar als het krediet ten einde liep en hij de rekening zou moeten vereffenen... ja, dan wist hij niet wat er gebeuren moest.

Nogmaals had hij ernstig aan naar huis gaan gedacht. Maar neen! terug keeren kon hij niet; en ook, hoe zou hij thuis geraakt zijn? Geld voor de reis had hij niet meer; aan zijne ouders schrijven, alles bekennen, zijn mislukken en zijne ellende... neen, dat ging niet. Dan kwam vader hem misschien halen en zou hier den akeligen toestand en trieste omgeving zien. Dat wilde hij niet; daartegen kwam zijn laatste waardigheidsgevoel in opstand. Liever wachtte hij de dreigende toekomst af: daar hij toch niet tegen het noodlot worstelen kon, moest hij zich maar laten medevoeren.

Lijk hij er uit zag, wilde hij niet meer onder de oogen komen van iemand die hem ooit in betere omstandigheden had gekend. Hij droeg de vaalbleeke kleur der armoede op het aangezicht; zijne oogen stonden hol en koortsig brandend, blauw omkransd onder de lange verwarde haren; zijne kleederen zagen er afgedragen en verslonsd uit, na zooveel lange tochten door de stad; zijne schoenen waren versleten, de hakken afgetrapt zoodat

hij haast niet meer op straat dierf komen. Hij had geen boordjes of linnen meer; lijn laatste paar hemden bleef in de bleekerij op den hoek der Bertholletstraat, en hij kon ze niet gaan halen, zonder ten minste eenig voorschot te betalen; bevreesd moest hij door de straten sluipen om bakker of 'blanchisseur' niet te ontmoeten, aan wie hij geld schuldig was. Wel had hij nog zijn beste pak in de valies, maar zonder schoenen of linnen kon hij het niet aan doen.

Slechts des avonds, als de halve duisternis hem nog een min of meer fatsoenlijk uitzicht gaf, dierf hij zich op straat wagen. Met de drukkende hitte der Augustusdagen werd het onuitstaanbaar in die kamer. Overal, gansch het huis door, op alle verdiepen, stonden deuren en vensters wijd open en hijgden de bewoners naar wat frissche lucht. Op het kleine grauwe binnenkoertje, spoelde de wijnverkooper zijne vaten; het bezinksel vloeide in kleine bruine stroompjes tusschen de hobbelige keien, terwijl eene fletsche wijn- en spoelsel-lucht door gansch het huis dreef.

Langer kon hij het daarboven niet uithouden, je zoudt er krankzinnig worden; zelfs in de laaiende hitte der straat kon het niet zoo benauwd zijn als in de stikkende broeing van het kamerleven. Het kon hem niet schelen of hij er ook lijk een schooier uitzag; weldra was hij inderdaad een daklooze, een vagebond?

Even gedachteloos als hij daar zoolang zat opgesloten, in stompzinnige wanhoop vóór zich uit starend, liep hij nu doelloos de straten door, zonder te weten waarheen. Willoos en zwak was hij; zoo'n diepen val in enkele weken was àl te snel gegaan; gedurende die dagen had het noodlot hem met àl te veel hardnekkigheid achtervolgd; àl te ruw was hij uit het ouderlijke huis geworpen in het woelige leven, waarvoor hij te zwak bleek; lijk een wrak werd hij nu meegerukt.

Steeds maar verder liep hij de straten door; de huizenrijen volgden eentoonig op elkander: zes verdiep-hooge gevels met donkere vensters doorboord. Het moest hier ergens aan het Zuidelijk gedeelte der stad zijn, langs de kanten van Vaugirard. In de verte, aan den gezichteinder van een eindeloozen boulevard, met schrale boompjes, verhieven zich de massale slachthuizen van den linkeroever. De muren der stad moesten niet verwijderd zijn. Instinctmatig keerde Vincent om, op goed geluk af weer een dier urenlange straten inslaand, die terug naar het middenpunt voeren.

Sedert hij, van vroeg in den morgen reeds, voortliep had hij alle denkbeeld van tijd of uur verloren; hij wist niet of men nog in den middag of reeds tegen avond was; even herinnerde hij zich vaag hoe, toen daar straks de drukte toenam, het wel bij twaalf uur moest zijn; nu bemerkte hij dat de zon over de huizen begon te nijgen. Hij voelde zich vermoeid en uitgeput: het hoofd leeg, het hart leeg, alles leeg.

Tegen den grooten grauwen gevel eener kerk, hurkte een bescheiden stadstuintje met een paar stofferige banken; daar liet hij zich neervallen, hij had nog een oud dagblad en om niet met zijne gedachten alleen te zijn, begon hij het heelemaal te doorlezen: van af den titel tot de laatste letter, zonder ook maar éénen enkelen zin te begrijpen. Dan wierp hij het weg en hervatte den doelloozen tocht.

Honger en dorst kwelden hem; dorst vooral: de tong kleefde aan 't drooge gehemelte van den saamgetrokken mond, zijn lippen smaakten naar stof. Stond er hier nu maar ergens eene Wallace-fontein, doch die vond je slechts in het centrum der stad. Onwillekeurig tastte Vincent naar den zak, waar hij nog een halve frank vond... zijn laatste bezit. Na eene korte aarzeling, trad hij een koffiehuis binnen, hij had niet genoeg meer om te eten, doch wel voor een half uur verdooving.

Hij bestelde een absinthe en koelde zorgvuldig den drank met ijs om daarna met lange teugen de verfrissching te genieten. Het herinnerde hem den eersten avond, toen hij hier te Parijs was aangekomen, en vermoeid van de lange reis en het zoeken naar een logement, den vriendelijken wijnkooper vond, die hem allerlei inlichtingen had verschaft. Hoe lang was dat al voorbij: vol illuzies was hij toen... en nu.

Als hij betaald had, bleven er nog ‘vier sous’ over die hij den kellner als drinkgeld liet: hij kon zich wel royaal toonen met die laatste tien cent. Een weinig beneveld door den alcohol op de nuchtere maag, was hij opgestaan, wel wat opgewonden maar met de radeloosheid van zijn toestand voor oogen. Met bittere ironie lachte hij over het gebaar, waarmee hij zijn laatste geld had weggeschonken. Nu stond hij zonder één cent in de groote vreemde stad, zonder één cent.., de gedachte drong immer naar voren, zoodat hij zich er op betrapte half luid te mompelen: zonder één cent.

De avond begon te vallen, toen hij weer in het bekende gedeelte der

stad geraakte: hij volgde den boulevard Montparnasse tot aan de Vaugirard-straat die hij ten einde liep, om aan den Odéon-schouwburg, in den Luxemburgtuin te treden; hij kon daar dan blijven zitten tot het heelemaal donker werd.

Nu, dat zijn dorst gestild was, voelde Vincent eerst goed den honger knagen; eens de prikkeling van den alcohol voorbij, werd het eene nieuwe kwelling. Vóór de bank waarop hij zat, dansten eenige kinderen eene ronde en zongen daarbij het bekende lied, de oude vrouw die ze scheen gade te slaan, had de boterhammen uit haar korf gehaald en riep de kleinen om te komen eten. Gretig hunkerend keek hij naar de arbeidersvrouw nevens hem; zij ten minste kon eten en had eene schuilplaats voor den nacht... wat moest hij zelve morgen of overmorgen aanvangen?

De tuin werd gesloten; de wandelaars aarzelden nog een oogenblik om heen te gaan: de heeren vouwden hun dagblad dicht, de dames borgen hun handwerkje op, voor ze naar den uitgang drentelden. Vincent volgde de menigte die den boulevard afdaalde. Reeds vlekte tegen den grijzenden zomeravondhemel de eerste klaarte van het pas ontstoken licht. Augustus liep ten einde; steeds had hij dit het heerlijkste gedeelte van gansch het jaar gevonden, als het vroeg vallende duister de dingen omdoezelt met een purper nevelend waas.

Eerst aan de Seine ontwaakte hij uit zijne mijmering; hij zou gaan slapen, ware 't slechts om voor zoolang aan al de mizerie te ontsnappen. Uitgeput, gebroken onder den nijpenden last die op zijne schouders drukte, sloeg hij met loome stappen de Saint Jacquesstraat in, om het stikkende zolderkamertje terug te vinden, waarop gansch den dag de blakende zon had staan branden. Nog een paar dagen zou hij daar een schuilplaats vinden; angstig dacht hij aan het oogenblik waarop de baas zijne huur zou eischen.

Hij was in de eenzame buurt achter de Sorbonne gekomen; luid weerklonk zijn stap door de stille straat; langs den eenen kant verhieven zich de hooge donkere gevels van het oude universiteits-gebouw, aan den anderen de muren van het ‘lycée Saint Louis’. Slechts een enkel mensch sloop hier tusschen al die openbare gebouwen, een schuwe gestalte, die van het eene voetpad naar het andere dwaalde en, nu Vincent hem bemerkte, aarzelend afkwam.

Verwonderd schrikte deze op, terwijl de andere hem stamelend en verlegen aansprak, met sterk Duitsch klinkenden tongval: hij was een vreemd student en bevond zich voor het oogenblik zonder middelen van bestaan... of mijnheer hem niet voor een paar dagen uit den nood wou helpen... hij had hier een paar schoenen die hij moest verkoopen om aan wat geld te geraken, tot hij er weer beter voorzitten zou. En zoo sprekend nam hij een in 'n krant gewikkeld pakje van onder den arm, om den verbluften Vincent een paar verlakte balschoentjes aan te bieden.

Het was eene wondervreemde gewaarwording, zoo op het oogenblik dat hij zelf in nijpenden nood verkeerde, iemand te ontmoeten die er even ellendig voorzat... en dat deze zich nu juist tot hem om hulp moest wenden! Hij was dus de eenige niet die hier zoo rondliep; daar waren er anderen die 't even ellendig, misschien nog erger hadden.

De vreemdeling was een jongmensch, pas een paar jaren ouder dan hij zelf, met in het scherpe glad geschoren gelaat een paar vlugge grijze oogen onder donkere wenkbrauwen. Niet wetende wat te antwoorden stapte Vincent nevens den vreemde voort; hij voelde eene eindelooze genegenheid in zich opkomen voor dien armen stakkerd van een Pruis. Graag had hij iets gegeven om hem uit den nood te helpen... maar hij bezat zelve niets. Hij legde zijn eigen toestand bloot, en verzekerde dat hij niets, heelemaal niets kon doen; hij tastte zijn zakken af, schoon hij wel wist dat dit onderzoek vruchteloos zou blijven,... maar neen, toch niet: hij had nog een uurwerk, en zonder zich te bedenken gaf hij het aan den Duitscher; misschien kon deze het ten gelde maken.

Gemeenzaam geworden door eenzelfde lot, stapten beiden naast elkander voort, terwijl Vincent zijn wedervaren te Parijs vertelde, het vruchteloos zoeken naar eene betrekking, hoe bescheiden ook, en de kommervolle dagen die waren gevolgd. Ook de andere toonde zich mededeelzaam: eigenlijk was hij uit Weenen herkomstig, zoo vertelde hij, en studeerde hier in de ‘Ecole des Beaux Arts’. Doch hij had ‘gebùmmelt’, zoodat de familie zich weinig van hem aantrok: zijn vader zond niet het minste maandgeld meer, om hem zoo te dwingen terug naar huis te keeren, en ook - hij bekende 't maar rechtuit - omdat hij reeds heel wat had doorgemaakt. Binnen enkele dagen echter zou een oudere broer, officier bij 't Duitsche leger, hem wel een mandaat opsturen; daar mocht hij op reke-

nen. Tot zoo lang moest hij zien het nog uit te houden, daarna zou hij zich ook den dienst herinneren, dien men hem bewees. Ja, als hij er maar weer eens boven op was!... doch nu, hij moest bekennen: ‘bin aûf den Hùnd gekommen’...

Zij hadden het gesprek in het Duisch voortgezet, want de vreemdeling radbraakte slechts wat erbarmelijk Fransch.’ - O, als hij zich met de taal maar wat beter wist te behelpen, zou hij zich gemakkelijk hebben gered; anderzijds had hij hier nog al bekenden, die zijn vriend wellicht konden plaatsen als ‘secrétaire particulier’ of zoo iets; maar om zich bij deze aan te melden moest hij zelf er eerst fatsoenlijk uitzien; lijk hij nu was ging dat natuurlijk niet.

Reeds kwam het Vincent voor alsof deze ontmoeting nog een weldaad voor hem worden moest, zoo klampte hij zich vast aan de geringste hoop en luisterde vol vertrouwen naar zijn nieuwen kennis. Misschien kon deze hem helpen: met hun beiden zouden zij sterker staan tegenover het noodlot; getweeën kon je je gemakkelijker redden. Hij zelf zou dien vreemdeling van dienst zijn en helpen waar zijn geringe kennis van het Fransch hem had doen schipbreuk lijden; zou zijne brieven vertalen en zoo meer. Desnoods konden zij het enkele dagen uithouden; Vincent bezat nog wat kleinigheden; uurwerk, ring en dasspeld die ze konden ten gelde maken; zelf had hij daar niet eens aan gedacht, maar zijn gezel deed het opmerken.

En de Duitscher, van zijn kant, zou ook uitzien, hij toch was niet in zoo'n hopeloozen toestand als Vincent en had eene familie die hem vroeg of laat wel uit den nood zou helpen; later zou hij de bewezen dienst gedenken, je kon het hem wel aanzien zoo breed en royaal redeneerde hij daarover.

Daarbij hij was ook een kunstenaar, leerling der ‘Ecole des Beaux-Arts’ en verkocht zijne doeken, zoo vertelde hij zelf; daarvan kon hij desnoods bestaan, als de familie allen verderen steun bleef weigeren. 't Was slechts jammer dat hij niet naar zijn atelier kon gaan, waar hij een paar maanden met de huur ten achter was, daar had hij een afgewerkt doek dat licht wat geld zou opbrengen, hij had het maar te leveren, doch die lummel van een concierge liet niet toe dat hij het kwam halen.

Ook kende hij vreemde artisten en dagbladschrijvers... zoo, mijnheer

was letterkundige?... ja, dan was het mogelijk ook in dat midden iets te vinden. Jammer dat beiden er zoo schunnig uit zagen en geen fatsoenlijk mensch onder de oogen konden komen.

Ongemerkt had het gesprek eene andere wending aangenomen. Vincent onderging den invloed van zijn gezel, deze had reeds een toon van meerderheid en bescherming aangenomen, waaraan hij zich gereedelijk onderwierp. Overigens zag de Duitscher er erg behendig uit, die scheen zich anders te redden dan zijn bedeesde gezel. Werkelijk, wat leek die kerel 'débrouillard', maar daarvoor was hij ook reeds zooveel langer te Parijs: hij kende de menschen en had betrekkingen weten aan te knoopen.

Wel stelde Vincent niet heelemaal vertrouwen in al de beloften van zijn nieuwen makker, maar er lag iets ernstigs en vastberaden in dien jongen man. Daarbij, er moest toch een einde komen aan de ellende waarin hij verkeerde; en ook mocht hij reeds gelukkig zijn, om het feit nu een vriend te hebben gevonden. Als je in zulke omstandigheden kennis aanknoopt, voel je je onmiddellijk aan elkander gehecht, een paar uren zoo doorgebracht, tellen meer dan jarenlange vriendschap.

Beiden waren opnieuw aan den boulevard Saint Michel gekomen en in het heldere licht kon Vincent zijn makker wat beter opnemen; deze zag er maar povertjes uit; een kaal glimmend jasje, uitgerafeld aan de mouwen en gapend aan den elleboog, met onfrisch boordje en scheef geloopen schoenen. Maar de korte ineengedrongen gestalte en de vlugge scherpe grijze oogjes, maakten een indruk van wilskracht en sluw overleg. Ofschoon hij beweerde schilder te zijn, zag hij er volstrekt niet uit als een artist, hij had zelfs niets van de losse houding van een student doch leek integendeel eer wat stijfjes: zoo glad geschoren en met kort geknipt borstelig haar.

Aan de 'taverne du Panthéon' namen zij afscheid. Alfred Hettner, zoo noemde zich de nieuwe vriend, woonde daar dicht bij in de Monsieur le Prince-straat. Morgen zouden zij elkander weerzien. Dan konden ze raad houden over wat hun te doen stond; want, zoo besloot hij, hij had wel bemerkt dat het voor hun beiden niet zoo moeilijk zou zijn zich uit dien neteligen toestand te redden: de één bezat bekwaamheden die hij niet te gebruiken wist, maar de andere was meer 'gewandt' en kende beter de menschen en de stad. Zij vulden elkander aan en het moest wel erg tegen-

slaan zoo ze vereenigd er niet geraakten. Zoo gauw één van hen beiden wat verdiende, sprak het van zelf dat hij den makker niet in den steek liet. Over dat alles zouden ze morgen verder praten... laat zien... om twaalf uur zouden zij elkander ontmoeten aan de fontein van den Luxemburgtuin; daar moest hij wachten.

Deze avond was een der gelukkigste die Vincent sedert lang had beleefd; nog nooit had hij zich zoo vol hoop gevoeld, maar wat hem vooral verheugde en als eene warme zekerheid op 't harte lag, was dat hij eindelijk een vriend gevonden had. Niet langer stond hij alleen in deze vreemde stad; voortaan zou er iemand zijn waarmee hij kon omgaan en voor wien hij zijn hart zou uitstorten. Nu eerst begreep hij hoe nijpend dat gevoel van eenzaamheid was, toen hij geen levend mensch kende, en er dagen voorbij gingen zonder dat hij het woord tot iemand richten kon of zelfs den klank hoorde zijner eigen stem. Niets was akeliger dan je zoo gansch alleen te weten: je voelde je verplet onder al de mizeries die zich ophoopten; het was eene verlichting een gesprek te voeren met iemand die belangstellend naar je luisterde.

Opgetogen keerde hij terug naar huis; beneden in de kroeg, die hij voorbij moest om zijne kamer te bereiken, was het op dit uur vol leven en beweging en klonken luide dronkemansstemmen, terwijl de logementverhuurder troonde achter zijn zinken toog. Het was een lastig oogenblik toen hij daar onopgemerkt langs moest sluipen. Gelukkig dat de deur zijner kamer open was; vandaag reeds kon men de huur eischen; wel had de baas nog niets gezegd, maar je kon nooit weten. Wellicht zou hij morgen zijn geld vragen en als je niet betalen kon zou je denzelfden avond de deur gesloten vinden. 't Was maar best dat hij een vriend gevonden had waarop hij rekenen mocht.

Den volgenden morgen, reeds heel vroeg, was Vincent de kamer en het onderzoekend oog van den baas ontvlucht. Om den tijd te dooden slenterde hij in de stad rond, tot tegen het uur van de bijeenkomst aan de Luxemburg-fontein. Het leek wel, of van de komst van den nieuwen vriend gansch zijn verder lot afhing, zoo ongeduldig was hij. Reeds was 't over twaalf, en van uit de omliggende straten klonk de drukte van het middaguur tot in de stilte van dezen tuin. Als die Duitscher nu de bijeenkomst miste, zag hij hem waarschijnlijk nooit meer terug; wel wist hij dat hij in

de Monsieur-le-Princestraat woonde, maar hoe iemand weêrgevonden op zoo'n vage aanduiding?

Hoe meer de tijd vorderde des te ongeruster werd Vincent: Hettner zou hem toch niet in den steek laten? neen, dat was onmogelijk, dan was alles verloren en bleef hij akeliger, eenzamer nog dan voorheen. Een paar keeren wandelde hij het achtkantige bekken rond, verstrooid luisterend naar het gesuis der fontein. Wat was het hier drukkend heet, in die blakke zon: het grint der wegen schroeide, het effen watervlak kaatste pijnlijk voor de oogen den zonnegloed weer; wat werd het benauwd in de besloten ruimte tusschen die terrassen; in de kruinen der zware oude boomen hoorde men niet het minste zuchtje wind. Dood-eenzaam was het; daar juist waren een paar huiswaarts keerenden haastig voorbij gestapt en daarna bleef hij gansch alleen.

Wat bleef die Duitscher lang over tijd; nu was hij al meer dan een half uur te laat. In de aanpalende straten was, na de voorbijgaande drukte, eene zware zomermiddagstilte ingevallen. Zou de vreemdeling de afspraak vergeten hebben? dat was niet te gelooven. Misschien had hij verkeerd verstaan? neen, dat was ook niet mogelijk. Eindelijk toch viel het als eene bange vertwijfeling op hem neer: zijn kennis had hem in de steek gelaten en zou niet meer komen.

Een beetje van het bassijn verwijderd, langs den trap die naar het koninginnenterras voerde, zocht Vincent de schaduw op, en ging achter een der oranjeboompjes zitten. Vermoeid van dat wachten in zoo'n hitte, werd hij slaperig. Weer eene teleurstelling meer!... toch zou hij nog blijven wachten... waar wilde hij heen?...

Eindelijk, toen hij alle hoop reeds had opgegeven, enkele minuten vóór één uur, kwam de Duitscher aangewandeld langs den kant der Observatoire-dreef. Lichtjes verontschuldigde hij zich.

Verheugd tegen alle verwachting zijn vriend terug te zien, drukte hij hem hartelijk de hand; dan zochten zij een paar stoeltjes, om in het lommer der middendreef, ongestoord te praten. In het heldere daglicht kon Vincent hem duidelijker opnemen, en nu leek hij veel minder sympathiek, dan de jonge man voor wien hij gisteravond zoo'n plotse genegenheid voelde opwellen, meenend een lotgenoot te herkennen. Hij zag er ouder uit dan Vincent eerst dacht, reeds achteraan in de twintig. De sedert een

paar dagen niet geschoren baard, gaf hem een onzindelijk uitzicht en deed de vooruitspringende jukbeenderen scherper uitkomen; de onderzoekende en toch vluchtende grauwe oogjes hadden iets gluiperigs verdacht. Zijne kleeren zagen er nog meer afgedragen uit dan die van Vincent, maar hij droeg ze met een ‘air de grand seigneur’, eene grootschigheid, die de armoede vergeten deed van het vettige kraagje en den stofferigen, vormeloos gedeukten hoed.

Hettner bemerkte het onderzoek: - Ja, hij zag er niet erg frisch meer uit: ‘aûf den Hûnd gekommen’ herhaalde hij. Als hij maar weer fatsoenlijk voor den dag kon komen zou alles wel beter gaan. Zij moesten zien wat er te doen stond... en zoo begon hij Vincent te ondervragen, wat deze zoo al kon en waar hij bekwaam voor was. Zoo, hij sprak verscheidene talen: Fransch, en Engelsch, en Duitsch, en Nederlandsch... ja, dat laatste telde niet, zou hier weinig van dienst zijn... en ook wat Italiaansch; jammer dat hij geen Spaansch kon, want dat kwam hier veel te pas. 't Zou niet moeilijk vallen met dergelijke kennis een betrekking te vinden: had hij zelf zooveel gekend, hij had zich wel weten te redden. Als je verscheidene talen sprak, bleef je niet in de mizerie te Parijs. Zeker zou hij eene plaats vinden als vertaler in een hotel of een groot magazijn, of zelfs als leeraar in een der gestichten voor vreemdelingen, die hier zoo talrijk waren.

Bijna leek het alsof de Duitscher een examen afnam. Wat kon hij verder nog; kon hij piano spelen? De vraag verwonderde Vincent wel een weinig... ja zeker, dat kon hij ook. - Zoo, dan zou hij binnen enkele dagen wel een cachet verdienen... natuurlijk slechts in afwachting dat ze beter vonden.

Dat was toch het allerlaatste waaraan Vincent had gedacht; maar het kwam er eerst en vooral op aan iets te verdienen, 't was eens hoe... al vreesde hij werkelijk geen voldoende pianist te zijn om... Alfred onderbrak hem echter; misschien van avond reeds zouden ze nog de gelegenheid vinden; veel bekwaamheid werd niet vereischt; 't was maar voor een gezelschap waar ze een paar avonden per week een speler noodig hadden. Het hoefde geen kunstenaar te zijn; 't waren geene liefhebbers: 't was voldoende eene flinke hoeveelheid walzen en polkas af te rammelen... dat zou toch wel gaan?

Als zij het zoo, door allerlei middeltjes, enkele dagen konden volhouden, zou de toestand spoedig verbeteren. Voor Vincent zag het er ruim zoo erg uit als voor Alfred: hij toch zou zich morgen zonder dak bevinden, als hij de kamerhuur niet betalen kon. Dan moest hij bij Hettner slapen; desnoods zou deze een paar makkers weten te vinden die wel een vijffrankstuk konden leenen. Spijtig dat hij steeds moest herhalen; zoolang je niet fatsoenlijk gekleed was kon je niemand opzoeken.

Gelukkig herinnerde Vincent zich dat hij een heel nieuw pak bezat, welk hij zelf niet gebruiken kon; graag wilde hij het aan zijn vriend afstaan. Alfred haastte zich aan te nemen; zij moesten elkander immers helpen om beiden uit den nood te geraken. Zij zouden het kostuum halen en dan naar een kleermaker gaan, die de noodige veranderingen moest doen, Hettner kende er een, die wel op krediet voor hem werken zou. Als die morgen klaar kwam, en Vincent had daarbij nog een net boordje, ging hij denzelfden avond naar den ‘Cercle des Etudiants Etrangers’, waar hij zeker hulpvaardige vrienden zou aantreffen. Nu moesten zij naar Vincent's kamer het noodige halen, daarna zouden ze voor een ontbijt zorgen, dat Hettner van zijn huisbaas zou los krijgen en, als zijn makker bij den bakker brood op krediet had, moest hij 't nu ook maar beproeven.

Zij gingen eerst naar Vincent's logement; natuurlijk hield deze er niet van zijn baas te ontmoeten, doch in 't midden van den dag, als de deur openstond, en de talrijke huurders voortdurend in en uitgingen, was het niet lastig om on-opgemerkt binnen te sluipen. Zoo geraakten zij gelukkig boven, waar Alfred den inhoud der valies onderzocht: het pak zou best passen; Hettner bleef er hartelijk dankbaar voor, al moest hij 't kostuum dan toch maar gebruiken in beider belang. Met een paar kleine veranderingen zou het voortreffelijk passen, dat was al één stap vooruit.

Zij gingen; Alfred, op alles bedacht, nam ook een paar boordjes mee, voor 't geval dat de baas hen later niet meer op de kamer liet en de valies in pand wou houden. Toen Vincent deed opmerken, dat er in de wasscherij op den hoek ook nog wat linnen van hem lag, dat hij niet dierf halen omdat hij niet betalen kon, verklaarde zijn vriend ook daar wel voor te zorgen... zonder dat het iets kostte. Daarop had hij van de dingen een pak gemaakt en waren zij gegaan; ook de dasspeld, een paar gouden hemdknoopjes en wat andere kleinigheden waren niet vergeten; die kon-

den ze naar het pandjeshuis dragen; hij kende er genoeg hier te Parijs.

Aldus beladen ontmoetten zij op den trap den baas, die Vincent had zien binnen gaan en hem nu op het kritieke oogenblik afwachtte. Toen de man het pak dat zij mededroegen bemerkte, barstte hij los in den vloed scheldwoorden van ieder gemeen logementhouder, die er zijn huurder op zou betrappen zonder betalen de plaat te poetsen. - Zoo, mijnheer meende er stilletjes van door te trekken; maar dat pakte hier niet, aanstonds betalen of hij ging om de politie. Ja, eerst kwamen ze hun goed halen, zoo geniep weg, hij had het wel in 't oog gehad. Hij kende al die streken, maar je moest slimmer zijn om hem beet te nemen; als men niet aanstonds betaalde hield hij die kleeren en dat alles in pand.

Maar nu kwam de Pruis er tusschen: in zijn gebroken Fransch, dat hij met radde behendigheid hanteerde, wist hij spoedig den barschen ‘logeur’ tot kalmte te brengen, zoodat Vincent, ondanks het hachelijke van zijn toestand, toch lachen moest om de snuggere vaardigheid waarmee die kerel de menschen wist om te praten. Ondanks zijn afgedragen plunje nam hij het van uit de hoogte op: 't was wel de moeite, zoo'n kabaal te maken voor twee dagen huur, hoeveel was zijn vriend dan wel schuldig? een paar franken? daarvoor bleef hij zelf borg...

En hadde Vincent niet geweten dat de Duitscher geen cent op zak had, hij zou gemeend hebben dat deze ieder oogenblik met royaal gebaar zijne brieventasch uit ging halen om deze kleine schuld te voldoen.

Maar Hettner haalde niets voor den dag doch bleef voort redeneeren met den baas, die onder den indruk geraakte van zijn aanmatigenden toon, of er ten minste heel wat meer tegen opzag, dan tegen zijn bedeesden huurder - ‘Nu ja, dat was allemaal goed en wel, doch hij moest zijn geld hebben... Mijnheer zou begrijpen....

De Duitscher overstelpte hem echter met zijn woordenvloed nauw verstaanbaar Fransch: die kleine schuld was geene reden om zoo brutaal op te treden; zeker, hij wilde 't wel bekennen, op dit oogenblik verkeerden beiden in eenigszins benarde omstandigheden, maar ze waren eerlijke menschen, die iedereen tot den laatsten cent betaalden.

Zijn vriend hier, was een jongmensch van talent, die eerlang een winstgevende betrekking zou hebben gevonden. Zij waren niet van plan zonder betalen te verhuizen, het pak dat zij meedroegen gingen ze slechts bij

den kleermaker in orde laten brengen; en nu wilde men hun dat beletten, niet toelaten fatsoenlijk voor den dag te komen om zoo eerlijk hun brood te verdienen. Dan zou de baas zelf daar slechte bij verliezen, want als ze geene betrekking vonden, konden ze natuurlijk ook niet betalen.

Op de kamer bleven er overigens nog genoeg kleeren en boeken, die verre de waarde overtroffen van de paar franken die zij schuldig waren, die kon de baas als pand houden, doch niets meer; de kleederen die ze noodig hadden om den kost te winnen kwamen hem niet toe. En als hij nu met de politie wilde dreigen, dan waren ze tegen hem opgewassen; ze waren bereid hem naar den commissaris te vergezellen en zouden daar zien wie gelijk had.

Onder dien vloed van woorden zwichtte de baas: hij had geen kwaad bedoeld en vroeg niet beter dan zich met de heeren te verstaan, als hij zijn geld maar kreeg. Hij had gedacht... ja... hij meende... maar als het zoo stond..., dat was eene andere zaak.

Zichtbaar boezemde de gevatheid van dien jongen in versleten plunje hem ontzag in; hij stemde er in toe een paar dagen geduld te hebben.

Vincent kon zijn kameraad maar niet genoeg bewonderen: wat was die toch knap, hoe wist die kerel met de menschen om te gaan en vertrouwen in te boezemen; die kon zich redden! Alfred vond dat maar heel natuurlijk; zelfs las hij een weinig de les aan zijn onervaren vriend; zóó moest je hier handelen; die Fransoozen zijn met veel lawaai gediend, je moet ze maar luid overschreeuwen ‘das imponirt’, wie dat niet deed kon tot niets komen.

Ook bij den kleermaker kreeg Vincent nogmaals de gelegenheid om dat talent te bewonderen: ‘reeds morgen vroeg moest het pak klaar zijn, er was geen talmen mee gemoeid, en 't moest keurig zitten.’ Voor zoo'n bevelenden toon scheen de kleermaker al even veel ontzag te hebben als de kamerverhuurder.

Nu werd het tijd om te gaan eten, vond Hettner; na den drukken morgen hadden zij het wel verdiend. Al stond Vincent bij den bakker ook met de betaling ten achter, toch moest hij zien een brood op krediet te krijgen, zoo iets weigerde men niet. Nu het voorbeeld gegeven was, moest hij zich zelf ook maar redden.

Hoe onaangenaam hij 't vond iets te moeten koopen zonder geld, was

hij er toe verplicht; Hettner had reeds zooveel gedaan. De bakker gaf het overigens zonder erg; daarna gingen beiden den Saint-Michel boulevard over, de trappen op naar de Monsieur-le-Prince-straat. Hettner's kamer lag op het tweede verdiep van een der weinig aanlokkelijke ‘hotels meublés’ dier verdachte wijk; het was eene banale hotelkamer van minderen rang, met de leelijke onpersoonlijke meubelen van overal. Slechts zag het er hier nog wat vuiler en armelijker uit dan in 't algemeen: een niet opgemaakt bed vertoonde in 't grauwe licht, dat door de gore ruiten viel, eene opeenhooping van verdacht linnen en kussens en slopen, vettig gevlekt op de plaats waar 't hoofd te rusten placht. Zoo wat overal stonden stoelen en een kanapee, waarvan de veeren kraakten als men het waagde te gaan zitten.

In een hoek ontdekte Vincent een stofferig palet met eenige uitgedroogde tuben verf en een opgerold doek; dat herinnerde hem dat zijn vriend leerling was van de ‘Ecole des Beaux Arts’, bijna had hij 't vergeten, zoo weinig artistiek zag die Pruis er uit; ook vertoonde 't doek slechts een kinderachtig gekrabbel, dat op niets geleek. Alfred daalde wel wat in zijne achting, doch hij begreep dat men niet tevens zoo'n practisch mensch en daarbij nog een flink artist kon zijn.

Toch meende hij even over de moderne Duitsche kunst te moeten spreken en haalde namen aan van Böcklin, Hans Thoma en Franz Stück... maar Hettner gaf weinig antwoord op dat alles, en scheen eer geneigd het gesprek te doen afwijken. - Zeker, het waren groote artisten bekende hij, doch zonder iets van de geestdrift, die zelfs bij den minsten ‘râpin’ opwelt als men van zijne kunst spreekt. Kunst kwam hier niet te pas vond Alfred: ‘Dùmmes Zeùg!’ ze moesten voor eten zorgen.

Van uit eene groezelige kast, waar afgetrapte laarzen met vunzig naar zweet riekend linnen buurden, kreeg hij een paar flesschen; een bordje verzuurde bleekgele boter kwam uit de latafel. Daar ze den hoteljongen juist den trap hoorden afdalen, bestelde Alfred een bord koud vleesch, beneden uit den restaurant, maar spoedig kwam de jongen terug met de boodschap: de baas liet zeggen dat als mijnheer koud vleesch verlangde hij eerst de achterstallige schuld zou komen betalen, zijne rekening liep reeds lang genoeg. Alfred liet zich door zoo'n kleinigheid niet afschrikken; hij ging naar beneden en, na eene korte woordenwisseling, waarvan het

geluid tot bij Vincent doordrong, kwam hij triomfantelijk af met twee dunne schijfjes rosbief.

Zij ruimden de tafel, waarop nog eene kom vuil water stond nevens eene servet en onooglijke stukjes leep en kosmetiek. Verder lag een kam, waarin vettige haren kleefden, een verkreukt boek dat Vincent uit ouder gewoonte even inkeek; het was een roman van Dumas père, waarin Hettner Fransch leerde, zoo kon men althans oordeelen aan een woordenboek dat er nevens lag.

Na de tafel te hebben gereinigd van stof en broodkruimels en sigarenasch, spreidde Alfred een oud nummer open van den ‘Fin de Siècle’ - nog een blad waarin hij beweerde Fransch te leeren - en zette het eten klaar. Het gesprek van den nieuwen vriend bleek niet schitterend, hij had het slechts over de onmiddellijke practische werkelijkheid: straks zouden ze de kleinigheden van Vincent naar den lommerd brengen; met de opbrengst konden ze eenige dagen verder, ook moesten ze trachten aan het linnen, dat bij de waschvrouw was, te geraken; als Vincent daarbij zijn eigen pak wou opborstelen zag hij er netjes genoeg uit, om morgen avond te gaan piano spelen in 't gezelschap waarvan ze gesproken hadden; voor die zaak was al gezorgd.

Op dit oogenblik stonden dus de zaken nog zoo slecht niet: van avond, en wellicht morgen ook nog, kon Vincent op zijne oude kamer slapen, de baas daar zou wel zoo lang geduld hebben; daarna kon hij hier komen, want dien kwartjesvinder betalen deden ze natuurlijk niet.

Na 't eten gingen zij heen en namen afscheid op den boulevard. Alfred zou zich met alles bezig houden. Morgen middag moest Vincent hem komen opzoeken, dan zouden de zaken al gevorderd zijn.

Toen de Duitscher weg was, speet het Vincent hem zoo zeer te hebben vertrouwd; sympathiek zag de kerel er heelemaal niet uit en stellig had hij heel wat leugens verteld. Maar Vincent had niets te verliezen; ten ware dat de Pruis wou trachten die kleeren en andere kleinigheden af te troggelen. Dat was de moeite niet waard en kon hem ook niet schelen, want hij zelf kon het toch niet gebruiken. Tot nu toe had hij slechts voordeel bij deze kennismaking gevonden; hij had een onderkomen terwijl hij anders reeds op straat stond.

Het voornaamste was dat die Hettner hem arbeid bezorgen kon; daar

de kerel uitgeslapen was zou hij 't weten te vinden. Wel was hij antipathiek, brutaal en opdringerig, maar 't bleef een makker, iemand waarmee je praten kon. Je voelde je zooveel sterker tegen het noodlot, als je getwee stond. Het was prettig zoo samen krijgsplannen te smeden en overleggen wat te doen; die Hettner kende geen gewetensbezwaren maar in zulke omstandigheden mocht je niet nauw kijken.

Den ganschen avond had Vincent vóór zich; hij was benieuwd wat de volgenden dag brengen zou: kwam er nu eindelijk verbetering in zijn lot of zou 't alweer dezelfde eeuwige ontgoocheling zijn. Bijna kon hij het niet meer gelooven, zoozeer had de ellende van den laatsten tijd hem alle hoop benomen, neen, hij geloofde niet meer dat hij eindelijk den lang gewenschten arbeid gevonden had.

Vermoeid als hij was, meende hij vroeg te gaan slapen, maar nauwelijks was hij op zijne kamer of de baas kwam aankloppen. Vincent voelde zich, na het pijnlijke tooneel van dien morgen, heelemaal niet op zijn gemak, maar de man scheen heel wat inschikkelijker. -’ Voor een paar dagen nog, zoo kwam hij verklaren, zou hij geduld hebben, maar slechts om wille van mijnheers vriend, die beloofd had voor de achterstallige schuld in te staan; ze moesten begrijpen dat hij daarbij een borg verlangde, daarvoor bleven valies en boeken in pand. Nu moest je niet trachten alles weg te smokkelen, om er zonder betalen vandoor te muizen... want hij kende die streken en zou een oog in 't zeil houden. En na een half dreigenden groet ging de baas heen, de deur met een ruk achter zich dicht bonzend.

Hoofdstuk VIII.

Op het terras van de ‘Taverne du Panthéon’ wachtte Vincent Alfred Hettner. Sedert de paar dagen, dat hij zijn nieuwe vriend kende, scheen de toekomst wat op te klaren; eene eerste belofte had de Duitscher toch gehouden: gisteren-avond had Vincent een cachet verdiend met pianospelen. Eigenlijk moest hij lachen, als hij aan het vreemde avontuurtje dacht, dat bijna geleek op een sappig verhaal van Guy de Maupassant. O! die mop; ze was bespottelijk! maar toch voelde hij zich vernederd, en een weinig ontstemd, door de onkiesche wijze waarop de Duitscher hem had beet genomen.

Den vorigen middag, na Vincent's horlogie te hebben verkwanseld, zoodat ze van wat geld voorzien waren, berichtte Hettner dat, in afwachting van beters, Vincent iets kon verdienen door een paar avonden per week te gaan piano-spelen. Maar eerst moest hij er wat keuriger uit zien: zijn pak kon er nog door, 's avonds bemerkte men zoozeer niet dat het wat afgedragen was, maar de schoenen en het linnen moesten behoorlijk zijn, daar keken de menschen naar: de verlakte balschoentjes kwamen nu juist van pas, al wrongen ze ook peinlijkaan den voet.

Wat het linnen betrof, waren er bij de waschvrouw nog hemden en boordjes: konden ze die krijgen dan was alles in orde; desnoods hadden zij geld genoeg om de schuld te betalen, doch Alfred vond dat je dat slechts moest loslaten als het volstrekt niet anders meer kon.

Door vuil linnen in ruil te geven, en daarbij een gedeelte der oude schuld af te korten, hadden ze toch het schoone goed kunnen meenemen. Met zijn groot woord beloofde Hettner de volgende week alles te betalen: ‘op 't einde der maand, als hij van huis geld zou hebben ontvangen’, heette het.

Daarna had hij Vincent een aanbevelingsbriefje gegeven, waarmee deze zich slechts moest melden aan 't opgegeven adres, een weinig vóór acht uur, ergens in de Blondel- of Aboukirstraat, tusschen de ‘rue Saint Denis’ en Sébastopol, dicht bij de groote boulevards.

Het was op een entresol, een ruim en keurig appartement, slechts vond hij het merkwaardig dat de deur op een kier stond, zoodat hij aanstonds in eene voorkamer terecht kwam, waar niets zijne aanwezigheid aanduid-

de. Eindelijk, nadat hij wat gerucht had gemaakt en bescheiden een paar keeren gehoest, schenen ze hem te hebben opgemerkt, want eene dikke, rijpe matrone, in groot galakostuum, laag gedecolleteerd, met hals, armen en aangezicht fel bepoederd, kwam van achter een rood fluweelen voorhaag op hem toe.

- Zoo, hij was de pianist voor van avond, bemerkte zij na 't briefje te hebben doorloopen; ze hadden hem zoo vroeg niet verwacht: de dames zaten nog aan het diner en er was niemand in het salon. Maar hij kon al een stukje spelen, dan zouden ze eens hooren.

Daarmede voerde zij hem het ‘salon’ binnen, eene lange zaal met fluweelen bankjes tegen den muur en kleine marmeren tafeltjes vóór lage divans, zoo omtrent het gemiddelde tusschen salon en koffiehuiszaal. Aan den muur hingen groote spiegels, nevens reclameplaten van champagnemerken en gravuren die weinig stichtelijke onderwerpen voorstelden.

Het moet een vreemd ‘gezelschap’ zijn dat hier komt, dacht Vincent, iets van de zaak vermoedende. Achter een gordijn van nagemaakte palmboomen stond de piano, half verborgen door een draperij, zoodat slechts een heel klein hoekje van de zaal zichtbaar was.

Daar had hij dan walzen en polkas zitten aframmelen heel den nacht door; de ‘dames’ waren gekomen, wel zeven of acht, bruine en zwarte en blonde, in licht roze of blauwe loshangende japons. Later kwamen de heeren ook, meest vreemdelingen, bemerkte hij aan hun tongval: Duitschers en Russen en Zuiderlingen, maar Duitschers vooral. Hij hoorde het ontkurken van champagne-flesschen en weldra hing over heel het vertrek een geur van wijn en sigaren; soms schoven over den vloer de slepende passen van een dansend paar; onbemerkt verdween nu en dan een der gasten met zijne gezellin, die na een tijdje afwezigheid hare plaats terug innam. Overigens was het een discreet en goed gehouden huis; zacht klonk verdoofd lachen of het fluisteren eener stem.

Soms kwam eene der dames vragen om een walz te spelen van Paul Delmet, of iets in dien zin, een liedje dat de ronde deed op de boulevards. Vincent deed danig zijn best om allen te voldoen; in den beginne vermoeide het niet al te zeer; de kramp in de vingers kwam zelfs niet zoo spoedig als hij had verwacht. Doch het spel bleef duren tot tegen twee uur 's morgens; niemand gaf nog acht op den pianist. Slechts rond midder-

nacht had de matrone een sandwich gebracht met een glas verschaalde champagne; daarna tokkelde hij weer verder ‘Le Beau Danube bleu’ en ‘Loin du Bal’.

Eindelijk was de laatste bezoeker heengegaan, de ‘patronne’ was hem zijn cachet komen brengen: een stuk van vijf frank in eene enveloppe, die rook naar ‘poudre de riz’, vrouwenzweet, reukwerk en antiseptische zeep. In het salon zag het er vuil en ordeloos uit, de tafels lagen vol omgestorte wijnroomers en de vloer vol sigaren-asch. Vincent was erg vermoeid, maar tevreden omdat hij zooveel had verdiend; daarbij ze hadden gezegd dat hij tweemaal per week kon terug keeren; alleen moest hij zorgen dat zijn répertoire wat meer afwisseling kreeg.

Netjes was deze bezigheid nu wel niet; doch dan herhaalde hij maar dat hij zich niet kieskeurig mocht toonen. Ook had Hettner beloofd dat dit slechts voorloopig was; als hij daar op rekenen kon...

Die Hettner was toch een vreemde kerel; wel practisch en bij de hand, maar sedert hij hem kende, was Vincent niet meer zoo naïef om aan al zijn grootspraak te gelooven; de kerel was zoo genieperig, zoo'n stiekemerd, dien je in niets vertrouwen kon. Wel was hij knap genoeg om de beloofde betrekking te vinden, maar als hij 't deed zou het zijn omdat hij daarin zijn eigen voordeel zag, en niet om zijn vriend van dienst te zijn.

Neen, dankbaar hoefde Vincent niet te zijn, dat begreep hij wel. Hettner dacht uitsluitend aan zich zelf; aan hem vooral had de kennismaking voordeel gebracht. Reeds onmiddellijk den morgen nadat Vincent de vijf frank had verdiend, had hij het geld weten af te persen, onder voorwendsel dat hij zijne kamer betalen moest. Van af het eerste oogenblik had hij aanmatigend de gemeenschappelijke kas gehouden. Te laat bemerkte Vincent hoe hij heelemaal aan zijn makker onderworpen was; ook hij zelf had zijne kamerhuur willen betalen met dat verdiende geld, daar straks nog had de huisbaas op weinig vriendelijke manier gemaand dat de twee dagen uitstel voorbij waren.

Toch had Hettner hem slechts enkele centen gelaten, verder voor van avond hier afspraak gevend, dan kon hij van nacht bij hem slapen. Zoo wachtte Vincent nu al een tijdje lang; hij keek naar de klok binnen in het koffiehuis, want zijn makker was weer over tijd; dat was zijne gewoonte, om een ander bekommerde hij zich nooit; het lange wachten met z'n

onzekerheid viel erg pijnlijk, vooral daar Vindent niet wist waar den nacht door te brengen als hij zijn makker niet zag; zoo was hij wel verplicht te blijven tot het den andere believen zou te komen.

Neen, een vriend was Hettner niet, integendeel, maar Vincent begreep, dat als hij zijn makker verliet, het ook gedaan was met de laatste hoop die er overbleef om ooit uit dezen ellendigen toestand te geraken. Hettner bedroog en exploiteerde hem, en toch moest hij zich gelukkig achten niet heelemaal van honger om te komen.

Het begon vrij laat te worden, bij half elf, en hij wachtte reeds meer dan een uur. Alfred geneerde zich niet het minst. Zoo laat 's avonds werd het buiten koud, en graag was hij in 't koffiehuis gaan zitten, maar dan moest hij een tweede glas bestellen en zooveel geld had Hettner hem niet gegeven.

De kerel bleef weg; over den Saint Michel ging de dichte drom snollen en prostituées; dit was het uur waarop zij het talrijkst waren, gansch de stoep werd er door ingenomen; zij gingen alleen of bij paren, soms verliet de eene hare gezellin om een klant aan te spreken. Ook de Taverne du Panthéon stond bekend als eene vergaderplaats van die meiden; reeds van rond tien uur zater er talrijke achter de marmeren tafeltjes gedwee den klant af te wachten, die een glas zou aanbieden; beneden in de ‘soussols’ was het vol even druk bedrijf.

Toen het leven op straat vermeerderde, bemerkte Vincent dat het tegen middernacht liep. Zou Hettner nog komen? 't was al gebeurd dat hij langer wachten liet.

Eindelijk tegen twaalf kwam Hettner af - en wat zijn gezel niet weinig verwonderde, hij was niet alleen; eene cocotte, die hij ergens moest hebben opgedaan, vergezelde hem; ze zag er onder haar breedgepluimden hoed en met een lichte laag poudre de riz heelemaal niet onaardig uit.

Waar haalde die kerel toch het geld om zoo met vrouwen uit te gaan; de zaken schenen voor hem gekeerd: niet langer was hij de schamele bedelaar, die enkele dagen geleden zijne schoenen op straat te koop aanbood; nu zag hij er netjes en keurig uit in blauw laken pak, met nieuwen hoed, verlakte laarzen en fijne glacé-handschoenen.

Wel wist Vincent waar al die weelde vandaan kwam; het nieuwe pak was zijn eigen veranderde kostuum dat de Pruis zich had toegeëigend, den

kleermaker had hij natuurlijk wel geen cent betaald, maar met vage beloften afgescheept. De schoenen waren op crediet gekocht, terwijl hij in ruil de afgetrapte laarzen had daar gelaten, zoogezegd om ze te herstellen, dan konden de menschen op geen contante betaling aandringen. 't Sprak immers van zelf dat hij de gansche rekening zou vereffenen als de anderen klaar waren. Op diezelfde manier zou die kerel zich ook wel de rest hebben aangeschaft; geen van al die bedrogen handelaars bekwam ooit een cent... dat kon je begrijpen.

Zoo was hij er eveneens in gelukt Vincent's overige linnen los te krijgen. Aan zijn makker had hij eenige der knepen verteld, die je zoo al gebruiken moest, en hem hartelijk uitgelachen toen deze verklaarde door dergelijke middelen er niet te willen komen. Hij was naar de bleekerij gegaan, eene eerste maal was hij er met Vincent geweest zoodat ze hem kenden - en had heel eenvoudig het linnen van zijn vriend verlangd; toen zij van betalen spraken antwoordde hij dat zijn makker daarvan niets had gezegd. Zelf zou hij deze kleinigheid wel voldoen, doch was er niet op bedacht geweest en nu juist niet bif kas. 't Zou moeilijk vallen nog eens terug te komen, want hij was haastig... in ieder geval zou hij iets op rekening geven, zijn vriend moest dan maar afrekenen. Dan kon hij toch het linnen meenemen, niet waar?... ze hadden immers wel zooveel vertrouwen in hem?... zijn vriend had het linnen noodig om uit te gaan.

Alweer was de kneep gelukt, en had hij zooveel vertrouwen ingeboezemd dat ze tegen eene geringe afkorting alles lieten meenemen. Spijtig nog, vond hij, dat hij zelfs die enkele centen had moeten loslaten - hij had ze voor Vincent's uurwerk gekregen.

Nu moest hij er in geslaagd zijn meer geld te krijgen; wáár wist Vincent natuurlijk niet; hij zelf beweerde een mandaat van zijn broer, den officier uit Weenen te hebben ontvangen, maar die geschiedenis hoefde je niet te gelooven.

Samen gingen zij het koffiehuis binnen; daar zouden ze beter op hun gemak zijn om over zaken te praten: voor die vrouw behoefden ze zich niet te geneeren, zei Hettner, ze verstond toch geen Duitsch.

Hij begon zijn wedervaren van dien dag te vertellen, want hij zag er bijzonder goed geluimd uit en wilde zich door zijn makker laten bewonderen met op te snijden over al de fijne knepen, waarmede hij de men-

schen had beet gehad. Uit die lessen moest Vincent profijt trekken: in den beginne zou 't wel wat lastig zijn tot zulke trucs zijne toevlucht te nemen, maar ze brachten voordeel aan, en dat was het voornaamste.

Zoo had hij weer een goeden dag gehad: 's morgens had hij een automobieltochtje gemaakt met zijn mooie vriendin, die zich had laten verleiden door het vooruitzicht van een lunch in den Pré-Catalan. Op Vincent's vraag hoe het toch mogelijk was zich zoo'n dure fantazietjes te permitteeren, lachte hij slechts grinnekend: - Wel neen, hij had geen geld van huis gekregen... 'Dùmmes Zeùg'; dergelijk tochtje kostte niets, als je 't maar slim aan boord wist te leggen. Hij was bij een fabrikant van automobielen geweest, met wien hij vroeger wel eens zaken had gedaan, toen hij nog in betere omstandigheden verkeerde. Op de vraag van Hettner, die beweerde dat een zijner vrienden zinnens was zich een motor aan te schaffen, was de handelaar heel verheugd een proefrit te laten doen.

Om met zoo'n streek te slagen moest je natuurlijk de eerste de beste niet zijn, je moest bij den fabrikant zoo maar niet met de deur in huis komen vallen; je koos iemand die je al van vroeger kende en liefst in gezelschap van rijke lui had gezien; eerst vroeg je hoeveel commissieloon hij betalen wou, als je een auto aan de man kon brengen. Zoo iets toonde dat je wat van zaken kende; ook was 't wenschelijk een bekenden naam te geven aan den zoogezegden vriend.

De handelaar, die aanstonds hoopte een zaakje te maken, toonde zich dan vriendelijk en aanhalig; hij beloofde een flinke commissie als je den vriend kon bewegen die of die keuze te doen, hem van de voortreffelijkheid van dit of dat merk overtuigen. Op den koop toe stelde hij eindelijk zelf voor een tocht met het een of andere machien te doen, opdat je den toekomstigen klant ook met kennis van zaken zou kunnen spreken.

Zoo had het rijtoertje van dezen morgen niet meer gekost dan het drinkgeld van den chauffeur. Later kon je den fabrikant wijs maken dat de zaak niet was doorgegaan, dat het commissieloon te klein was of iets dergelijks; of eenvoudiger nog liet je niets meer hooren. Eens was hij er inderdaad in geslaagd een automobiel te plaatsen, dat had een paar honderd frank en heel veel ervaring bij gebracht.

Alles kwam op hetzelfde neer: om in dergelijke zaken te slagen moest je bij de hand zijn en je goed voordoen, flink en zelfvertrouwend optre-

den. Ach! als hij maar wat beter Fransch sprak, eens even veel talen kende als Vincent, of zooveel algemeene ontwikkeling bezat, dan zou hij 't nog anders weten aan boord te leggen en leven lijk een rijke heer! Als Vincent goed mee wou helpen, zouden beiden nog beste zaken maken, maar dan moest hij eerst die malle aanstellerij laten varen, en liever luisteren naar goeden raad.

Zonder overtuiging stemde Vincent met heel die redeneering in; hij bemerkte wel dat de kerel een weinig dronken moest zijn, om zich zoo vertrouwelijk te toonen, en wist niet wat antwoorden op al het gepraat van den avonturier. Liefst nog had hij hem laten zitten maar dat kon hij niet: nog altijd hoopte hij dat Hettner hem een middel aan de hand zou doen, om moeilijk zijn leven te winnen... al werd die hoop dan ook flauwer met den dag.

Alfred, die bijzonder tevreden scheen, was erg mild met goeden raad, zoodat Vincent argwaan begon te koesteren of zijn makker niet het een of ander weinig nette karweitje voor hem had; natuurlijk mocht hij niet moeilijk zijn, maar na zooveel omwegen kon hij wel wat verwachten.

- ‘Ja, zij zouden het binnenkort nog prettig hebben, ging de Duitscher voort, en als hij wou meehelpen zou hij er zich niet slecht bij bevinden. Zoo heel erg was het niet: hij hoefde slechts enkele brieven, waarvan Hettner het model had geschreven, in het Fransch en Engelsch te vertalen. Eigenlijk waren het bedelbrieven: een gansche reeks, voor allerlei personen, ieder op aparte manier opgesteld: aan den ééne vroeg een landgenoot het noodige geld om terug naar huis te gaan; voor een andere vervormde de schrijver zich in politiek vluchteling, een Duitsch deserteur of Russische Jood. Het was een onsmakelijke arbeid voor Vincent, die walgde van zoo'n zwendelaars correspondentie.

Terwijl zijn makker dus vlijtig te vertalen zat, vertelde Alfred in zijn gebroken Fransch schunnige moppen aan de vrouw, die gedwee lachte bij iedere aardigheid; hij had zoo wat het uitzicht van een der rijke ‘viveurs’ die het geld in overvloed laten rollen, terwijl Vincent er lijk zijn bescheiden beschermeling uitzag, een tafelschuimende vriend of een ‘secrétaire particulier’.

Maar toen deze eindelijk gedaan had, en de brieven teruggaf om te laten

onderteekenen, lachte de Duitscher hem uit: wel, daar moest hij nu zijn naam ook maar onder zetten; hij zelf, Hetter, had die lui al genoeg gepluimd; ze kenden zijn naam en lieten zich daaraan niet beet nemen; Vincent integendeel was nog nieuw, voor hem zouden ze ‘marcheeren’, je kon zeker zijn dat 't pakken zou.

Vincent weigerde beslist: ondanks al de vernederingen der laatste dagen, kwam al zijn zelfgevoel in opstand, als bij aan dergelijk voorstel dacht; zoo ver was het met hem nog niet gekomen. Alfred bleef echter aanhouden: ‘Ach was! Dûmmes zeûg! wat kon het iemand schelen zijn naam daar onder te zetten; was je daar beter of slechter om? Nu kostte het wel moeite, maar als je 't geld op zak zou hebben, was het wat anders. Dergelijke brieven lukten altijd, hij zelf had het ondervonden; daarbij. Vincent had inderdaad ondersteuning noodig, en in zijn toestand was 't niet vernederend iets aan te nemen van eenige ‘rupins’, die zelfs niet wisten wat doen met al hun geld.

Toen hij echter bleef weigeren, veranderde Hettner van toon: Nu, als hij naar geen goeden raad wou luisteren, dan moest hij maar zien zich zelf voort te helpen; als hij te dom of te baloorig was om de ‘tuyaux’ die men hem gaf te gebruiken, dan moest hij iets anders vinden. Hij kon ophoepelen... onmiddellijk nog...

En dat juist kon Vincent niet; hij had op Hettner gerekend om hem een onderkomen voor den nacht te verschaffen; de enkele centen die hij op zak had, waren niet voldoende, zoodat hij aan dezen oplichter vastgeketend bleef.

Ja... een naam onder die brieven zetten was toch zoo'n heel erge zaak niet; niemand kende hem hier. In één opzicht had Alfred zelfs gelijk: in zijn toestand hoefde hij zich niet te schamen om de ondersteuning aan te nemen, die hij zoo dringend noodig had.

Alvorens toe te geven stelde hij echter zijne voorwaarden: dit was de eerste en eenige maal dat hij er in toestemde te teekenen. Ook moest Hettner woord houden, zijne belofte vervullen en eene betrekking bezorgen, maar iets ernstigers dan bedelbrieven schrijven of piano spelen in een bordeel; en als er eenig gevolg aan de brieven gegeven werd, of de lui daarover verdere inlichtingen verlangden, dan moest Hettner zich dat alles aantrekken; hij zelf deed niet meer mee, en wilde de menschen niet

lastig vallen.

- Neen, dat hoefde niet, gaf Alfred grif toe; onderteekenen was genoeg... en verder het adres er onder zetten; dat van zijne nieuwe kamer, want sedert gisteren was hij verhuisd en woonde niet langer in dat hok der Monsieur le Prince-straat.

Nu verhaalde Vincent ook zijne nieuwe moeielijkheden met den logementbaas: hoe hij van nacht zonder dak zou zijn en dus op zijn makker rekende. Maar deze scheen weinig geneigd toe te stemmen: kon hij zich dan niet met dien vent verstaan en met eene vage belofte afschepen? hij zelf had in zijne laatste kamer drie maanden lang gewoond, zonder één cent te betalen, om er daarna stilletjes van door te trekken; kon Vincent het zelfs geene drie weken uit houden? In zijn nieuwe woning moest hij eerst wat vertrouwen inboezemen, en kon dus van het begin af aan zijne kamer niet als een toevluchtsoord voor dakloozen laten dienen. Dat bracht hem in een lastigen toestand; daarbij, van avond kon het heelemaal niet - deed hij opmerken met een zijdelingschen blik naar zijne gezellin, die geduldig wachtend aan haar glaasje kirsch nipte. Kon hij het niet voor één avond beproeven?

Ditmaal liet Vincent zich niet bepraten; nu ging het over zijn hout; het werd eindelijk tijd dat Hettner van zijn kant ook iets deed; hij zelf had toegevingen genoeg gedaan, zijne laatste centen afgegeven, de voorwerpen die hij bezat laten verkoopen, alles aan zijn vriend afgestaan. Zoo kon het niet blijven duren: vermits Alfred niets deed moest het ook uit zijn tusschen beiden, en daar hij nu toch bij kas scheen, moest hij maar beginnen met alles terug te geven: de vijf frank van het cachet, de opbrengst van het verkochte uurwerk; het linnen, het kostuum...

Hettner bemerkte dat zijn makker het dit maal meende, nu hij moest niet zoo prikkelbaar zijn... Men begreep immers wel reden; hij meende 't best: binnen enkele dagen zou er eene goede, ernstige betrekking gevonden worden: slechts een beetje geduld. Voor van nacht zou hij geld geven om in een hotel te slapen. Dan had Hettner zijn beschermeling een paar frank in de hand gestopt: morgen zouden zij elkander terug vinden en naar een nieuw logement uitzien.

Na den nacht te hebben doorgebracht in een goedkoop hotel, was Vincent tegen den middag naar zijn beschermer terug gekeerd. Hij kon weer

zijne vroegere kamer gaan bewonen, vertelde deze, alles was in orde. Hoe hij daar weer in gelukt was, moest je niet vragen; waarschijnlijk had hij een deel der achterstallige huur betaald en verder den baas met beloften gepaaid. Althans, toen Vincent terug naar de Mouffetard-straat keerde, had de kroegbaas met een zuur gezicht den sleutel gegeven, maar de volgende dagen, telkens als hij den gang door of den trap af moest, voelde hij de spiedende oogen in den rug. Op boeken en valies had de Duitscher beslag gelegd; daarover was hij met den baas overeengekomen; hij legde uit dat hij alles naar zijne eigene kamer had overgebracht, om daar meer vertrouwen in te boezemen, en ook opdat de baas ze later niet houden kon. Als je je intrek nam, voorzien van een flink valies, kreeg de eigenaar terstond een ander idee, dan wanneer je zonder de minste bagage was.

Hettner bewoonde nu een mooi appartement, in een der nieuwe straten van de latijnsche buurt; hij moest er goed voorzitten, want de volgende dagen voerde hij een leventje, dat waarschijnlijk te danken was aan de opbrengst der bedelbrieven, waarvan Vincent niets meer had gehoord. Ook voor hem waren de tijden wat verbeterd - ten minste leed hij geen onmiddellijk gebrek. Zijn meester en beschermer zorgde zoo wat voor hem, doch met het idee hem in zijn macht te houden en tot zijn voordeel te gebruiken. Want sedert eenige dagen verdiende Vincent heel wat geld: behalve het discrete en welgehouden huis der Blondelstraat, waar hij nu niet meer tweemaal maar haast iederen avond per week ging piano spelen, had zijn beschermer ook ernstiger arbeid ontdekt. Voor een student moest hij een zestal leergangen der Sorbonne afschrijven en de Duitsche vertaling er naast zetten. Enkele dagen geleden had Hettner hem een ander vreemd student, een Bulgaar voorgesteld, dien hij enkele uren per week les in het Fransch moest geven.

Van de opbrengst van dat alles had Vincent tot nu toe geen cent gezien; de beschermer had middel gevonden om daar zelf over te beschikken: tot zelfs het loon voor het pianospelen, wist hij onder een of ander voorwendsel zelf te ontvangen.

Hettner had veel betrekkingen en connecties in dat vreemdelingen- en studentenmidden, waarmede ook Vincent leerde kennis maken; het was een wereld van ‘rastaquouères en métèques’, avonturiers, gelukzoekers en parasieten, die veelal op de kap van rijke vreemde studenten leefden;

wel had hij over dergelijke ‘milieus’ gelezen en gehoord, doch steeds gemeend dat de overdrijving van feuilleton-schrijvers ze grootendeels had uitgevonden; nu moest hij erkennen dat de werkelijkheid van het groote stadsleven even romantisch als welke fantazie ook kon zijn.

Een paar keeren had zijn beschermer hem meegenomen, naar een der talrijke ‘cercles’ of ‘académies de jeux’ waar men grof kansspel speelde, grove weddenschappen gedaan werden en steeds een heel verdachte wereld zich verdrong. Hettner ook speelde, en gewoonlijk met geluk; hij was niet meer de arme drommel, die nog geen veertien dagen geleden des avonds een aalmoes vroeg in de ‘rue des Ecoles’. Nu verkeerde hij met de rijke jongelui, in den ‘cercle des étudiants étrangers,’ waar hij zijn beschermeling meenam om als zijn secretaris te doen doorgaan. Zeker moest hij hier onervaren vreemdelingen weten te pluimen en af te zetten, anders was het niet begrijpelijk hoe hij, zonder eenig inkomen, zoo royaal leven kon.

Hij was overigens de eenige niet van dat soort; zijn intieme vriend, een lange zwartgesnorde Hongaar, waarmee hij dikwijls allerlei zaken te beredderen had, in een onbegrijpelijk koeterwaalsch, leek al even verdacht. Deze was 't, die den student had ontdekt, aan wien Vincent lessen gaf. De Bulgaar moest zeer gefortuneerd zijn; hij sprak slechts wat moeizaam Duitsch en nog veel gebrekkiger Fransch. 't Was gemakkelijk te zien dat de twee avonturiers met hem iets moesten voorhebben; wellicht beraamden zij een of andere oplichterij; doch wat vermocht Vincent daar tegen, hij zat geheel machteloos in de handen van die twee kerels.

Ook zijne lessen moesten goed betaald worden; tweemaal per week ging hij den Bulgaar opzoeken in het keurig appartement dat deze in de ‘Avenue de l'Observatoire’ bewoonde; na de eerste week kwam er nog eene les bij van Fransche letterkunde; zijn leerling voelde de behoefte om zich in de schoonheden der moderne Fransche schrijvers in te wijden; zijne voorkeur ging naar de beroemde ‘académiciens’ die in de mode waren, en zoo moest zijn meester hem brokken vertalen uit de vunzige romans van Paul Bourget, René Bazin, Marcel Prévost of Henry Bordeaux, en van de siroop-achtige verzen van Jean Aicard of 't klaterend gerammel van Edmond Rostand.

Soms kwam er een grimmige woede op bij Vincent, als hij dacht aan de

gemeene manier waarop Hettner hem zijn loon onthield: met wat hij verdiende had hij zelf royaal kunnen leven ware het niet telkens afgetroggeld door den zwendelaar, waaraan hij nochtans vastgeketend zat.

Overigens had hij ook een en ander gehoord, dat had kunnen leeren wat voor een personage die Duitscher was; meer dan één kende hem en op verscheidene plaatsen was hij doorgebrand. Een zekere Rus, een reusachtige stoere kerel met geelblond haar en kinderlijk naïef uitzicht, had Vincent al eens verwittigd. De eerste maal had hij Boris, zoo hiet de Rus, ontmoet op de kamer van Hettner zelve, die vage zaken met hem te beredderen had; een volgende keer had hij hem aangetroffen in het kleine restaurant waar de Duitscher het kostgeld voor zijn beschermeling betaalde - want hij hield zijn slachtoffer goed vast, en al was was hij wel verplicht voor het onderhoud te zorgen, toch gaf hij hem nooit eenig geld.

't Was hetzelfde Russische restaurantje, waar Vincent vroeger reeds meer was geweest; het was er zindelijk en goedkoop. De baas, zoowel als het grootste deel der gebruikers, waren allen Russen; je hoorde geen andere taal spreken en na korten tijd kende Vincent genoeg om een portie ‘bortschj’ of een ‘goloebtzi’ te bestellen. Daar had hij kennis aangeknoopt met den langen Slavoniëer, dien hij een paar dagen te voren had ontmoet. Boris zag er zoo omtrent uit lijk een half ontgonnen moejik, met waterig blauwe kinderoogen en vlashaar dat tot op de schouders hing. Een lange zwarte kiel, dien hij met een lus dichtknoopte en met een leeren riem rond het middel sjorde, viel hem boven de knieén op een paar hooge laarzen en droeg er niet weinig toe bij om hem het uitzicht van een echt barbaar te geven.

Al spoedig bemerkte Vincent dat het een zeer goedmoedige reus was, heel wat minder primitief dan hij er uit zag. Thuis, op de universiteit, had hij zich nooit erg tot de Russische studenten aangetrokken gevoeld; die waren hem veel te apathiek. Maar met Boris geraakte hij onmiddellijk gemeenzaam, al bleef de Rus ook weinig spraakzaam. Van de eerste dagen af, had hij Vincent aangeraden voorzichtig te zijn met Hettner; hij zelf kende hem reeds lang en wist hoe weinig betrouwbaar de kerel was.

Voor dien zachtzinnigen, gewoonlijk stilzwijgenden reus voelde Vincent al heel gauw sympathie; hij was overigens alles behalve een moejik, maar kwam van Petersburg, nog wel uit het Vassili-Ostroff, het kwartier der

Petersburger studenten en intellectueelen. Na de mislukte omwenteling was Boris, lijk zooveel anderen, moeten vluchten en trachtte nu te Parijs te leven zoo goed en zoo slecht als het ging: hij schreef leergangen af voor de studenten, slaagde er in hier of daar eene les te geven. Soms bekwam hij eene kleine ondersteuning van een geheimzinnig 'Comité Révolutionnaire'. Gelijk hij, leefden in het studentenkwartier, honderden Russen die met allerlei middeltjes hun bestaan moesten verdienen. Sommigen huisden met zeven of acht op ééne kamer, dikwijls mannen en vrouwen onder elkaar; enkelen leefden wekenlang van niets dan water en brood. De gelukkigsten nog waren zij, die zich van tijd tot tijd een middagmaal in het restaurantje konden veroorloven.

Maar de meesten waren eerlijke lieden, heelemaal geene avonturiers van het soort lijk Alfred Hettner. Onwillekeurig moest Vincent ze bewonderen om hunne onwrikbare energie, die hen voor een politiek ideaal hier in ballingschap en armoede deed leven, voortdurend beloerd door eene bijzondere geheime politie van den tsaar. Zij waren zeer talrijk en meest allen even arm; de rijksten onderhielden de anderen met hun laatsten cent. Er waren vrouwen en jonge meisjes onder hen, veelal zonder iets vrouwelijk; met kort geknipte haren en korten jurk, leken zij sprekend op de mannen met hun langen kiel.

Tegenover hun koele Noordernatuur stond Vincent heelemaal vreemd, zonder iets van hen te begrijpen. Slechts Boris, was hem meer verwant en toch voelde hij steeds als een hinder de onbewogen apathie: de Rus scheen zoo fatalistisch, zoo berustend in zijn lot, dat je niet begreep hoe er zoo'n revolutionair ideaal kon schuilen achter dat stugge gewelfde voorhoofd; hij nam de ellende aan als voelde hij ze niet; als hij geen geld had, at hij niet, zonder zich daar verder om te bekommeren. Ondanks zijne eigene armoede had Vincent hem een paar keeren voortgeholpen.

Nevens deze arme maar eerlijke tobbers, leefde een tweede wereld rastas, afzetters en oplichters; ook hier vond men enkel vreemdelingen, doch slechts weinig Russen, die steeds een wereldje op zich zelf vormden; behalve de talrijke Duitschers waren het meest Zuiderlingen: Italianen, Bulgaren, Grieken en Roemeenen en buitengewoon veel Brazilianen en andere Zuid-Amerikanen.

Het waren allen avonturiers, zonder middelen van bestaan, waarvan

sommigen nochtans, lijk Hettner en zijn vriend de Hongaar, op breeden voet leefden van de opbrengst hunner afzetterijen.

Sedert eenigen tijd was Alfred er heelemaal bovenop; behalve het geld van Vincent's arbeid, dat hij zich onbeschaamd toeeigende zonder dezen ooit meer dan het hoog noodige te geven, had hij tamelijk groote weddenschappen gewonnen in eene verdachte 'Académie de Billard', waar hij veel verkeerde. Daar had hij Vincent's leerling, den rijken Bulgaar geïntroduceerd om aan zijn vriend den Hongaar voor te stellen, die twee kerels waren zeker een middel aan 't beramen om dien vreemdeling duchtig te plunderen.

Opdat zijn secretaris er wat deftiger uit zou zien, had Hettner bij een uitdrager voor Vincent een zwarten rok gekocht en ook verder wat opgeknapt: de lange haren, de artistieke lokken, waar hij zoo fier op was, had hij nu moeten offeren en tweemaal per week moest hij zich laten scheren; alles om er maar deftig uit te zien, beweerde zijn meester. Maar zijn toestand bleef even ellendig; nooit gaf Hettner meer dan enkele centen, hij liet hem niet de minste vrijheid, geen dag zekerheid over zijn lot. Wel dacht deze er soms aan om tegen die tyrannie in opstand te komen; maar wat kon hij? Bij het eerste woord dat hij durfde reppen, werd de Duitscher vreeselijk brutaal en dreigde hem den arbeid te ontnemen en zonder een cent op straat te gooien.

Daarbij hield hij vol dat Vincent hem nog erg dankbaar moest zijn: was hij het niet die hem alles bezorgd, heelemaal onderhield; had hij hem niet onlangs een nieuw pak - den zwarten rok - gekocht; nog toonde hij zich niet tevreden! En dat zoo'n stommeling, die geen gebruik wist te maken van den goeden raad dien je hem gaf! waarom had hij niet een tweeden keer geschreven naar de menschen die al eens hadden geholpen? - zoo doelde hij op de bedelbrieven, zonder er echter bij te voegen dat hij zelve het geld had opgestreken.

Vincent voelde wel waar Hettner heen wou: hij zou moeten herbeginnen met die bedelarij, waarvan hij zoo'n afkeer had. Het zou nog erger worden, want de Pruis wilde dat hij dezen keer al die menschen persoonlijk ging opzoeken, dat maakte meer indruk...

- Neen, dat deed hij niet; nimmer of nooit; zoo beslist was hij geweest, dat in de eerstvolgende dagen Hettner niet verder wilde aandringen. La-

ter zou hij wel zien nog meer voordeel uit zijn slachtoffer te halen, dit was best te gebruiken om lichtgeloovige vreemden af te zetten. - Ach! had hij zelf maar eens beschikt over al de middelen, die dien stommeling niet wist aan te wenden. Ook had Vincent hem moeten Engelsch leeren: dan kon hij voortaan ook die lui bewerken, want 't was natuurlijk, dat als je iemands taal sprak - vooral in een vreemd land - deze licht vertrouwen in je stelde.

Sedert eenige dagen werden Hettner's zaken weer minder schitterend. Avonturiers van zijn soort kenden de rasse wentelingen van het rad der fortuin, de hoogten en laagten wisselden elkander plotseling af: 't was in een dier ‘laagten’ dat hij zich bevond, op den avond dat hij zijne schoenen te koop aanbood. Doch dat was alweer slechts een ‘truc’: de menschen kochten immers geene schoenen op straat, maar dan kregen ze medelijden met den armen stakkerd die er zoo slecht voorzat en als je een goed type trof, kreeg je wel eens een stuk van twintig frank. Je moest de menschen liefst niet in het Fransch aanspreken: verstonden ze je heelemaal niet, dan kon je je in wat gebroken zinnen doen begrijpen, maar in 't algemeen waren ze heel gevleid te mogen toonen dat zij ook eene vreemde taal machtig waren.

Al die streken wou Hettner zijn makker leeren, maar het zaad viel op onvruchtbaren bodem: de kunstjes boezemden Vincent slechts afkeer in. Ondanks al zijne handigheden verkeerde de Pruis dikwijls in nood; als hij geld bezat verteerde hij veel, ging met allerlei snollen in de nachtrestaurants soupeeren en maakte alles in korten tijd op. Zoo kon hij nu zijne kamerhuur weer niet betalen en dreigde de baas hem aan de deur te zetten. Vincent voelde daar natuurlijk de terugwerking van, en kreeg zelf ook niets meer: zijn eigen huurbaas had op de gewone brutale manier, reeds een paar keeren herinnerd dat er eindelijk geld moest komen; al die beloften waren goed en wel, maar daarvoor kocht je geen eten, als er morgen geen centen waren ging de deur op slot en ditmaal voor goed; het spel had lang genoeg geduurd... te meer daar het valies weg was, dat desnoods in pand had kunnen blijven. Ook in het restaurant hadden ze laten hooren dat zijne rekening verre ten achter stond: hier werd het heel bescheiden gezegd, want de baas was een welwillend man, die wist dat zijne klanten het moeilijk hadden.

Toen Vincent's middags bij Hettner om geld bleef aandringen, moest deze bekennen zelf niets te bezitten, maar als ze niet dom waren, en Vincent eens flink wou meehelpen, zouden ze wel wat verdienen. Voor het middageten moest hij niet naar het Russische restaurantje terug gaan, hij kende een kneep; hij had hier nog een ouden hoed; daarmee ging je ergens dineeren en, een weinig voor het nagerecht, deed je alsof je naar eene zekere plaats ging, terwijl je den hoed liet hangen, en keerde heelemaal niet meer terug; daarvoor koos je natuurlijk liefst een huis met twee uitgangen. Voor het verblijf vannacht zou hij zorgen; wel kon hij niemand bij zich nemen, nu hij zelf met de huur ten achter stond... doch ze zouden zien; hij bezat nog een gouden ring, dien hij zou trachten te verkoopen.

Vincent was er weinig op gesteld zoo een ouden hoed in plaats van een middagmaal te ontvangen. Neen, dergelijke middelen wilde hij niet gebruiken, liever vastte hij en zou maar zeggen dat de kneep goed gelukt was, anders voer de Duitscher weer zoo uit en schold hem voor stommeling en andere lieve dingen meer. Nu vooral, dat hij er zoo prikkelbaar en kregel uit zag, moest je voorzichtig met hem zijn om geen ruzie te wekken.

Toen hij 's avonds in de Panthéon-taverne kwam, waar zooals gewoonlijk de Duitscher hem afwachtte, toonde deze zich in nog slechter luim: hij was er niet in geslaagd den ring te verkoopen en had dus ook geen geld, zijn makker huisvesting bezorgen kon hij evenmin. Het was een leelijke toestand voor Vincent, die onmogelijk naar zijne kamer terug kon; de baas had ze trouwens reeds aan een ander verhuurd. - Dan moest hij maar het laatste beproeven, meende Hettner: zie, hier was de ring, een zwaren gouden ring met mooien robijn... minstens vijftig frank waard. Dien moest Vincent nu eens trachtten te verkoopen, onmiddellijk nog, op staanden voet. En op de vraag waar en aan wien, antwoordde Hettner dat hij 't maar bij iedereen moest beproeven; den eersten den besten voorbijganger op straat aanspreken; hij moest maar handelen zooals hij zelve gedaan had, toen hij de schoenen verkoopen wou; het was tijd te toonen wat je kon.

In het begin weigerde Vincent halstarrig; neen, dat kon, dat wilde hij niet. Als Hettner den ring wou verkoopen, waarom deed hij het zelf niet, hij was in dergelijke zaken zoo behendig; waarom pakte hij het niet aan?

Maar Hettner had op alles een antwoord; hij kon hier niet weg uit het

koffiehuis, omdat hij zelfs niets had om de vertering te betalen; en moest wachten tot zijn vriend met eenig geld terugkwam. Daarbij, 't zou niet moeilijk vallen zoo'n ring te verkoopen... je zou eens zien... de Dultscher werd zoo overtuigend dat hij eindelijk toch gelukte zijn makker te bepraten: het was volstrekt noodig, zij moesten geld hebben.

Alfred werd nu vriendelijker en gaf nog eenige raadgevingen: Vincent moest een weinig verder gaan, tot op den boulevard Saint Germain, om daar de wandelaars aan te spreken, slechts zij die alleen waren en liefst nog vreemdelingen; niet zoozeer zij die er ‘chic’ uitzagen dan wel de bejaarde menschen, of ook nog de dames, die waren lichter te ontroeren. Je hoefde niet beschaamd te zijn; het was immers geene schande iets te verkoopen... en ook was 't een prachtigen ring, desnoods mocht hij hem laten aan twintig, aan tien, of aan vijf frank zelfs... en als de menschen niet kochten zouden ze toch wel wat geven. Nu, hij moest zich maar redden; natuurlijk dat het den eersten keer niet ging, maar als je bleef aanhouden lukte het toch. Ach! als hij zelf niet verplicht was hier te blijven zitten tot hij betalen kon, zou hij wel eens laten zien hoe je dat aan moest leggen.

Woedend en vol schaamte haastte Vincent zich weg: de ring woog zwaar en warm in het holle der hand. Hij liep den Saint Michel boulevard over, sloeg links af naar Saint Germain... daar eerst vertraagde hij den stap. De drukte was hier veel minder; ook waren de verlichte winkels niet zoo talrijk; hij ging langs den duisteren kant der straat en nam één voor één de voorbijgangers aandachtig op... neen, nooit zou hij iemand durven aanspreken,... te bedelen...

En terwijl hij zoo op en neer liep, zonder tot dien laatsten stap te kunnen besluiten, kwam plots de herinnering in hem op aan het ouderlijke huis en het stille rustige familie-leven, waar zelfs nooit het idee eener dergelijke schande doorgedrongen was. In één oogslag mat hij den afgelegden weg, sedert dien zonnigen Juni-morgen waarop hij verstolen de deur uitsloop met het pak boeken onder den arm... en nu... nu was hij een schooier die langs de straat te bedelen liep. Schurken en afzetters waren zijne vrienden, want wie kon weten tot wat die Hettner hem nog dwingen zou.

Maar neen! een oplichter hadden ze van hem nog niet gemaakt; dezen

ring wilde hij wel trachten te verkoopen... omdat dit nu toch zoo erg niet was en het ook niet anders kon... maar dan moest het gedaan zijn met dat alles.

Hij aarzelde en bleef aarzelen; maar dan zag hij vóór zich den komenden nacht zonder schuilplaats, een reeds koele nacht van einde September. Het moest: als de klok, daar aan den hoek der straat, op elf zou staan... Doch hij liet 't vastgestelde oogenblik voorbij gaan om nog tien minuten uit te stellen.

Neen, zoo ging het niet; hij zou het toch ééns moeten wagen. Vast besloten stapte hij op den eersten den besten voorbijganger toe; het zag er juist een oude goedwillige grijsaard uit, met lange witte lokken, wellicht een geleerde of een professor: zoo ten minste, had hij zich altijd Anatole France's Monsieur Bergeret voorgesteld. Maar Vincent bleef volgen zonder het te wagen hem aan te spreken: de man ging den boulevard af om de drukke straat in te slaan... nu was de kans verkeken, want langs dien kant waren er te veel voorbijgangers. Zoo volgde hij een tweede en een derde persoon, zonder het nochtans te wagen; eene enkele maal had hij het bijna gedaan, doch op het laatste oogenblik kwam hij er niet toe en vroeg aan den heer den weg naar eene bekende straat.

Dat was nu toch te dwaas: het was weer hetzelfde dralen als toen hij vroeger de redacteur van een krant of tijdschrift wilde spreken, al dat uitstellen had hem ver gebracht.

Vast besloten aan te pakken, wachtte hij tot er weer iemand kwam, ja, bij dien zou hij 't beproeven; hij ging op den man af en stotterend, prevelend kwam het er uit, terwijl hij den ring te voorschijn haalde; dat hij in hachelijke omstandigheden verkeerde en verplicht was alles wat hij missen kon van de hand te doen... hij had hier een ring... men zou hem zoo'n grooten dienst bewijzen...

De aangesprokene gaf echter geen antwoord; argwanig bekeek hij den bedelaar van ter zijde en versnelde den stap; toen de andere bleef aandringen wees hij hem af met stug gebaar.

Bij den eersten keer kon het niet lukken; dat begreep Vincent; de eerste stap was gedaan en nu kostte het minder moeite: opnieuw wendde hij zich tot een eenzaam wandelaar. Ditmaal viel het slecht uit, want nauwelijks had hij den ring getoond of de man viel heftig uit en dreigde met

politie. Wat! ze moesten niet trachten hem met die geschiedenis beet te nemen; die ring was valsch en geen cent waard, je kocht dat goedje per dozijn om de onnoozele stumperds beet te nemen. Maar hier had hij 't slecht getroffen, hé kereltje, met iemand die de knepen kende; het was ‘vieux système’. Dat hij zich weg pakte, en vlug hoor! hij mocht blij zijn dat hij hem niet oppikken deed.

Vincent vluchtte, razend kwaad op Hettner die hem zoo had bedrogen; in een valstrik gelokt en den rol van een gemeen oplichter doen spelen, die ieder oogenblik kon worden aangehouden. Dat ging te ver; nu moest het uit zijn; al lang genoeg had die Duitscher hem tot allerlei vernederingen en gemeenheden gedwongen. Van avond nog moest die kerel uitleg geven en betalen, want hij had zeker geld; hij had slechts komedie gespeeld om zijn slachtoffer tot die afzetterij te dwingen.

Uit vrees dat de verontwaardigde voorbijganger hem zou hebben achterna gezet, was hij zoo schichtig snel doorgeloopen dat hij buiten adem kwam. Hij hield op met hollen en bereikte langs een omweg de Panthéon-taverne, waar Alfred de ‘Fin de Siècle’ zat te lezen. Toen de bedrogene, nog vol verontwaardiging, hem zijne handelwijze verweet, lachte hij op zijne gewone ergerlijke manier: ‘natuurlijk wist hij het dat die ring valsch was, maar daarvan had hij niets willen zeggen omdat hij wist hoe onnoozel de andere kon zijn. Wel zeker: 't was een oude kneep, “le truc de la bague” noemde men het, doch je vond nog wel een onnoozele die zich beet nemen liet. Nu moest bij 't maar opnieuw probeeren, want ze moesten toch geld hebben.’

Toen Vincent echter beslist bleef weigeren werd Hettner boos; dan kon hij ook niets meer voor hem doen en moest deze maar zien zich zelf te redden; als ze hem een goed middel aan de hand deden om iets te verdienen wilde hij toch niet. Doch ditmaal liet Vincent zich niet afschepen: - Neen maar, dat ging zoo niet, hoor! Hij moest betalen; geld om van nacht te slapen, iets terug geven van alles wat hij zelf in de laatste dagen had verdiend, de kleeren terug geven, of wel het valies. Het was lang genoeg dat dit nu duurde, hij zelf moest arbeiden om den avonturier te onderhouden, die een lui en lustig leventje leidde, met snollen uitging en automobiel reed! En in zijn angst om, in het midden van den nacht, zonder toevlucht of eenig geld, op straat te staan, dreigde Vincent dat hij hem

niet zou verlaten zonder iets te hebben ontvangen; hij moest geld hebben; hij zou bij den Duitscher blijven zoolang deze hem een verblijf voor den nacht zou hebben bezorgd.

Maar nu werd Hettner nijdig en snauwde Vincent toe: 'Wat! ze durfden hem bedreigen? en wie dat nog: dien bedelaar dien hij arbeid had bezorgd en weken lang onderhouden! dat kreng, dat hij had opgeraapt van straat! Wat! die kerel durfde beweren dat hij, Alfred Hettner hem iets schuldig was! Die rekel! Dù Hùnd! Dù Schùft!' In zijne woede brabbelde hij Fransche en Duitsche scheldwoorden dooreen: 'Canaille! Crapule! Dù Schwindler! Was! zeggen dat hij iets schuldig was! Was? Was? Heraùs! en gauw hoor!

Het relletje deed een paar bezoekers omkijken, maar daar stoorde Vincent zich niet aan. Neen, zoo ging het dezen keer niet: want hij liet zich door al die groote woorden niet afschrikken. Hij zou hier blijven, tot Hettner hem ten minste de laatste vijf frank terug gaf, die hij gisteren nog in de Blondel-straat had verdiend.

Toen Hettner zag dat het ernst was, en zijn makker wachtend op een stoel naast hem ging zitten, riep hij een kellner en verzocht hem eenvoudig dien indringer daar, die hem niet met rust wou laten, op straat te gooien. De knecht ging naar Vincent en beval hem te gaan: de gasten wenschten met rust gelaten te worden; het was hier niet de plaats om schandaal te maken; zoo hij niet gewillig ging zou men geweld gebruiken.

Er was niets aan te doen: hij moest gaan. Doch daarom gaf hij het niet op: hij zou Alfred op straat afwachten, hem niet loslaten, desnoods mee gaan tot aan zijne woning.

Het duurde lang eer Hettner opstapte; hij zag hem op zijn gemak de krant uit lezen en daarna eene partij domino beginnen met een vreemd student. Doch Vincent had tijd tot wachten; hij had immers toch geene schuilplaats voor den nacht. Eindelijk tegen één uur stond de Duitscher recht, om heen te gaan; door de ruiten zag hij hem zijn demi-saison aantrekken, want de nachten werden reeds koel; nog eene sigaar opsteken, en daarna buiten treden; op hetzelfde oogenblik trad zijn makker nevens hem op de stoep.

Hettner keek verwonderd op, zonder één woord te spreken en blikte dan even naar zijn wandelstok als dacht hij er aan, om dien vervelenden

klant eene flinke ranseling toe te dienen; maar hij stapte verder zonder nog op zijn vervolger te letten. Op den hoek der Gay-Lussacstraat zag hij een politie-agent staan en ging op hem af. Vincent bemerkte hoe hij den man aansprak, een cigaar in de hand stopte, en met een gebaar van het hoofd, in zijne richting wees.

Toen ook Vincent den hoek der straat om wilde slaan en Hettner verder volgen, kwam de politiedienaar op hem toe.

- Hé, là bàs! dites donc, où allez vous, le particulier?

Vincent trachtte te antwoorden, de zaak uit te leggen, maar de man liet hem niet verder spreken:

- Allez, retournez hein! Filez, et pas de rouspétance! et plus vite que ça.

En terwijl Vincent onder den blik van den agent moedeloos terug ging, verdween Hettner in de verte der donkere straat.

Hoofdstuk IX.

Door de reeds naakt wordende kruinen der kastanjeboomen van de ‘Avenue de l'Observatoire’, grauwde de vale morgenschemering van een killen regenachtigen dag; de nevel vlekte vuil grijs op de hooge gevels en deed bleeker de fletse lichtpunten glimmen van de electrische lampen, die in evenwijdige reien langs de huizen stipten. Vochtige plekken vernisten hier en daar het modderige asfalt; dikke dauwdroppels vielen uit de boomen of biggelden lijk tranen langs de stammen, waarop ze een vochtig spoor nalieten.

Vincent huiverde; zoo laat in de maand September werden de nachten koud, vooral tegen het aanbreken van den dag. Van de bank waarop hij half sluimerend gezeten was, drong de kilte hem door gansch het lijf. Hij moest opstaan en weer verder gaan om door de beweging wat warmte te krijgen, anders versteef hij van kou. Een oogenblik bleef hij dralen, neergedrukt door eene niet te overwinnen loodzware vermoeienis, tot eene in de verte geziene schaduw, hem haastig deed opstaan... Gunst! wat een nacht! hij kon niet meer.

Nadat Hettner hem had afgewezen, was hij doelloos voortgeloopen, woedend op den zwendelaar, die hem zoo had behandeld, alles wat hij bezat had afgetroggeld en nu plots op straat zette, omdat hij zijne gemeenheid niet volgen wilde. Hij dacht over wat er gebeuren ging: ja, als hij verder lessen kon geven aan dien Bulgaarschen student, of zelfs maar piano-spelen in de Blondelstraat, was het nog niet erg; dan had hij slechts een paar bittere hagen door te worstelen, tot hij zijn loon ontvangen zou; maar als Hettner hem die betrekkingen ontnam, wat dan?

Neen, zoo iets kon hij niet gelooven; dat zou àl te verschrikkelijk zijn. Zoo'n miserie, als die van dezen nacht kon onmogelijk blijven duren; daar moest een einde aan komen. Maar welk einde? hij moest bij zich zelf wel bekennen dat niets, hoegenaamd niets dat einde deed voorzien, en dezelfde dagen en dezelfde nachten nog eindeloos lang op elkander konden volgen. Nu had hij den uitersten rand bereikt, erger kon het niet meer. Lang zou hij het ook niet uithouden: het was tè erg... en weer herdacht hij heel dien afgeloopen nacht.

In den beginne ging het nog al: het was omtrent één uur na middernacht,

toen de politiedienaar hem belette Alfred te volgen. Hij had toen een tijd lang den ‘boul' Miche’ op en af gewandeld, al werd hij ook wat vermoeid; daar straks was hij hongerig, doch dat was nu voorbij. Van de Avenue de l'Observatoire slenterde hij zoo tot aan de Seine, en dan weer terug, soms een poosje rustend op eene bank. Hij voelde zich sufferig en gedachteloos, heelemaal afgestompt; met al die narigheid van de laatste dagen had hij beter gevonden heelemaal niet meer te denken; al dat kniezen maakte het nog erger. Op wat kon hij denken, zonder een akelig en ontmoedigend vooruitzicht te treffen? Het ware best had hij heelemaal gevoelloos kunnen zijn.

Langzamerhand, lijk op straal het leven verminderde, overkwam hem een gevoel van onverklaarbare vrees voor de eenzaamheid van den nacht, een langzaam nijpende doodelijke angst; de onafgebroken rij wandelaars verminderde; het een na 't ander doofden de lichten uit in de winkelramen; het leven trok terug in enkele groote koffiehuizen en restaurants, die nog eenige klaarte wierpen op het verlaten terras. Nu werd dit ronddolen eerst verschrikkelijk: de ingeslapen straat lag vóór hem, met hare huizenrijen lijk twee hooge muren, die verloren liepen in den nacht; in de koude klaarte van het electrische licht schenen de boomen donkere geraamten; hier en daar schemerde een verlicht venstervierkant.

De nachtbezoekers verlieten de koffiehuizen die nu ook donker en levenloos werden. Dan lichtte er nog een tijd lang eene pasteibakkerij waar de laatste nachtraven bleven pleisteren; ook eene verdachte nachttaveerne bleef open, op den hoek der Monsieur le Prince-straat. Eenige oude prostituées, die er niet in gelukt waren een klant te vinden, bleven het laatst; ééne sprak Vincent aan, dringend en aanhoudend, tot zij in de lantaarn-klaarte zijn sjofel uitzicht bemerkte, om op gansch anderen toon, met plotse opwelling van gemeenzaamheid, te roepen:

- A ben! v'là que je m'adresse mal! tu la r'files aussi mon pauv' vieux, mais t'es pas le seul qui soit dans la mistouffle, va!

Dan dwaalde ook zij verder in de steeds verminderende hoop nog iemand te vinden, die haar eene schuilplaats wou bieden. Daarna stierf alles uit; slechts zijpelde er wat licht uit de sous-sols van de Panthéon-taverne, die den ganschen nacht open bleef. Een automobiel wachtte enkele late verbruikers. Weldra snorde die ook weg in de richting van

Montmartre, waar het nachtelijke luxe-leven bleef voortduren.

Het moest zoo wat rond drie uur in den morgen zijn; toch begon de ellende eerst, nog uren lang zou hij moeten ronddolen, door de koude vochtige straten, zonder te weten waarheen. Honger en vermoeienis kwelden hem, de laatste wel het meest; eene vermoeienis die je half sluimerend deed voortloopen met de oogen dicht, soms een heel eind ver. Het was eene onuitsprekelijke behoefte aan slaap; een verlangen om zich ergens neer te leggen, eender waar, hier op den vochtigen grond, en dan de oogen te sluiten voor altijd; hij droomde van donzige bedden waarin je slapen en je uitstrekken kon.

Soms zette hij zich neer op eene bank en dommelde even, maar dan schrikte hij plots, bij den regelmatigen stap van een paar politie-agenten: reeds een eerste maal hadden ze hem zoo ingeslapen gevonden en gewekt met een barsch: ‘circulez’ zoodat hij, uit vrees van opgepakt te worden, wel verder moest. Hij kende reeds het gebruik der Parijzer politie tegenover de nachtelijke zwervers; zoolang je voortstapte zegden ze niets, maar als je zitten dierf en in slaap viel, werd je onverbiddellijk als vagebond ingerekend. Voort moest het, altijd voort! Telkens in de verte de schaduw naderde van een politiemantel, moest hij op van de bank waar hij was neergedropen, zijne moewe beenen verder slepen, zijn arm lijf voortsleuren, om aan eene volgende bank opnieuw uitgeput neer te zinken.

Nog anderen dwaalden er zooals hij; een schaduw stond bibberend tegen een boomstam aangeleund; anderen zaten bij elkaar gedrongen op de stoepen der huizen; de meesten gingen voorbij met denzelfden loomen tred. Hij ontmoette nog eens de prostituée van daar straks; ze knikte.

- Ben, vous v'là encore! ah oui, tout n'est pas rose dans la vie... lachte zij bitter.

Even trachtte Vincent ook te lachen; heel eventjes met de lippen. Wat zag die arme snol er oud en leelijk uit, vond hij; hoe kon die nog een klant vinden; en moest ze dan telkens, als zij er geen had, zoo heel den nacht zonder schuilplaats rond loopen? Bijna kreeg hij medelijden met die arme meid; maar ach, iedereen had al genoeg aan zijn eigen lot.

Weer was hij op het einde van den boulevard, aan de Seine gekomen; hij staarde in het donkere water zooals hij reeds meer had gedaan in deze dagen zonder uitkomst; al zoo dikwijls dat het er banaal door werd...

daarvoor had hij immers toch den moed niet... zou men misschien nog meer moeten lijden, meer kunnen lijden, eer het zoover kwam.

Zachtjes aan werd het dag; eene verdoezelde klaarte verfde grauw den hemel; het electrische licht doofde uit; er kwam leven in de doode rust. Daar straks, was het de onafgebroken rij wagens die naar de Hallen reden; zij zakten den Saint-Michel af, komend van La Glacière, Montrouge en verder buiten de 'fortifs' om de stad van groenten en levensmiddelen te voorzien. Nu kwamen ze reeds terug en brachten nieuwe deukte mee; lichtere karretjes brachten den voorraad naar de winkels in de buurt.

Het was helder licht geworden; de eerste vroege arbeiders gingen naar hun werk. Aan het kleine station voor Sceaux, op den hoek der Gay-Lussacstraat, vlekte het gewemel van enkele reizigers. Ook de winkels openden weer: eerst de bakkerijen, daarna de melksalons, waar de vroege voorbijgangers hun ontbijt gingen gebruiken; daarna de kruidenierswinkels en enkele koffiehuizen. De bloemenmarkt op de Saint-Michelbrug was begonnen; de geur dreef over de zon-beschenen kade; zoo geraakte alles weer in de drukte van een nieuwen dag.

De slaperigheid was overgegaan, doch nu kwam de honger hem scherper kwellen; het was bijna vier en twintig uren geleden sedert hij nog iets had gegeten; pijnlijk voelde hij krampen in zijne maag.

Dit was de eerste maal dat hij honger leed, werkelijk honger.

Bij al die verzoekingen, die je hier op straat tegen straalden, voelde hij duidelijker de kwelling: hij kwam voorbij bakkerijen, waaruit een warme geur van versch gebak tegenwoei... de bruin gekorste brooden lagen onder zijn bereik, hij had de hand slechts uit te steken... doch dat niet; neen! en haastiger stapte hij door om eenige minuten later weer terug te keeren, onweerstaanbaar aangelokt door dat nieuwbakken brood.

Gunst! nooit had hij gedacht zoozeer te verlangen, die brutale behoefte aan eten; het was eene echte pijn. Hij moest verder gaan, anders had hij niet langer kunnen weerstaan. Langs de bloemenmarkt volgde hij de Seine; het kon hem niet schelen waar hij naar toe ging; recht vóór zich uit: het was nu nog te vroeg, doch straks zou hij naar Hettner gaan.

De Notre-Dame voorbij, bereikte hij een klein gebouw op het uiterste punt van het eiland der 'cité': de 'Morgue'. Een oogenblik herinnerde

hij zich, hoe hij vroeger hier kwam kijken naar de lijken die bloedeloos, bleek, en groenig uitgeslagen, daar lagen achter de bedoomde ruit; weer schemerde voor zijn geest de gedachte van daar straks, het banale eenige gedacht dat in zijn toestand nog overbleef: de sprong waarmee hij voor goed de rust zou vinden in den grauwen vloed der Seine.

Doch hij voelde zich aan het leven gehecht; hoe hij er zich aan vastklampte, lijk een drenkeling aan zijne plank, met nagels en tanden. Het leven zat hem in iedere vezel vast; trots ellende, trots alles begeerde hij te leven; het was sterker dan iedere smart. Leven, leven slechts, en verder niets! Bijna was het eene lafheid, daar zoo van te houden, zelfs den moed niet te hebben aan de ellende een einde te stellen.

Ook het denkbeeld om terug naar huis te keeren kwam bij hem op, maar slechts eventjes en heel flauw. In den laatsten tijd had hij er weinig aan gedacht, verstompt door al het leed. Dat liever niet, daarvoor was hij al te ellendig, al te laag gezonken; liever dan ginder zijne schande te toonen, waagde hij den sprong in de Seine.

In het kleine tuintje, achter de Notre-Dame, versukkelde hij op eene bank; het was nu vollen dag en de warme zon doorzinderde hem, na de kilte van den nacht. Half sluimerend bleef hij zitten, telkens opschrikkend bij ieder gerucht om daarna opnieuw in te dutten. Eerst tegen half elf stond hij op, een weinig uitgerust en ook den honger wat vergeten, om naar Hettner te gaan. In eene spiegelruit bekeek hij zich zelf; wreef met den bevochtigden zakdoek de sporen van den slapeloozen nacht uit zijn aangezicht; knipte het stof van zijne kleederen en trok hier en daar eene plooi recht, zoodat hij er weer fatsoenlijk uit zag.

Bij Hettner liep het af zooals hij zich wel had kunnen voorstellen: op den trap hield de portier hem reeds tegen met de boodschap: mijnheer Hettner wilde den bezoeker niet ontvangen en als deze hem lastig viel, zou hij de hulp der politie inroepen om zich van alle rustverstoorders te ontdoen.

Wel dacht Vincent of hij zelf zijne toevlucht tot de politie niet nemen kon, om den Duitscher te dwingen het valies terug te geven, dat hij nog altijd in bezit had. Maar neen, hij wist hoe gevaarlijk het voor een arme stakkerd was, met die menschen der politie in aanraking te komen; Hettner zag er uit als een heer; hij had een vaste woonplaats en zijne papieren

waren in orde; zelf was hij een arme drommel, een vagebond zonder dak en moest dus noodzakelijk ongelijk krijgen.

Eerst zou hij den Bulgaarschen student gaan vragen of hij verder mocht blijven les geven; hij moest zien Alfred vóór te komen, die hem anders deze betrekking ontnemen zou. De Bulgaar was niet thuis, doch de concierge wist te vertellen dat hij naar den ‘Cercle des Etudiants Etrangers’ was; een paar keeren was Vincent daar vroeger geweest met Hettner, die er zijn vriend den Hongaar ontmoette, er kansspeelde en wel eens ronde sommen had gewonnen. Men moest Vincent vóór geweest zijn, want toen hij de biljartzaal bereikte kwam een kellner hem zijne lidkaart vragen. Toen Vincent moest antwoorden geen lid te zijn, doch dat hij verscheidene malen met kennissen hier was geweest, deed de knecht opmerken, dat dit slechts mocht zoolang de vreemde van een bekend lid was vergezeld, nu had die heer gewaarschuwd en moesten ze hem de zaal verbieden... ze hadden slechte inlichtingen ontvangen en wenschten hem niet terug te zien.

Er bleef niets over dan de beleediging in stilte te slikken; 't zou ook wel nutteloos zijn naar den Bulgaar te gaan... morgen eerst moest hij les geven zoodat er nog een akelige nacht tusschen lag. Gelukkig dat hij van avond naar de Blondel-straat kon gaan, daar zouden ze hem niet wegzenden, er was ten minste geen getuigschrift noodig om in zoo'n instelling piano te spelen... en toch vreesde hij het ergste.

Traag, uiterst traag en langzaam, sloop de dag voorbij; hij dacht er aan eene schuilplaats te vragen bij zijn kennis den Rus Boris, die wel iets voor hem gedaan zou hebben, maar deze was zelf arm, en bracht soms nachten onder den blooten hemel door als hij niet een vriend vond, een of ander Russisch revolutionnair, die met hem zijne kamer deelen wilde. Toch kon hij het beproeven: hij herinnerde zich nog Boris' laatste verblijf, ergens in een der oude straatjes rond de Montagne Sainte Geneviève. Maar de tocht bleek vruchteloos, want de portier vertelde dat de Rus sedert acht dagen was verhuisd zonder adres te laten; hij had zelfs zijne huur niet betaald.

Ook in het huis der Observatoire-dreef, waar hij later in den dag terug keerde, wachtte slecht nieuws: een kort briefje van den Bulgaar verklaarde dat hij verder geene lessen meer zou nemen.

Zonder te weten waar naartoe, slechts om den tijd door te krijgen, slenterde Vincent tot het avond zou worden en hij naar de Blondel-straat kon gaan. Dat was de laatste hoop, zooniet, dan stond hij weer vóór den verschrikkelijken langen nacht; graag had hij den heelen nacht zonder loon blijven doorspelen, om maar niet op straat te moeten loopen.

Door parken en stadstuintjes drentelde hij verder, vermoeid van den slapeloozen nacht, sluimerde soms wat op eene bank. Het was middag geworden, twee, drie uur... hij had de Seine gevolgd langs de Tuilerieën en de Champs-Elysées, om daarna af te slaan naar het Bois de Boulogne, waar hij weer wat slapen bleef.

Rond vijf uur ontwaakte hij; zoo laat in den zomer viel de avond reeds vroeg; in de dreven waren nog slechts enkele wandelaars; de achterblijvers haastten zich naar huis. Opnieuw voelde Vincent den honger; nu was het eene razende pijn geworden, die hem aan de ingewanden knaagde, eene snijdende, scherpe holte in de maag. Dat kon zoo niet langer duren, alles had hij kunnen opeten om slechts die pijn te stillen, dat gevoel van ledigheid te bevredigen, alles gedaan voor eene harde korst brood; had hij nu voorbij de uitstalling van een bakker moeten komen, zeker zou hij niet geaarzeld hebben...

Zou hij het niet wagen aan een voorbijganger eene aalmoes te vragen? Gisteren nog, had dergelijk idee hem doen schrikken, nu doodde de honger de laatste schaamte. Waarom niet? anderen deden het wel, die het minder noodig hadden dan hij zelf. Het was hier eenzaam; 't kon toch geen misdaad zijn een stuk geld te vragen om brood te koopen. Die honger was afgrijselijk; Vincent vatte een besluit: bij den eersten voorbijganger zou hij durven, maar dan aarzelde hij weer en stelde uit tot een volgenden, net zooals toen hij Hettner's ring verkoopen moest. Neen, hij kon niet: geene aalmoes vragen, liever verhongeren.

Reeds waren de wandelaars heelemaal verdwenen; 's avonds werd het donker en koud tusschen de boomen, 't was beter terug naar de stad te keeren, waar er toch licht en leven was. Langs de Maillot-poort, kwam hij weer binnen en zocht de straten, waar de koffiehuizen en winkels reeds begonnen te lichten.

Weer was de nacht daar, de zoo zeer gevreesde nacht, dien hij niet wist hoe door te brengen. Als het nu maar lukte in de Blondel-straat; hij

had kunnen huilen van radeloosheid als hij er aan dacht, dat die poen van een Duitscher hem zijne broodwinning ontnemen kon.

In de aankomende avonddrukte wandelde hij de boulevards af; van de Madeleine tot aan de Place de la République, om dan op zijne stappen terug te keeren. Langzaam slopen de uren voort; 't was nog te vroeg zoodat hij den Sébasto af liep, om langs Saint-Denis weer te komen. Nu was het bij tien, nog steeds te vroeg, maar toch wilde hij 't beproeven.

Ook hier wachtte het beleedigende afwijzen, dat hij had voorzien, maar nog altijd niet als waarschijnlijk willen aannemen. Toen hij aandrong en zelfs voorstelde met minder loon tevreden te zijn, bekende de gepoederde en geparfumeerde dame het rondweg: tegen hem persoonlijk hadden zij eigenlijk niets; integendeel waren ze altijd tevreden geweest; maar Monsieur Hettner...

Ontmoedigd daalde Vincent den trap af; zelfs hier, in een midden dat hij moest verachten, hadden ze hem weg gejaagd om der wille van dien schoft van een Pruis, den kerel die hem op straat was komen nagebedeld, dien hij zijn laatste geld had gegeven en die hem daarvoor had bestolen en uitgeperst, nu zoo onverbiddellijk vervolgde en alle uitwegen afsloot. De haat welde in hem op tegen dien schurk; hij had hem kunnen vermoorden, kalm en koelbloedig vermoorden. Nu begreep hij hoe je eene misdaad kon begaan, wist hoe verschrikkelijk een hartstocht was, dien hij vroeger niet had gekend; de Haat.

Maar zelfs dat gevoel werd door de ellende van het oogenblik verstikt; de ellende overheerschte alles, ze liet niets anders voelen, maar maakte moedeloos en laf. Het eenige dat nog iets beteekende was de onmiddellijke werkelijkheid: het feit dat hij vóór een eindeloos langen nacht stond, dien hij onder blooten hemel moest doorbrengen... den langen droeven tocht moest aanvatten, door duistere en koude straten... maar voort, maar altijd voort...

Het sloeg eerst tien uur, pas het begin van den lijdensweg, en toch was hij reeds zoo doodmoede en voelde de behoefte om zich uit te strekken en te slapen. Dit was de tweede dag zonder eten en ook de tweede nacht zonder rust: maar de honger kwelde minder dan de vermoeienis. Op het einde der Saint-Denis-straat, aan het Chatelet-plein, keerde hij terug langs Sébasto om denzelfden weg langs de Capucines en de Italiens te herhalen.

Verscheidene keeren deed hij dien langen tocht, staan blijvend bij alles wat maar even zijne aandacht boeien kon, kijkend naar alle uitstallingen en alle aankondigingen lezend. Toch vorderde de tijd niet: Vincent werd doodmoe: zijne knieën brandden, zijne voeten werden zwaar als lood. Telkens hij staan bleef, voelde hij hoe de loomheid hem aan den grond kluisterde. En toch was het nog niet middernacht! de drukte nam steeds toe; straks, eerst binnen twee drie uur, zou het hier eenzaam worden.

Op eene bank bleef hij langen tijd zitten; zoo vroeg kwam de politie je nog niet lastig vallen; de oogen half gesloten zat hij daar, zonder gedachte. Eindelijk verminderde de drukte; de onafgebroken stroom voorbijgangers, daar straks nog aangegroeid door de menschen die uit schouwburgen en concerten kwamen, vloeide nu veel langzamer, maar de rijtuigen waren talrijker geworden. Ook het getal prostituées verminderde; de derde reeks kwam aan de beurt. Vincent kende al die gewoonten reeds: een eerste groep ging vroeg in den avond uit en bleef slechts tot tien, elf uur; dan kwam de tweede, die vooral raccrocheerde bij het uitgaan der schouwburgen en bioskopen; en eindelijk de derde, de arme versleten sletten, die reeds vroeg op gang waren, maar nog niemand hadden kunnen vinden, en die op den klant moesten wachten voor avondmaal en nachtverblijf.

Rond één uur, half twee begon het voor goed te verminderen; weldra lichtten nog slechts de groote koffiehuizen en, in de verte, op den hoek der Laffitte-straat, de sous-sols van het blad ‘Le Matin’, waar men aan 't drukken was. Steeds loomer vervolgde Vincent zijn tocht; de boulevards lagen verlaten, doch langs den Faubourg Montmartre heerschte volle drukte; daar trok het leven samen in de bekende kroegen en restaurants, de bars en andere ‘établissements de nuit’.

Aangetrokken door het licht en leven ging hij dien kant uit; nog nimmer was hij zoo laat in den Faubourg geweest, de bekende buurt van boemelaars en pretmakers, pooiers en prostituées. De talrijke bars waren vol volk: rond de zinken en marmeren toonbanken, op smalle hooge stoeltjes, zaten vrouwen in opzichtig toilet met den ‘miché’ of den ‘poisse’ klant of souteneur. Aan de uitgangen der groote pret-inrichtingen, bals, concert- of bioskoopzalen of cafés, zwermde het volk bijeen, gekleede jassen en hooge hoeden tusschen de boeven- en zwerverstronies met dun

buisje en vettige pet; de courtisanes in bontmantel en met schitterende diamanten nevens de ‘pierreuse’ met rooden schort. In de vage klaarte, die door de ruiten van een nachtkroeg viel, zag men nu en dan de donkere schaduwen voorbij schuiven van een paar agenten der zedenpolitie; soms op een hoek ontstond er een relletje: een paar schrille kreten doorvlijmden de stilte: een twist tusschen jaloersche vrouwen, tusschen eene prostituée en haar bijlooper.

Naast de bars en koffiehuizen, van nog lager allooi, vlamden rood en groen de vensters der ‘pharmacies de nuit’, eene andere heel bijzonder soort inrichtingen van deze buurt; daar werden de opium en morphine voor dit nachtelijke leven verkocht. Van uit de cafés kwamen bleeke gestalten, meest vrouwen, de apotheek binnen, maakten in eene froezeling van wit linnen een arm of been bloot voor den prik der Pravatz-spuit, en keerden dan terug met de opgewektheid die er voor dat leven noodig is.

Rechts, op het einde eener korte breede straat, lagen de ‘Folies-Bergères’ nog in vollen gloed van licht. Vincent liep tot daar en vond in de schel kleurrijke reclameplaten een voorwendsel om te blijven dralen. Een zwerver, wellicht een daklooze zooals hij zelf, hurkte neer bij den ingang om de deuren der wegrollende rijtuigen te openen, tot een kellner hem verjagen kwam.

Ook Vincent ging heen; overal elders leek de straat uitgestorven. Weer keerde hij terug naar de groote boulevards. Gelijk hij, schoven andere vermoeide schaduwen langs de gevels voort; aan de ‘Matin’ zaten enkelen op eene bank ineengezakt, maar het zicht van een paar politiemannen, die opdoken uit de Lafitte-straat, deed hen weer opstaan om hun eindeloozen tocht te hervatten.

Het verlangen naar rust werd tot obsessie; soms bleef Vincent tegen een boomstam leunen en sloot de oogen; zoolang tot er politie opdaagde en het barsche ‘circulez’ hem weer verder joeg; als je dan niet spoedig weg kwam werd je opgepakt.

Onbewust zocht je de plaatsen waar het leven en de drukte bleven voortduren: de eenzame, koude, doode straten waren nog het akeligst van al. Hoe naar, beangstigend, leken die zwarte huizenrijen. Ware er maar licht en leven geweest, 't zou minder neerdrukkend zijn.

Den Faubourg Montmartre nogmaals door, had hij nu de boulevards

van Clichy en Rochechouart bereikt; hier duurde het nachtleven alweer een paar uren langer. In de verte verhief zich de donkere hoogte der Butte Montmartre, maar van uit de danszalen, restaurants, bioscopen en ‘cabarets artistiques’ golfde laaiend licht en luid klinkende muziek. Rood vlamden de Moulin Rouge, de Moulin de la Galette, het bal Tabarin.

Dit was het nachtelijke feestleven der weelde-stad, overal klonk strijkmuziek, gezang of piano-getokkel; op de Place Pigalle, aan de bekende restaurants ‘Le Rat Mort’ en ‘L'Abbaye de Thélème’ was het nog drukker: door de ramen zag men de heeren in gala-costuum en bekende demi-mondaines in laag gedecolleteerd avond-toilet; men hoorde den hoogen triller eener zangeres tusschen het springen van champagne-kurken. Automobielen en equipagen reden voortdurend af en aan; een groep ‘fêtards’ trok zingend en lawaaiend verder, terwijl een scherpe vrouwenstem er boven uit gilde. Half dronken heeren kwamen buitengestrompeld aan den arm van bepoederde dames, die met schorre stem om een koetsier of chauffeur riepen.

Dit alles vormde een bitter contrast met de ellende der zwervelingen en dakloozen; een oude prostituée stond op den stoep te wachten in de ijdele hoop dat iemand haar aan zou spreken; een paar bedelaars bleven aan de uitgangen hengelen, wachtend op de aalmoes van eenig goedgeluimd dronkeman.

Vincent was zoo vermoeid dat hij niet verder meer kon; het was alsof alle gevoel en alle gedachte in hem dood waren, terwijl hij nog slechts bewust bleef van de vermoeienis die met looden druk de oogen dicht en het lichaam ter aarde duwde.

Maar altijd ging hij boulevards op en af, soms dralend in het licht van een venster of een lantaarn. Het was steeds hetzelfde dat zich tot in het oneindige herhaalde; soms telde hij zijne stappen opdat de tijd toch maar voorbij mocht gaan; hoeveel uren nog eer het dag werd? Dan kwam er licht, zouden er menschen op straat zijn; moest alles wel beter gaan.

Hier ook stierf langzamerhand het leven uit; de wandelaars en nachtvlinders werden zeldzamer; het licht der pret-inrichtingen doofde uit; de straat lag eenzaam en verlaten. Soms schalde in de verte het gezang van een huiswaarts keerende groep; op het Pigalle-plein lichtten nog slechts de twee restaurants, die dag en nacht open bleven; 't leven was gedaan.

Maar steeds voort! Vincent ging zonder te weten waarheen; wat kon het ook schelen, voort moest hij, ondanks de vermoeienis, altijd voort! weer kwam hij op de groote boulevards, weer stonden er aan de 'Matin', rustend tegen de leuningen vóór het kelderraam, eenige havelooze stumperds te kijken naar de sous-sols waar het blad gedrukt werd; weer rechten de zwervers hunne moede leden, toen een politiedienaar opdaagde, en gingen den boulevard over om de zijstraten in de richting der Seine in te slaan.

Zonder te weten waarom, volgde hen ook Vincent; hier en daar bemerkte hij gestalten, die even als hij, voortslopen met gebogen rug. Hij liep weldra verloren in een doolhof smalle verdachte steegjes, waar hij het anders nooit gewaagd had bij nacht door te dringen; nu hij toch niets te verliezen had, beangstigde deze gevaarlijke buurt van sloppen, steegjes, gangen en hofjes hem niet meer. Soms kwam hij uit in een 'cul-de-sac' met bouwvallige scheef-zakkende gevels, en hier en daar eene kroeg waarin nog licht schemerde. Een tijd lang doolde hij daar zonder te weten waar hij zich bevond, toen aan het einde eener straat, een roode klaarte tegen de gevels lichtte. Nieuwsgierig, wat minder loom, versnelde hij den stap: daar was het overal helder licht en heerschte druk bedrijf. Hij was uit gekomen in de buurt der Hallen.

Al had Vincent ook zooveel hoeken van Parijs leeren kennen, dit was de eerste maal dat hij de hallen zag bij nacht. Even plots ontwaakte hij uit zijne stompzinnigheid; hij had reeds meer gehoord van dit stadskwartier, dat eerst des nachts begint te leven, als het overal elders stil wordt, en waar de bedrijvigheid van den dag die ten einde loopt, blijft voortduren tot den volgenden die weer begint, waar dan ook alle zwervers en vagebonden naar toe stroomen, het schuim en de verdachte elementen, om de meest vreemde en bijzondere wereld te vormen. Zonder het te willen was hij tot hier geraakt, medegevoerd door het onbewuste leven dat zich van alle kanten terug trok, om samen te vloeien naar het hartje der stad.

Overal heerste drukke bedrijvigheid. Van allen kant kwamen wagens met voorraad toe, in voertuigen van allerlei vormen en allerhanden aard; in sleeperskarren, in reusachtige automobiel-camions, in oude wakkelige huifkarren en sjeezen van vroeger tijd, in platte wagens, in vrachtwagens; hoog opgestapelde karren met zes paarden bespannen zochten een weg

door al het gewoel; eindeloos lange rijen wagons werden te midden van eene onbeschrijflijke verwarring en drukte gelost. Overal stroomde een steeds hooger stijgende vloed van levensmiddelen: fruit, groenten, kaas, vleesch en visch; de voet trapte in een zacht tapijt stroo, inpakpapier en schavelingen, vertreden bladeren, koolstronken en groente-schillen.

Hier begon men een wagen uit te laden: gansche zakken appelen, herkenbaar aan de uitbolling der balen en den fijnen geur die achter hen aan dreef, werden uitgeladen en weggesjouwd; daarnevens stonden volgestapelde karren wortels en knollen, aan reusachtige schooven groen gelijk; baksteenrood of bleekgeel vlekkend op het donkergroene loof, zoodat het eene weelde was van frische kleuren met sterke geuren thymus en romarijn.

Aan het paviljoen der slagers, begonnen de wagens der Abattoirs van La Vilette aan te komen; zwaargespierde, stoere reuzenkerels droegen op hunnen rug halve ossen-rompen, die bloedig vlekten in het licht van hier en daar ontstoken fakkels; fantastisch lichtten de lijven in rooden gloed, terwijl anderen spookerig zwart bleven. Uit de waggons, die vreemd openbuikten in het duister, zeulde men zorgvuldig verpakte vruchten met exotisch wellustigen geur, meloenen en kallebassen, die zorgvuldig werden opeen gestapeld.

Elders kwam de visch aan: eene kille ijslucht woei met ziltig zerpen zeereuk uit de groote bennen vol vreemd in elkander kronkelende visschen, met gapende muilen en uitpuilende oogen; er woelden zilverig roze buiken en blauwschilferende ruggen; eene mand krioelde van kreeften, die schalen-kratelend lijk een duizendpootig monster door het groene zeewier scharrelden. Wat verder lostte men gansche karren wild: uit bergen bont staken lange hazenlepels en witte konijnenpooten, omwaaid van zoeterig reeuwschen reuk; elders vlekten de rijke gulden en bronzen kleuren van eenden en fezanten in schilderachtigen hoop.

Uit een ander gebouw kwamen je de scherpe reuken tegen van allerlei soorten kaas: Gruyères lijk molensteenen naast zware blokken Chester; hoog opgestapelde doosjes Camembert en Neufchatel naast sterk riekende Roquefort en Livarot; door de tralieën van het paviljoen zag hij gansche bergen in de donkerte wegdoezelen.

Al dien reuk van eetwaar deed hem schrijnend de pijn van den honger

voelen; een dun hekwerk scheidde hem van dat alles... en toch bleef het onbereikbaar. Gulzig de reuken opsnuivend, sloop hij als een getergd dier tusschen de paviljoenen heen.

Te midden van dat alles verdrong zich een woelige menigte in druk bedrijf: men laadde en loste, sjouwde en kruide, stapelde opeen en droeg weg, men woog en verdeelde, sleurde zakken en balen, ruimde ledige wagens weg, maakte een plekje leeg waar men nieuwe bergen begon te tassen, nieuwe muren bouwde van groen, kool, knollen en wortelen.

De schuine, verdachte nachtwereld van Parijs slenterde overal rond: dezelfde schimmen, die hij daar straks langs de muren had zien sluipen, waren evenals hij aangelokt geworden door het leven dat voortduren bleef en zij verrichtten allerlei karweitjes, hielpen bij het laden en lossen en verpakken, loerend op elke gelegenheid. Anderen lagen ongegeneerd op den stoep te slapen, neergevleid op wat stroo, wat schavelingen of afval die overal rond sleurden. Weer voelde Vincent de vermoeienis hem neer drukken... neen, het kon hem niet meer schelen; hij ook was toch een zwerver lijk al de anderen... hij kon niet meer... hij ook zou zich neerleggen, ergens in een hoek; zijne laatste fierheid was weg; hij voelde zich neerzinken in al de ellende en gemeenheid rondom.

In een hoek lagen een paar vertrapte knollen en een onrijpe weggegooide meloen; hij raapte ze op, krabde er het vuil af en at eerst nog wat aarzelend en vies, maar daarna gulzig om de pijn te stillen van zijne ledige maag. Daar dicht bij lag een kerel te snorken: hij grommelde een paar vloeken en wentelde zich verder op zijn bed afval en stroo; hij zou zelf ook gaan liggen, meende Vincent, en nauwelijks had hij zich uitgestrekt of zijne oogen vielen dicht.

Maar hij had nog geen half uur geslapen of hij werd weer gewekt; een groote vrachtwagen vol bundels lange witte Parijzer knolletjes, had stil gehouden bij de plaats waar hij lag; men ging de plek opruimen om daar de bundels wit en groen te stapelen, die hier overal ophoogden tot muren en bergen van bonte kleur. De man, die naast hem had liggen slapen, had zich aangeboden om een handje toe te steken en schikte reeds de eerste pakken.

't Was een aanduiding voor Vincent: zoo moest hij ook doen, overal vragen om mee te helpen, wellicht verdiende hij genoeg om een stuk brood

te koopen of een onderkomen te vinden voor den volgenden nacht. Onmiddellijk nog sprak hij den baas aan, maar deze was al van arbeiders voorzien. Jammer dat het reeds zoo laat werd: de meeste wagens waren afgeladen; op enkele plaatsen lag het goed reeds in de Hallen geborgen of bij stapels opgetast. Toch kwam er nog steeds overvloedig nieuwen voorraad bij, zoodat Vincent eindelijk mocht helpen bij het lossen van wagons kaas, waarvan juist een gansche trein was binnengereden.

In het begin viel het werk erg moeilijk; men stapelde de groote platte doozen torenhoog op zijne armen, die tintelden van vermoeienis; met die vracht moest hij zijn weg zoeken over de straat, waar het overal even druk was, waar haastige menschen tegen hem aan liepen en hij struikelde over pakken en kisten of uitgleed óp een glibberig groentenblad. Het was vooral moeiijk om het evenwicht in den hoogen doozenstapel te behouden; een paar keeren vielen er eenigen kletterend op den grond, zoodat de baas nijdig schold dat, als hij 't niet beter kon, maar uitscheiden moest.

Vincent haastte zich zooveel mogelijk om kort daarop weer even drukkend den last te voelen van de slapelooze nachten en de dagen zonder eten, Zijne armen werden stijf en deden pijn; een overvloedig klam zweet brak uit; hij kon niet meer... En toch! hij moest, hij moest de enkele centen verdienen, die zouden toelaten niet meer zoo'n akeligen nacht door te brengen. Had hij slechts een paar oogenblikjes kunnen rusten, 't zou beter gaan, meende hij, maar de anderen wachtten op hem, ze stuwden hem voort zoodat hij in hetzelfde tempo mee moest. Eindelijk toch verminderde het; de wagon geraakte leeg en de baas gaf ieder der helpers een halve frank. Het scheen Vincent alsof de karwei wel uren had geduurd en toch waren er nauwelijks tien minuten voorbij; wel had hij niet veel verdiend, maar genoeg om zijn honger te stillen.

Nu was hij begonnen, hij wist hoe je aanpakken moest en zou ook wel verder arbeid vinden. Overal was men aan het werk; men sleepte en verpakte en sjouwde en solde met balen en kisten en manden en korven en bennen: het was een leven waarbij hooren en zien verging. Maar al had Vincent ook werk gevonden, hij voelde zich te zwak en uitgeput om nog iets te doen. Het moest rond vijf uur in den morgen zijn; de groote drukte begon af te nemen om eerst een paar uren later te hervatten, als tegen zeven en acht de koopers hunne waren deden opruimen. De ver-

richte arbeid woog Vincent zwaar op de leden; hij zou maar weer verder slapen; er lagen er hier veel in de algemeene drukte, het getwist en getier der handelaars, het geroep der sjouwers en gevloek der voerlui. Ondanks alles kon hij niet nalaten belang in dit kleurrijke leven te stellen; lijk eene flauwe herinnering uitvroeger dagen meende hij eens eene beschrijving van deze drukte te hebben gelezen... ach ja! in een roman van Zola misschien...

Maar dat was zoo ver en vaag; al die litteratuur, waarin hij eens zooveel belang had gesteld, lag ver achter den rug, het was zoo lang geleden sedert hij daaraan nog had gedacht, dat een gansch menschenleven daartusschen scheen te liggen. En daarmee voelde hij plots een haat in zich opkomen tegen al die letterkunde: hij herinnerde zich hoe hij pas enkele weken geleden hier aangekomen was, vol geestdrift, het hoofd en hart vol grootsche plannen, niets kennend van het werkelijke leven; nu haatte hij al de boeken, die hem toch eigenlijk zoo verre hadden gebracht. Thuis had hij zoo heerlijk gelukkig en eenvoudig kunnen leven.

Dat alles was voorbij; beter daar maar niet verder aan te denken. Niet denken! in de bewusteloosheid lag het geluk. Ook voelde hij zich meer en meer afgestompt: de beelden uit het verleden vervaagden reeds; dat was beter dan het hopelooze ‘grüblen’ over eigen ondergang. Aan het heden had hij reeds genoeg, zonder zich nog met zelfverwijten te plagen.

Door het gewoel van biedende en dingende kooplui, van dragers en sjouwers, arbeiders en leegloopers, tusschen bergen koopwaar, tusschen wagens en karren, zocht hij een weg. Nu hij geld had wou hij eerst wat eten; overal stonden de bekende ‘marchands de soupe’ der Hallen. Op een laaiend komfoortje, kookten groote ketels soep waarin uien en selderij, prei, wortelen en knollen brobbelden; daar naast sputterde het vet van ‘marchands de frites’; de geuren van warm eten kittelden den neus. Voor twee ‘sous’ kreeg hij eene gansche kom en kocht daarbij een grooten homp brood; hij at gulzig, schichtig beschaamd ter zijde blikkend of niemand hem bekeek. Maar daar waren anderen, even haveloos en met hetzelfde vagebonden-uitzicht; één droeg een zwarten gekleeden jas en hoogen hoed, maar zijn linnen was vuil en zijne laarzen waren afgetrapt; een ander droeg een slappen artisten-hoed en lavallière-das, met als mantel om de schouders een oud tafeltapijt geslagen, dat in schilderachtige bonte plooien drapeerde; de meesten zagen er uit als alle gemeene kerels, die je

in de verdachte buurten of op buitenboulevards ontmoet.

Vincent zette rich op de berrie eener kar om wat te rusten, tot hij eene nieuwe karwei roeken kon, maar het uur was voorbij. De meesten die daar straks aan den arbeid waren, sliepen ergens in een hoek, op wat afval of op de bloote steenen. In de kroegen en herbergen van den omtrek, verdrongen de bezoekers elkander: in een paar bekende restaurants zaten de groote opkoopers en leveraars hunne zaken af te handelen en besloten ze met een fijn diner. Onder den groven witten kiel, waren het rijke kerels, groote handelaars die, onder het klinken der champagne-glazen na een voordeelig zaakje, de laatste nachtvlinders ontmoetten, die nu van Montmartre kwamen, om hier te ontbijten in de goed gekende restaurants.

Naast deze rijke lui, krielde een wereld van ander allooi: een weinig verder, daar, waar nevens de Saint-Eustache kerk het blikken uithangbord van ‘l'Auberge de l'Ange Gardien’ aan ijzeren stang rammelde, lag het nachtlogies van Fradin, en overal in den omtrek kronkelden de verdachte straatjes en stegen tot een dwarrelnet, proppensvol met al het samengeschoolde volkje: men ontbeet, at en dronk, speelde kaart en dobbelde. De pooiers en apachen met vrouwen en snollen waren ook naar hier afgezakt; leelijke afgeleefde prostituées drongen alweer door de de menigte en trachtten reeds een klant op te visschen.

Vincent keek rond of hij niet eene geschikte plaats om te slapen vond; hier kwam geene schaamte meer van pas. In een hoek, achter eene uitgeladen kar en ledige manden en kisten lag een hoop stroo; op handen en voeten moest hij tusschen de wielen doorkruipen om de plaats te bereiken. Hij was de eenige niet: in het schemerlicht bemerkte hij eene vage gestalte die hem gemeenzaam aansprak:

- Zoo, nog een die 't hotel opzocht... best nog een paar uurtjes rust nemen... 't is hier goed als niemand je storen komt... ‘on pourra roupiller à son aise au moins!’

Vincent antwoordde ontwijkend op deze verwelkoming van den spraakzamen zwerver; hij koos een hoekje te midden van stroo en bladeren. De oogen vielen hem letterlijk dicht van slaap; hij genoot het als eene wellust zijne leden te kunnen uitstrekken, zelfs op dit vunzige bed van rottend loof; hij was tevreden, had geld verdiend, met een soort zelfbewustzijn dacht hij er aan dat hij nog vijftien cent bezat.

Hoofdstuk X.

Een paar uren kon hij geslapen hebben, toen hij werd gewekt door het verplaatsen van de karren waarachter hij had geschuild. De korte slaap had hem heelemaal verfrischt en opgewekt: reeds was het volop dag en met het licht zag je alles vroolijker en luchtiger in. Rondom de Hallen heerschte nog dezelfde drukte, maar nu werd er opgeruimd wat daar straks was aangebracht: de groote winkels, hotels en restaurants kwamen hun voorraad opdoen; de ‘crocheteurs’ en andere arme stakkerds hadden weer arbeid; zij laadden de karretjes of stootwagens, droegen pakjes naar huis en brachten den aangekochten voorraad weg; maar de eigenlijke markt was gedaan; men ruimde slechts op.

Vincent stond recht; de kerel die daar in den anderen hoek lag, verhief zich ook; hij was een oude man met vuile grauwe lokken en groezelig uitzicht; een zwaar pak hing hem schuin over den schouder. Eventjes keek hij den jongen aan en trachtte dan een gesprek te beginnen - onder arme drommels maakt men lichtjes kennis.

- Zoo, hij was nog een nieuweling? ja, dat kon je wel zien; wanneer hij eerst zoolang had rondgetobd als hijzelf, zou hij wel wat meer van 't leven kennen... De oude landlooper vond het noodig zijn jongere gezel eens 'n idee zijner meerdere levenswijsheid te geven, een beetje geroerd toch ook door de jeugd van dien lotgenoot:
- Ja, in 't begin viel zoo'n leven wel hard, maar als je lang genoeg in de ellende was werd je er aan gewoon. Voor een ouwe rakker lijk hij zelf, was het zoo erg niet; gewoonlijk bleef hij niet in de steden, hij was ‘chemineau’, ‘sur le trimard’, reeds jaren lang, dat was minder hard dan zonder dak rond te loopen in eene groote stad...
- Zoo, hij kende dat niet, wist niet wat het was chemineau of trimardeur te zijn? 't Is waar, hij was vreemdeling en nieuweling ook; je hoorde 't wel aan zijn tongval; ja, hij zou nog veel moeten leeren: Als je chemineau was ging je maar altijd voort, van de eene stad naar de andere, de eene streek in, de andere uit. Des nachts vond je licht onderkomen in eene hoeve of eene schuur; de pachter weigerde dat nooit en soms gaf hij je nog een stuk brood, en als je in het Zuiden of in Bourgogne was, nog een teug wijn daarbij... Waarom je zoo ging? Wel om niets, om te gaan, maar altijd voort, het kwam er niet op aan waar naar toe...

Hij begreep niet waarom men zoo ging? ja, er waren wel meer dingen in het leven die hij niet begrijpen zou.

De landlooper scheen er eene hem eigene philosophie op na te houden; hij redeneerde om het pleizier zich zelf te hooren praten. Niet altijd begreep Vincent; zijne schorre stem en vreemde manier van spreken doorspekt met krasse uitdrukkingen in argot, klonk hem wat raar in de ooren. Toch ontroerde het hem, na zoo'n langen tijd, eene menschelijke stem te hooren die niet brutaal aansnauwde; de man had een soort ruwe ironie die niet zonder mede-gevoelen was.

Beiden stonden op; Vincent stapte een tijd lang naast den oude die maar door redeneerde: Ja, vooral in 't begin viel het erg bitter; je dacht steeds: het is àl te hard, daar moet een einde aan komen, het kan niet blijven duren... en toch bleef het duren en kwam het einde nooit. Eens den berg af, bestaat geen middel om er ooit weer boven op te geraken. Je zakt zoo licht, eer je 't merkt... maar om terug te keeren is allen weg afgesloten. Eerst hoop je nog altijd; je denkt toch wel ééns een fatsoenlijk mensch te worden: je rekent op de omstandigheden, opeen toeval, een mirakel, op je weet niet wat; je kan werk vinden, eene betrekking, een goedhartig mensch... en nooit vindt je iets. Eens, dat iemand geene vaste woonplaats meer heeft, de kleederen versleten zijn, een landlooper en vagebond geworden is, is alle hoop verloren; hij zwerft en blijft zwerven zijn leven lang.

O! hij moest niet denken de eenige te zijn die hier zoo liep, van goede afkomst en die onderwijs genoten had. Rond de Hallen waren honderden en duizenden, die betere dagen hadden gekend; er was zoo weinig noodig om iemand ten onder te helpen: een tijdje werkeloosheid, geen geld om de kamerhuur te betalen, een nacht zwerven op straat, ééne enkele veroordeeling, ziedaar voldoende om voor altijd een ‘déclassé’ te maken. Want dit was nog het ergste: een arme stakkerd die geen geld had om huisvesting te betalen, werd als een misdadiger aangezien, daarvoor konden ze je veroordeelen zoodat je voor goed uit de maatschappij gebannen bleef.

Met beklemd hart luisterde Vincent naar de ontmoedigende woorden van dien wijsgeerigen landlooper. Was er dan werkelijk geene uitkomst? Zou hij heel zijn verder leven zoo'n dompelaar, zoo'n hongerige zwerver blijven? Welke uitkomst kon er zijn, wat hoopte, wat verwachtte hij? -

Arbeid! zeker, van tijd tot tijd vond je een karweitje aan de Hallen; voor hen die vlug en bij de hand waren vielen er soms drie, vier frank op één nacht te winnen; maar regelmatig arbeid... Ach meende Vincent, als hij maar wat verdienen kon, zou hij er met den tijd zich wel boven op werken.

- Ja, dat meenden zij aanvankelijk allemaal; maar de werkelijkheid leerde dat, eens in de ellende, je er in bleef. Als hij alles wou aanpakken, kon hij 't misschien wel voor een tijdje fatsoenlijk stellen. Maar dan moest je alles doen: pakjes dragen, balen lossen, kisten kruien, boodschappen. Als je genoeg verdiend had, kon je een kamertje huren per week; in den omtrek waren er overal te vinden, en zoo je maar op voorhand betaalde vroegen ze nooit naar papieren of zoo iets; je vond kamertjes van veertig en vijftig centiemen per nacht, of je ging bij Fradin waar 't maar tien cent kostte: voor dien prijs kreeg je een bord soep en kon aan tafel blijven rusten tot tegen den morgen; de ‘restaurant Fradin’ werd 's avonds om tien uur geopend.

Vincent wist niet waar het was. - Wel, wat was hij nog een nieuweling; iedereen kende Fradin, 't was juist bij de Hallen: je kon 't van hier zien: daar, dat grauwe huis in de Saint-Denisstraat, met een lantaarn boven de deur. Zoo, nu had hij inlichtingen genoeg, als hij zich wou haasten kon hij misschien nog wat verdienen, maar spoedig dan, want het werk liep ten eind. Hij zelf ging verder, de stad uit naar het Zuiden toe, waar hij op tijd wou komen om de ‘vendanges’ te doen; daarna trok hij - lijk alle oude chemineaux die wat ondervinding hadden - nog verder het Zuiden in om daar den winter door te brengen.

De landlooper nam afscheid; hij had maar even langs hier willen komen om de stad en de Hallen te zien; dat zag je altijd graag eens weer... nu ging hij.

Vincent keek hem achterna, eene hooge gestalte met grauwe lokken onder den valen hoed, een bochelend pak over zijn schouder. Dat was nu zijn eigen toekomstbeeld... zoo had de oude man het voorspeld. Neen, neen, dat was onmogelijk! zoover was hij niet gekomen; hij zou arbeiden, geld verdienen; hij was jong en vol kracht en moest gelukken. Er was hier werk te bekomen, die man zelf had het bekend en er inlichtingen over gegeven. Van avond reeds zou hij niet meer onder den blooten hemel

hoeven te slapen, vermits hij nog genoeg had om bij Fradin te gaan; dan was hij ook klaar om al vroeg bij de Hallen te wezen.

Hij trachtte nu nog een karweitje te vinden, ‘du boulot’ zooals men dat noemde in argot. Maar het was te laat; wel vroeg bij overal om een pak te dragen of een kist te kruien, maar meest alles was opgeruimd. Het leven der hallen was gedaan, de laatste wagens reden weg; heel den omtrek leek eene woestijn van ledige manden en kisten, met bergen stroo, inpakgoed, papier, vertrapte bladeren en loof. Van het Postgebouw af tot aan de Samaritaine en zelfs de Pont-Neuf, behielden de straten het uitzicht van na een marktdag; groote vuilniskarren kwamen aangereden om al den afval weg te halen; arbeiders brachten orde in de ledige manden en kisten, stapelden alles onder de loodsen in een hoek opeen, plaatsten korven in elkaar, vouwden balen en zeildoek dicht. De verkoopers hadden hunne paviljoenen al gesloten.

Een tijdje nog bleef hij in die afnemende beweging; daarna ging hij verder zonder eenig doel. Deze dag was minder akelig dan den vorigen, toen hij dat verschrikkelijk vooruitzicht had den nacht slapeloos te moeten doorbrengen. Zoo liep hij nu langs de eenzame straten, deze vermijdend waar er veel beweging was. Na twee nachten zag hij er beroerd uit; zijne kleeren, morsig en vuil, droegen het spoor van de bundels die hij gesjouwd en de straat waarop hij geslapen had; zijn boord hing slap, zijn hoed was gedeukt en gevlekt, zijn gezicht vaal bleek en ouwelijk vertrokken; in zijne haren, die lang en ongekamd in den hals vielen, zaten pijltjes stroo.

Hij wilde zich wat opknappen, vaagde slijk en stof van hoed en kleeren en waschte zich aan eene fontein zoo goed het ging. Ook trachtte hij zijn boordje om te keeren, maar het ding was zoo vormeloos vuil dat hij 't liever wegwierp en zijn lavallièredas rond den hals draaide; eerst gaf dat eene gewaarwording van schaamte, net alsof hij ongekleed over straat zou loopen, maar weldra wende hij er aan.

Langs allerlei afgelegen buurten kwam hij aan de Buttes Chaumont, waar hij een paar uur slapen bleef op eene bank. Tegen twaalf uur kreeg hij honger en ging bij een bakker voor vijf cent brood koopen; de man, die wel zag met welk een stakkerd hij te doen had, sneed een grooten homp. Vincent voelde de bedekte aalmoes en het deed hem eene kleur krijgen;

zag hij er reeds heelemaal als een bedelaar uit? Maar hij had honger en verslond gulzig het groote stuk.

Hij ging door tot aan de fortifs en bleef daar langen tijd in het gras liggen luieren; de stadsmuren volgend, kwam hij weer terug langs Saint-Ouen en Montmartre. Het werd vroeg donker, lang voor Fradin open ging; Vincent bevoelde in zijn vestjes-zak de twee vijfcentstukken, waarvoor hij een slaapplaats zou vinden. Eventjes sloeg hem de vrees op het hart, dat hij ze mocht verloren hebben... of dat het meer kosten zou... maar hij moest zich niet noodeloos ongerust maken.

Het overige van den tijd deed hij weer den eeuwigen tocht langs de boulevards, tot hij eindelijk de Saint-Denisstraat kon inslaan. Het bekende logementhuis lag in 't midden dezer buurt, dicht bij den ouden restaurant Baratte. Tegen een grooten grauwen gevel, leunden aan den ingang eenige sjofele gestalten hongerlijders, kouwelijk gehuld en uitgerafelde broeken en dunne jasjes. Vincent aarzelde, niet goed wetend waar naartoe en besloot dan plaats te nemen in de wachtende rij, men moest vroeg komen, want eens dat het huis vol was ging de deur toe en kwam niemand meer binnen.

De rij volgend ging Vincent een smal gangetje door naar eene groote zaal, waaruit stikkende warmte te gemoet walmde, met een flauw zoeten reuk van dicht opeengepakte menschenlijven, een reuk die naar de keel greep en den adem afsneed. Een kroegbaas met een blauw schort over het witte hemd, zat achter de toonbank: het was ‘le père Fradin.’

Men betaalde op voorhand: voor de tien cent kreeg Vincent eene koperen ‘fiche’ en mocht door: aan het einde der zaal was eene kleine keuken waar je 't koperstuk kon uitwisselen tegen een bord soep. En daarmee moest hij plaats zoeken aan eene der rijen tafels, die in de verschillende zalen stonden. Want het hotel Fradin beschikte zelfs over verschillende kamers en verdiepen. Zij, die gedaan hadden met eten, legden de armen onder 't hoofd op tafel en trachtten te slapen. Eerst voelde Vincent zich wat vreemd en onbehaaglijk in dit midden... maar in ieder geval was het hier toch beter dan in de kille eenzame straten; ondanks de lucht en ondraaglijke hitte kon je veilig rusten.

Vies en toch gulzig at Vincent het bord soep, waarin groote broodbrokken zwommen; hij was zoo uitgehongerd dat hij makkelijk een tweede

en een derde portie had verorberd... maar zijn geld was op. Hij leî 't hoofd op tafel en zou trachten te sluimeren, zeker was het juist geen mollig bed, maar na de vorige nachten rustte je zelfs in het Hotel Fradin. Toch was 't niet makkelijk: ieder oogenblik werd hij gewekt door andere gasten die in- of uitgingen, tegen hem aanstrompelden of soms met nijdige meppen ter zijde duwden. Zachtjes aan werd het wat rustiger; de zaal geraakte heelemaal gevuld; overal lagen snorkende slapers, anderen zaten ineengehurkt in een hoek, sommigen zelfs lagen op den blooten grond. De zaal was zoo vol dat er niet één enkele meer bij zou kunnen.

Vincent sliep onrustig; telkens werd hij wakker om weer in te dutten; tegen drie uur 's morgens ontwaakte hij heelemaal: een groot deel der slapers maakte aanstalten om heen te gaan. Eerst begreep hij de reden niet van dat algemeene vertrek, maar dan dacht hij er aan dat nu het leven aan de Hallen reeds begon, daar trokken ze naartoe en, als hij zelf iets verdienen wilde, moest hij ook, anders kwam hij te laat.

Na de stikkende kameratmosfeer sloeg buiten de nachtlucht hem zoo koud op het lijf dat hij rilde; hij hoefde slechts de straat door te gaan om bij de Hallen te geraken. De eerste vrachtwagens begonnen aan te komen; de hongerlijders liepen overal rond, gereed een handje toe te steken.

Het was nog vroeg en zoo viel het mee; onmiddellijk mocht hij helpen karren groenten lossen en bundels stapelen, maar daar hij niet bekend was met de wijze van opeentasten viel het werk erg moeilijk en dreigde zijn hoop een paar keer om te storten; na eenige vloeken liet de baas hem toe slechts de pakken aan te geven. Zelfs dien arbeid was hij niet gewend en weldra viel het bijzonder zwaar. Na de eerste kar kwam een tweede, en daarna een derde: als het eindelijk heelemaal gedaan was, hijgde hij van vermoeienis, maar de dag begon goed want hij ontving een frank.

De kans was gunstig, want na een poosje vond hij eene tweede karwei - een kleinigheidje slechts - en tegen den morgen, toen hij dacht dat alles reeds gedaan was, vond hij nog ernstig werk, iets dat hem wel tot acht uur bezig hield: een ganschen stapel zakken die ze moesten laden. Dit laatste was echt vermoeiend: het waren baaltjes van honderd pond en, na het tweede of het derde dat hij had weggebracht, dreigde hij ineen te zakken onder den zwaren last. Ze werkten met eene heele ploeg, zoodat hij, lijk altijd bij dergelijk werk, de anderen in hetzelfde tempo volgen moest.

Een der makkers leerde hem hoe hij doen moest om niet zoo moe te worden: 't was maar eene zaak om den zak goed te dragen, half op de schouders en half op den nek, dan voelde je minder den last; van dat oogenblik ging het ook beter.

Toen ze gedaan hadden en betaald waren was het volop dag; zij die met Vincent hadden gearbeid praatten van een stukje te gaan eten; de jongen die daar straks had geholpen, noodigde hem uit mee te komen: - ‘Viens on va's rincer la dalle, on l'a jolîment mérité après un tel boulot’.

Het waren drie vier nog jonge kerels, allen Parijzenaars, want ze spraken argot zoodat Vincent hen maar moeilijk begreep; ze zagen er vroolijk en opgeruimd uit en waren veeleer jonge deugnieten en apachen dan tobbers zooals hij zelf. Overigens waren ze niet onaardig voor hem; aan zijn tongval merkende dat hij vreemdeling was, vroegen ze slechts spottend waarom hij niet in zijn ‘patelin’ gebleven was, liever dan hier armoe te lijden.

Vincent vergezelde hen naar een kroegje daar dichtbij; hij mocht zich wel een flink ontbijt veroorloven, want hij was heelemaal uitgeput en ook had hij genoeg verdiend. 't Was een dier zoo talrijke cafétjes van rond de Hallen, waar al die verdachte wereld samen kwam, 't gezelschap nam plaats en bestelde een maal begoten met eenige stevige flesschen wijn.

Na korten tijd werd het gesprek algemeen: - Zoo, hij was nog een nieuweling, die zich niet te behelpen wist; hij had ‘clochard’ geloopen en bij Fradin geslapen. Nu, als hij wat verdiend had, kon hij best een logement huren: had hij niet genoeg om per week te betalen, dan deed hij 't per nacht. Zij allen woonden hier in den omtrek en werkten aan de Hallen; daar vond je wel eens goede gelegenheden, voegden zij er beteekenisvol lachend aan toe.

Een uitgelezen gezelschap was het zeker niet, maar bij hen leerde je je te redden; voor zoover hij hun argot begreep, vernam bij meer dan één nuttigen wenk. Ook waren 't vriendelijke jongens, bereid iemand van dienst te zijn; zoo zwart als de landlooper van den vorigen nacht, zagen dezen de toekomst niet in. Hij ook, vond dat de man wel overdreven had: als hij iederen nacht zoo veel verdiende lijk vandaag, zou hij er wel weer boven op komen. Hij zou zich niet veel met dit gezelschap ophouden; alleen maar om er wat inlichtingen uit te trekken.

Na het ontbijt vergezelde hij zijne nieuwe makkers een paar straten ver, den Sébastopol-boulevard af tot aan het Chatelet-plein waar zij uit elkaar gingen; de meesten woonden hier in de nabijheid, inde Saint-Merrybuurt achter het stadhuis. De kerel die hem geholpen had en die nog al sympathiek leek, zegde hem zelfs tot weerzien; den volgenden dag zouden zij elkaar daar aan de Hallen wel ergens terug vinden, het was een baardelooze lange slungel, die door zijne makkers ‘l'Asticot’ werd geheeten.

't Was nog in den voormiddag, rond tien uur, zoodat hij weer een langen dag vóór zich had waarin hij niet wist wat te doen; hij verlangde reeds naar het uur waarop de nachtdrukte zou aanvangen en hij weer wat verdienen kon: als hij 't alle dagen tot een paar frank bracht zou hij wel uit dezen toestand geraken; dan kon hij wat oversparen.

Zoo peinzend en plannen smedend voor de toekomst, dwaalde hij het grootste gedeelte van den dag. Toen hij honger kreeg kocht hij wat brood en fruit; die hij in een tuintje ging opeten. Tegen den avond kwam hij terug naar de Hallen om daar een logement te zoeken.

In de oude vunzige straatjes en sloppen dezer buurt lagen hotels genoeg: het was het oude gedeelte der middenstad, vroeger een dwarrelnet van steegjes die de hallen met haar kluwen omvingen: nu werd het door den boulevard-Sébastopol, de Rivoli-straat en een paar andere breede banen doorsneden, zoodat de groepen oude sloppen daar nog lagen als vergeten eilandjes te midden van het moderne leven.

Aan de namen alleen bemerkte men den ouderdom van dit kwartier: ‘rue Jouffroy l'Angevin, rue Maubuée, rue Brise-Miche’ verder de verdachte namen van ‘Simon le Franc-Aubry le Boucher- of Vide-Gousset-straten; wat verder lagen de ‘rue des Vieilles-Etuves, rue de l'Arbre-sec, rue de la Reynie, rue Brantôme’. Langs den overkant van Sébasto lag weer een ander eilandje in de Saint-Martinstraat, met de bekende Quincampoix en Venise-straten; achter het stadhuis het ‘quartier Saint Merry’.

Al deze buurten waren nog vuiler, nog verdachter dan de Mouffetardstraat; het Saint-Marceau kwartier, waar hij vroeger had gewoond, was wel een oud en leelijk deel der stad, maar het had eene bevolking van arbeiders en arme studenten; hier was het eene sombere, slecht befaamde wijk, vol onooglijke kroegen, ‘hotels borgnes’ en ‘assommoirs’ dienende tot een verblijf aan een gansche wereld schurken en leegloopers en

misdadigers, schooiers, apachen, en souteneurs. De ‘hotels’ hadden allen hetzelfde vuile schurftige uitzicht: boven de deur danste, in een lantaarn met matte glazen, eene wakkelige vlam om het opschrift te verlichten: ‘ici on loge à la nuit’. Het gelijkvloers werd gewoonlijk ingenomen door eene kroeg, met daarnaast een bijzonderen ingang waar een vuilnishoop vóór lag; vettige waterstroompjes kronkelden tusschen de keien; sommige straatjes waren zoo smal dat van boven de gevels naar elkander schenen te hellen; enkele oude huizen moesten worden geschoord door zware balken, die boven in de lucht lijk een vreemd gevaarte schenen te dreigen.

Nog een trap lager dan in de Mouffetard-straat, begreep Vincent. Daar leefde toch een regelmatige bevolking, kinderen speelden op den stoep, vrouwen praatten aan de deur of gingen om boodschappen, de mannen zaten bij den ‘bistro’, overal heerschte leven en bedrijvigheid. Hier was het eenzaam en stil en kreeg de half duistere straat maar leven op sommige uren van den nacht.

Vincent aarzelde; hij was bang om een dier krotten binnen te treden. Lang bleef hij dralen, misschien was 't beter te blijven rondloopen of bij Fradin te slapen, dan hier een logement te kiezen. Doch neen; daarvoor was hij te vermoeid; drie nachten had hij in geen bed doorgebracht; nu leek het een supreeme wellust zijne afgematte leden neer te strekken; hij kon niet langer, en het denkbeeld weer eens in een bed te slapen, deed hem zijne afkeer overwinnen: hij trad een hotel binnen.

Eerst moest hij de herberg door, een bakbeest van een zaal, donker en onzindelijk, met aan de zoldering een blikken lamp, die een vagen schijn op een paar kaart spelende verbruikers wierp. Lijk gewoonlijk stond de toonbank tegen den muur van den gang, waarin eene glazen deur was aangebracht, zoodat de baas de binnenkomende beloeren kon. Eene gietijzeren kachel, met lange roestige pijp die lijk een reuzenslang aan den zolder kronkelde, verspreidde eene stikkende warmte. Vincent nam eerst een glas ‘aramon’, zooals in argot de gemeene wijnsoort heet, en vroeg eene kamer.

- Je kon er krijgen aan alle prijzen, zoowel per nacht als per week; je kon alleen in een ‘cabinet’ slapen, ofwel in ‘chambrées’ van vijf of tien man; makkers konden zelfs één bed voor twee personen huren Voor de chambrées bedroegen de prijzen van vijftien cent tot een kwartje; voor

een cabinet dertig cent tot een frank; en zoo je tien cent opleg betaalde kreeg je zuivere lakens; bedden voor twee man kostten twintig cent.

De baas had een eindje kaars ontstoken en lichtte vóór; zij bestegen een steilen trap, waar in de hoeken der treden vuilnis opgehoopt lag, terwijl het dansende vlammetje een vagen schijn wierp op een muur, waartegen stof en spinnewebben vingerdik vastzaten. De baas liet een paar kamertjes zien; ze lagen op een groezelig trapportaal en ontvingen geen ander licht dan door eene opening boven de deur, slechts zelden door een venstertje waarvan de gebroken ruiten door papier waren vervangen. De meesten hadden zelfs geen slot meer op de deur, maar werden eenvoudig vast gelegd door een wervel in gleuf en geopend met een touwtje dat de klink deed lichten en dat men van binnen terug kon trekken. Dezelfde reuk van onzindelijke menschenlijven, reeds elders waargenomen, kwam ook hier te genoet, nog muffig vermengd met den stank van vuilnis, van den salpeter die langs de muren zijpelde, van de pleën wier ammoniaklucht overal door drong.

De trap had geene leun: een eind vettige touw en verder een ijzerdraad wees den weg. De tocht die door de ramen kwam, waaraan talrijke ruiten ontbraken, doofde een paar malen het eindje kaars; blikken doozen, gebroken flesschen en andere rommel lag in een hoek opeengestapeld bij gistig rottenden afval. Eens struikelde Vincent toen er eene trede ontbrak in den trap.

Meer dan bed en stoel was er in geen der kamertjes; soms, als uiterste weelde-artikel, stond op dien stoel eene blikken waterkom. ‘De chambrees’, legde de baas uit, betaalden nog minder, doch zij werden zoo druk gevraagd dat je de plaatsen op voorhand bestellen moest. - Neen, daar dankte Vincet voor, om zoo'n hol nog met anderen te deelen. Dan gaf hij liever eenige ‘sous’ meer om 'n cabinet voor zich alleen; ook het supplement voor reine lakens wilde hij wel uitgeven.

Het verwonderde hem, hoe dergelijke slaapplaatsen zoo druk gevraagd werden: slechts een paar kamertjes waren nog onbezet voor den nacht. Het zijne lag heelemaal onder 't dak; met een ladder moest je er naar toe klimmen en dan eene val oplichten om binnen te geraken; je kon nauwelijk recht staan onder de lage zoldering waarin een paar gaten met vodden en proppen papier waren dicht gestopt.

Zoo'n hok kostte twintig cent per nacht. Je betaalde op voorhand; de deur was nooit op slot; om op straat te komen hoefde je slechts de klink te lichten en een flinken duw te geven, dan sprong ze van zelf open. Als je de kamer tot den volgenden dag wou behouden... ze bleef vrij tot twaalf uur, maar werd dan opnieuw verhuurd. Na dit uitvoerig inlichten blies de ‘logeur’ het eindje kaars uit en liet zijn huurder alleen.

In de duisternis van het kamertje, dat hem nauwelijks toeliet te bewegen, tastte Vincent viezig rond naar het bed... en toch, na al die nachten doorgebracht op straat en aan de tafel van Fradin, werd het een genot te rusten in een bed. Wel voelde hij eene beving van afschuw, toen hij tusschen de lakens kroop, maar hij was zoo vermoeid dat hij bijna onmiddelijk insliep.

Zoo trad Vincent zijn nieuwe leven in: een gedeelte van den nacht bracht hij voortaan in dergelijke ‘hotels borgnes’ door, om het overige aan de Hallen te werken, te laden en lossen, pakken te sjouwen en zoo meer; de rest van den dag slenterde hij rond in allerlei verdachte buurten, waar hij zachtjes aan begon thuis te hooren. De eerste dagen viel het nog al mee; hij had arbeid en verdiende wel niet veel maar toch genoeg om niet van honger om te komen. Meer dan het juist noodige kon hij echter niet bijeen brengen; gedurende de eerste acht dagen was hij er zelfs niet in geslaagd de paar frank te sparen, die hadden toegelaten een kamertje per week te huren - wat reeds eene eerste verbetering was geweest; zoodat hij iederen dag van 't eene naar 't andere dier logementen moest jakkeren. Hij kon maar niet wennen aan de onzindelijkheid van dat gehuurde bed; soms was de vuilnis tot een hoop in den hoek der kamer bijeen gevaagd, als je stil lag hoorde je ratten heen en weer loopen; de matrassen waren gevuld met schavelingen of zelfs met papier.

De arbeid was zwaar en afmattend; je moest zware vrachten, pakken en balen vertillen, zoodat je af en uitgeput was tegen dat het morgen werd. Vooral bij regenachtig weer, als de natte kleeren aan 't lijf plakten en de modder der groentebundels je in den hals zijpelde, was het een beroerde boel. Rond zes uur, als de grootste drukte voorbij was, voelde hij zich zoo moe, dat hij gewoonlijk terug naar de kamer keerde om nog een paar uurtjes te rusten.

Niet altijd won hij genoeg voor een logement: met slecht weer kon je

den geheelen nacht rond loopen zonder een cent te verdienen. Ondanks zijn afkeer had hij een paar keeren ‘en chambrée’ moeten slapen; maar zijn walg om één bed met twee te deelen kon hij niet overwinnen.

Er waren ‘chambrées’ van tien tot twintig bedden; deze waren gewoonlijk in twee rijen langs den muur geplaatst met een smallen doorgang in het midden; aan 't hoofdeind van ieder bed was een plankje waarop men zijn goed kon leggen, maar een berichtje tegen de deur verwittigde dat de baas niet instond voor verdwenen of gestolen voorwerpen, zoodat men, om meer zekerheid, alles onder 't hoofdkussen of de matras wegborg.

De eerste nacht, dien Vincent hier doorbracht, leek hem bijzonder akelig: het gezelschap praatte en lachte luidop, vloekte en twistte en zong; sommigen op het bed gezeten, aten groezelige ‘arlequins’: zoo noemde men allerlei soort restantes en kliekjes die van de hotels en restaurants opgekocht en hier gretig verhandeld werden. Vetgevlekte papieren bedekten den grond, nevens afgeknaagde kluifjes, vischkoppen en graten, broodkorsten en anderen onnoemelijken afval. Iederen morgen vaagde de baas alles bijeen in den hoek achter de deur, en wanneer de hoop te groot werd, werd hij met de schop weg gedaan. In den anderen hoek stond de tobbe die als privaat diende, en waar iedereen gebruik van maakte; de verpestende stank mengde zich met de uitwasemingen van al die lichamen en van den walmenden petroollantaarn die aan den zolder hing.

Vincent leerde zoo verscheidene dier logementhuizen kennen, en ofschoon allen even onzindelijk waren, was 't er steeds zoo proppensvol dat je dikwijls geen plaats vond. De lakens werden maar vernieuwd als men opleg betaalde; gewoonlijk ontbraken zij heelemaal en sliep men geheel gekleed op de matras.

Er kwamen van alle soort menschen: bedelaars, zwervers, landloopers, apachen; het krioelde van vreemdelingen, je hoorde allerlei talen en tongvallen. Vooral kwamen er veel Oosterlingen, Turken en Armenianen, leurders met kralensnoeren en bonte tapijten, die men in argot ‘sidis’ noemde. Je sliep onrustig, want grappenmakers vonden er vermaak in de schoenen die onder de bedden stonden, den slapers in 't gezicht te keilen, waarop natuurlijk standjes volgden met ruzie en vechtpartijen.

Het akeligste was nog dat je je iederen dag ongerust moest maken of je wel genoeg zou winnen om een logement te betalen. Op een hoek der ta-

fel van Fradin te moeten sluimeren viel hard; een paar keeren had hij zelfs daarvoor niet genoeg en weer die verschrikkelijke ellende gekend van uren lang de straten te moeten afloopen.

Ook een groot gedeelte van den dag bracht hij op straat door; al die kamertjes moesten om twaalf uur verlaten worden; daarbij, je kon 't in die vuile atmosfeer toch niet uithouden: 't was nog beter op straat, in de buurt der Hallen waar hij nu bekend was. Daar had hij ook de kerels terug gevonden, met welke hij den eersten avond balen had gelost, en bij hen den langen slungel ‘l'Asticot’.

Deze behoorden niet heelemaal tot dezelfde wereld als de arme stakkerds en tobbers die hij in de logementen ontmoette; deze laatsten waren slechts hongerlijders, zwervers en bedelaars, de anderen meer gevaarlijke schurken en apachen. In tegenstelling met de vreemdelingen, waren bijna allen Parijzenaars, meest nog jonge mannen. De twee werelden leefden in dezelfde buurt maar bleven goed onderscheiden: de schooiers en bedelaars ‘pilons et chineurs’ werden minachtend aangezien door de anderen die, als men naar hun bedrijf vroeg, onvermijdelijk ten antwoord gaven dat zij ‘camelots’ of rondleurders waren.

Eigenlijk deden die rondleurders meestal niets; soms verkocht l'Asticot, met wien Vincent wat nader had kennis aangeknoopt, wel een vaag artikeltje of ging dagbladen uitventen, maar gewoonlijk slenterde hij rond de Hallen, minder om arbeid te vinden dan wel ‘een goeden slag’. Of hij dwaalde rond het Chatelet-plein, cigaretten rookend en wachtend op eene gelegenheid; waarin die ‘gelegenheid’ bestond vertelde hij echter niet.

Het Chatelet-plein - het was daartoe juist goed gelegen, dicht bij de Hallen en op het einde van den Sébastopol-boulevard - had de door weinig personen gekende eigenaardigheid dat er, ten alle uren van den nacht, op de banken rond de fontein, eenige jonge kerels luierden die, evenals l'Asticot ‘gelegenheden’ zochten. Zij lagen daar iedereen ten dienste, tot alles bereid tegen betaling, zoowel om een eenvoudig pakje te dragen als om erotische sensaties te bezorgen aan eenige ‘dames de la haute’ of aan heeren die zich in Grieksche esthetiek wenschten in te wijden, zonder zelfs te gewagen van moeilijke en gevaarlijke karweien, waar ‘l'Asticot’ maar liever over zweeg... dat alles waren gelegenheden.

Al die kerels waren goede makkers, schoon wat twistziek en gereed het

mes ter hand te nemen; enkelen waren ‘souteneurs’ en hadden hunne vrouwen die op Sébasto arbeidden, terwijl zij zelven rond de Hallen drentelden. Vincent was spoedig bij hen opgenomen; zij gaven goeden raad, betaalden zelfs een liter ‘aramon’ als hij geen geld had en deelden met hem hun stuk brood. Zij leerden hem argot praten en met de kaarten, de ‘brèmes’ omgaan om manille te spelen. Eens, toen een der makkers eene gansche doos neufchateau-kaasjes ‘gevonden’ had, aten zij allen zooveel zij konden en daarna verdeelde de gelukkige vinder vrijgevig zijn buit. Ook Vincent kreeg zijn part, zoodat hij twee dagen lang kaas bij zijn brood had; dat ‘vinden’ was eene gelegenheid.

Een andermaal kwam l'Asticot aangedragen met een zak noten; hij had die ergens moeten lossen; heel eenvoudig had hij 'n zak op den rug geladen en was met het doodonschuldigste gezicht ter wereld er vandoor gegaan. Dat was weer eene gelegenheid. Gansch het gezelschap had gekraakt zoo lang ze noten lustten; toen ze er niet meer van wilden, hadden ze er elkander mee naar 't hoofd gegooid of wel naar de voorbijgangers. Eindelijk hadden ze de rest kunnen versjacheren en hadden samen de opbrengst verdronken.

Een net gezelschap was het zeker niet; dat begreep Vincent wel; die kerels waren tot alles in staat, maar in zijn toestand mocht hij niet zoo streng zijn, het toeval had hem met hen in aanraking gebracht en 't was beter ze te vriend dan te vijand te hebben. Er bestond eene zekere eerlijkheid bij hen; hun gezelschap was nog immer te verkiezen boven dat dier stiekeme en geniepige schooiers. Die waren niet te betrouwen, ze zouden zich wel gewacht hebben een makker eene gelegenheid aan te wijzen, te zeggen waar er eene brood-uitdeeling of eene ‘soupe-populaire’ was. L'Asticot kende slechts misprijzen voor al die stakkerds en het woord ‘pilon’ was eene beleediging bij hem. Bedelen deed hij niet, dat was beneden zijne waardigheid. Maar om te toonen hoe hij toch van alles op de hoogte was, bevestigde hij aan Vincent hoe, als je dat wou doen, je bij de Joden moest gaan. ‘Il faut pilonner les youpins’ herhaalde hij; die waren gemakkelijker van afschieten. In den omtrek der Beurs kende hij een paar straten hoofdzakelijk door Joden bewoond; ook te Montmartre waren er velen, bij de ‘rue de la Victoire’ waar ze de synagoge hadden. Doch zelf wilde hij niet bedelen. Je had immers je waardigheid.

Vincent had geen lust om van dergelijke inlichtingen gebruik te maken; l'Asticot vertelde onder anderen ook den ‘truc de la bague’ dien Hettner vroeger had doen probeeren, maar die bracht niets meer op, verzekerde hij, 't was al te zeer bekend. Boven afzetters lijk dien Duitscher, verkoos Vincent dan nog l'Asticot; die was ten minste een goed kameraad en zou je uit den nood helpen. Nimmer lieten die camelots een makker in den steek, vooral niet in een gevecht of als men last met de politie had. En dat gebeurde wel eens, want zij kende de Hallen en hield ze bijzonder in 't oog. Het krielde van geheime agenten, in argot ‘bourriques’, en bijna iederen nacht werden er raffles gedaan.

Voor een geoefend oog was zoo'n ‘agent de la sureté’ of agent in burgerkleeding gemakkelijk herkenbaar: zij gingen altijd bij paren, met denzelfden afgemeten stap; loensche, verdachte tronies, bijna even gemeen als het volkje dat zij in 't oog moesten houden. Aan hen ontsnapte je nog al gemakkelijk, doch eene raffle was een lastiger geval: dan werden onverwachts een paar straten door de politie afgesloten en al het verdachte goedje dat zich in het net bevond werd opgepakt en naar het ‘Dépot’ gevoerd. Als je vast geraakte bleef er maar ééne kans over: je moest tegen de politie-mannen, die je omsingelden, aanbonken, ze in vollen draf trachten omver te loopen en zoo met geweld een doortocht te banen.

Aan dergelijke gevaren had Vincent nog niet gedacht; dit milieu was gevaarlijk en tot elken prijs moest hij er van los geraken, maar wat gedaan? Behalve de karweitjes, die hij daar verrichtte, zag hij geen middel om een cent te verdienen. Hij was dan ook zeer tevreden, toen op een zekeren middag l'Asticot voorstelde om kranten te gaan verkoopen. In den laatsten tijd ging het maar stilletjes aan de hallen en er was weinig werk; de voornaamste oorzaak bleek echter, dat, eenige dagen geleden, l'Asticot eene gelegenheid had gevonden die zóó goed was geweest, dat hij 't noodig achtte voor enkele weken van buurt te verhuizen tot men zijn gezicht zou vergeten zijn.

Hij kende allerlei stielen, kranten verkoopen was niets moeilijk en er werd bijna de helft op verdiend. Je ging in de bureelen van de ‘Presse’ of de ‘Patrie’ het oogenblik afwachten waarop die bladen van de pers kwamen; je kocht een voorraad en liep daarmee de volkrijke buurten af, de

boulevards en de nabijheid der stations, luidkeels het nieuws van den dag uitschreeuwende. Meer dan twee frank kapitaal behoefde je voor zoo'n handel niet; daarbij had l'Asticot nog eene ‘thune’ van zijne ‘gelegenheid’ overgehouden en zou de helft aan Vincent leenen om de zaak in te zetten. Eigenlijk moest je wel aan het politie-kantoor de toelating vragen om op straat te leuren, maar daarom gaf je niet: als je een ‘bourrique’ zag, sloeg je eene andere straat in; ook keken ze op die zaken zoo nauw niet.

Tegen vier uur gingen beiden naar de bureelen van het blad; de gansche ‘rue du Croissant’ waar de redacties van talrijke Parijsche bladen gelegen waren, stond reeds vol met allerlei kerels, wachtend op de avondkranten, die allen rond hetzelfde uur verschenen; in de kleine zaal verdrong men zich voor de loketjes waar de bladen bij pakken van vijf-en-twintig werden afgeleverd; zóó kwamen ze op drie centiemen per stuk, zoodat je op ieder nummer een cent winst had, en als je ze bij het honderd nam kwamen ze nog voordeeliger.

Het voornaamste was om in de lange rij wachtenden bij de eersten te staan: wie 't eerst het pas verschenen blad kon uitschreeuwen verkocht natuurlijk 't meest; zij die achteraan kwamen hadden minder kans. Ook werden de pakken van honderd 't eerst afgeleverd, maar als je daarvoor geen geld genoeg had, of je zoo'n grooten voorraad niet wilde aanschaffen, kon je met drie of vier samen een koopje deelen. Voor den eersten keer zou Vincent slechts vijf-en-twintig nummers nemen, meende l'Asticot; voor een beginneling was 't moeilijker veel kwijt te geraken, terwijl hij zelf licht drie- of viermaal meer verkoopen kon.

Zoo begon Vincent eene nieuwe loopbaan; den eersten avond ging het hem echter slechts onfortuinlijk. Toen hij rond elf uur zijn lotgenoot op de afgesproken plaats vond, had hij nog geene tien bladen verkocht, zoodat hij er zelfs bij verloor. Ook kende hij den stiel nog niet: hij durfde niet luidkeels uitschreeuwen ‘Lè Pètrie, qui vient d'paraît!’ zooals de anderen dat deden... noch durfde hij de menschen achterna loopen om hen opdringerig een blad in de hand te stoppen, noch in concerten en koffiehuizen gaan, noch grienend en smeekerig iemand lastig vallen. Bereidwillig leerde l'Asticot hem al die beroepsgeheimen. Voor een eersten keer was die verkoop zoo slecht niet, troostte hij, een volgend maal zou 't beter gaan, als je den moed niet zakken liet. Zelf had hij nog al eene goede ont-

vangst, waarvan hij vrijgevig een gedeelte aan zijn minder gelukkigen makker afstond; en daar hij nog geld over had, ging het zoo goed dat zij zich den volgenden dag nieuwen voorraad konden aanschaffen.

Dank aan de lessen van zijn gezel, ook met de ondervinding die hij dagelijks opdeed, ging het na eenigen tijd wat beter: eerstens moest je verschillende dagbladen hebben: ‘La Presse, La Patrie, en Paris-Sport’; ook leerde hij hoeveel nummers van ieder blad hij aan den man kon brengen; en dat voor iederen dag der week, des Maandags en Vrijdags verkocht je het dubbele van andere dagen. Hij leerde de goede plaatsen kennen, drong overal binnen en zag op het uitzicht der menschen, wien hij een krant in de hand mocht drukken, welk blad zij verkozen. Uren lang kon hij, zonder schor te worden, luidkeels blijven roepen. L'Asticot onderwees hem verder: als iemand niet met gepast geld betaalde had je nooit munt om terug te geven... maar daarvoor ook moest je op 't uitzicht kunnen raden met wien je te doen had.

Van ‘crocheteur’ aan de Hallen was hij zoo krantenverkooper geworden. Soms was de verdienste flink, maar andere dagen veel minder. Bij regenachtig weer kon je heel den avond vruchteloos rondloopen; na elf uur verkocht je niets. Als je met een voorraad onverkochte bladen zitten bleef, was het een zwaar verlies. Eenmaal zelfs had hij niet genoeg verkocht voor den nieuwen stock; had l'Asticot hem niet de noodige twee frank geleend, was hij verplicht geweest terug naar de Hallen te gaan arbeiden. Een andermaal was hij afgeranseld door een concurrent, op wiens terrein hij zich had gewaagd en die hem zoo leerde de conventies te eerbiedigen, die er in den krantenleurders-wereld heerschten.

Vermoeiend was het ook: als je den heelen avond had rondgeloopen werden de beenen van lood en was de keel schor geschreeuwd. De kleeren versleten snel, vooral de schoenen, de zijne vielen letterlijk uiteen; dit werd eene groote bekommering: sedert eenigen tijd had hij wat verdiend, want behalve het krantenverkoopen, was hij terug gekeerd naar de Hallen om ook daar nog wat te winnen. Zoo had hij met hard en dubbel arbeiden juist het paar franks ter zijde gelegd die zouden toelaten eene kamer te huren, toen hij verplicht was ze voor schoenen uit te geven, wilde hij niet heelemaal barrevoets loopen Voor twee frank zou l'Asticot hem een paar bezorgen, splinternieuwe had hij beloofd, want hij wist van eene winkel-

uitstalling te profiteeren. Maar Vincent wilde van zoo'n gelegenheid geen gebruik maken en kocht ze liever bij een uitdrager van het ‘quartier du Temple’, waar hij wel wat meer moest betalen doch de afkomst minder verdacht was; zij zagen er nog goed uit, maar waren veel te groot zoodat hij ze moest opvullen met eene prop papier.

Het was een lastig leven: om vier uur 's middags, als hij de kranten ging halen, begon het werk; dan moest hij uren lang de straten afhollen met een zwaar pak onder den arm, daarbij almaar door roepende, zoodat je keelpijn kreeg, en dat bij alle weer; nu eens in de snikheete September-middagen, dan in koelen avondnevel of onder fijn doordringen motregen die tot op de huid vochtig maakte. Steeds moest je voor de politie op je hoede zijn.

Eerst een weinig vóór middernacht had hij gedaan; daarna kon hij rusten op het onverkwikkelijk kamertje of in de vieze ‘chambrée’, maar slechts tot tegen drie uur, want dan begon de arbeid aan de Hallen. Daar bleef hij werken en rondloopen tot zeven of acht om dan, heelemaal uitgeput van het zeulen met zware pakken, terug naar zijn kamertje nog enkele uren te slapen.

Ondanks dien zwaren arbeid, verdiende hij nauwelijks genoeg om te bestaan, om te slapen in vieze krotten en te middagmalen in eene onsmakelijke ‘gargote’ of aan een ‘fourneau’ op den hoek der straat. En iederen avond, als het slecht weer was en de verkoop niet vlotte, vreesde hij zelfs niet genoeg te verdienen voor dat ellendig nachtverblijf: dan was het weer 't schrikbeeld als ‘clochard’ te moeten loopen, al die uren lang, te moeten gaan, hongerig en vermoeid, heel den nacht door langs de eenzame straten der slapende stad.

Hoofdstuk XI.

Eens, toen hij vóór de bureelen van ‘La Patrie’ zijne beurt stond af te wachten, kreeg hij een goede ‘tuyau’ van dier havenlooze drommels die evenals hij, weldra met een pak kranten onder den arm, de boulevards zouden afhollen, luidkeels schreeuwende: ‘Lè Pètrie!... Lè Pètrie qui vient d'paraît!’

- Waarom ga je niet naar Dufayel, vroeg hij, die neemt altijd volk aan, nu vooral dat met het nieuwe seizoen al de groote huizen hunne reclaam maken. Wel moet je soms eenige keeren terug komen, doch als je volhoudt word je op 't laatst toch ééns aangenomen. Dat is ook beter voor jou geschikt dan zoo met kranten langs de straat te loopen en daarbij nog de kans te wagen door de politie te worden opgepikt omdat je geen ‘permis’ hebt. Als je vlug schrijft kan je licht drie, vier frank daags verdienen.

Het was op den hoek der ‘Montesquieu-straat’, niet verre van de Post en gemakkelijk te vinden: een onooglijk groot gebouw, den baksteenbruinen gevel doorboord met eentonige rijen zwarte vensters, waarboven gulden reclaam-letters vlamden... de eerste deur om den hoek. Nu herinnerde Vincent zich vroeger hier eens te zijn voorbij gekomen; hoe het opschrift ‘Entrée des Ecrivains’ had getroffen, en nog meer, eenige oogenblikken later toen ze buiten kwamen, die ‘écrivains’ zelven: kale, met inktvlekken bezaaide buisjes, vettig glimmend aan mouwen en ellebogen, uitgerafelde broeken en afgetrapte laarzen. Het waren mannen van allerlei leeftijd, vanaf wit-lokkige grijsaards met mooien patriarken-kop, tot baardelooze jonge-lui, die nauwelijks de banken van het gymnasium ontloopen schenen.

Meest allen kon men het aanzien dat zij eens betere dagen hadden gekend; velen hadden niettegenstaande den luwen zomeravond den kraag omhoog geslagen, als schaamden zij zich een aan linnen gewenden hals in zijne schamele naaktheid te vertoonen; anderen, nog in fatsoenlijk kostuum en met hoogen hoed doch vuil boordje, verrieden slechts door eene kleinigheid dat zij aan lager wal waren geraakt. Een heele tijd braakte de open deur dien stroom van nijpende mizerie en nog altijd hoorde men boven op de trappen het stommelend geklots van neerdalende voeten. Aan den uitgang troppelden de groepjes nog even samen en liepen dan in 't woelige

straatgedrang te loor, lijk het zwart eener riool in het grijs-grauwe water eener stadsgracht.

Pijnlijk had het hem toen aangedaan, dat plotse uitzicht op een der zelfkanten van Parijs; nu hij zelf ook bij dat groote mizerie-leger was ingelijfd, hij zich zelfs gelukkig mocht achten als een dier ‘écrivains’ te worden aangenomen, voelde hij duidelijker dan ooit zijn ondergang.

In de grauwe schemering van een smal portaaltje, donkerde een bruingeel geschilderden trap naar omhoog, met in den muur vastgezetten ijzeren leun, en ter halver hoogte de matte bleekheid van een raam. Reeds meende hij naar boven te gaan toen eene donkere schaduw neerdaalde: - ‘Hè, riep de man hem toe, onnoodig nog verder te gaan, ik kom er al vandaan en er is niets meer te doen vandaag.

Zoo zeer was Vincent gewoon aan vruchteloos werk zoeken, dat dit zelfs geene teleurstelling was: - ‘'k Had het wel kunnen denken,’ zuchtte hij. Aan de deur wachtten beiden een oogenblik, even aarzelde Vincent, reeds met den knop in de hand. - Is het noodig terug te komen? vroeg hij, met de gemakkelijke vertrouwelijkheid die er ontstaat tusschen arme stakkerds. - Zooals je wil; als je wachten kan word je op 't laatst wel ééns aangenomen; ik weet hoe 't gaat; 'k heb er al meer gewerkt: iederen dag gaan schrijvers weg en komen er nieuwe in de plaats... als je dus wachten wil...

Viermaal slechts hoefde Vincent terug te komen: iederen morgen om zeven uur, nadat de gewone ‘bandisten’ - zoo noemde men degenen die adressen op bandjes schreven - waren binnen gegaan, bleven zij die wenschten aangenomen te worden aan de deur wachten, tot een klerk in grauw linnen buisje, het hoofd buiten stak om te roepen hoeveel man men gebruiken kon; wie dicht bij de deur stond drong vooruit en werd aangenomen.

Het was een entresol, laag gezolderd maar lang, met groote onzindelijke ramen, eenvormig verdeeld door dubbele dwarsstaande lessenaars, waarover ruim honderd man zaten adressen te schrijven. Nevens de deur, op een soort podium, zetelde de klerk, die in een beduimeld register met loshangende bladen de namen der nieuwelingen opschreef en ze dan, uit het rek dat nevens hem stond, een Bottin overreikte waarin hij de plaats aanduidde waar je beginnen moest. Een uiterst eenvoudig werk: je hoefde

slechts adressen uit het boek over te schrijven op de omslagbandjes waaronder de reclames der groote magazijnen - het Louvre, de Printemps, Belle Jardinière, Samaritaine, Pygmalion en anderen - verzonden werden; het werd betaald aan twee frank per duizend. Later kreeg je ook wel enveloppes, tegen twee en half of drie frank, naar gelang zij voor de départementen of het buitenland bestemd waren.

Met zijn Bottin onder den arm, het lijf schuin-voorzichtig wringend door den smallen gang, die er tusschen muur en schrijvers overbleef, terwijl hem soms een vloek achterna klonk om beter op te letten en niet te duwen, zocht Vincent eene plaats van achter - langs vóór en langs achter bleven de lessenaars meest onbezet - in het lage zaaltje. Daar vond hij er nog een paar ledig staan, waar hij eene hooge kantoorkruk onderuit haalde; nu eerst bemerkte hij dat-ie nog geene omslagbandjes had, ze waren echter gauw te vinden: een Russisch Joodje dat tegenover hem zat wees ze, bij pakken van duizend in gansche balen tegen den muur gestapeld. Maar een pennehouder werd door het huis aan zijne bedienden niet verschaft; voor een ‘sou’ kocht hij hem van het gluiperig gedienstige Joodje, dat onder heel die verhandeling almaar was blijven doorschrijven.

't Duurde lang eer hij eene iet of wat makkelijke houding gevonden had: de lessenaar bestond slechts uit eene breede, vuil besmeerde, schuin-liggende plank, met uitgezaagde gaten voor groote aarden inktbakken waar rond de vlekken dichter zwermden en sporen van zwarte stroompjes naar beneden kronkelden. De inkt was dik en kleverig; de kantoorkruk mank en had een houten zitting; 't viel moeilijk den zwaren loshangenden Bottin en het pak bandjes zóó te plaatsen dat zij goed onder 't bereik der hand vielen.

Een droef eentonig werk dat afschrijven van al de adressen, die eindeloos en eindeloos op elkander volgden; onbekende namen uit een onbekend departement. Maar Vincent had al zooveel beproefd dat het hem een warm geluk was te weten dat hij nu ten minste werk had, het heerlijk, lang gezochte werk, niet meer de onzekere karweitjes aan de hallen noch het rondleuren met kranten door de soms broeiend heete, dan weer ijskille of modderige straat; nu had hij regelmatigen, vasten arbeid, wel slechts voor zoolang als dit tijdperk van reclaam duurde, maar toch zonder de nijpende onrust voor iederen volgenden dag.

Vol moed werkte hij door, maar nooit had hij gedacht dat de vingers

het schrijven zoozeer ontwend konden raken en verdrietig frommelde hij menig bandje ineen. - ‘Pst!’ vermaande 't Joodje, met een beweging van het hoofd naar den klerk, doch zonder daarom met schrijven op te houden, geef acht want als hij merkt dat je zooveel papier vermorst kon hij je gauw doorzenden.’ En voorzichtig, met den loenschen blik van een schooljongen die vreest betrapt te worden, moffelde Vincent de verfrommelde bandjes in zijn broekzak, om weer haastig voort te pennen, het hoofd tusschen de schouders met gluiperige arme-menschen-onderdanigheid.

Hij schreef moeilijk en traag: ‘Als 't zoo voortgaat breng ik het zelfs niet tot één frank daags, berekende hij, als het nu maar regelmatige arbeid is blijft het toch beter dan vroeger.’ Even verschoof hij z'n kruk: zoo'n plathouten zitting werd pijnlijk op den duur, 't was drukkend benauwd in dien lagen entresol waar ruim honderd menschen opeengepakt zaten. Op den baksteenen gevel brandde heel den morgen de groote blak-roode Septemberzon; geen spoor van blinden of gordijnen vóór de ramen en broeiend zogen de steenen de hitte in. Gelukkig dat men nu alles wijd open zette... dat gaf lucht... Maar steeds bleef de stiklucht duren: zij walmde omhoog van uit de straat, straalde terug van de gevels en het asfalt der stoepen; zeker moesten de zolen er aan vastplakken, zoo warm was het.

Een reuk van stof en zweet en vuil ondergoed dampte uit al die lijven, waarboven eene slaperige stilte loomde, slechts onderbroken door het krassen van pennen op slecht papier, en soms eene vluchtige woorden-wisseling. Vincent dacht dat het nu een machtig geluk moest zijn slechts voor één oogenblik het hoofd neer te leggen om de oogen te sluiten. De borst hijgde van 't voorover-gebogen zitten, de ruggegraat werd pijnlijk stijf en 't was als wou heel zijn lichaam door de kruk heenzinken, het zweet liep prikkelend langs de huid, plakkerig makend het ondergoed, bijtend in de oogranden zoodat de letters van het Bottin begonnen te schemeren... en altijd maar schrijven, voortschrijven... de vingers werden stram, zoodat hij van tijd tot tijd de hand eenige malen moest openen en weer sluiten om haar de lenigheid terug te geven.

In 't trapportaaltje, onder de ruischend stroelende kraan, ging de klerk een emmer water halen en besproeide den vloer. Met muffen reuk sloeg het stof neer en weer kwam er wat verademing. De beschreven

banden hoogden op tot een stapeltje. Vincent schreef verder, soms een blad omkeerend van het adresboek; er kwam geen eind aan. Het was alsof hij hier uren en uren zat te schrijven: reeds lang moest het avond zijn, doch de zon daalde niet, zij stond daar pal, onwrikbaar, rond en rood. Onmerkbaar traag gleed de schaduw door de kamer... als de koelte hem maar bereikt zou hebben moest alles wel beter gaan: hij zou frisscher zitten en lichter arbeiden. Eindelijk, langzaam, langzaam naderde zij... eerst den lessenaar, dan zijn blad, zijne pen... en hij leunde voorover om reeds de goede koelte te genieten, hij voelde hoe de schaduw hem langs zijn gelaat zakte.

Maar het duurde niet lang of weer drukte de saaie verveling loom en zwaar. Had hij hier nu reeds niet uren lang gezeten en alle begrip van tijd verloren? Hij dacht niet meer aan al zijn ellende, niet meer aan de stikkende kamer of aan het Bottin; hij dacht aan niets, niets! hij zat in eene groote witte broeikast en zag noch hoorde of dacht niet meer, doch schreef maar altijd door, werktuigelijk zonder te weten wat hij deed, schreef tot gek wordens toe.

Een rumoer kwam hem uit de verdooving wekken; hij begreep dat het middag was en men een uur vrij kreeg, om te gaan ontbijten. Moeizaam, zoo stijf was hij geworden, sukkelde hij van zijne kruk recht en ging naar de deur, waar de anderen zich reeds verdrongen om beneden te komen, terwijl van boven op de trappen nog steeds meer voetgeklots te hooren was. Nog nooit, scheen het, had hij zoo 't genot gevoeld van weer eens in open lucht te zijn; hij voelde zich lichter, met het bewustzijn van iemand die arbeidt, niet meer een vagebond is op zoek naar eten en slaapgelegenheid. Maar spoedig kwam de reactie en voelde hij al het vernederende zoo gelukkig te moeten zijn met dergelijk werk: adressen schrijven! Was het daarom dat hij thuis was weggeloopen en allen die hem lief waren verlaten had: zijn mooie land waar het nu zoo prachtig ging worden bij nevelige Sebtember-avonden en purperen zonsondergang, en zijne makkers die hem wel vergeten zouden zijn! Als hij er aan dacht kromde hij den rug van schaamte. Was dat zijn mooie droom, de strijd waarin hij gemeend had te zullen overwinnen? Liefst aan alles een einde gemaakt... en plots kreeg hij het vizioen der Seine, lijk hij ze zoo dikwijls 's avonds had gezien, een vuil vaalgroen doodslaken dat traag voortschoof tusschen hooge kaai-

muren.... en verder in de blauwe schaduw der Notre Dame, een klein akelig huisje: de ‘Morgue’ met achter bewasemde ruiten bloedloos wasgele of groenig-bleeke lijken.

Vincent rilde; hij wou er niet aan denken. Hij moest gaan eten; 't zou hem wat opknappen; de klerk had tien ‘sous’ voorschot gegeven, wat in zijne armoede genoeg was voor een heerlijk maal.

Juist vulde het middaguur heel de straat met een dwarrelende zwerm midinetjes die ontbijten gingen. Het was een allerliefst tafereel, wel het allermooiste van het zoo mooie Parijs: de losgelaten meisjesjeugd in werkpak, met bloote armen en laag gedecolleteerde kraagjes: eene dwarreling van bruine en blonde en zwarte kopjes, allen met donk er schitterende lachoogen en roode lippen die krulden op de blanke tandenrijtjes, bij 't snetteren en gichelen in het zangerige Parijsche dialect. De meesten droegen bloemen in het haar, roode, blauwe of zwarte strikken en rond den hals een kralensnoer of een mooi kleurend lint. Bij groepen troppelden zij rond de karretjes van fruit- of bloemenverkoopsters, baanden met veerkrachtigen tred en slank heupengewiegel een weg door het gedrang, schoteltjes blonde ‘frites’ in evenwicht op de hand en onder den arm het lange Fransche brood of den halven liter wijn. Anderen hadden, met drie vier saam, een koopje gedaan en verdeelden guitig schertsend den voorraad, hapten stoeiend aan groote druiventrossen waarvan zij de pitten naar elkander knipten; vroolijk pikten zij hunne porties van het schoteltje, of eenvoudiger nog van een stuk papier op de vlakke hand; anderen verdrongen zich aan den ingang van gargotes en goedkoope restaurants.

Vincent voelde zich misplaatst in dit helder zonnige leven. In een spiegelruit had hij zich bekeken: zijn goorbleek gezicht met zwaar omkransde oogen onder de verwilderde haarvacht, zijn magere, pezige hals zonder boord, zijn sjofel uitgerafeld plunje en laarzen zonder hak. Sedert lang was het niet meer gebeurd, doch nu steeg weer eene donkere bloedgolf van schaamte naar het gelaat. Hij had ver weg willen zijn, overal maar hier niet bij die lieve meisjes, liever in de bedompte broeiïng van het entresol aan 't adressen schrijven.

Hij dacht er zelfs niet aan, dat in dit gedrang hem toch niemand aandacht schonk; men bemerkte hem zelfs niet. De snoezige midinetjes gingen voorbij, slechts bekommerd om het evenwicht hunner opeengetorende

borden en glazen. Eene enkele, eene banaal mooie met groote donkere fiuweel-oogen, stiet onbedacht tegen hem aan en trok een pruilerig mondje toen ze zijn goor figuur bemerkte, maar terstond daarop, met haar teere meisjes-instinkt, lachte zij hem vriendelijk toe, als had zij zijne ellende vermoed en wilde ze door die vriendelijkheid het onvrijwillige gebaar van daar juist weer goed maken.

Het had slechts één oogenblik geduurd, maar het was een heerlijken balsem op al zijne wonden: zijn gemoed schoot vol en al de lang bedwongen of verstikte gevoelens braken plots weer uit. Zoo onuitsprekelijk dankbaar voelde hij zich voor dien blik, dat hij het had kunnen uitsnikken, haar had willen danken op de knieën, den zoom slechts kussen van haar kleed. Hij herinnerde zich hoe vroeger, in donkere dagen als hij moedeloos twijfelend rondliep, zoo'n meisjeslach een zonnestraal was die alles rooskleuriger deed inzien, weer moed en vertrouwen gaf. Maar hoeveel meer was die lach nu niet; de aalmoes van een weinig liefde aan den eenzame en verlatene in de groote stad. Het meisje had hem begrepen en medelijden gevoeld met zijne ellende. Als zijn wrokkige menschenhaat smolt weg voor de warmte van dien blik: nu had hij weer moed en zou arbeiden.... om haar, om ze te verheerlijken voor dien éénen lach. Slechts eventjes wou hij haar terug zien en laten weten hoe dankbaar hij bleef... daarna zou hij ze wellicht nooit meer ontmoeten. Maar reeds was ze verdwenen in de woelige menschenzee. Het speet hem wel, maar de glimlach bleef voortleven, lijk een tastbaar geluk, daar in het binnenste van zijn hart als de lichtende zonnestraal.

Nu ging hij een goedkoop restaurant zoeken; ze waren hier talrijk, maar 't was moeilijk nog plaats te vinden, zoo verdrong men zich overal hij bleef ergens staan en keek naar het bord nevens de deur waar de spijslijst op stond.

Potage	2 sous
Haricots	2 sous
Petits pois	2 sous
Lentilles	2 sous
Macaroni	3 sous
Bouillon & Boeuf	3 sous
Petit salé	4 sous
Ragôut de mouton	6 sous

De lijst ging voort aan dezelfde goedkoope prijzen. Hij trad binnen: bij de deur stonden op eene tafel hooge stapels dikke ouderwetsche borden en daarnaast drie bakken met vorken, lepels en messen. Ieder nam zelf het noodige; aan de kas wisselende Vincent eenige ‘sous’ tegen koperen ‘fiches’ en kreeg daarvoor eerst een stuk van de lang fluitbrooden, die bij gansche korven werden binnen gebracht en door een kelner in gelijke stukken gesneden; aan een tweede loket kreeg hij voor twee fichen een ‘demi-setier’ of kwart liter wijn, en achter in de zaal schepte men met een pot-lepel de porties uit groote ijzeren ketels, die op een wagentje van uit de keuken werden binnen gerold. Hij nam een schep boonen; daar aan de tafels geene plaats meer was, moest hij staande eten. Voor den geringen prijs van vijftien cent had hij een overvloedig maal: boonen brood en wijn.

In de groote zaal gonsde het lijk in een bijenzwerm van de vroolijke opgeruimde jonge stemmen. Vincent zelf voelde zich luchtiger gestemd. Het waren kleine bedienden die hier ontbeten; loopjongens, magazijniers, klerken, winkeljuffertjes of midinetjes; allen lachten en praatten met onbedwongen pret. De meeste meisjes waren mooi en koket: een besteljongen uit het Louvre, die opdringerig aan eene het hof maakte, zoende ze onbetamelijk diep in 't kuiltje van den naakten hals, zonder dat iemand zich ergerde over 't verliefde paar; met luid gilletje weerde zij den al te stouten vrijer af, terwijl de vriendinnetjes haar plagend uitlachten.

Mooi lichtend warm scheen het leven in deze atmosfeer van zonnige jeugd; moedig zou Vincent nu alles aanpakken om er zich weer bovenop te arbeiden. Hij berekende hoe hij weldra een kamer per week huren kon en nog dagelijks een paar centen uitsparen om bij een uitdrager een niet al te onfrisch pak te koopen, zoodat hij er weer fatsoenlijk uit zag; dan zou hij bij den konsul zijne papieren in orde doen stellen, daarna trachten eene betrekking van inpakker of besteller te krijgen. En met het sterke voornemen van te willen, speet het hem zelfs die vijftien cent te hebben verteerd, als hij 't met een stuk brood en een teug aan de ‘Wallace’ even goed had kunnen doen.

Reeds bouwde hij zijne oude luchtkasteelen: hij zou ook schrijven. Gunst! hoe had hij in den laatsten tijd daar heelemaal niet meer aan gedacht, opgeslorpt als hij was door dien dagelijkschen strijd om het bestaan, om toch maar de enkele centen te verdienen, die moesten toelaten 's avonds

zijn moede lijf in een gore slaapste of op de bank van Fradin neer te strekken. Hoe heerlijk scheen het, weer eens te kunnen schrijven; zinnen aaneen te rijgen op het blanke vel papier; al zijne nieuwe ideeën in woorden uit te drukken, te smeden tot heldere klanken, zinnen van vleesch en bloed.

Slechts de lage bedompte entresol, met al de hongerlijders-gezichten, deed zijne geestdrift wat verkoelen, maar toch arbeidde hij nu met meer moed. 't Ging ook beter: de vingers waren weer lenig geworden en zichtbaar verhoogde het stapeltje beschreven bandjes. Maar reeds spoedig kon hij niet verder: de gewrichten brandden van vermoeienis, pijnlijk kreunde de benepen borst, zoodat hij zich van tijd moest oprichten om diep naar adem te hijgen. Dan gleed zijn blik over al de hoofden, zwarte en rosse en bruine en kaal glimmende schedels, die neergebogen lagen over papier en adresboeken, tot hij, om den verloren tijd in te halen, met razende haast voortschreef, om eenige minuten later opnieuw te rusten.

Van tijd tot tijd, lijk een meester tusschen de banken schooljongens, wandelde de klerk langs de lessenaars, hier en daar over de schouders blikkend en brommend van duidelijker schrijven. Of hij stapelde de beschreven banden bij pakken van duizend op de lift, die ze een verdiep lager bracht, waar ze rond de reclaam-boekjes werden gedaan, gegomd en van postzegels voorzien, om gepakt en genummerd op de post besteld te worden.

Heel stil was 't in de zaal; soms werden enkele woorden gewisseld met verdoofde stem, maar van beneden uit de straat steeg het stadsgewoel van dof rollende rijtuigen en slaande hoeven op den houten vloer; 't verwarde gegons van verre stemmen, soms onderbroken door den schellen kreet van een leurder.

De tijd viel minder lang dan 's morgens, al voelde Vincent zich wel vermoeid; toch was het niet meer die verstomping van daar straks, toen hij almaar verder schreef, zonder nog in 't minste bewust te zijn van alles wat rondom gebeurde. Ook was het niet meer zoo warm, maar hij bleef ontzenuwd en uitgeput: hij was als geradbraakt, overal had hij pijn, zijn rug leek wel scheef gegroeid en scherpe speldeprikken tintelden in de vingers. Er kwam geen einde aan dezen dag; zoo langzaam, uiterst langzaam lui kropen de uren voort. 't Was om gek te worden, al dat afschrijven: hij voelde zich zoo klein tegenover het reusachtige van dat werk zonder af-

wisseling. Ongeduldig verlangde hij naar het oogenblik waarop hij verlost zou worden en mogen bewegen: alle leden uittrekken en rondloopen... hij wou er niet aan denken en schreef maar voort, maar altijd voort adressen.

Om zeven uur 's avonds sloot het bureel: enkele ouderen - 't is te zeggen zij die een paar weken daar waren, want behalve enkele vaste bedienden, veranderde het personeel gedurig - namen een pak omslagen mee om thuis verder te arbeiden. Maar zelfs als 't hem ware toegestaan en met nog meer ijver bezield dan nu reeds, ware 't Vincent onmogelijk geweest ook maar één regel te schrijven. Zoo afgemat was hij, dat hij onderweg op eene bank nederzonk en wezenloos vóór zich uit bleef staren naar de electrische globes die in eindelooze rij witte stipjes boven den boulevard begonnen te gloeien. Het groote-stads-leven, nu op zijn meest intense oogenblik, spoelde langs hem voorbij zonder dat hij 't merkte. Niemand sloeg acht op hem: een politie-agent kwam voorbij en joeg hem zelfs niet weg met het bekende ‘circulez!’ 't Was nog geen nacht en een arme stakkerd mocht dus op eene bank blijven rusten.

Afgetobd, meer vermoeid dan den eersten nacht toen hij als crocheteur aan de Hallen zware vrachten had gesjouwd of heel den avond met een pak kranten rond geloopen, ging hij eindelijk met loomen tred naar de slaapstee, en zocht in de lange rij matrassen, die wegdoezelden in het schemerlicht der lange zaal, zijn stroozak uit, zonder zelfs de kom soep te hebben aangeraakt waar de slapers recht op hadden.

Niettegenstaande die vermoeienis, kon hij geen slaap vatten: hij droomde immer voort te schrijven, reusachtig dikke woordenboeken te moeten afschrijven; of wel persten hooge stapels Bottins hem de borst samen, of 't waren brievenbanden die hij maar immer herschrijven moest zonder er uit wijs te worden. Bij ieder gerucht, telkens iemand zwaar sloffend met vermoeide voeten de slaapstee binnen kwam, schrikte hij wakker en zag in de rosse schemering van den weifelenden lantaarn een bloot gewoelden arm of been, rooswit vlekken in het duister, hoorde 't gesnurk der slapende kerels nevens zich. Pas was hij weer ingedommeld of hij droomde verder van levend geworden adressen, die met grijnzende postzegel-gezichten hem sarrend tegen lachten.

Na eenige dagen eerst wende hij aan de nieuwe omgeving en viel ook

het schrijven lichter: hij vond een gemakkelijke, minder vermoeiende houding, zóó dat hij adresboek en banden onder 't bereik der hand had, om 't minst mogelijk tijd te verliezen; hij kon met één enkelen blik, acht tot tien adressen onthouden en bleef werktuigelijk voortschrijven, terwijl hij aan iets anders dacht of zelfs met de makkers een praatje hield. Van hen leerde hij, als de kramp in de handen te pijnlijk werd, de vingers betten onder 't waterkraantje in het trapportaal en de gewrichten masseeren tot hij weer kon verder schrijven.

Hier bevond hij zich weer in een nieuw midden van het donkere Parijs, een heel andere wereld dan die der ‘camelots’ en verkoopers van dagbladen, ‘crocheteurs’ van de Hallen of exotieke vagebonden van het ‘Quartier Latin’. Dit was een intellectueel proletariaat, waarvan de meesten zooniet eene goede opvoeding hadden genoten, toch eene zekere kultuur bezaten, terwijl sommigen Vincent verbaasden door hunne werkelijke kennis en zelfs hunne geleerdheid.

Bij deze menschen, die zooveel dichter bij hem stonden dan de kerels uit al de andere kringen dezer moderne Dante-hel waarin hij was neergedaald, had hij zich dus in een meer sympathiek midden moeten voelen. Doch spoedig bemerkte hij dat het juist andersom was. Hier vond hij niet de vertrouwelijkheid, die ginder iedere goede gelegenheid tot een kansje voor allen maakte en ze alle goede ‘tuyaux’ aan elkander deed mede deelen, noch zelfs dat brutale maar toch oprechte soort ruwe riddelijkheid, dat een laatste eergevoel was. Hier heerschte de nijdige haat tegen heel de wereld, tegen alles dat boven hen stond; eene gluiperige afgunst die geen makker zou helpen maar integendeel alles in 't werk stelde om hem eene hatelijkheid aan te doen.

Ook waren dit geene jonge lieden meer, zooals het vooral 't geval was in de milieux die hij had gekend. Wel waren dat leegloopers en schavuiten, maar zij behielden steeds de luchtigheid der jeugd; hier waren het reeds mannen van rijperen leeftijd; enkelen hoopten nog wel zich uit dezen toestand te redden maar het overgroote gedeelte was voor goed bewust van eigen ondergang, en hen bleef noch den moed noch zelfs de hoop van zich ooit te verheffen. Zij verlangden slechts iedereen even ellendig als zich zelf te zien.

De meesten verborgen het niet dat zij betere tijden hadden gekend, al

spraken zij over 't algemeen ook weinig van 't verleden. Velen waren vroegere handelsbedienden of boekhouders, soms door ongeluk, maar veelal door eigen schuld zoover geraakt: onkiesche employés, die uit hunne betrekking waren gejaagd of ontrouwe kashouders, die na eene veroordeeling wegens oplichterij nergens werden aanvaard. Anderen konden door hun onverbeterlijke fouten geen fatsoenlijke betrekking behouden: een reeds bejaard man met roodgezwollen dronkemans-tronie was jarenlang eerste boekhouder geweest in een der aanzienlijkste handelshuizen der stad, maar zijne ongeneeslijke kwaal had hem steeds lager doen zinken; zelf bekende hij zijn noodlottig gebrek maar wist ook dat hem den noodigen moed om zich te beteren ontbrak. Zoo waren er velen: sommigen schreven vlug genoeg om zelfs hier een fatsoenlijk salaris te verdienen, maar dronken alles op lijk zij het wonnen; anderen arbeidden dagen lang onvermoeid tot zij een klein sommetje hadden overgespaard en bleven dan plots eenen Maandagmorgen weg, om twee drie dagen later terug te keeren, de oogen dik omdoezeld van dagenlange fuif.

Al waren het hier, in tegenstelling met de buitenlandsche zwerverswereld van het studentenkwartier, voor het grootste gedeelte Franschen of zelfs Parijzenaars, toch vond je ook vreemdelingen: de gewone Russische politieke bannelingen en Duitsche deserteurs, verder een talrijk zoodje dat na de meest romaneske avonturen hier was aangeland: er was een gevlucht bankier die tot twee jaar gevang was veroordeeld omdat hij het geld zijner kliënten in beursspeculaties had verspeeld; een gedegradeerd kolonel; een uitvinder van onmogelijke machines, deze laatste een klein wit-lokkig mannetje met kalen maar deftigen jas, die met ongelooflijke snelheid zijne drie tot vier duizend adressen daags schreef, en de laatste centen van zijn loon uitspaarde om de gekste proefnemingen te doen. Dan vond je mislukte kunstenaars: schilders en muzikanten, bouwmeesters, beeldhouwers en letterkundigen, gezakte studenten en verboemelde jongelui van goeden huize, weggeloopen schooljongens zooals Vincent zelf, die bijna allen troost zochten in ‘la bleue’; half gekke droomers die zich miskende genieën waanden, dolle dichters die tusschen het adressen-schrijven door gelegenheidsverzen rijmden aan ‘één sou’ per regel.

En nu eerst bemerkte Vincent hoe zijn eigen vroegere plannen overeenkwamen met de droomen dezer half waanzinnigen, die hij dagelijks aan-

hoorde; hij moest zich wel innig verwant met hen voelen, bekennen dat hij ook, zooals die anderen een mislukte, een wrak op de levenszee was; een ‘raté en een ‘dévoyé’ lijk ze 't allen zoo cyniek van zich zelf wisten te zeggen.

Hoofdstuk XII.

In de laatste dagen begon het er voor Vincent wat rooskleuriger uit te zien - niet dat hij veel verdiende, hoogstens twee drie frank per dag - doch hij leefde zoo zuinig dat hij iets overhouden kon. Sedert twee weken was hij bij Dufayel; als hij nog een tijdje kon blijven had hij genoeg gespaard voor een ander pak, want het zijne hing heelemaal aan lompen. Eens dat hij er wat fatsoenlijker uit zag kon hij naar het konsulaat voor zijne papieren - het oude Joodje had hem daarvoor, mits financie natuurlijk, de noodige inlichtingen gegeven. Zoo schooierachtig lijk nu, wilde hij zich zelfs niet aanmelden. Eerst dan kon hij trachten eene betere betrekking te vinden om zich weer omhoog te arbeiden.

Het eerste wat hij deed, toen hij enkele centen over had, was de hotels van de Hallen en Saint Merry-buurt verlaten, om een kamertje te huren te Montmartre, aan vijf frank per week. Daarna was hij een flink bad gaan nemen om duchtig het vuil af te schrobben, dat hij in al die zwerftochten had opgedaan. Ook zijn linnen had hij laten wasschen en sliep nu ten minste in zindelijke lakens; hij voelde eene ware wellust, eene weelde die hij zelfs niet had vermoed, toen men hem thuis regelmatig het versch opgemaakte goed klaar legde.

Het was een zolderkamertje, juist boven de breede dakgoot, zonder veel ruimte, benepen en schamel, zelfs minder dan dat van de Mouffetard-straat, maar zindelijk en 't vrijwaarde voor alle hinderlijk gezelschap. Wel was ook dit milieu niet onberispelijk; heel de buurt, het huis waarin hij woonde, van het gelijkvloers tot aan het zesde verdiep, zat vol snollen. De eerste dagen had hij 't niet gemerkt, maar later viel het op dat al de vrouwen, die zoo alleen op eene kamer woonden, 's avonds uitgingen; wel had hij liever ander gezelschap, maar hij betaalde weinig en zou moeilijk beter vinden; nog immer bleef deze buurt verre boven die der Hallen te verkiezen.

Sedert hij deze regelmatige betrekking had, was hij dien kant niet meer uitgegaan. 't Was jammer dat hij zoo l'Asticot uit het oog verloor, die zich steeds een hulpvaardig makker had getoond. Met de bandisten van bij Dufayel hield hij zich weinig op: die waren niet te betrouwen en zouden je uit puren afgunst, eene onaangename poets bakken. 's Avonds, als

't werk gedaan was, spoedde hij zich naar huis en nam nu ook een pak mee om verder te arbeiden.

Met zijne naaste geburen ging het beter: aanvankelijk had hij van uit de hoogte neergekeken op al de meiden die iederen avond naar de groote boulevards af zakten om hun bedrijf uit te oefenen, maar weldra begreep hij hoe misplaatst dergelijke hooghartigheid was. Hij was wel berechtigd, een vagebond zooals hij, om iemand te misprijzen; stond hij zelf niet een trap lager. En toch, de omstandigheden waren voldoende geweest om zoo'n schooier van hem te maken; kon het voor anderen niet hetzelfde zijn? De meisjes waren goede buren, vriendelijk en gedienstig, in zijn zwerversleven had hij zooveel kwaadaardigheid ontmoet dat hij ze nog moest hoog schatten; een paar meiden kende hij door ze op den trap te ontmoeten en zegde hen steeds goeden dag.

Toch zou hij daar niet langer blijven wonen dan noodjg was; als hij 't nog wat beter kon doen, huurde hij eene kamer op het eiland Saint Louis; dat was eene rustige oude wijk waar de huurprijzen betrekkelijk goedkoop waren.

Tot zooverre stonden zijne plannen toen plots het brutale noodlot al die berekeningen vernietigde; op 'n morgen dat hij in de Montesquieu-straat kwam, vernam hij dat de bandisten binnen een paar dagen werden afgedankt. Het tijdperk waarop de groote huizen hunne reclaamboekjes verzonden, was voorbij: geen arbeid meer. Wel wist Vincent dat die bezigheid niet bleef duren, maar dat het zoo spoedig zou zijn had hij niet verwacht. Twee dagen later werd het kantoor gesloten; slechts een paar oudere schrijvers, waaronder de witlokkige uitvinder en het gedienstige Joodje, bleven daar voor het loopende werk; de andere tobbers, die voor enkele weken hun brood hadden verdiend stonden weer op straat.

Voor Vincent was het een harde slag; op enkele dagen dompelde hij opnieuw in de bittere ellende van den krantenverkoop en de onzekere karweitjes aan de Hallen. In minder dan veertien dagen waren de overgespaarde franks verteerd, en na een poosje regenachtig weer, gedurende 't welk er niets te verdienen was, herviel hij in de ‘cabinets meublés’, geraakte aan de tafel van Fradin of moest ‘clochard’ loopen. Maar de nachten waren nog bitterder dan de vorigen, die hij zóó had doorgebracht. Men was in October, het werd koeler en regenachtiger met den dag. Door

zijn dun versleten plunje sneed de kille wind; de schoenen, die reeds weer begonnen te verslijten, zogen het modder in. Klappertandend slenterde hij langs de straten, waar hij het leven zag verminderen en zich naar enkele punten terug trekken, tot eindelijk gansch de stad weer doodsch en ingeslapen was.

Aan de Hallen had hij met moeite enkele der vroegere gezellen teruggevonden: eenige weken waren voldoende om een gansch nieuw geslacht te doen ontstaan, zoo vlotte die bevolking. L'asticot was er niet meer, een kennis wist te zeggen dat hij in een raffle was opgepakt: die zat nu wellicht in de ‘petite’, de kleine Roquette, het gevang voor jonge misdadigers; het speet Vincent den makker niet meer te vinden.

Weer volgde de akeligste ellende, en nu begreep hij de moedelooze woorden van den ouden landlooper, dien hij hier zijn eersten nacht aan de Hallen had ontmoet: er was geen uitkomst; je zegt wel het kàn niet blijven duren, het is àl te hard... toch duurt het altijd voort...

Neen, er was geene uitkomst; heelemaal niet. Telkens hij meende dat zijn lot verbeteren ging, kwam na eenigen tijd het noodlot hem terug in de ellende dompelen. Wanneer je eenmaal zooverre was dat je geene fatsoenlijke kleeren had, bleef het onmogelijk terug omhoog te komen: zoover was 't nu ook met hem: hij zag er uit lijk een vagebond: de kleeren slonzig en verscheurd, geen linnen aan het lijf, geen schoenen aan de voeten... iemand die hem op eene afgelegen plaats had ontmoet, ware voorzichtig uit den weg gegaan.

Iets bleef er nog over: de schaamte zich te toonen in den toestand waarin hij zich bevond; nooit had hij zoo naar huis kunnen keeren. Het eenige wat hij nog verlangde was hier heelemaal verloren te loopen en vooral nooit onder de oogen te komen van iemand die hem in betere omstandigheden had gekend. Terloops dacht hij daaraan, toen hij eens voorbij de redactie-bureelen kwam van het groote dagblad waarvoor de beroemde schrijver hem vroeger eene aanbeveling had meegegeven. Wellicht was die nu van zijn verloftijd in Bretanje teruggekeerd; die had zich zoo welwillend getoond; had hij den droeven toestand gekend waarin zijn beschermeling verkeerde, zeker zou hij geholpen hebben. Maar dat wilde Vincent niet; zoo lijk hij er uitzag, wou hij niemand onder oogen komen... ook werd hij sufferig van zooveel ellende; hij wilde niet meer aan dat alles

denken, het was te pijnlijk.

Hij had zijn vroeger werk hernomen: 's avonds het krantenleuren en des nachts het sjouwen aan de hallen. Maar de tijden waren slecht: de bedrijvigheid, die daar in 't begin van den herfst een hoogtepunt bereikte, was lang verslapt terwijl met den winter en het eindigen der ‘vendanges’ het leger werkeloozen belangrijk aangroeide. Ook de krantenverkoop bracht wenig op: met dit slechte weer waren er geene wandelaars. Meer dan eens liep hij om elf uur nog met onverkochten voorraad.

Steeds talrijker werden de dagen tonder brood en de nachten zonder dak. Maar ook raakte hij langzamerhand op de hoogte van de ‘trukken’ die zooal werden gebruikt. Wanneer hij eetwaar moest lossen, geneerde hij zich niet langer als hij iets wegmoffelen kon. Ook leerde hij de uitdragers kennen van de Saint Martin en Temple-buurten, en langs den anderen kant der Seine in het Saint Victor-kwartier, waar je de ‘goede gelegenheden’ tot geld wist om te zetten.

Tot werkelijken diefstal had hij het niet gebracht: een doosje kaas wegmoffelen voor het ontbijt, dat ging wel, maar meer niet. Bovendien kende hij minder gevaarlijke knepen: zoo moest je kranten verkoopen aan den uitgang van den opera, dan kon je de rijtuigen openen, wat immer iets opbracht. Maar het prettigste, had hij van een ander ‘camelot’ geleerd: als je iemand ‘en bonne fortune’ zag, een chic heer, die een of andere snol had opgedaan, dan liep je hem aldoor achterna, luidkeels je bladen afroepend, tot hij een nummer kocht. Als het rijke heeren, ‘rupins’ waren, gaven ze wel een kwartje of een frank, om van je last ontslagen te zijn; maar als ze 't niet deden, bleef je ze achtervolgen, stap voor stap, hield ze gedurig den krant voor den neus tot ze eindelijk het fooitje moesten geven.

Verder waren er andere kleine stieltjes: je kon je aanbieden bij ‘entrepreneurs de réclame et de publicité’ waarvan Dufayel de bijzonderste was, deze had de specialiteit van adressen schrijven, andere huizen hadden ieder hunne eigenaardigheid. In de Amsterdam-straat was eene firma, die zich met prospectussen uitdeelen bezig hield: daar kwamen iederen morgen eene gansche reeks kerels, die werden voorzien van een zwaar pak strooibriefjes om den roem te verkondigen van Oostersche pillen of eenige Amerikaansche heilmethode. De uitdeelers verspreidden zich over

gansch de stad om ieder voorbijganger het papiertje in de hand te stoppen; aan ieder der ‘prospecteurs’, zooals ze werden genoemd, werd zijne plaats aangeduid en tweemaal daags kwam een toezichter kijken of de mannen op hun post bleven: zoo verdiende je één frank tot één en half daags.

Andere kantoren hadden de bijzonderheid der ‘hommes-affiches en sandwiches’; dit huis stuurde zijn mannen uit met een groot bord op den rug, of op de schouders een hoog gestel met in 't oog springende reclamen. Soms werden ze afzonderlijk uitgezonden, soms bij groepen van twee of vier, soms ook in eene lange rij, die schilderachtig door het gewoel der sfraat zeilde.

Anderen dosten hun bedienden uit in een bont vastenavondpak: een langen witten kiel met ééne groote letter op den rug, zoodat al de mannen op rij den naam vormden van het wonderproduct, of een schel-rood galeiboevenpak om toch maar de aandacht te vestigen van het publiek. Het was wel onprettig zoo toegetakeld te moeten rondkuieren, maar de schaamte ging er af.

Na een paar keeren echter nam hij zijne toevlucht tot die vagebondenstieltjes niet meer; ze werden allen te slecht betaald; een homme-affiche kreeg gewoonlijk ‘dix neuf sous’ vijf en negentig centiemen, de prospecteur won wat meer omdat het lastiger was gansch den dag op den hoek eener straat te staan, met een pak van verscheidene duizende briefjes onder den arm. Sommige schouwburgen die zelf hun reclaam deden, betaalden iets beter; de ‘Grand Guignol’ die veel hommes-affiches uitzond, gaf een frank en half, daarbij verdeelde men onder hen de eindjes sigaar die in den schouwburg werden opgeraapt.

Met al dergelijke middeltjes moest Vincent aan zijn bestaan komen. Een paar malen ook liet hij zich aanwerven als figurant voor den schouwburg der Porte Saint Martin. Voor de groote spektakelstukken, waarin eene talrijke figuratie noodig was, nam men al wat zich aanbood, uit die wereld van bandisten, affichen-dragers en prospecteurs; ze kregen er vijf en zeventig centiemen per avond maar moesten daarvoor éénmaal komen repeteeren.

Aan het achterpoortje van den schouwburg, stonden zij elkaar te verdringen, want zooals altijd werden de eerstkomenden aangenomen; ze

lieten hun naam opschrijven en kregen een kaartje met het uur van repetitie en opvoering. 's Avonds moesten zij alweer wachten en mochten slechts binnen, een paar minuten vóór ze op 't tooneel moesten komen. Men voerde de figuranten gangen door en trappen op, naar de kleedzalen - ééne voor de mannen en ééne voor de vrouwen. Men verkleedde ze in Mousquetaires uit Cyrano de Bergerac of Romeinen uit Quo Vadis, en zoo uitgedost kuierden zij een paar malen over het tooneel, dronken uit kartonnen bekers en streden heldhaftig met houten zwaarden en hellebaarden.

Bij de vrouwelijke figuranten waren fijne Parijsche snoetjes met levende oogen en lachenden mond, die verdienden meer omdat vrouwelijk personeel moeilijker te verkrijgen was. Veel beter dan de mannen waren zij echter niet; zij lieten zich het hof maken op de meest onbescheiden manier zoo gauw de regisseur ze niet in 't oog hield. Meest waren het prostituees van lager allooi, ‘pierreuses’ en rondloopsters; ze moesten langs een bijzonderen ingang binnen, zoodat ze met de mannen weinig in aanraking kwamen. Over 't algemeen, vond men in die wereld van schooiers en vagebonden meer uitsluitelijk mannen, niet dat er bij de vrouwen minder ellende bestond, doch deze zonken nooit zoo diep, ze geraakten niet zonder dak, en in de diepste ellende bleef hen nog immer eene toevlucht: de prostitutie.

Ondanks zooveel redmiddelen, bleef de toestand even ellendig. Al die baantjes duurden slechts enkele dagen; zoolang de handelshuizen hunne reclaam deden waren er adressen te schrijven, zoolang een uitvinder zijn nieuw product moest doen kennen, werden prospectussen rond gedeeld; zoolang een nieuw stuk was aangekondigd moesten de affiche-mannen de aandacht gaande houden en zoolang het stuk gespeeld werd konden er iederen avond figuranten verschijnen op het ‘plateau’ van den Theatre de la Porte Saint Martin.

Maar dan was alles plots gedaan en herbegon de ellende. Had hij slechts een makker gehad, dan ware alles wel beter gegaan: met twee sloeg men zich licht door alles heen. Hij had het opgemerkt toen hij met l' Asticot was. Wellicht had hij aan de hallen nieuwe kameraden kunnen vinden, maar hij verkoos niet in dat milieu terug te keeren: 't was te gevaarlijk, je kwam er met apachen en andere kerels in aanraking met wie 't beter was

zich zoo weinig mogelijk in te laten.

Het was dus een werkelijk geluk voor Vincent, toen hij korten tijd later met een nieuw gezel kennis maakte, en nog wel een die hem sympathieker moest wezen dan ‘l'Asticot.’ Hij ontmoette hem in een dier liefdadige instellingen, die zich vooraf bezig hielden met arbeid aan de werkeloozen te bezorgen, 'n huis met vaag calvinistisch - hugenootsch zouden ze te Parijs zeggen - reukje, dat vooral door vreemde zwervers en Duitsche deserteurs werd afgeloopen. Vincent zat daar in een stroef wit gekalkt zaaltje, op eene der regelmatig langs den muur geschikte banken zijne beurt af te wachten. Niet dat hij veel hoop had, want hij kende reeds deze liefdadigheid die even kil was als de witte muren, en je steeds rijkelijk overgoot met de azijnzure saus harer lange zedepreken om je eindelijk zonder werkelijke hulp te laten gaan. ‘Ils nous foutent plus de sermons que de pain!’ had een vagebond eens gezegd. Maar toch wilde hij ook hier beproeven of ze hem niet aan arbeid zouden helpen.

Al wachtend las hij aan den wand de zwart omlijste anti-alcoholische opschriften, die de arme stakkers waarschuwden tegen overdaad, aanrieden lid van afschaffers-vereenigingen te worden en dergelijke dingen meer. In deze litteratuur verdiept las hij de even practische vegetarieërs-voorschriften of bijbelteksten, toen hij in den anderen hoek der zaal Fransch hoorde radbraken op eene manier die hem bekend voorkwam.

Aan den tongval hoorde hij onmiddelijk dat het een Hollander moest zijn, bijna een landsman dus; meer was er niet noodig om kennis te maken, vooral als je beiden in de mizerie zit; dan sloot je onmiddelijk bij elkander aan, met het gevoel hier beiden even vreemd te zijn.

De nieuwe kennis was een lang opgeschoten Amsterdammer, levendig en vlug, die niet weinig in z'n nopjes was hier iemand te ontmoeten met wien hij in z'n eigen taal praten kon. Beiden waren zoo zeer met de kennismaking verheugd dat ze besloten onmiddellijk heen te gaan, zonder den uitslag hunner vraag om arbeid af te wachten - ‘Bij die fijnen geeft het toch niks!’ meende de Hollander, die deze milieux beter scheen te kennen dan Vincent, die schepen je af met een preek.

Onmiddellijk vertelden beiden elkaar hunne heele geschiedenis. Chris, zoo heette de Amsterdammer, was evenals Vincent van fatsoenlijke familie, zijne ouders woonden op een der deftige singels van de oude hoofd-

stad. Eigenlijk was hij handelsreiziger, maar had een paar jeugdzonden begaan die hem tot verhuizen verplicht hadden: eens toen hij eenige rekeningen had ontvangen, was hij bij een paar gastvrije meiden gevallen en aan 't fuiven gegaan; op het oogenblik van afrekenen had hij zijn patroon niet kunnen voldoen. Daarna had hij zoo wat overal rondgezworven, was eerst kantoorbediende en dan kamerknecht geweest, zonder het ergens lang uit te houden tot hij heelemaal aan lager wal was geraakt.

Samen stapten zij voort, overleggend wat zij zouden doen. Het viel goed uit: Vincent was zonder verblijf, maar had nog wat geld, terwijl de Hollander, zonder 'n rooie duit, den geheelen dag niet had gegeten, maar hij kon een paar weken lang beschikken over het kamertje, dat hij eene maand op voorhand had betaald. Natuurlijk besloten ze dat Vincent bij hem zou wonen, en in ruil voor het middagmaal zorgen.

Het was een der aangenaamste dagen die hij sedert lang had beleefd. Chris' kamertje lag op het zevende verdiep, ergens in eene afgelegen straat der Batignolles, dat triestig eentonige kwartier met talrijke huurkazernen. Zij klommen tot onder het dak naar een kamertje, juist ruim genoeg opdat twee menschen er roeren konden: ze moesten de tafel terzijde schuiven om op den grond de plaats te vinden voor Vincent's matras; daar zij niet rijk aan dekens waren moesten ze gansch gekleed slapen; een ouden mantel van Chris kon ook als dek dienst doen.

Nadat er voor de huisvesting was gezorgd, daalden zij naar beneden om voor eten uit te zien. Ze kochten brood en charcuterie, en daar Vincent in de laatste dagen nog al wat had verdiend, veroorloofden zij zich de weelde van een liter wijn, zoodat het eene rechte fuif werd. Beiden hadden hoop in de toekomst; de wijn steeg hen lichtjes naar het hoofd en terwijl Chris moppen opsneed, vertelde Vincent het middel om goedkoop aan eten te geraken, dat hij laatst van een camelot had geleerd. Als je met dagbladen de ronde deed, moest je trachten binnen te sluipen in de keukens der restaurants; voor eenige centen verkochten de koks den afval en het uitgekookte vleesch, dat ze niet konden kwijt geraken. Je bracht hen iederen avond gratis een paar dagbladen, dan waren ze tot wederdienst bereid, en als je ‘arlequins’ kwam koopen kreeg je dubbele portie en hoefde niet te betalen.

Tegen drie uur 's middags, gingen de nieuwe vrienden naar de boule-

vards, want weldra kwamen de kranten van de pers en Vincent wou zijn makker den verkoop leeren. Nog denkend aan zijn eigen begin gaf hij Chris slechts enkele nummers mee voor dezen eersten keer; maar de Hollander was een uitgeslapen kerel en toen hij hem rond tien uur aan de Saint-Denis poort terug vond was deze al zijne bladen kwijt.

Vanaf de eerste dagen hunner samenwerking bevonden zij er zich best mede; als één van beiden een slechte verkoop had gehad, vergoedde de ander het eenigszins en zoo kwamen zij er door. Zij konden bijna leven van hun verkoop en moesten niet aan de hallen arbeiden. Alleen moest Chris, die nog niet bijzonder op de hoogte van het Parijsche leven was, oppassen om door geen ‘bourrique’ geknipt te worden.

Maar Chris was handig genoeg om zich te redden; meer dan eens had hij in hachelijke omstandigheden verkeerd. Toen de krantenverkoop minder goed ging, had hij spoedig iets nieuws ontdekt: hij teekende vaardig; met een paar trekken schetste hij een landschap en drie-, vier penseelstreken waren voldoende om het te kleuren. Zoo had hij vroeger prentkaarten vervaardigd waarmee hij dan op straat ging leuren; dat konden ze nu weer doen; ze hadden slechts een paar frank kapitaal noodig om verf en kaarten aan te schaffen.

Op één dag kreeg Chris zoo drie vier dozijnen prentkaarten klaar; zes potloodkrabbels en vier penseelvegen en daar stond het landschap: een toren achter een boschje boomen, een vijver met een schuitje er op, een bruggetje over eene beek. 't Was niet moeilijker dan dat, slechts een handigheidje dat hij aan Vincent zou leeren, en inderdaad na eene les van een paar uren, was deze even bekwaam in de schilderkunst.

Dan gingen beiden op verkoop uit: meest gingen ze rond de ‘Gare du Nord’, of de ‘Gare de l'Est’; dat waren de beste plaatsen. De nieuwe zaak vlotte allerbest, en Chris die zelfs in zijn gebroken Fransch heel wat handiger was, verkocht meer dan Vincent, zoodat ze besloten dat deze zich uitsluitelijk met de fabricatie zou bezig houden, terwijl de andere voor den verkoop zorgde. 't Ging goed: de kaarten brachten heel wat meer op dan de kranten, en op 't einde der maand hadden zij genoeg voor de kamerhuur.

Jammer slechts dat Chris, zoo gauw ze geld hadden, het lichtvaardig verteerde; anders hadden beiden zich spoedig een nieuw pak kunnen aan-

schaffen wat hen gelegenheid had gegeven om naar een betere betrekking uit te zien. Maar dit was nu eenmaal zijn hoofdgebrek, als hij geld bezat, was hij zich zelf geen meester meeren moest het uitgeven, royaal en volop. Vincent kon het zijn vriend niet kwalijk nemen, want op die oogenblikken was hij in zijn vroolijkste luim, en toonde zich de beste makker van de wereld; dan bracht hij flesschen wijn mee en fijne brokjes waarop hij zijn vriend onthaalde; hij kocht cadeautjes voor hem en wilde volstrekt, dat hij aan de fuif deel zou nemen. Ja, hij was een beste makker, en beiden konden met elkaar wel opschieten; ze zouden elkaar niet in den steek laten; maar soms was het toch ergerlijk het geld te zien verkwisten, dat zij zoo groot noodig hadden.

In zijn zwerversleven had Vincent wel veel menschen leeren kennen; overal, in het studentenkwartier, aan de Hallen, op het Chateletplein, bij Dufayel, in de bureelen van de ‘Patrie’ en den schouwburg van de Porte Saint Martin: maar de makkers, waarop je betrouwen kon, waren zeldzaam. De meesten waren ‘lâcheurs’, die je onmiddellijk in den steek lieten: ze zouden je van niets hebben ingelicht en niets voor je gedaan; slechts bij de ‘apachen’ bestond er eenige kameraadschap. Als je zoo een tijd lang in die cosmopolitische wereld had verkeerd leerde je de eigenaardige karaktertrekken van iederen landaard kennen: de Zuiderlingen, vooral de Italianen, Grieken en Zuid-Amerikanen waren niet te betrouwen: ze waren valsch en listig en zouden je gebruiken zoolang ze er voordeel in vonden om je als dank eene nijdige gemeenheid aan te doen. Een Franschman zou je, uit loutere boosheid, wel geen kwaad doen; ze waren onmiddellijk ieders vriend maar lieten je even gauw weer in den steek. Slechts op Spanjaarden en Russen kon je staat maken; als die eens vriendschap gesloten hadden zouden ze je bijstaan zoo lang ze konden; maar ze waren ruw en brutaal. Ook op de Duitschers kon je voortgaan, maar die waren zelfzuchtig en zorgden eerst voor hun eigen persoon. De Joden waren trouw en hulpvaardig, vooral voor hunne geloofsgenooten; de Engelschen knoopten slechts kennis met landlieden aan.

Op Chris mocht hij ten volle betrouwen, als een van beiden er boven op geraakte, zou hij zijn makker niet vergeten. Zeker zou Chris wel het eerst eene betere betrekking vinden: hij was erg bij de hand en zijne papieren waren in orde. Had hij maar een fatsoenlijk pak, 't zou wel gaan,

en ook Vincent's zaken zou hij weten in orde te brengen.

Die kerel twijfelde aan niets: zijne goede luim en optimisme werkten aanstekelijk bij Vincent, die ook weer hoop begon te krijgen. Weldra zouden zij naar regelmatig werk uitzien. Zij smeedden plannen, praatten over de toekomst... soms ook over het verleden, het ouderlijke huis. - Beroerd, bekende Chris, dat die jongelingszonden hem beletten terug te keren; maar Vincent, waarom deed die het niet, dat was immers de eenvoudigste en de beste oplossing; 't was er toch beter dan hier.

Van naar huis keeren wilde Vincent echter niet hooren; nu ten minste niet; later, als hij er wat beter uitzag, misschien wel; maar niet in zijn tegenwoordigen toestand.

- Nou! dat begreep Chris toch ook. Daarbij moest iedereen maar weten wat hij deed, op hun leeftijd moesten zij trachten zich door het leven te slaan.

't Was een kraan van een kerel; er zat moed in hem. Vincent die nog jonger was en zich zwakker voelde, werd door zoo'n voorbeeld gestaald, meer nog dan door alles wat hij reeds had doorgemaakt. Hij hield van zijn makker lijk van een grootere broer die hem innig genegen was, maar zelf ook gebreken en hoedanigheden bezat.

Ondanks het onzekere van hun lot, hadden zij niet te klagen: 's avonds ging ieder zijn kant uit kaarten verkoopen; een paar keeren ontmoetten zij elkaar op hun tocht en keerden rond elf uren terug naar de Batignolles. Een avond, dat zij zoo afgesproken waren, kwam Chris niet op de aangeduide plaats. Het was aan het Noord-station; vroeger hadden zij de wachtzaal wel eens voor hunne afspraken gebruikt, maar dat deden ze zoo weinig mogelijk omdat het daar steeds krielde van politie in burgerkleedij en er regelmatig raffles gehouden werden. Ondanks Vincent's raad waagde Chris zich in het station, omdat de verkoop er altijd zoo goed ging. Wellicht trachtte hij ook nu zijne laatste kaarten daar kwijt te geraken.

Na wat aarzelen trad Vincent binnen om rond te zien, maar zijn vriend niet bemerkend ging hij alleen naar huis zonder daarom ongerust te worden. Het was niet de eerste maal dat een van beiden naar huis ging, terwijl de andere nog uitbleef.

Ook toen Chris den volgenden morgend niet was gekomen, maakte hij

zich niet erg ongerust; dat was meer voorgekomen; eens toen zijn vriend een bijzonder goeden avond had gehad was hij met snollen aan 't fuiven gegaan, en eerst den volgenden middag, met kater en hoofdpijn, terug thuis gekomen. Vincent vond dit wachten slechts ongezellig, ook ergerde 't hem dat er weer zooveel geld werd verbrast.

Eerst den volgenden morgen, terwijl hij alleen de kaarten zat te teekenen, werd hij voor goed ongerust. Wat mocht er toch gebeurd zijn dat Chris niet kwam? Twee nachten achtereen uit blijven was nog nooit gebeurd. Zou er hem iets overkomen zijn? Hij was immer zoo onvoorzichtig, die Chris, had steeds zoo'n grooten bek en meende dat het kwaad hem niet bereiken kon. En nu, in 't begin van den winter, toonde de politie zich veel strenger en werden de raffles menigvuldiger. Zou hij misschien zijn opgepakt?

Tegen den middag hield Vincent het van onrust niet meer uit; zenuwachtig daalde hij al de verdiepen van het hooge huis af en liep de stad in, zonder te weten waar naar toe. God toch! waar mocht hij zijn! wat was er gebeurd? Hij kocht een dagblad om te zien of er den vorigen nacht raffles hadden plaats gehad... maar dat gebeurde tegenwoordig dagelijks Bij den aanvang van den winter moesten ze de stad ‘zuiveren’, noemden ze dat in de dagbladen.

Zoo liep Vincent rond toen het hem plots in 't hoofd schoot dat zijn vriend ondertusschen misschien reeds was thuis gekomen. Bij die gedachte, waaraan hij wanhopig vastklemde, keerde hij haastig terug, sloeg den Faubourg Montmartre in en spoedde zich de buitenboulevards over, naar de Batignolles toe, steeds vlugger lijk hij nader kwam, om hijgend en ademloos het huis te bereiken. Aan de loge der concierge vroeg hij of ze zijn vriend niet had gezien, doch ze wist van niets, misschien was hij ongemerkt naar boven gegaan. Vier treden te gelijk rende Vincent de trappen op; er was niemand; het kamertje lag juist zooals hij het verlaten had.

Dan sloeg de werkelijkheid akelig op hem neer: zijn vriend was verdwenen, wellicht opgepakt door de politie en hoogstwaarschijnlijk zag hij hem nooit meer weer. Wel kon hij, als hij was aangehouden, slechts tot enkele dagen gevang veroordeeld worden, doch hoe was 't mogelijk, zelfs na korten tijd, nog iemand terug te vinden in dit groote Parijs; waarschijnlijker was het dat hij over de grenzen gezet werd, en dan be-

stond er natuurlijk nog minder kans. Zou hij hem dan nooit meer zien, dien trouwen kerel? Gedurende zooveel weken hadden zij lijk broeders samen geleefd en waren aan elkander gehecht geworden. Zagen zij elkander nooit meer, nooit meer weer?

Eens reeds, had Vincent zoo'n vriend verloren: l'Asticot, maar dat was slechts een vage kennis, een schurk en een boosdoener; hoeveel meer was Chris niet voor hem geweest, iemand die zooveel dichter bij hem stond en beter begreep; een echte, trouwe vriend.

Neen, hij kon het niet langer uithouden, op dit kamertje waar beiden zoo lang samen hadden gehuisd. Opnieuw ging hij been en slenterde den ganschen nacht langs de plaatsen waar zij gewend waren hunne kaarten te verkoopen; langs het Noorder- en het Ooster-station, aan het Opéra en langs de groote boulevards. Hij ondervroeg eenige 'camelots', die echter geene inlichting wisten te geven. - 'Waren er raffles geweest vóórgisterennacht? - Ja, die waren er tegenwoordig haast iederen dag.

Zoo bracht hij een rusteloozen nacht door: al de plaatsen waar maar eenige kans bestond om iets van den verloren vriend te vernemen had hij bezocht. En toen overal het stadsleven weer begon uit te sterven: op de boulevards, in den Faubourg Montmartre-, te Clichy te Rochechouart en op het Pigalle-plein, keerde hij naar de hallen in de vage hoop daar iets te hooren.

Toen het eindelijk weer dag was geworden, begon hij, ondanks het gevaar dat dergelijk middel hem zelve loopen deed, de politie-bureelen af te zoeken om naar zijn vriend te vragen: of ze hem een der vorige nachten niet hadden aangehouden? Maar daar ook gaf men geen bescheid; zijn eigen uitzicht was te slonzig opdat ze zich de moeite zouden geven te antwoorden: aan een verdachte stakkerd zooals hij, gaven ze geen inlichtingen en hij mocht zich reeds gelukkig achten dat ze hem zelf niet in de kast draaiden.

Moedeloos en neerslachtig, kwam hij eerst laat in den namiddag terug aan de Batignolles. Voor de deur der kamer hoopte hij nog heel even dat gedurende zijne afwezigheid Chris toch kon terug gekomen zijn. Maar hij wist wel dat dit eene hersenschim bleef; natuurlijk was er niemand. Hij was verdwenen, voor altijd, die trouwe makker, de beste wellicht dien hij ooit had gekend, want een vriend leer je eerst kennen in den nood.

Hoofdstuk XIII.

Na het verdwijnen van Chris werd het weer dezelfde oude geschiedenis en herviel hij in de eeuwige ellende. Neen, er was oplossing noch uitkomst, het noodlot hield hem nu eenmaal vast met ijzeren vuist en zou nooit weer loslaten. Het leek of hij voor eene steile helling stond, die hij trachtte te beklimmen, om telkens terug in den afgrond te storten. O! je zakte zoo lichtjes, je gleed eer je 't zelf wist, doch hoeveel inspanning was er noodig om één stap omhoog te komen. Of kwam je er wel ooit? Neen, nimmer, wat had hij reeds niet beproefd, om telkens machteloos terug te dompelen?

In het begin had hij gehoopt te kunnen leven van den arbeid aan de Hallen, dan van het krantenverkoopen; wat langer had het geduurd bij Dufayel; nu weer was het een tijdje lang goed gegaan, zoodat hij wat hoop begon te krijgen, toen het niet te ontkomen toeval al zijn plannen vernietigde.

Drie dagen lang had bij met zoeken doorgebracht; slechts gedurende drie dagen had hij geen tijd gevonden om kaarten te verkoopen; hij zou zich geschaamd hebben aan zich zelf te denken en niet alles in 't werk te stellen om den verloren vriend terug te vinden. Toch was dit korte verzuim voldoende om je terug in de miserie te dompenlen: het weinige overgespaarde geld was weg en er bleef zelfs niet zooveel om nieuwe kaarten en kleuren aan te schaffen... nog juist voldoende om een pak kranten te koopen. En paar dagen later, toen hij met vochtig weder, niet veel had verdiend, bleef zelfs daarvoor niet genoeg. Ware het kamertje niet tot aan het einde der maand betaald, had hij reeds ‘clochard’ moeten loopen.

Nu begreep Vincent dat al die kleine omstandigheidjes die je telkens in de ellende kwamen stooten, niet een toeval waren, doch onder den drang van het noodlot je noodzakelijk moesten treffen. Er behoefde te weinig: op al dien tijd dat hij met groote krachtsinspanning er weer wat boven op geraakte, moest noodzakelijk de kleinigheid komen die weer naar beneden deed storten. Het was lijk met de kleeren: je kon zelfs niet het eerst noodige, een fatsoenlijk pak bekomen; eer je genoeg voor het eene stuk hadt overgespaard viel het andere weer aan lompen. Neen! ééns in de miserie kwam je d'r nooit weer uit.

Op het einde der maand kon hij natuurlijk zijne kamerhuur niet betalen en moest weer de nachten onder den blooten hemel doorbrengen. Doch het werd erger, bitterder dan ooit; 't was aanvang December en bar koud. Uren lang dwaalde hij verstijfd en klappertandend rond, terwijl de snerpende wind en stofsneeuw, die door zijn versleten jasje beten, hem de beenen geeselden en de voeten doornat werden in de lompige schoenen. Overdag trachtte hij te schuilen in de kerken, museums of openbare gebouwen, waar talrijke andere kleumerige vagebonden op de verwarmingsroosters zich stonden te koesten tot bewaker of koster ze verjagen kwamen.

Eens toen Vincent weer ‘clochard’ was, volgde hij een paar andere zwervelingen naar het nachtverblijf. Tot nog toe had hij, door een laatste schaamtegevoel weerhouden, daar niet heen durven gaan, nu moest het wel, zoo akelig werd het buiten. In de trieste Charonne-straat, vóór den vuil-grauwen gevel, waarop een roode lantaarn vlekte, wachtte de lange rij havelooze stakkerds, dicht tegen den muur ineengekneuterd om zooveel mogelijk tegen den scherpen sneeuw te schuilen. Je moest er vroeg staan, want op dit tijdstip van 't jaar warende beschikbare plaatsen gauw gevuld, en de telaat komenden vonden dan een gesloten deur, waarboven het opschrift ‘Complet’ hen aankondigde elders te zoeken.

Ditmaal waren Vincent en zijne gezellen, - een paar kerels die hij aan de Maubert plaats had ontmoet, - nog ruim op tijd, meer dan één uur te vroeg. Bibberend en versteven, soms met de voeten trampelend of de armen in de lenden slaand om 't toch maar wat warm te krijgen, moesten zij blijven wachten, terwijl immer meer en meer dakloozen bijkwamen. Eindelijk ging de deur open, achteraan in een somberen grijs en bruin geschilderden gang moesten ze door een kantoortje waar een barsche bediende de namen opnam. Wel vroeg de man ook papieren, doch gewoonlijk verlangde hij niet ze te zien. Dan kwamen ze in de wachtkamer, moesten één voor één onder het stortbad, dat eigenlijk warm had moeten zijn, doch zoo lauwtjes bleef dat je reeds lang stond te rillen van kou eer de deur openging, om je buiten te laten.

Ondertusschen had men de kleeren der geherbergden weggenomen om te ontsmetten en kreeg ieder het kostuum der inrichting, een grofbruin pak dat hen wonderwel op galeiboeven deed gelijken. Overigens was

hier nog meer dat op eene gevangenis leek: in volstrekt stilzwijgen moesten ze zich op rij stellen en naar de eetzaal gaan, waar ieder eene waterige kom soep kreeg waarin groenten zwommen en geweekte brokken brood. Daarna ging het naar de slaapzaal: een dier kille wit-gekalkte vertrekken, waar langs de muren twee rijen houten britsen stonden, met dunne matras en nog dunnere dekens. En het gold hier niet van te mopperen of tegen te stribbelen want om een nietigheid werd je aan de deur gezet en mocht je opschieten door den ijzigen nacht.

's Morgens, om zes uur, werden ze bij klokslag gewekt; weer kregen ze een stuk brood, nu met eene kop bleeke koffie. Ze moesten alles schoonmaken: dekens vouwen, zalen en gangen vagen, en dan nog als vergelding een bundel hout hakken of een eind touw uitpluizen eer ze heen mochten gaan.

Er was weinig arbeid aan de Hallen, en met den krantenverkoop ging het zoo slecht dat Vincent soms dagen achtereen geen stuiver verdiende. Maar lijk hij dit leven leerde kennen en handiger werd wist hij 't ook zonder geld te stellen. Zachtjes aan was hij te weet gekomen waar er 's winters uitdeelingen werden gedaan van brood of soep. Eigenlijk deed hij nog maar 't best opnieuw kennis aan te knoopen met het schorem van de buurt; er was geen reden dat te verachten; daar hielpen ze je niet van honger om te komen.

Met die kerels slenterde hij rond, zoekend naar eenige karwei of andere gelegenheid. Soms gingen zij builen dragen aan het Port Saint Nicolas. Dat was zwaar en lastig werk; meestal moest je kalk of steenkool lossen bij zakken van honderd pond; steenkool was zwijnderig vuil, het fijne stof drong door de kleeren heen tot op het plakkerige hemd dat je maar niet reinigen kon, en waarmee je weken lang op je lijf moest loopen; kalk was pijnlijker, hij beet in oogen mond en neusgaten, en bij het zweeten brandde bij op de naakte huid.

Dergelijke arbeid werd dan ook nog al goed betaald; sommige dagen verdiende hij wel genoeg, maar sedert zijne laatste teleurstelling had Vincent allen moed verloren en dacht er niet meer aan eenig geld over te leggen. 't Baatte toch niet als je na een paar dagen werkeloosheid alles weer kwijt was. Nu deed hij lijk de anderen: als hij wat verdiend had dronk hij zich eene fuif in, ledigde de eene flesch na de andere, terwijl de

alcohol naar het hoofd steeg, en je voor een paar uur alle ellende vergat. Je kon weer vroolijk lijn en lachen en had lust in 't leven.

In plaats van 's avonds naar de vunze ‘cabinets meublés’ te keeren, of erger nog naar die luizige ‘chambrées’ waar je met allerlei goedje samentrof, bleef hij slapen aan het Port Saint Nicolas. Je kroop boven op een tas graanzakken, onder de dikke huif die je warm hield; 't was zindelijk en droog, veel beter dan in een logement. Met een griezeling van afschuw dacht hij er nog aan, hoe hij daar eens ongedierte had opgedaan: in den dag had hij eene danige jeukte gevoeld en thuis, bij een vaalbleek kaarslichtje had hij de roode puistjes op de huid ontdekt. Dan was het een radelooze angst geweest, een onzegbare viesheid van zich zelf, gejaagd had hij gansch zijn lichaam doorzocht, was nijdig aan 't wasschen en schrobben gegaan; en den volgenden nacht had hij geslapen in het nachtverblijf omdat je daar onder het stortbad moesten de kleederen werden ontsmet. Zoo had hij later niets meer bemerkt, maar van het avontuur had hij eene vreeselijke herinneringen behouden en telkens rilde hij van afschuw als hij, zelfs afgetobd van vermoeienis, een dier verdachte bedden inkroop.

Daarom sliep hij liever op de graanzakken; wel was het gevaarlijk, want ook de politie wist zeer goed waar het rapalje een nachtleger zoeken kwam, en zoo vermenigvuldigde zij er de raffles en werden de stapels zorgvuldig onderzocht. Maar je moest glad zijn en om ze te ontduiken een diep gat bouwen, een soort nest te midden der zakken. Sommigen wisten zoo eene echte konijnenpijp te graven, waar ze iederen nacht naar terug keerden tot het graan werd opgeruimd. Je moest niet trachten je zoo'n hol, door een ander gegraven, toe te eigenen, want daaruit konden twisten ontstaan die wel op een messengevecht uitliepen.

Andere keeren ook gingen ze naar de plaasterovens van Romainville of Bagnolet, om daar te slapen. Het was heel ver, zoodat men liefst bij groepjes van drie of vier makkers er heen trok, om bij een bepaalden oven een gewoon gezelschap te ontmoeten. Je moest eerst de ‘fortifs’ voorbij, de voorsteden door tot in het vlakke veld. Langs de Lilas-poort verlieten ze de stad, om den langen tocht door de droeve ‘banlieue’ aan te vangen, langs sjofele huizekens en magere velden, afgewisseld met vuilnishoopen, sintelvlakten of mestvaalten, nevens heuvels afbraak en steengruis, of eene villa opgetrokken uit bordpapier en blik, te midden van een tuberculeus

en spichtig tuintje.

Nog verder de velden door, lagen de ovens die je eerst tegen den nacht bereikte: gewoonlijk waren het eenvoudige loodsen, langs alle kanten naar den wind open; doch daartegen aangebouwd lagen de ovens waarbij het stikkend warm was. Soms zat er wel een oppasser, doch gewoonlijk was dat zelf een vagebond, die voor eenige centen de wacht bleef houden. In de vage klaarte bemerkte men talrijke zwervers, gekromd, ineengedoken, neergehurkt of languit gestrekt op den grond, dicht bij den ovengloed.

Anderen gingen slapen in de verlaten steengroeven waar zij een vuurtje aanlegden; maar rond de plaaster- of kalkbranderijen was het prettiger. Die van Romainville hadden een ander uitzicht als die van Bagnolet; bij deze laatste kwamen meer zwervers en arme stakkerds ‘pilons’ en ‘chemineaux’. Romainville daarentegen werd meer uitsluitelijk bezocht door allerlei rapalje, straatslijpers en apachen die van Parijs kwamen; bij de anderen hoorden er ook van het vlakke land. Soms ging het er vroolijk toe; zij die geld bezaten hadden flesschen wijn meegebracht en in den fantastischen rooden ovenschijn, werd er gedronken en gespeeld, gedobbeld en gekaart.

Daar men zich niet meer op het grondgebied van Parijs bevond, kwam de politie ook niet zoo ver; om de plaatselijke overheden kommerde men zich weinig. Vooral te Romainville was niets te vreezen, te meer daar het goedje dat er huisde, desnoods niet voor de enkele politie-mannen die de gemeente op hen af kon zenden, zou geweken zijn... tenzij het àl te bont werd en eene brigade van Parijs zelf daar eene zuivering hield.

Eens was Vincent te Bagnolet bijna gesnapt; het was in eene groote kalkschuur, waar zij wel met een twintigtal rond den oven geschaard zaten, terwijl anderen sliepen op een hoop stroo in den hoek. Plots had degene die buiten op uitkijk stond, onraad gemerkt, en op zijn geschuifel waren allen lijk eene vlucht musschen uiteen gestoven. Iedereen zocht een heenkomen, wat gelukkiglijk niet moeilijk viel in open veld. Vincent had zich eenvoudig langs de helling, waar de oven tegenaan gebouwd was, laten afglijden om dan maar voort te hollen, zoolang hij eenig gerucht achter zich hoorde.

Heel de rest van dien nacht had hij verder gedwaald zonder te weten waar hij zich bevond, nu eens over drassige velden met heggen en slooten

doorkruist, zoodat hij eenmaal vast raakte in stekeldraad, dan langs heuvelhellingen met gevaarlijke putten van verlaten steengroeven. Later kwam hij toch weer aan vage gronden, waarop de fabrieken gansche sintelbergen hadden gestort om zoo, tegen den morgen, uitgeput en versteven, de omstreken van Levallois-Perret te bereiken, drie uren verwijderd van Parijs.

Sedert dien was hij nog slechts naar Romainville gegaan. Nu kwam hij minder aan de Hallen, doch slenterde in de verdachte buurten op de hellingen van Montmartre naar Saint Ouen. 's Morgens, heel vroeg, eer het nog licht was, verlieten zij de ovens om naar de stad te gaan, waar zij tegen het uur aankwamen waarop de uitdeelingen van brood en soep begonnen.

Het was gewoonlijk in de voorsteden, dat die ‘Oeuvres de la Bouchée de pain’ of ‘Soupe populaire’ waren ingericht. Dat ging zoo omtrent overal op dezelfde manier: eerst was het de lange rij wachtenden vóór de gesloten deur: dan het wit gekalkte portaaltje, waar iedereen den bon kreeg dien hij moest uitwisselen, soms in het lokaal zelf, soms ook in een ‘fourneau populaire’ - dat waren een soort restauraties door weldadigheidsmaatschappijen ingesteld - tegen een homp brood of een bord soep, naarmate je was terecht gekomen in eene ‘bouchée de pain’ of eene ‘soupe’.

Als je bij de eersten kwam, was het soms mogelijk twee bons te bemachtigen, doch als je werd geknipt bleef je van alle verdere bedeeling uitgesloten. Als de uren gunstig waren, kon je wat later, in eene tweede inrichting in eene andere buurt der stad nogmaals gaan vragen, en zoo door van 't eene lokaal naar 't andere te kuieren, terwijl men hier des morgens en elders des avonds uitdeelde, bekwam je zachtjes aan genoeg eten voor gansch den dag.

Eens, te Romainville, beleefde hij een verschrikkelijk tooneel: twee souteneurs hadden ruzie gekregen om eene snol en waren elkander te lijf gegaan met het mes in de vuist. Met soepele tijgergebaren beslopen zij elkaar, wachtend op een oogenblik van on-oplettendheid om den sprong te wagen, die de andere dan afweerde in eene flikkering van het rood-beschenen mes. De overigen stonden er rond, kalmpjes de slagen beoordeelend of sarrend de vechters ophitsend. Het duurde geen drie, vier minuten of een van beiden viel met een luiden gil, die smoorde in een dof gekreun;

dan waren de meesten voorzichtig afgedropen, den gekwetste met een paar vrienden latend, die wel voor hem zouden zorgen.

Vincent had nieuwe kennissen aangeknoopt; in de kalkschuren, op de brooduitdeelingen of in de fourneaux kwam allerlei volk; ook leerde hij de verdachte hoeken en armoe-buurten van gansch Parijs kennen, van Saint Ouen tot aan Montrouge, van Belleville en Ménilmontant tot aan de kaaien van Billancourt, van La Maison Blanche en La Goutte d'Or tot aan de vage gronden van Grenelle en den Gros-Caillou.

Maar van al die zwerftochten keerde je op den duur toch terug naar de Hallen, middenpunt en slagader van heel de wereld schooiers en vagebonden, die over dag wel overal rond kuierden, doch 's nachts onweerstaanbaar naar dat ééne brandpunt werden aangetrokken.

Als er daar geen arbeid te vinden was wachtte je op het toeval dat al licht iets bezorgen zou. Iemand die op de hoogte was van de middeltjes om geld te slaan, redde zich makkelijk uit den nood... doch dan moest hij er geene belachelijke vooroordeelen op na houden en meedoen met den grooten hoop.

Vincent wachtte zich wel het geld dat hij verdiende voor eene kamer uit te geven, al had hij nu misschien wel iets beter dan vroeger kunnen betalen, Liever bracht hij de nachten door in een der ‘assommoirs’ van de buurt. Het waren gore kroegen, dikwijls in een kelder gelegen, waar men slechts ‘aramon’ of ‘momimette’ dronk; apachen en souteneurs zaten hier, terwijl hunne vrouwen dicht bij, op den Sebastopel-boulevard, over het voetpad wandelden. In afwachting dat ze straks naar de Hallen zouden gaan, speelden ze kaart of trachten op eene bank te slapen; soms kwam eene vrouw om haar man.

Na eenigen tijd voelde hij zich niet meer misplaatst in deze wereld: het waren vroolijke kerels, die spottend neerkeken op het mizerabele volk dat klappertandend wachten bleef aan de deuren der nachtverblijven, terwijl je 't in de kroeg zoo aangenaam kon hebben bij een liter wijn. Daar vergat je de ellende en leerde 't leven kennen langs zijn hellen rooden kant; daar vond je mannen waar je op betrouwen mocht; als ze soms eene ploeg vormden om eenig karweitje te verrichten was dit slechts een bijzaakje, eigenlijk waren ze makkers die elkander bijstonden in allen nood, van de opbrengst hunner zaakjes mede deelden en goede ‘tuyaux’ gaven waar-

mee er iets te verdienen viel.

Zoo had hij laatst nog eene goeie mop gehoord, eene kneep geleerd, vooral door de pooiers gebruikt die tijdelijk geen vrouw hadden om voor hen den kost te verdienen: in het begin der Avenue Saint Ouen stonden de talrijke hotels waar de ‘noctambules’, de boemelaars en feestvierders gewoonlijk den nacht gingen doorbrengen met de snollen die ze daar dichtbij te Montmarte hadden opgedaan, langs de boulevards van Clichy Rochechouart, in de nacht-etablissementen: de Moulin Rouge, bal Tabarin, Moulin de la Galette, Abbaye de Théléme of Rat Mort. Op den stoep, aan den hoek der avenue, lui leunend tegen de ingangen der hotels, stonden de kerels die nu ‘werkeloos’ waren, wellicht omdat hunne vrouwen te Saint Lazare zaten. Die ‘werkeloozen’ vroegen niets, zij stonden daar en rolden eene sigaret, maar de meiden die met een klant naar 't hotel gingen kenden dien troep en verplichtten den ‘miché’ eenig klein geld aan de kerels uit te deelen.

Al deed Vincent ook aan dergelijke zaken niet mee, hij geraakte toch zachtjes aan vertrouwd met het midden; hij kende mannen en vrouwen en was bijna hun vriend. Het verwonderde hen, waarom hij nog maar immer alleen bleef loopen: zoo moest je wel in nood verkeeren. Een der makkers die hem desnoods zelfs een vijffrankstuk leende, had het al meer dan eens gezegd: waarom deed hij niet zooals alleman; daar had je Titine die nu al veertien dagen weduwe was, sedert haar man was aangehouden bij eene ‘partie de monte en l'air’, en de kleine Juliette die den haren had laten zitten, en Ninie die met haar minnaar in ruzie lag.

Vincent trachtte uitvluchten te zoeken; maar vele dier vrouwen waren mooi en jong, met dat leuke, aanvallige uitzicht der Parisienne. Voor de eerste maal weer, sedert den langen tijd dacht hij aan de vrouw; al de schattige wijfjes die hij zoozeer had bewonderd als ze in groot toilet op den Sébasto wandelen, kende hij nu van nabij. De meesten waren de minnares van een dezer kerels; waarom zou hij zelf ook geene bezitten? Het verlangen tintelde in hem op; eens zelfs had een makker hem aangeraden op zijne hoede te wezen voor Coco des Halles, een lange slungel, dien hij een paar malen in de kroeg had ontmoet; Coco was jaloersch want het scheen dat zijn vrouwtje een paar keeren àl te belangstellend naar Vincent had geïnformeerd. Opgepast. want dat was een kerel die zijn eigendom

niet ontnemen liet.

Dat alles deed Vincent nadenken: hij wilde zich natuurlijk geene ruzie op den hals halen, maar dat bewees toch dat de meisjes hem wel graag mochten.

Je werd spoedig met het nieuwe leven bekend; als hij 's avonds rond elf in de groote drukte op de boulevards of de Chatelet-plaats slenterende ontdekte zijn geoefend oog in de dichte schaar voorbijgangers onmiddellijk de verdachte gestalten die, evenals hij, doelloos rond kuierden of bij het kille winterweer, zich stonden te warmen aan de op de hoeken der straten ontstoken braseros; soms ontmoette hij een bekend wijfje en knikte haar goeden avond toe.

Hier moest je nochtans oppassen, want 't krielde van ‘bourriques’, die je moest zien te ontsnappen. 't Was zelfs merkwaardig hoe Vincent tot nog toe aan alle gevaar ontkomen was, nooit opgepakt in eene raffle, of zelf geen nacht in het Dépot had doorgebracht. Vroeg of laat kwam je daar toch, zoo'n verheugende toekomst werd ten minste voorspeld door de makkers, die allen reeds met de Petite of de Santoche hadden kennis gemaakt. Eens moest het gebeuren; 't was een wonder hoe 't met Vincent zoo lang had geduurd.

De eerste veroordeeling viel wel hard: dan gaf je daar nog wat om, maar den volgenden keer kon 't je al niets meer schelen. Wie éénmaal had gezeten, was voor goed in de boosdoenerswereld binnen gelijfd; die was verloren, in de regelmatige maatschappij werd hij niet meer aanvaard; niets kon hem nog schelen en de veroordeelingen volgden elkander op tot hij eindelijk werd ‘gerelégueerd’, of na een grooten slag, ging eindigen ‘au Grand Dur ou á la Nouvelle’.

Neen, de tegenwoordige gezellen van Vincent waren geene schooiers, geene armzalige hongerlijders, die een stuk brood bedelden, maar apachen, echte boosdoeners die namen in plaats van te vragen. Met hen hoefde je niet te vreezen hongerig en verkleumd zonder dak te dwalen; daarvoor wisten ze zich te behoeden.

Zoo juist was hij op zoek naar een paar makkers, die hij eerst onlangs had leeren kennen, nog jongelui zooals hij zelf. Op jongeren kon je meer staat maken dan op ouderen, dat had hij ondervonden: als een jong mensch aan lager wal geraakt, had hij alle kans om een boosdoener te

worden; de ouderen echter minder, niet dat ze beter waren, maar het ontbrak hun aan moed, en zoo bleven ze stiekeme afzetters, die vooral de arme drommels van hetzelfde allooi dierven kwellen of bestelen.

Zoekend ging Vincent het Chatelet-plein over; daar waren ze niet, zoodat hij naar de kroegen moest, waar ze gewoonlijk den nacht doorbrachten tot de drukte aan de Hallen begon. Zelf ook, als hij gedaan had met kranten verkoopen of eenig ander werk, bleef hij daar slapen op tafel of bank, liever dan in een onzindelijk kamertje.

Daar vond hij de twee makkers; aan eene kleverige wijntafel, in een hoek der half-donkere zaal, zaten 'l'Italien' en de 'bachelier', de een zoo genoemd omdat hij uit Nizza, van Italiaansche ouders herkomstig was, de andere omdat hij inderdaad den graad van 'bachelier' bezat. Deze laatste kon gelden als een werkelijke type van 'dévoyé', hij moest van fatsoenlijken huize zijn, had goede studies gedaan en zelfs de Sorbonne bezocht, was daarna aan lager wal geraakt, had het lot gekend der helden van Jules Vallès, tot eene eerste veroordeeling wegens landlooperij voor altijd een gedeklasseerde van hem maakte, die nooit meer de positie zou innemen waarvoor hij was bestemd. Hij behoorde tot het oude ras verloopen intellectueelen, dat opklimt tot meester François Villon, wiens vers nog altijd waarheid bleef: nécessité faict gens mesprendre, et faim le loup saillir du bois.'

Enkele dagen geleden, toen ze samen een schip kalk losten, had Vincent hem leeren kennen, een struische, blonde kerel met sympathiek uiterlijk, maar iets onzekers, vluchtend in den blik. Eerst voelde hij zich tot hem aangetrokken, pas later bemerkte hij met welke boosaardige, bijna angstwekkende figuur hij te doen had: van de vroegeren intellectueel was niets overgebleven; nooit sprak hij over dat verleden; alle zedelijk bewustzijn scheen verdwenen; hij was tot alles in staat en zou voor niets achteruitdeinzen, daar hij niets te verliezen had.

Het was een koele, achterdochtige natuur, een verbitterd menschenhater, die iedereen verantwoordelijk stelde voor zijn eigen ongelukkigen toestand; hij leverde het bewijs hoe in-slecht een mensch onder de ijzeren vuist van het noodlot worden kan, hoe veel koel-hartstochtelijken haat bij iemand schuilen kan. Reeds betrekkelijk oud, bij de acht of negen en twintig jaar, was hij den leeftijd voorbij, waarop je nog de illuzie behouden

kon ooit eenigen rang in de maatschappij te bekleeden. Hij bleef gebannen, voor altijd; pas sedert twee maanden was hij vrijgekomen uit Frèsnes, waar hij eene zware straf had uitgedaan voor stoutmoedig gepleegden diefstal met inbraak; ‘un coup de monte en l'air.’

Daar had hij zijn makker leeren kennen, een Italiaan, die denzelfden dag als hij was losgekomen; sedert dien waren beiden onafscheidbaar; maar de andere, nog jonger en minder argwanend, toonde zich beter van aard. Tegenover Vincent was hij vertrouwelijk en vertelde hem zijne avonturen: hoe hij zes maand had gekregen voor diefstal in een automobiel. Als er zoo een onbewaakte auto vóór een huis stil stond, nam je maar alles wat er in lag: ze waren met eene heele bende die de specialiteit van dergelijke zaakjes had; terwijl er twee op wacht stonden, plunderden de anderen het heele rijtuig; eens hadden zij zoo een mantel gevonden waar nog eene welgevulde brieventasch instak.

Zoover was Vincent wel niet... maar hij begreep dat je moest leven. Ditmaal wou hij den Italiaan opzoeken omdat deze hem een klein karweitje beloofd had; de bachelier had een goeden arbeid ontdekt: morgen zouden er eene partij koperen kranen en eene groote hoeveelheid bloklood gelost worden aan het Port Saint Nicolas. Met de kranen zou wel niets te doen zijn, want die werden dadelijk weggevoerd, maar de staven lood werden op de kade onder dak in depot gesteld, en dan zou het gemakkelijk vallen een slag te slaan, want het lood ging tegenwoordig een goeden prijs en je werd het gemakkelijk kwijt.

Maar de bachelier onderbrak zijn al te mededeelzamen vriend: van een goeden slag was geen spraak; er was hier eenvoudig wat geld te verdienen met een schip te lossen; morgen zouden zij aanvangen; als Vincent daar wou zijn, kon hij meehelpen; 't was eene goede aanduiding die zij hem gaven, maar daarvoor moest hij een tegendienst bewijzen en weten te zeggen wáár hij 't lood gestapeld had, liefst zoo dicht mogelijk tegen de wanden der loods plaatsen.

Vincent begreep wat er eigenlijk te doen was: die twee kerels gingen later terug komen, om een deel van het lood weg te gappen; al die houten loodsen waren gedeeltelijk slechts met ijzerdraad afgemaakt; met eene nijptang of vijl was dat eene zaak van niets. Nu, dat verdere verloop ging Vincent niet aan; ze gaven hem de gelegenheid om een schip te helpen

lossen en van het overige wilde hij niets weten.

Op den goeden uitslag betaalde Pasquale, zoo hiet de Italiaan, eene flesch wijn, en daar de bachelier ondertusschen was heengegaan, bleef Vincent bij hem. Zeker, die kerel was een doortrapte schurk, maar toch had hij liever met hem te doen dan met zijn gezel; soms moest hij zelfs lachen om zijn brio en onuitputtelijke ‘blague’, de vondsten en looze streken die hij uitvoerde.

Zoo vertelde hij nu weer eene leuke geschiedenis, die niets anders was dan de modernisatie van het middel dat door den bedelaar in Gil Blas de Santillane wordt aangewend om de luidjes te doen afdokken: als je op eene eenzame plaats een laat voorbijganger tegenkwam, ging je regelrecht op hem af en - zoo hij, wel te verstaan, nog niet aan den haal was gegaan van af dat hij je in 't oog kreeg, wat ook wel kon gebeuren - vroeg heel beleefd eene kleine aalmoes. Daarbij haalde je je ‘surin’ voor den dag en begon met het aller-onnoozelste gezicht van de wereld je nagels te poetsen. Je bedreigde niemand, je deed geen kwaad, je vroeg slechts eene aalmoes, wat ze je toch niet kwalijk konden nemen. Maar de wandelaar begreep en tastte in den zak.

Tot zoo iets zou Vincent natuurlijk zijne toevlucht niet nemen; maar er was iets anders, een middeltje door denzelfden vriend aan de hand gedaan, dat practischer scheen. 't Was om goedkoop aan een ontbijt te geraken: 's morgens, rond acht ging je 't eerste 't beste huis binnen, na eerst eens rond gekeken te hebben of je geen concierge zag, wat zelfs niet noodig was als je stout genoeg door ging; daar, waar de bakker of de melkverkooper waren geweest en volgens gewoonte het blikje of het brood in den hoek bij de deur hadden gezet, nam je eenvoudig mee wat je aanstond en ging even bedaard weer heen.

Je waagde heelemaal niets, tenzij als je bij toeval in een huis terecht kwam, waar korten tijd te voren een ander op dezelfde manier ‘gearbeid had’. Maar 't lukte gewoonlijk; zoo de concierge iets zeggen mocht, had je slechts te vragen naar een heer die er natuurlijk niet woonde. Bij 't uitgaan stopte je brood en melk onder je jas; als iemand opmerkingen maakte gaf je een ontwijkend antwoord en haastte je om weg te komen.

Meermaals had hij dat trukje gebruikt, telkens met goed geluk: den eersten keer was je wel wat zenuwachtig, maar Pasquale was een paar

malen mee geweest en dan gapte die 't brood, terwijl de andere over het trapportaal uitkeek of de terugweg vrij bleef. Later dierf je 't ook wel alleen en voelde nog maar eene hartklopping als je de loge van den portier voorbij kwam; ook daarom gaf je weldra niets.

Eens toch was hij bijna betrapt geworden: juist terwijl hij den trap afdaalde met den buit onder den arm hoorde hij boven op 't portaal eene vrouwestem uitroepen - ‘Zut! v'là qu' on vient encore de m' barboter mon lait’. Hijzelf had het melkblikje onder den arm en voelde een koude rilling van angst over den rug zinderen. Maar hij verloor zijne kalmte niet en zette alles vlug in een hoek om heel onschuldig den trap af te komen, waar beneden de concierge wachtte. Hij antwoordde ontwijkend: ze mochten hem aftasten, zegde hij, zijne zakken omkeerend, daarmee schoof hij de deur uit, ging de straat in, den eersten hoek om en zette het daar op een loopje tot alle gevaar verdwenen was.

Ook dit wist hij reeds: als je aan den haal ging, sloeg je maar steeds hoeken om, vluchtte door de meest kronkelende straatjes om op dezelfde plaats terug te keeren, dan raakte men gauw het spoor kwijt, soms was 't zelfs beter van niet te loopen.

Veel gewetensbezwaren kende Vincent niet meer; hij wist hoe het leven was en hoe je er doorkomen moet. Soms voelde hij wel eenige schaamte; ja hij had heel wat weg afgelegd in den laatsten tijd, maar wat wou je daaraan doen? Hij moest toch eten, leven... en dan hielp geen tegenstribbelen.

Er leefden hier honderden zooals hij zelf, allen intellectueelen of jonge lui die eene goede opvoeding hadden genoten zooals die bachelier; was het te verwonderen bij die ‘déclassés’ zooveel haat en afgunst te vinden? Als je zelf wist wat het was, koud en hongerig over de straat te loopen, terwijl je al het weeldeleven in de nachtelijk pret-buurten moest aanzien, werd je tot alles in staat. Ja, ook hij zou de gelegenheid niet onbenuttigd laten, als hij ooit de kans zag om een grooten slag te slaan, of zelfs om zich te wreken over het leven dat hem zoo had misdeeld.

Tot zoover kwam je wanneer de wrok zich in het hart opstapelde; de maatschappij had hem verstooten, daarom haatte hij ze: het was een verkropte, machtelooze haat, die daarom slechts hartstochtelijker en hardnekkiger was; hij voelde het alsof ieder welgedaan burger die voorbij ging

met tevreden lachend gezicht, een vijand was die hem iets had ontstolen van het geluk waar hij zelf recht op had; de welstand van een ander was als een hoon op eigen ellende.

De geschiedenis met het lood was goed afgeloopen; althans Pasquale had het gezegd, want deze vertelde soms iets, terwijl de bachelier nooit over dergelijke dingen repte. De Italiaan had Vincent eene ‘thune’ gegeven, voor den bewezen dienst; ook dat zou de bachelier niet gedaan hebben, maar zijn makker vond dat de bewezen dienst wel zooveel waard was en je onder kameraden royaal handelen moest.

Zoo was het gegaan: terwijl zijn makker op wacht stond had de bachelier geknipt, gezaagd, gevijld, een paar ijzeren staven verwrongen, tot hij een gat had, groot genoeg om het lood naar buiten te halen. Daarom juist had Vincent bij het stapelen moeten meehelpen, opdat alles goed onder 't bereik zou liggen. Zoo was het gemakkelijk om telkens een blok lood weg te krijgen, dien ze dan naar eene welbekende kroeg uit den omtrek hadden gebracht.

Driemaal achtereen hadden de bachelier en de Italiaan de reis herhaald met dezelfde vracht; ze waren slim genoeg om telkens het uitgebroken gat weer dicht te stoppen, zoodat, als er soms een bewaker of politie-dienaar voorbij mocht komen, deze geen onraad merken zou. Zelfs hadden ze den tocht nog een paar keeren kunnen herhalen, maar de bachelier, die altijd voorzichtig was, vond dat ze tevreden moesten zijn: het gedurige gaan en keeren kon achterdocht wekken. Reeds hadden ze bij iederen nieuwen tocht, bijzonder aandachtig moeten rondkijken of de politie niet in hinderlaag lag.

Eens was Vincent in gezelschap van Pasquale, toen deze ‘eene uitstalling maakte.’ Niets was gemakkelijker, alle dingen lagen hier gereed, als 't ware om iemand te verzoeken. Ja, eens de hand uitsteken als je honger had en voorbij een rijk voorziene bakkers- of kruidenierswinkel kwam, was zoo erg niet; dat zou iedereen doen. Er waren andere uitstallingen die meer opbrachten; als je bijvoorbeeld een jas of een paar schoenen van doen had, of eenvoudig maar iets zag, waar je bij een uitdrager van de Temple-buurt gemakkelijk geld voor kon krijgen.

Andermaal dat hij met den Italiaan rond slenterde, had hij opgemerkt hoe deze even aan een winkelraam dralen bleef; hij had echter niets gezien

en eerst toen zij een paar straten verder waren, haalde zijn gezel een heel pak vrouwenkousen uit zijne reuzendiepe zakken, zoodat het een wonder bleef hoe hij zoo'n lijvig pak had kunnen wegmoffelen. Een anderen keer had hij aan zijn vriend gevraagd even rond te kijken, en na een halve minuut was hij afgekomen met een half dozijn wandelstokken en regenschermen; een paar hadden een zilveren kruk, zoodat het een goed zaakje was.

Heelemaal stelen deed Vincent wel niet, maar zoo eens uitkijken terwijl de anderen hun slag deden, kon je wagen; om van eene uitstalling wat kadetjes of een blikje sardientjes weg te nemen, was ook zoo erg niet: als je honger had was alles toe gelaten, je had toch recht tot leven. Eens zelfs had hij een paar schoenen gegapt... de laarzen waren zoo gauw versleten van dat eeuwige ronddolen over het gladde asfalt. Iets koopen dat door een ander was gegapt deed hij ook wel: in zijn toestand kon je je om dat alles niet kommeren; laatst nog had hij voor eene kleinigheid een nieuwe jas van den bachelier gekocht... die was stellig gestolen... maar Vincent was tevreden iets warmers aan 't lijf te hebben dan het afgesleten buisje dat heelemaal aan flarden hing.

Zoo heel bitter was het leven nu niet meer: aan eten geraakte je gemakkelijk in de inrichtingen van liefdadigheid, als toespijs vond je de uitstallingen der kruidenierswinkels rijkelijk voorzien van doosjes met kaas en blikjes ingemaakt vleesch en visch. Op enkele maanden tijds, had Vincent zoo van alles geproefd: van af steenharde onwelriekende Corsicaansche geitenkaas tot fijne Russische kaviaar. Als hij zoo 's avonds in een assommoir, in gezelschap van andere makkers zat, legden ze soms al den buit bijeen, dan kwamen de vreemdste verrassingen voor den dag: zoo was Pasquale eens met een gebraden kip te voorschijn gekomen die hij in de ‘rotisserie’ der Saint Jacques-straat had meegenomen.

Zelfs zonder geld geraakte je gemakkelijk aan den kost; ook voor 't slapen bestond er wel gelegenheid: je vond licht een kameraad die een liter wijn betaalde en daarmee kon je den ganschen nacht in de kroeg zitten tot het tijd werd om naar de Hallen te gaan. Daar, in al die drukte was niets gemakkelijker dan een slag te slaan: zoo je iets onbewaakt vond liggen keek je even rond, en als je geen onraad zag, ging je er eenvoudig mee van door. Geen mensch zou het merken in die bedrijvigheid van

dragers en sjouwers, waar men onmiddellijk iemand uit het oog verloor. En mochten ze zelfs eene opmerking maken, dan zei je maar dat iemand bevel had gegeven om te laden of te lossen, dat je had misverstaan of zoo iets... desnoods zette je 't pak maar neer en maakte dat je wegslibberde in het gedrang.

Het moeilijkste was om het gestolene te bergen, want heel ver kon je je natuurlijk niet wagen, te midden van den nacht met een pak op den rug. Maar hiervoor wist Pasquale wel raad; in den omtrek waren kroegjes genoeg waar je, als bekende natuurlijk, den buit bergen en zelfs verkoopen kon.

Heelemaal ten onder was Vincent nog niet; zelf zou hij geen slag hebben gewaagd, maar om een makker een handje toe te steken, ging wel. Daarmee viel wel iets te verdienen en zoo kwam het dat hij geen honger meer leed, maar zelfs weer een kamertje had gehuurd, dat hij regelmatig kon betalen, wat reiner dan de gewone ‘cabinets meublés.’

In het milieu was hij heelemaal ingeburgerd: hij sprak argot zooals de beste camelot en bijna kreeg hij weer lust in 't leven. Het lag aan hem om, zooals de meesten zijner makkers eene vrouw te hebben, een der meiden van het voetpad. Maar neen! dat wilde hij niet. Wel had hij een paar malen de een of andere gevolgd, geprikkeld door zijne jeugdige zinnen die nu de ellende hem niet àl te zeer meer nederdrukte, begon te ontwaken. Zoo was er de kleine Suzette, die hem steeds toclachte, iederen avond dat hij haar ontmoette, terwijl zij ‘het trottoir deed’ op Sébasto. Eens, reeds laat in den nacht, toen ze zag dat Vincent bleef aarzelen, had zij hem eenvoudig beet gepakt, zeggende: - ‘Kom, het is nu toch te laat om nog een “miché” te vinden, nu blijf ik bij jou slapen.’

Zoo kon hij niet terug, zonder zich belachelijk te maken, anders ware hij morgen 't voorwerp van spot voor al zijne makkers: ze hadden hem voor een onmachtige, een misvormde of nog erger gehouden. En ook deden zijne zinnen zich gebiedend voelen; hij verlangde naar de vrouw, de mooie Parisienne, die hij in zijn bereik had; en de kleine Suzette zag er snoezig uit. Hij had haar meegenomen naar zijne kamer, waar beiden dan het volle hadden genoten van hun zinnelljken roes, het vrouwtje medegesleept door de plots ontketende hartstocht van den jongen man, tot beiden gebroken van wellust en vermoeienis in slaap vielen. Eerst laat in den

morgen was Suzette heengegaan. Vincent alleen latend, met de herinnering aan hare nog frissche lijf, zoodat hij er zelfs niet meer aan dacht dat hetzelfde meisje, dat hij daar had bezeten, zich iederen avond verkocht, aan al wie haar aanspraak op het voetpad van den Sébasto.

Voortaan wachtte zij hem iederen avond, als zij gedaan had met ‘arbeiden’; beiden evenzeer verlangend naar dien stond. Nu hij zijne nachten doorbracht bij de zich steeds meer en meer opdringende Suzette, kon hij natuurlijk minder arbeiden aan de Hallen, zoodat hij, wanneer zijne beurs in slechten toestand verkeerde, wel moest toelaten dat zij voor hem het middagmaal betaalde; ook kon hij er niets tegen inbrengen, dat zij op het einde der week voor zijn kamerhuur zorgde, daar hij toch niet meer op straat mocht loopen noch te Romainville of aan het Port Saint Nicolas gaan slapen.

Eens stelde zij het hem rond uit voor: waarom zou hij niet met haar samenwonen? Voor beiden zou 't beter zijn: zij zou meer moed voor den arbeid hebben, als ze wist dat zij het deed voor haar ‘petit homme’; ze zouden samen een net kamertje huren; hij zou niet meer hoeven rond te loopen lijk een vagebond, terwijl zij zelve dan toch ook een man zou hebben die haar beschermen kon.

Bijna liet Vincent zich verleiden door het met zooveel vrouwelijke geslepenheid voorspiegelde beeld van een gezellig huishoudentje met een net vrouwtje daarin. Maar toen hij nadacht voelde hij al het gemeene van die verhouding, terwijl door hare brutale naïeveteit Suzette het nog erger maakte en alles bedierf.

- Ja, voor haar ook zou het beter zijn, als ze samen huisden; gisteren avond nog had zij een klant gehad die niet betalen wou; precies of het aangenaam was zoo voor niets te werken. Waren ze samen dan zou zoo iets niet zijn gebeurd... maar voor eene vrouw alleen had niemand ontzag...

Het brutaal gemeene voorstel, dat er in die woorden lag, trof Vincent als een slag in het aangezicht; hij zag den afgrond van laagheid, waar hij naar toe ging: - Neen, antwoordde hij barsch, dat wilde hij niet. Hij wilde niet, en daarmee uit! Ze had er al lang genoeg over gezanikt, dat ze hem maar met vrede liet.

Daarop was er natuurlijk ruzie gevolgd: hij had het ook gezocht om zich

uit die schandelijke verhouding los te rukken. Toen had hij zijn vroeger leven hernomen, rond de Hallen slenteren en er wat onregelmatigen arbeid verrichtend.

Maar er was een nieuwe factor in zijn leven gekomen, die nu kwellend nieuwe behoeften schiep: zijne ontwaakte zinnelijkheid die hem folterde, met de herinnering aan den ontstuimigen hartstocht van Suzette. Zij kwam hem pijnigen in de eenzaamheid der nachten; hij had onkuische vizioenen hoe ze daar bij hem lag en prangend tegen haar warme lichaam drukte, wijl ze zoenend den adem afzoog in brandende drift. Hij dacht hoe, ondanks alles, hij toch in hare armen voor een stond al zijne ellende vergeten had.

Dan was het nauurlijk gegaan zooals dat gebeuren moest: een avond hadden zij elkander op Sébasto ontmoet; beiden hadden elkander natuurlijk gezocht en waren even gelukkig een voorwendsel te vinden dat hunne eigenliefde verschoonde en weer toeliet de betrekking aan te knoopen. Aanstonds had hij haar gevolgd naar hare kamer waar zij, dronken van drift, elkaar hadden gezoend en bezeten, hartstochtelijker dan ooit na die korte scheiding.

Maar dan waren ook de schandelijke toegevingen gevolgd; op alles wat zij eischte, had hij ja geknikt; machteloos, willoos en laf had hij in alles toegestemd, overwonnen door zijne zinnelijkheid en ook - in zijne ellende - het vooruitzicht van een gemakkelijker leven.

Zoo begon een lui en wagelijk bestaan: des morgens was het 't lange in bed liggen nevens Suzette, die vermoeid van den vorigen nacht nog sluimeren bleef, met het slaapdronken gezicht op het gevlekte hoofdkussen in den krans der losgewoelde haren. Soms walgde hij van dat lichaam, dat enkele uren te voren aan zooveel anderen had toebehoord. Maar nauwelijks was zij ontwaakt, of ze viel hem om den hals, en vergat hij weer alles voor de almacht van hun jeugdig lijfsbegeeren.

's Morgens bleven zij lanterfanten in de kamer, eene banale hotelkamer: een zetel van tapisserie-werk, eene mahonietafel met rond uitgeslagen vlekken op het blad, twee stoelen, eene waschtafel en eene kast; vuile gordijnen waaraan, bij gebrek aan handdoek, Suzette hare handen afdroogde; eene kom met vuil water die op een stoel was blijven staan te midden van ordeloos dooreengeworpen vrouwenkleederen; haarspelden, doosjes met

poudre de riz en roodsel, fleschjes reukwerk, stukjes zeep en een kam met de verwarde haren erin.

Als ze gekleed waren gingen ze doelloos langs de straten slenteren; het was een langdurig verblijven in allerlei kroegen waar ze talrijke apéritifs namen en de ‘Petit Parisien’ bleven uitpluizen tot tegen etenstijd; daarop volgde weer even vervelend niets-doen, terwijl hij eindeloos cigaretten rolde of met de vrienden kaart speelde.

's Avonds, terwijl zijne vrouw op Sébasto was, vond hij de gezellen in de cafétjes rond de hallen, waar ze ‘manilles’ bleven spelen, onder 't rooken der onafscheidbare cigaret. Sedert ze wisten dat hij met eene vrouw leefde werd hij eerst als een echt makker aangezien en konden ze met hem over zaken spreken: over de slagen die er te doen vielen, over de meid van een vriend die voor eenige dagen een rijken ‘miché’ had ‘geëntoleerd’; over de ‘monte en l'air’ in de eenzame villa's der banlieue die nu 's winters verlaten waren.

Een paar keeren in den loop van den avond, verliet hij de vrienden en ging naar Sébasto om even Suzette te zien; maar zonder haar aan te spreken, want als je je door eene ‘bourrique’ liet zien was je ‘foutu’. Als alles goed ging keerde hij terug, vooral bij Pasquale; de bachelier vertoonde zich minder en kwam slechts voor den dag als er iets op handen was. Een paar keeren reeds had Vincent meegedaan, minder voor zich zelf, dan wel om van de opbrengst een cadeautje voor Suzette mee te brengen; het moest toch alles van haar alleen niet komen. Wel had hij niet rechtstreeks deelgenomen; neen, slechts even uitgekeken op den hoek der straat terwijl de anderen den slag deden: de gansche uitstalling robberden van een witgoed-bazaar. Suzette had een mooien voorraad ondergoed gekregen, waar ze niet weinig mee in haar schik was.

Neen; het leven was nog zoo slecht niet; iedere dag bracht een nieuw avontuur en nieuwe emotie. Het was een rood leven vol hartstocht, met flinke trouwe makkers waar je op rekenen kon. Het was de strijd om het bestaan, de krijg tegen de samenleving die hen had gebannen; eene roode tragedie die allen dagelijks doorleven moesten.

Hoofdstuk XIV.

Er was een hevige slag noodig geweest om Vincent aan zijn midden te ontrukken, aan die wereld van misdaad en schande; het was eene heilzame ontroering die tot les had gediend, een hevige schok, dte hem zwaar had getroffen en met geweld uit zijn zedelijken sluimer wakker geschud. Nu eerst zag hij welke helling hij was afgegleden, steeds dieper gezakt na alles wat hij reeds had doorgemaakt; niet meer een schooier of vagebond, doch een werkelijk misdadiger was, een souteneur, een dief. Langzamerhand had hij alle zedelijk bewustzijn verloren; je gleed zonder het te merken, tot je plots op den bodem van den afgrond stond, en dan eerst, vol angst, den afgelegden weg overzag.

Van de twee werelden die hier dooreenkrioelden, was hij in den allergemeensten terecht gekomen, niet bij de arme stakkerds en hongerlijders, maar bij de misdadigers en apachen, het allerlaagste geboefte. Tot zoover was hij gezakt, nog éér hij het zelf wist; erger nog: hij had de oogen gesloten en zich laten voortstuwen door den drang der omstandigheden, tot hij nu plots de naakte werkelijkheid had moeten inzien.

Een paar dagen te voren nog had hij een slag gedaan met de kerels, die hij nu als zijne kwade geesten beschouwen moest. Met vieren hadden zij 't gewaagd: Pasquale, de bachelier, een ander, dien hij slechts een paar keeren had ontmoet, en dan hijzelf. Het was in de Champs Elysées; een automobiel stond verlaten voor de deur van een dier rijke hotels. Vincent had uitgekeken aan den eenen, de nieuwe makker aan den anderen hoek der straat, terwijl de twee anderen alles mede namen wat zij dragen konden: mantels en bontwerk, wandelstokken, een zilveren ‘nécessaire de toilette’, en tot de koperen bussen met ‘essence’ die de bachelier op de schouders geladen had.

Het was rond één uur 's middags, als de straten verlaten zijn, zoodat zij gemakkelijk het geroofde konden wegbrengen naar een bekend heeler. Ze kenden ze reeds sedert lang, de huizen waar je je kon ontlasten van den meest verscheiden buit, vage winkels of solde-huizen, waar ze nooit naar de herkomst van het aangebrachte vragen, maar dan ook een prijs bieden, in evenredigheid met zooveel bescheidenheid.

De bachelier wist waar hij goed terecht kwam: in den omtrek der Hal-

len kende hij verscheidene plaatsen waar je, in de achterkamer, een koopje kon afhandelen: ditmaal was het een prachtige slag, je kon wel merken dat die automobiel aan ‘rupins’ behoorde, menschen wien 't geen kwaad kon dat je ze wat van 't overtollige ontlastte.

Eerst meende de opkooper hen een goudvinkje in de hand te stoppen, maar dat lukte niet bij den bachelier, die de waarde der dingen kende: hier waren twee bontmantels, een valies met fijn vrouwenlinnen, een taschje met zilveren toilet-artikels, en wandelstokken, en bussen... dat alles was tienmaal meer waard. Neen zoo bedrogen ze hem niet; 't karweitje was te gevaarlijk geweest; ze hadden er te veel voor moeten doen.

Na veel dingen waren ze eindelijk tot akkoord gekomen: de man had honderd frank voor heel het boeltje gegeven, vijf en twintig voor elk, eene gansche som voor Vincent die angstig werd als hij dacht aan de belangrijkheid van den gepleegden diefstal. Maar denzelfden avond hadden hij en Suzette vroolijk met het geld gefuifd zoodat er van de winst niet veel meer overbleef.

En toen, een paar dagen na dit avontuur, lijk eene straf die er op volgde, was het plots de tragedie geweest, die hem zoo zeer had geschokt. Nochtans niets anders dan eene raffle: de policie was afgekomen in een der huizen, waar hij zich juist bevond, zoodat hij op het randje af er aan was geweest.

Verscheidene malen reeds had hij de zoo zeer gevreesde raffle van nabij gezien; hij wist wat het was, als de politie eenige straten omsingelde, een blok van de Hallen of een gedeelte van den stoep van Sebasto, om in één slag van het net al de vagebonden, prostituees en souteneurs op te vangen. Dat was nochtans het gevaarlijkste niet, want gewoonlijk merkte je wat er gaande was aan de ongewone doening op straat; dan sloeg je er door, en slechts wat lanterfanters of smerige pilons bleven in de klem.

Eens was hij ook bijna omsingeld doch had kunnen ontsnappen, terwijl hem echter langs den ruggegraat de koude rilling liep die je slechts in groote omstandigheden voelt: den eersten keer dat je de hand naar eene uitstalling stak, toen hij betrapt werd met het brood en de melk, of op wacht stond terwijl de bachelier den automobiel aan 't plunderen was. Hij was te midden van een groep vastberaden mannen, die in dichten drom op een paar politieagenten waren aangerend en hadden omver geworpen

om zich zoo een doortocht te banen. Maar zelfs in eene raffle te worden opgepakt, vooral als je geen weerstand geboden of geene wapens bij had, was zoo erg niet; 't gebeurde dat ze je den volgenden morgen loslieten en je er zoo met een nacht ‘au poste’ afkwam.

Maar als de politie eene kroeg overrompelde werd het veel ernstiger; zoo iets deden ze slechts op de plaatsen die voor hunne gevaarlijke bezoekers bekend stonden; deze laatsten kwamen er zoo licht niet af, en dit wetend lieten zij zich ook minder gemakkelijk vangen. Van ontsnappen kon in eene besloten ruimte weinig spraak zijn, zoodat er dan veelal een gevecht volgde op leven of dood.

Zoo was het ook nu gegaan; zij zaten met een gansch gezelschap in een ‘assommoir’ der Simon-le-Franc-straat, allen kerels van de gevaarlijkste soort: Pasquale, de Bachelier en wel een dozijn anderen, waarvan de meesten gewapend. Vincent zelf had zich pas een paar dagen geleden een ‘catalan’ aangeschaft, van de opbrengst van een tocht, op aanraden van Pasquale, die een flinke browning nog veel beter vond. Daarbij had hij een ander stuk op zak, al even verdacht: de zilveren kruk van een wandelstok dien hij denzelfden dag nog gevonden had. Hij dwaalde over de boulevards en aan het terras van een koffiehuis lagen op een stoel, de hoed en wandelstok van een verbruiker die naar achter was gegaan. Aanstonds had Vincent de zilveren kruk bemerkt, den stok weggegrist en een weinig verder het zilveren stuk er af gebroken om het waardelooze hout weg te gooien. Zoo juist meende hij het hier te verkwanselen aan den Bachelier, toen de ‘rousse’ was binnen gedrongen.

Een kommissaris met de driekleur om de lenden, en achter hem eene gansche brigade agenten der sureté met den revolver in de vuist stormden de lage deur van den kroeg-kelder binnen en riepen het bekende ‘hands-up’. Maar daar stoorden de makkers zich natuurlijk niet aan: met een slag van zijn stoel gooide de Bachelier de lamp van den zolder, die kletterend op den grond viel in een dikken smookwalm. In het vage lantaarnlicht dat van buiten door het venster viel, was een hevig gevecht gevolgd. Geen minuut had het geduurd: 't was eene dooreenwarreling van lijven, tusschen omgeworpen tafels en stoelen; de messen waren uitgehaald, een paar schoten knalden en doorstriemden rood de duisternis der zaal. Zoo snel was het gegaan dat Vincent zelfs niet wist hoe: met de makkers was

hij naar de deur gesneld om de politie, die den uitgang versperde, weg te dringen. Hij had slechts gezien hoe de reuzengestalte van Pasquale lijf om lijf worstelde met een veiligheidsagent, die plots een steek in volle borst ontving; daarop had een revolverschot geknald dat den Italiaan kreunend deed achterover vallen.

Zoo kwam de deur voor een oogenblik vrij en was hij buiten gesneld; den gekwetsten politie-man, die tegen den drempel aanleunde, bad hij zonder moeite terzijde geschoven; hij had moeten heenstappen over het zware ineengezakte lichaam van Pasquale, die nog immer zacht steende. Daar, vóór hem, lag de opene straat; hij voelde haar kouden adem, die hem het aangezicht streelde. Wat er dan verder gebeurde wist hij niet meer; lijven waren tegen hem aangebotst, armen hadden hem vast gegrepen. Maar hij was door alles heengekomen; met den angst op de schouders was 't een hollen geweest door het warrelnet van al de straatjes rond de Hallen, het eene in, het andere uit, terwijl hij nog immer achter zich den knal meende te hooren van het revolverschot. Buiten adem was hij eindelijk ergens neer gezonken, om dan eerst te bemerken dat ze hem niet achtervolgden.

Daarna was hij naar zijne kamer geslopen, de angst drukkend op de borst, nog steeds vreezend dat iemand hem bespieden mocht. Ook daar had hij geene rust gevonden en werd maar steeds gekweld door het idee, dat imand hem volgde, bevend telkens als hij een stap hoorde in huis. Hij kon niet blijven; hij moest vluchten.

Het was nog vroeg in den avond, pas elf uur. Hij bleef dolen den ganschen nacht door. Immer schemerde hem vóór oogen het vizioen van den strijd; hoe hij was weggevlucht, den zwaar gewonden politieagent moest wegschuiven van vóór de deur, de man kon met moeite rechtblijven; hoe hij het logge lijf van Pasquale had moeten overbeenen.... was deze slechts gekwest, of.... dat ware àl te verschrikkelijk.... Neen, hij wist niet meer wat te denken, wat had hij gedaan... zou hij misschien?... Maar neen, hij voelde het mes, dat hij pas gisteren had gekocht, veilig in zijn broekzak. Neen, hij had nog niet, lijk de anderen, bij het eerste onraad dat instinctieve gebaar om naar het wapen te grijpen. Zoover was hij niet; het brandde hem door de kleeren heen, hij haalde het uit en keilde het ver weg, zoodat het weerketste op de steenen der straat... dan vluchtte

hij verder.

Ja, hij zou zich losrukken uit die wereld van schurken en dieven, snollen en pooiers; vluchten en een nieuw, een ander leven beginnen. Maar wat kon hij, waar wilde hij heen. Eene eerste maal reeds had hij vruchteloos beproefd.

Neen, eene uitkomst was er niet. Naar huis keeren kon hij niet, zooals hij er nu uitzag: een schoft en een vagebond. Daar wilde hij niet aan denken; hij wilde hen thuis de schande niet aandoen hem zoo terug te zien. Eerst zou hij weer een fatsoenlijk mensch moeten zijn en eerlijk voor den dag kunnen komen. Maar dat was onmogelijk: hij had het genoeg ondervonden. Steeds viel hij terug, er was geen ontkomen aan de schande en ellende.

Het was gedaan; er bleef niets, niets meer over dan de Seine, de groote koude Seine... en toch, daarvoor voelde hij zich te laf: hij was bang voor den dood. Vroeger ja, toen niets ernstigs hem dreef, toen de zelfmoord iets heel ver af leek, iets lijk een mooie artistieke houding, had hij er dikwijls over gedacht: de schoonste dood voor een jong kunstenaar... Woorden, dat alles! Nu eerst dat de dood daar als iets onmiddelijk werkelijks vóór hem stond, voelde hij hoeveel moed er noodig was, hoeveel lijden het arme menschenhart wel verdragen kan, eer het zoover komt.

In zijne gedachten verdiept, was hij ongemerkt tot bij de Seine gekomen; de scherpe wind die van over het water blies, maakte hem nog angstiger voor den dood. Het moest reeds vroeg in den ochtend geworden zijn: vijf zes uur, de akeligste oogenblikken van den nacht, het zwarte uur onmiddellijk vóór dat het licht gaat worden. Hij was hongerig en vermoeid, de kou beet hem in het aangezicht. Zou hij terug keeren naar het kamertje, waar Suzette nu reeds lang vol onrust, zou wachten, of naar de Hallen waar de laatste bedrijvigheid in vollen gang moest zijn. Daar overal vond hij het oude leven terug en dat juist wilde hij ontvluchten.

Hij ging verder; de scherpe wind sneed hem door merg en been; over de waterplasjes spande de eerste vorst een strak vliesje ijs. Vincent liep sneller om zich te verwarmen; straks, tegen half zeven opende er eene ‘soupe populaire’; daar kon hij wat eten en zich warmen, 't Was slechts een half uur van hier zoodat hij nog ruim tijd had; hij zou een grooten omweg maken en loopen; dat hield je in beweging.

Toen hij aankwam was het nog te vroeg; er brandde zelfs geen licht en hij wandelde nogmaals een boulevard af, liep twee drie blokken huizen rond. Als hij terug kwam stonden er de eerste wachtenden, drie arme stakkerds, tegen de deur aangedrukt, dan kwam er eene vrouw bij, en dan verder het gewone zoodje, mannen en vrouwen en kinderen van allerlei slag, tot eene lange rij langs den stoep kronkelde.

De deur werd geopend; het volk stroomde in de lange naakte zaal met hare dubbele rij tafels en banken en de opschriften aan den witten muur. Met het bord soep en het stuk brood, zocht hij eene plaats, zoo dicht mogelijk bij de kachel, het rook er naar menschenlijven, naar zweet en vocht en goor eten, maar 't was er beter dan buiten waar het kletterde van hagel en sneeuw.

Hij bleef dralen zoo lang hij kon, maar om negen uur sloot men, en moest hij weer buiten in de kou; je kon dan in de kerken gaan zitten of in de museums; 't was er goed, vooral als je plaats vond op een verwarmingsrooster, zoodat je zelfs kon indommelen als de koster je niet verjagen kwam. In de voorname rijke kerken gebeurde dat altijd, een arme drommel was daar immers misplaatst; en in de arme bescheiden kerkjes, waar ze je met rust lieten, brandde gewoonlijk geen vuur. In een museum verjoegen ze je niet licht, maar daar had je geene stoelen zoodat je den heelen dag recht moest staan.

Als, met dergelijke middeltjes, de dag tot tegen vier uur gevorderd was, ging hij naar de bureelen van de Patrie, want hij had het oude baantje van krantenverkooper hervat; maar bij winterweer waren er weinig menschen op straat, iedereen had haast om warm in huis te zitten. Van af het Opera tot aan het République-plein verkocht hij niet één blad; op sommige plaatsen wilde hij zich niet wagen, omdat hij er stellig de vroegere makkers had ontmoet en dan weer in het oude leven kon vervallen.

Ook de daarop volgende dagen vlotte de verkoop heelemaal niet, zoodat Vincent spoedig in de bitterste ellende herviel. Het werd erger met iederen dag; een nacht dat hij weer geen verblijf had, viel er sneeuw; het was begonnen tegen den avond: in de groote straten smolten de vlokken spoedig onder den stap der voorbijgangers en werden tot kille modderige brij; weldra vielen zij dichter, bleven hangen in de takken der boomen, en toen tegen den nacht de drukte verminderde, glommen in het duister de

droge plekken met een witte vacht.

In dergelijk weer moest hij rond dwalen; misschien had hij eene toevlucht gevonden in het nachtverblijf, doch dat bleef slechts open tot tien, juist het uur, waarop de beweging in de straten het drukste was, en je dus kans zag om een krant te verkoopen.

Vóór den grauwen gevel van het nachtverblijf stond op dit tijdstip van het jaar steeds eene eindeloos lange rij te wachten, bibberend en klappertandend, met opgetrokken schouders en gekromden rug. Een voor een slechts mochten ze binnen, en telkens was het dan bij de wachtenden de vrees of die deur niet heelemaal sluiten ging, terwijl daarboven het opschrift 'Complet' zou verschijnen, aanduidende dat er geene plaats meer was en ze maar verder moesten door de besneeuwde stad.

Ook kon je in het nachtverblijf geene blijvende toevlucht vinden; slechts gedurende drie dagen verschafte het logies aan denzelfden persoon; daarna moesten er drie maanden verloopen - den ganschen langen winter - eer de arme kerel zich weer aanmelden mocht; drie dagen slechts voor hen die altijd zonder dak bleven. Toen begon voor Vincent de verschrikkelijke mizerie, lijk hij ze tot nu toe zelfs niet had gekend. Hij doolde door de nachtbuurten en zag het rijke weelde-leven van hen die gingen met bontkraag om den hals en eene sigaar in den mond, gelukkig en voldaan; dan voelde hij eene geweldige afgunst, een koelen haat die hem op een dier menschen had kunnen doen toespringen om hem te wurgen; alleen omdat die rijk was en hij zelf arm. Hij had iets geweldigs willen doen; gansch dat luxe-leven willen vernietigen uit afgunst en haat.

Als hij, met rijtuigen te openen aan het Opera of met iets anders enkele centen had verdiend, zocht hij die nare 'hotels bognes' weer op, of hij bracht den nacht door in de 'Hotellerie populaire de l'armée du Salut'; eene inrichting van het Leger des Heils, even onzinlijk als de andere logementen. Je had bedden van tien cent en sliep met allen samen in ééne groote, lage en donkere zaal, waar op de muren eene dikke korst vuil vast zat. Nooit werden de lakens veranderd, ook krielde het van ongediert; de ratten waren zoo stout dat zij over de bedden heenliepen en de schoenen wegsleurden, die je had laten staan; daarom sliepen de meesten ook gansch gekleed.

De bedden stonden zoo dicht op elkaar dat een onrustig gebuur je soms

wekte door een in zijn droom uitgedeelden schop. Ondanks de stikkende lucht die heerschte, bleef men zoo lang mogelijk te bed, om maar niet op de koude straat te moeten.

Nergens was iets te verdienen; prospectussen werden er met zoo'n weer niet uitgedeeld; de schouwburgen vonden het nutteloos sandwich-mannen in de sneeuw te zenden. Vincent had schoon te willen, de omstandigheden waren sterker dan zijn wil. Opnieuw zou hij den ouden weg moeten inslaan; waarom niet weergekeerd naar Suzette die gelukkig zou zijn hem te zien. Dat was toch beter; dan zou hij ten minste niet van honger omkomen, maar 's avonds in een bed slapen. Waarom tegengesparteld als je wist dat het niet anders kon? Je moet toch leven.

Maar neen! terugkeeren wilde hij niet. Een tijdje dacht hij er aan om uit de stad te vertrekken en als ‘chemineau’ de wegen af te loopen. Makkers hadden hem dat aangeraden: 's avonds kroop je in een hooiberg, of je vond allicht onderkomen in schuur of stal; de boeren gaven wel een stuk brood. Maar 's winters kon het ook wel tegenslaan; op het vlakke land moest het nu bitter koud zijn; in sommige streken kon je dagen lang ronddwalen zonder één huis te ontmoeten; er waren stormen en sneeuwjachten; je kon verdwalen, verhongeren en bevriezen van kou.

Een ander had er van gesproken om naar het Zuiden te trekken; daar was het nu heerlijk. Je kroop 's nachts over de omheining van een station en sloop in een goederenwagen, waar je je maar liet meerijden; dat noemde men ‘bruler le dur’. Je wist wel niet altijd waar je uitkwam; je zorgde maar een station der Zuider-spoornetten te kiezen, dan ging je toch die richting in.

Twee nachten had Vincent rond de ‘Gare de Lyon’ geslopen, wachtend tot eene gelegenheid zich voordeed. Maar het bleek moeilijker dan ze hadden gezegd. Waarvoor was het ook noodig? Zou er ginder minder ellende zijn; was het leven er minder hard voor arme stakkerds? 't Zou wel overal hetzelfde zijn. Wat baatte het? voor hem was er niets te verwachten; 't was gedaan.

't Leek wel of deze winter eeuwig duren bleef; Vincent wist zelfs niet of het nieuwjaar al voorbij was, zoo weinig kommerde hij zich om den tijd. Drie nachten reeds achtereen was hij nu clochard; had bibberend rond geslenterd in de sneeuw, want naar de kalkbranderijen wilde hij ook niet

meer terug, bij de wereld die daar verkeerde.

Den vorigen nacht had het geregend en daarop was weer de vorst gekomen zoodat alle straten spiegelglad lagen. Vincent voelde niets meer; hij was heelemaal versuft. Misschien ware hij van honger omgekomen, had hij niet iederen morgen een stuk brood kunnen ontvangen bij de 'Bouchée de pain' of van tijd tot tijd vijf cent verdiend met een rijtuig te openen. Wat kon het leven hem nog schelen; het ware best dat er maar spoedig een einde aan kwam. Hij had willen neervallen om niet meer op te staan; het zou de verlossing zijn.

Hongerig en afgemat sleepte hij rich voort; het hoofd leeg en het hart leeg; hij voelde wel dat het zoo niet lang meer duren zou. Soms werd hij duizelig, en draaide gansch de straat voor zijne oogen. Ja, het ware de verlossing, als hij was neergevallen en een automobiel of ander rijtuig hem over 't lichaam had gereden, zoodat hij ineens van alles af was. Als hij de straat overstak, zag of hoorde hij bijna niet; hij gaf geene aandacht meer; hij verlangde naar het ongeluk dat hem verlossen zou. Mocht er maar eene duizeling komen die er mede gedaan maakte.

Zoo dwaalde hij verder door de straten maar hij had geene kou meer; soms stond het klamme zweet hem op de slapen en op andere oogenblikken bibberde de koorts door al zijne leden. Hij was ziek; ja, nu zou het niet lang duren; hij dacht aan niets en had zelfs geen honger meer. Een tijdje lang had hij op eene bank gezeten, half versteven; hij kon niet verder en toch moest hij, anders ware hij bevroren lijk hij daar zat.

Zijne leden waren stram geworden; hij kon maar moeilijk recht, zoozeer deed de koorts zijne knieën knikken. Weer overviel hem eene duizeling; hij geraakte nog eenige stappen verder, zijn moeie lijf voort sleurend, veel meer dan hij ging; telkens nog moest hij blijven staan; eenmaal zelfs zich aan een boom vasthouden om niet te vallen.

Daar was het weer; hij moest juist de straat oversteken, toen eene duizeling voor zijne oogen draaide, eene loomheid zakte in zijne beenen; hij zag niets... daar voelde hij zich beet gepakt; hij kreeg in den rug een zwaren duw, die hem eenige stappen verder slingerde. Zwaar viel hij te midden van den wegspattenden sneeuwmodder, met het hoofd tegen den scherpen rand van den stoep. Hij rolde nog tot een zwaar voorwerp in reeds vertragenden rit tegen hem aan kwam bonzen. Het was het lang

gewenschte, half gezochte ongeval; een luwe stroom vloeide hem over het achterhoofd.

Vincent verloor het bewustzijn; nog even, lijk door een zwaren nevel heen, zag hij menschen naar hem voorover gebogen, hoorde hunne stemmen lijk vervaagd in de verte... daarna verdween alles in den nacht.

Een nog heel bleek winterzonnetje, doch reeds met de warmere tinteling van naderende lente, speelde door Vincent's kamer, de eigen kleine kamer thuis, waar zijn eerste blik weer op het goedig glimlachende portret viel van moeder aan den muur. Hij herinnerde zich, hoe juist den avond vóór zijn vertrek, toen ook die beeltenis daar aan den wand hem voor de oogen bleef schemeren, tot hij ze gesloten had om dat stil innige wezen niet meer te zien, en zoo de wroeging te verjagen, die hem anders ware komen pijnigen. Bijna leek het of alles wat daartusschen lag - hoe lang had het geduurd? zelfs niet heelemaal één jaar - slechts een droom was geweest, waaruit hij nu pas ontwaakte, ongemerkt was gedurende dien langen slaap het leven verder gevloeid; hier was niets veranderd, alles hetzelfde gebleven.

Lang nadenken vermoeide hem echter; liever liet hij alles verdoezelen in een verren nevel, waar slechts het portret glimlachend bleef doorschemeren. Hij voelde zich zwak, duizelingen dwarrelden door het hoofd en eene pijnlijke vermoeienis loomde in gansch het lichaam. Er was eene groote leemte in zijn geheugen; op alles drukte zwaar een nevel waarin hij nog slechts vage gestalten bewegen zag of een hoofd dat liefdevol naar hem toe boog.

Langzamerhand kwam het geheugen terug en daarmede de herinnering aan de dagen ginder en de geleden ellende... maar van af het oogenblik dat hij uitgeput op de Parijzer straat was neergestort, wist hij niets meer... ja... hij zou wel hebben gekunnen, doch aan dat alles dacht hij nu maar liever niet... dat was zoo onverkwikkelijk.

Alleen aan het geluk van weer thuis te zijn wilde hij nog denken, hier bij allen die hem lief hadden, waar niets meer aan het verleden herinnerde. Allen rondom behielden een discreet stilzwijgen, zelfs broer en zus, die het anders nog al eens waagden te spotten, hadden zich niet de minste toespeling durven veroorloven. Hij was er hen dankbaar voor, voelend

hoe alle misverstand uit den weg was geruimd, hoe hij hier alleen de warme oprechte liefde vinden kon.

Later herdacht hij ook weer de laatste dagen te Parijs en hoe hij terug thuis was geraakt: hij zag weer de lange witte zaal van het hospitaal, met de eentonige rijen bedden waar men hem had gebracht nadat hij van honger en ellende op straat was neergevallen. Daar was men het adres zijner ouders te weet gekomen, en had aan de familie geseind, want Vincent herinnerde zich hoe, door de ijlkoortsen heen, hij het vriendelijke gezicht van vader had herkend, bekommerd neergebogen over het bed.

Eerst meende hij dat het een droom was geweest; later had hij het als werkelijkheid erkend, half beschaamd en toch gelukkig tot vaders bescheiden stilzwijgen hem heelemaal op zijn gemak had gesteld. Dan, eenige dagen later, toen hij wat beter was en zoohaast zijn toestand het maar eenigszins mogelijk maakte, was het de terugreis geweest naar huis; met duizend voorzorgen had een rijtuig hem tot aan het station gebracht, daarna volgde de lange tocht in de kussens van het coupé.

De eerste beternis was niet blijven duren; thuis had de ziekte hem hervat en met hare ijlkoortsen lange aan 't bed gekluisterd. Eerst langzaam en moeilijk kwam de genezing: al de geleden ellende, al de vernederingen, al de gebroken idealen beletten hem te herstellen. Als met de eerste droeve voorjaarsdagen de mist in dikke tranen langs de ruiten zijpelde, voelde Vincent zich moedeloos en zieker dan ooit; dan herinnerde hij zich weer alles en wenschte zelfs niet dat er nog betering kwam. Neen, waartoe was het goed, een leven dat toch nooit meer iets brengen kon, op den drempel waarvan hij reeds al zijne idealen onmeedoogend had geknakt gezien? Niets, niets bleef er meer over; waarom genezen, waarom zoo'n leven verder sleuren.

Zoo, lusteloos en zonder hoop, dompelde hij dieper onder den last der ziekte. Soms, in zijn droomen waande hij zich terug te Parijs, zag in vizioen zich weer bij het schorem van rond de Hallen, slapend op de tafel van Fradin; of hij herleefde in al zijne bijzonderheden dien akeligen nacht, stapte over den ineengezakten Italiaan die hem met levenslooze oogen star aankeek.

Gebroken was Vincent teruggekomen: al de geleden ellende en schande waren nog minder dan de zedelijke knak, dat ineenstorten van alle jeugd-

illuzies. Al het leelijke dat hij had gezien, voelde hij neerdrukkend op de schouders wegen, als eene obsessie die hem altijd bij zou blijven om het schoone in hem te dooden. Voortaan zou er iets leelijks, iets zelfzuchtigs in hem blijven; hij zou zijn lijk een dier gluiperige afgunstige vagebonden, met in het hart haat en nijd voor alles wat beter of gelukkiger dan hijzelve was, vol wrokkigen haat tegen de maatschappij, de wereld en menseben.

Nu wist hij dat het leven een strijd was, een ongenadige strijd waarin iedereen slechts aan zich zelve moet denken en de één den andere aanzien als een vijand wiens geluk iets van het eigene deel komt ontstelen. De menschen waren of wel laffe kruipende bedelaars en afzetters, ofwel hartelooze egoïsten die hun geluk op de ellende van anderen bouwden. Als hij aan dat alles dacht, voelde hij zich ook zelfzuchtig en hard worden; dan wendde hij het gezicht naar den muur en zweeg wrokkig gansche dagen lang; voortaan zou hij een menschenhater blijven, zonder warmte, zonder medelijden, zonder eenig gevoel.

Maar lijk de liefdevolle zorg hem bleef omringen, voelde hij ook, zooals buiten het Maartzonnetje den laatsten wintersneeuw wegsmolt en guldend in de ruiten lachte, al die bitterheid verdwijnen, om weer vrede met de wereld en de menschen te krijgen. Door het raam keek hij naar den tuin, waar de knoppen der heesters reeds dikker werden van nieuwe lente en jonge leven. Toch bleef het leven heerlijk ondanks alles, hij voelde het kiemen met nieuwe hoop, diep in zijn binnenste, lijk de lente in den ontluikenden tuin.

Als hij nadacht voelde hij die ontgoochelingen slechts lijk eene ernstige les die hem breeder en dieper had gemaakt. Nu stond hij rijper voor het leven, het heerlijke leven dat hij nog zooveel meer moest liefhebben omdat hij meer geleden had.

Neen, hij haatte niet meer, hij kon niet haten; hij voelde zich vol liefde; nu eerst kende hij de menschen en beschouwde hen met warmeren blik omdat hij veel begrijpen en vergeven kon. Hij begreep die vagebonden en boosdoeners, hoe de ellende slecht kan maken, hoe zij noodzakelijk zóó moesten zijn. Voor een makker waren zij somtijds goed, zelfs in die wereld, in dat midden bleef er iets edelmoedigs, soms hadden die schurken hem geholpen.

Zij ook waren slachtoffers, die het noodlot gekneld hield in zijn ijzeren

vuist. Hij herinnerde zich hen allen: van af den eersten, dien armen oplichter Alfred Hettner, die om zijn dagelijks middagmaal af te troggelen veel meer vernuft en vindingrijkheid aan den dag moest leggen, dan zoo menig uitvinder of beursspekulant: dien vroolijken, leuken 'Asticot', echt Parijsche schoelie-figuur, zoo gemeen en toch sympathiek; den flinken Chris, den meest fatsoenlijken uit gansch den hoop, den oprechten kameraad van wien het hem nu nog zoo erg speet, niet te weten wat er van hem geworden was; en al die anderen, 'de bachelier' ellendige 'dévoyé' echt figuur van Jules Vallés; tot aan de kleine Suzette, de snol, arme prostituée van den Sébastopol-boulevard, die hem toch ook had liefgehad... op hare manier.

Zoo bleef hij liggen peinzen gedurende de lange stonden, die de ziekte hem eenzaam op het bed gekluisterd hield, terwijl buiten, achter de bedoomde ruiten, de naderende lente de lucht blauwer kleurde en levenwekkende zoelte bracht. Weldra beproefde hij voor den eersten keer op te staan. In 't begin ging het moeilijk, slechts met behulp van moeder die er bij was gekomen. Toen hij door de kamer had gewandeld, de hand streelend over den rug der boeken had laten glijden, zijne platen aan den muur weer had bewonderd en even in den tuin geblikt; voelde hij zich zoo vermoeid dat hij terug te bed moest.

Zoo kwam met de genezing ook nieuwen levensmoed. Alles wat achter den rug lag, behoorde tot het verleden. Hij was nog jong en zou een nieuw leven beginnen, ernstiger en dieper doordacht; aan al het andere dacht hij niet, nooit meer...

En toch! Neen! Hij wilde er wel aan denken: nu wist hij dat die les hem heilzaam was geweest, dat hij juist door de ontgoocheling sterk was geworden. Al de geleden ellende verstikte niet langer het goede zaad; zijn lijden zou hem leeren een eenvoudig goed mensch te worden; het nieuwe leven zou vol liefde en toewijding zijn voor de ongelukkigen en misdeelden, die hij begreep sedert hij ze van nabij had gezien.

Met nog half verteederd lachje, dacht hij aan al de begoochelingen van voorheen, de 'bohème' die hij zoo kinderachtig naïef had gedroomd, die litteraire theorieën over 'Uebermensch' en individualisme, die den sterkere, den kunstenaar het recht gaven zich vrij te ontwikkelen en te heerschen over de zwakkeren. Was hij zelf niet een zwakke gebleken. Hoe

ijdel leek dat alles; hoeveel schooner was het een simpel mensch te zijn, die bescheiden zijn plicht doet en zijne diepe menschelijkheid legt in het innig medevoelen met ieder levend wezen.

Al de ijdele hersenschimmen hadden hem op een gevaarlijk pad gebracht, tot op den uitersten rand: hij was een schooier geweest en een booswicht, slechts het toeval had hem gered... En toch was hij geen slecht-aard, steeds had hij het goede gewild. Ook al die anderen waren geene schuldigen maar slachtoffers, minder gelukkig dan hijzelf; in hunne omstandigheden en omgeving was hij evenzoo geworden, misschien nog erger.

Niet te vergeefs had hij de school van het ongeluk bezocht: hij had geleerd te begrijpen en goed te zijn, hij voelde zich overvloeien van liefde en innige warmte voor al de misdeelden, zoo vol dat hij gansch de wereld aan 't hart had kunnen drukken in één machtigen zoen. Er was op die wijde wereld toch zooveel schoons en goeds te doen.

Hij voelde zich krachtig, gezond. Zachtjes wandelde hij door de kamer - hij was heelemaal niet vermoeid - bladerde wat in een boek en keek naar eene prent. Reeds werd het bijna warm met die groote zon vlak voor het venster; eventjes mocht hij het wel openmaken om de duffe ziekenkamer-atmosfeer te verjagen.

Het was een luwe lente-morgen: hier en daar kregen de grauwe heesters een lichtgroene tint van de bottende knoppen; een geur van vochtige, kiemende aarde steeg omhoog. De wingerd rond het raam droeg overal aan zijn knoestigen stam dikke roodbruine hulzen, barstens gereed; een paar blaadjes hadden zich ontzwachteld en vertoonden hun teergroen knopje, kleverig vernist.

Al die jonge kracht kiemde ook in Vincent zelf; voor de eerste maal zou hij naar beneden gaan om daar hen allen te verrassen en te toonen hoe gezond hij was. Behoedzaam, opdat geen het hooren mocht, lichtte hij de klink der deur en daalde den trap af.

Beneden in den gang was alles stil; een oogenblik bleef hij luisteren: vader moest stellig in zijne studeerkamer aan den arbeid zijn en moeder had met dit eerste zomerweer zeker haar naaimandje in den tuin gebracht. Vincent hoorde slechts het luide tikken der groote klok in den gang; verder, over de schuin wegvluchtende wit en zwarte vloertichels, viel door

de half openstaande achterdeur eene breede streep goud.

Voorzichtig sloop hij voort om moeder te verrassen met een zoen: hij had haar veel te zeggen, voelde zoo'n behoefte gansch zijn hart bloot te leggen; hij duwde de deur verder open; de tuin lag stralend in volle lentezon, de warmte woei tegemoet met den geur van opschietend groen. Zwart van schaduw vlekte achter Vincent het vierkant van den gang. En lijk hij den drempel overschreed om de lichtende ruimte in te gaan, scheen het alsof hij een nieuw leven, dat daar maagdelijk voor hem openlag, binnentrad.

... ‘er waren zooveel dingen die hij nu eerst begreep; hij zou werk kunnen leveren dat een dieperen innigen blik in den menschenziel wierp: bloedwarm, dieptreffend werk’.

Einde.